

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
Полтавський юридичний інститут
Національна академія правових наук України
Науково-дослідний інститут державного будівництва і місцевого самоврядування
Асоціація випускників Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

**Збірник наукових статей та тез наукових повідомлень
за матеріалами
Міжнародної науково-практичної конференції**

Частина 2

**23 листопада 2012 року
м. Полтава**

**Харків
«Точка»
2012**

ББК 67.9(4УКР)300.3
П–68
УДК 342.7
ISBN 978-617-669-060-3

Редакційна колегія

Гетьман А. П. – проректор з наукової роботи Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.

Барабаш Ю. Г. – проректор з навчальної роботи Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України.

Буцан О. П. – директор Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», кандидат юридичних наук, доцент.

Гаркуша А. О. – асистент кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», кандидат юридичних наук.

Дашковська О. Р. – завідувач кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, професор.

Любченко О. О. – асистент кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».

Полховська І. К. – доцент кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», кандидат юридичних наук.

Серьогіна С. Г. – директор НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент.

П-68 Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина. Зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами Міжнар. наук-практ. конф. 23 листопада 2012 р.: у 2 ч. Ч 2 / Редкол.: А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, О. П. Буцан та ін. – Х.: «Точка», 2012. – 254 с.

До збірника увійшли наукові статті та тези наукових повідомлень правознавців, викладачів, співробітників, студентів Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, інших провідних вищих навчальних закладів і наукових установ з України, Росії, Білорусії, Польщі, Казахстану, а також праці представників громадських організацій, які розглядають актуальні питання становлення та розвитку міжнародних та національних механізмів гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина.

Для студентів, аспірантів та викладачів юридичних, соціально-економічних та інших гуманітарних навчальних закладів.

ББК 67.9(4УКР)300.3

© Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

© НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування, 2012

ISBN 978-617-669-060-3

Секція 1. ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

*Агаєв Сердар Овезович
НУК імені адмірала Макарова,
Гуманитарний інститут,
студент, 4 курс, 4517 група*

О НЕКОТОРЫХ ПРИНЦИПАХ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА В КОНСТИТУЦИИ ТУРКМЕНИСТАНА

Одним из основных признаков гражданского общества и правового государства является свободное и эффективное осуществление прав человека. Основным нормативно-правовым актом, закрепляющим принципы государственной политики в области прав человека, является конституция. В Туркменистане, как и других постсоветских государствах, разработана и принята новая конституция, в которой прослеживается ряд принципиальных различий, касающихся конституционных прав и свобод, в сравнении с положениями советской конституции.

В Преамбуле Конституции провозглашается, что Туркменистан – это демократическое, правовое и светское государство, в котором высшей ценностью общества и государства является человек. Туркменское государство ответственно перед каждым гражданином и обеспечивает создание условий для свободного развития личности, защищает жизнь, честь, достоинство и свободу, личную неприкосновенность, естественные и неотчуждаемые права гражданина (ст. 3).

В ч. 1 ст. 18 Конституции Туркменистана закреплены положения теории естественного права о том, что основные права и свободы человека неотчуждаемы и принадлежат каждому от рождения, «никто не вправе лишить человека каких-либо прав и свобод или ограничить его права и свободы».

Конституция Туркменистана признает, что содержащийся в ней перечень прав и свобод не является исчерпывающим: «Перечисление в Конституции и законах определенных прав и свобод человека не может быть использовано для отрицания или умаления других прав и свобод» (ст. 18). Иными словами, те основные права и свободы, которые по тем или иным причинам не закреплены в Конституции, но признаются мировым сообществом, могут признаваться и защищаться в Туркменистане. Аналогичное утверждение содержится в ст. 22 Конституции Украины: «Права и свободы человека и гражданина, закрепленные настоящей Конституцией, не являются исчерпывающими».

При этом, Конституция Туркменистана предусматривает возможность ограничения прав и свобод в государственных и общественных интересах, в соответствии ст. 47 Конституции и законами в той мере, в какой это необходимо в целях защиты основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечения обороны страны и безопасности государства. «Осуществление предусмотренных настоящей Конституцией прав и свобод может быть временно приостановлено только в условиях чрезвычайного или военного положения в порядке и пределах, установленных Конституцией и законами» (ст. 47).

Конституционное закрепление прав и свобод личности – только первый этап реализации новых взаимоотношений личности и государства. По верному замечанию А.Б. Венгерова, «несущей конструкцией» правового государства является «самоограничение государства правом, определяющим и закрепляющим свободу личности». Государство призвано охранять права и свободы; закрепление, охрана, гарантии прав и свобод, создание условий для их претворения в жизнь составляют длительную цепь правовых актов и действий, началом которых служит конституция.

Конституция Туркменистана закрепляет высокий статус международных принципов и норм о правах человека: «Туркменистан признает и соблюдает общепризнанные права и свободы человека как непреходящие и высшие человеческие ценности. При осуществлении власти народ и государство ограничены этими правами и свободами как непосредственно действующим правом» (ст. 6). Если международными договорами Туркменистана установлены иные правила, чем предусмотренные законом Туркменистана, то применяются правила международного договора (ст. 6 КТ).

В настоящее время Туркменистан является участником 109 международных конвенций и договоров, составляющих основу международно-правового участия Туркменистана в деятельности по обеспечению прав и свобод человека, решению социально-экономических и гуманитарных проблем, в том числе около 40 основополагающих международных актов о правах человека. Наиболее важными являются основополагающие документы Организации Объединенных Наций по правам человека: Всеобщая декларация прав человека; Международный пакт о гражданских и политических правах (ратифицирован Меджлисом Туркменистана 20 декабря 1996 г.); Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах (ратифицирован 20 декабря 1996 г.); Конвенция против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания (ратифицирована 30 апреля 1999 г.); Конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации (ратифицирована 23 сентября 1994 г.); Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (ратифицирована 20 декабря 1996 г.); Конвенция о политических правах женщин (ратифицирована 15 сентября 1999 г.); Конвенция о правах ребенка (ратифицирована 23 сентября 1994 г.).

Место и роль данных документов в национальном законодательстве Туркменистана определяется правовым статусом, который придается им в процессе имплементации в национальное законодательство. Достижениями Туркменистана в области исполнения международных соглашений по правам человека являются следующие действия: Указ Президента Туркменистана «Об отмене смертной казни в Туркменистане» от 28 декабря 1999 г.; навсегда запрещены введение и применение смертной казни в Туркменистане; принят Закон Туркменистана «О гарантиях прав ребенка» от 5 июля 2002 г. и другие нормативные акты.

Необходимым элементом демократической системы и важным инструментом обеспечения прав граждан в Туркменистане выступают, прежде всего государственные учреждения по защите прав человека – судебные органы, комиссия по правам человека при Президенте Туркменистана, Туркменский национальный институт демократии и прав человека при Президенте Туркменистана. Особенностью конституционного строя Туркменистана можно считать отсутствие особого органа конституционного контроля (надзора), соответствие нормативно-правовых актов Конституции Туркменистана определяет Меджлис.

Мониторинг за соблюдением прав человека входит в компетенцию Туркменского национального института демократии и прав человека при Президенте Туркменистана, который был создан в октябре 1996 года. В настоящее время Институт является координационным центром, на его базе регулярно проводятся рабочие заседания членов Государственной комиссии по совершенствованию законодательства Туркменистана. С учетом изложенного, можно констатировать, что в Туркменистане созданы достаточные нормативные предпосылки для положительного развития института прав и свобод человека.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент, заведующая кафедрой теории и истории государства и права НУК имени адмирала Макарова Федоренко Т.Н.

*Адонкина Светлана Юрьевна
Белгородский государственный
национальный исследовательский университет,
юридический факультет,
студентка, 4 курс, 080907 группа*

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА ПРИОРИТЕТА ФЕДЕРАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Одним из главных конституционных принципов функционирования государства и его структурных элементов является законность. Особенно велико значение данного принципа для органов исполнительной власти, поскольку они по своей природе предназначены для осуществления деятельности по исполнению законов и иных нормативно-правовых актов. Важнейшее направление реализации принципа законности - издание подзаконных нормативных правовых актов, т.е. актов, принимаемых "на основе и во исполнение" закона. За последние годы в Российской Федерации развернулась активная деятельность по подготовке и принятию новых

законов и подзаконных актов, которые зачастую принимаются в спешке и с большим количеством ошибок (фактических, грамматических, логических и т.д.), что требует в последующем внесения изменений и дополнений.

Известно, что в иерархии нормативных правовых актов "нижестоящий" нормативный правовой акт – акт меньшей юридической силы не должен противоречить "вышестоящему" нормативному правовому акту – акту большей юридической силы. Несмотря на это, одним из наиболее распространенных видов нарушений законности являются противоречия подзаконных нормативных правовых актов федеральным законам. Они выражаются, например, в неправомерном установлении в актах подзаконного нормотворчества требований о предоставлении не предусмотренных законом "лишних" документов и согласований; в несоответствии норм технических регламентов, утверждаемых постановлениями Правительства РФ, нормам законодательства.

В практике подзаконного нормотворчества встречаются и такие нарушения, как отсутствие правовых оснований издания акта; принятие акта во исполнение отмененного федерального закона; неправильный выбор федерального закона в процессе применения акта; нарушение компетенции органа; несоответствие содержания акта объему полномочий принявшего его субъекта; нарушение порядка подготовки и принятия акта.

Причины нарушений законности в нормативных правовых актах органов исполнительной власти могут быть следующими: поспешность в рассмотрении и принятии нормативных правовых актов, нарушение технологии правотворческого процесса, некомпетентность и низкий уровень правовой культуры отдельных разработчиков, несовершенство нормативно-правовой базы (пробелы, коллизионные нормы и т.д.), особенно по предметам совместного ведения Российской Федерации и ее субъектов, отсутствие единства терминологии, нарушающее согласованность системы правовых актов; неоправданная поспешность подготовки проектов важнейших правовых решений; несоблюдение выработанных практикой правотворчества правил законодательной техники. Несогласованное использование терминов, обозначающих одно и то же понятие в нормативных актах различных отраслей права, является серьезной проблемой межотраслевого взаимодействия.

Способы предупреждения и устранения нарушений законности в нормативных правовых актах органов исполнительной власти с известной долей условности можно разделить на законодательные, формально-юридические и организационно-правовые.

К законодательным средствам предупреждения и устранения коллизий относятся те, которые зафиксированы в действующем законодательстве.

Формально-юридические способы предупреждения и устранения коллизий между законами и подзаконными нормативными правовыми актами связаны с рядом мер, которые необходимо предпринять на уровне формального права: наделение Министерства юстиции РФ и его территориальных органов правом законодательной инициативы, а также правом оспаривания в суде незаконных нормативных правовых актов; принятие федерального закона о нормативных правовых актах; сокращение случаев принятия нормативных правовых актов, содержащих отсылочные нормы; придание Рекомендациям по подготовке и оформлению проектов федеральных законов статуса общеобязательных правил - правовых норм, содержащих унифицированные требования к законопроектам, четкий механизм их реализации и предусматривающих юридическую ответственность за их нарушение.

Организационно-правовые средства предупреждения и устранения нарушений законности в нормативных правовых актах органов исполнительной власти: государственная регистрация нормативных правовых актов; правовой мониторинг (законодательства и правоприменительной практики), ведомственная правовая экспертиза законопроектов, нормативных актов.

В целом система подзаконных нормативных правовых актов Российской Федерации выполняет очень важную роль вторичного регулятора общественных отношений, а также осуществляет собственное регулирование по определенным в законе вопросам. Предстоит значительная работа по определению более четких параметров правотворческой компетенции всех органов государственной власти федерального уровня, порядка издания ими подзаконных нормативных правовых актов, нормативного закрепления этого понятия, определения мер по осуществлению законности в сфере издания подзаконных нормативных правовых актов, детальная разработка вопросов соотношения каждого вида подзаконных нормативных правовых актов

федерального органа государственной власти с федеральным законом.

Научный руководитель: магистр юриспруденции, старший преподаватель кафедры теории и истории государства и права Белгородского государственного национального исследовательского университета Кутько В.В.

*Алексахіна Світлана Євгенівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 48 група*

ПРАВО НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ В КОНТЕКСТІ СТ. 8 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У системі прав та свобод людини особливе місце посідає право осіб на недоторканність приватного життя, оскільки невтручання держави в цю сферу суспільних відносин є одним з принципів громадянського суспільства. Зважаючи на зростання кількості випадків незаконного втручання в сферу приватного життя, особливо тих, що характеризуються використанням технічних засобів для незаконного збирання відомостей про особисте життя, їх наступного зберігання, використання та поширення, вказане питання на сучасному етапі розвитку суспільства для України є актуальним. Питанню охорони приватного життя фізичних осіб приділено значну увагу в науковій літературі, зокрема у роботах Л.І. Котієвої, Н.Г. Беляєвої, В.Т. Маляренка, М.І. Хавронюка, В.М. Тертишника, та інших.

Право на приватність гарантується низкою міжнародних документів, серед яких: ст. 19 Загальної декларації прав людини; стаття 8 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод; Конвенція ООН про доступ до інформації, участь громадськості у процесі вироблення рішень та доступі до правосуддя у питаннях, коли йдеться про захист довкілля (ухвалена в Оргусі, Данія, 25 червня 1998 р.), Конвенція про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру від 28 січня 1981 р. (ETS № 108).

Майже у всіх країнах світу право на охорону приватного життя закріплено на рівні Конституції. Вищезазначене право гарантується і Конституцією України. Зокрема, ст. 28, ст. 30, ст. 31, ст. 32.

У 1997 році Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенцію). До особливостей Конвенції як комплексного та складного механізму захисту прав людини, належать наявність у її положеннях великої кількості оціночних понять, зміст яких розкривається шляхом їх тлумачення у рішеннях Європейського Суду з прав людини. Згідно з ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини», суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Відповідно до ст. 8 Конвенції, кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції. Частиною 2 передбачено, що органи державної влади не можуть втручатися у здійснення цього права інакше, ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб.

Що стосується самого терміну «приватне життя», то серед науковців й досі немає єдиної точки зору щодо визначення обсягу та змісту права на приватне життя. Так, наприклад, Л.І. Котієва вважає, що «право на приватне життя як юридична категорія складається з гарантованої державою можливості людини спілкуватися з іншими людьми без втручання держави і суспільства, контролювати інформацію про самого себе, перешкоджати поширенню відомостей інтимного характеру». Але більш прийнятною вдається думка Н.Г. Беляєвої, яка зазначає, що право на недоторканість приватного життя необхідно розглядати у трьох аспектах: 1) право на недоторканість приватного життя як право індивіда на своє власне життя, на дії щодо самого себе; дане право безпосередньо пов'язане з індивідуальністю конкретної людини, а відповідно із

захистом від втручання з боку всіх суб'єктів права; 2) право на недоторканість приватного життя як самостійне право, що передбачає неприпустимість втручання у приватне життя особи з боку держави, організацій, юридичних і фізичних осіб; 3) право на недоторканість приватного життя як право, суміжне з іншими правами, а саме: з правом на недоторканість сімейного життя, правом на недоторканість житла, правом на недоторканість кореспонденції. Варто зазначити, що у своїх рішеннях Суд також уникає визначення терміну «приватне життя» і надає перевагу, як правило, зосередженню на конкретному питанні, чітко не визначаючи, чи відбулося порушення у сфері приватного, сімейного життя, недоторканості житла чи кореспонденції. Так, наприклад, у справах «Ментес та інші проти Туреччини» і «Кіпр проти Туреччини» Суд вирішив, що навмисне знищення спецслужбами житла і майна заявників торкається всієї сфери прав особистості, які захищаються ст. 8 Конвенції: сімейне життя, приватне життя і житло. Суд у своєму рішенні також наголосив, що немає потреби у їх розподілі. Проаналізувавши практику Суду, можна дійти до висновку, що вимога поваги до приватного життя знижується, якщо людина активно займається громадською діяльністю. Так, у справі «Фридль проти Австрії» мова йшла про те, що поліція сфотографувала позивача під час публічного заходу і зберігала знімки в дос'є. Суд вирішив, що сама фотозйомка не була вторгненням у приватне життя, оскільки була зроблена під час публічного заходу, проте допит позивача, здійснений після інциденту, і запис цього допиту дійсно становили втручання в приватне життя позивача. Фотоспостереження за діями осіб у громадських місцях без запису саме по собі, на думку Суду, не веде до втручання в приватне життя, але регулярний чи постійний запис даних може визнаватися Судом як втручання. У рішенні Суду по справі Перрі проти Великої Британії Суд вирішив, що звичайне використання відеокamer у громадських місцях, на вулиці чи у приміщеннях, таких, як торгові центри або поліцейські дільниці, де вони служать законним і передбачуваним цілям, не є порушенням ст. 8 Конвенції. Проте, у справі «Пеки проти Об'єднаного Королівства», де поліція змінила кут огляду камери таким чином, щоб одержати ясне зображення позивача, а потім змонтувала відеозапис і показала свідкам, щоб ті впізнали його в ході кримінального процесу, Суд прийняв рішення, що у цьому випадку відбулося порушення ст. 8 Конвенції.

Отже, право на недоторканість приватного життя посідає особливе місце у системі прав та свобод людини, є запорукою її безпеки в суспільстві та гарантією невтручання з боку органів державної влади. Не зважаючи на відсутність чіткого визначення самого терміну «приватне життя» та розмежування його із суміжними сферами суспільного життя, право на приватність гарантовано низкою міжнародних нормативно-правових документів, зокрема статтею 8 Конвенції, та європейська спільнота гостро реагує на випадки порушення цього права. Взавши на себе відповідні міжнародно-правові зобов'язання, одним із пріоритетних завдань правового забезпечення для України є впровадження сформованих стандартів захисту приватного життя у національно-правовій системі.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

*Арамуні Арам Гайкович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 2 курс, 23 група*

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЄДИНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Принципи громадянства України – це вихідні засади, керівні ідеї, в яких відображається характер та сутність українського громадянства; вони являють собою певні закономірності, які дістали наукове усвідомлення, закріплюються в Конституції та чинному законодавстві України і становлять своєрідну систему, яка зв'язує воедино різноманітні сторони громадянства України.

Єдине громадянство – невід'ємна складова системи існування незалежної унітарної держави. З моменту прийняття Конституції України, встановлення принципу єдиного громадянства являє собою однакове розуміння кожною людиною своєї причетності до долі незалежної держави.

Єдине громадянство в Україні виступає умовою стабільності в країні, усуває моральну напругу та національну конфронтацію. Завдяки принципу єдиного громадянства, Конституція України вносить у суспільні процеси упорядкованість і урегульованість, що дає можливість спрямовувати й узгоджувати інтереси різних соціальних груп і політичних сил, підводити правову основу під складну систему зв'язків і відносин людей у суспільстві. Тому у світовій практиці біпатризм, тобто наявність осіб з подвійним громадянством, є явищем негативним.

Згідно із Законом України «Про громадянство України» процес набуття українського громадянства іноземцями й відповідної втрати їхнього попереднього громадянства чітко унормований. Він має супроводжуватись поданням декларації про відмову від іноземного громадянства з наступним наданням підтверджуючих документів про вихід із громадянства від уповноваженого органу відповідної держави. Натомість процес підтвердження отримання українськими громадянами іноземного громадянства практично не визначений в законодавстві й потребує більш чіткого врегулювання. Ст.19 вищезазначеного Закону зазначає підстави для втрати громадянства України. Однак в Законі не досить врегульовано проблему з відповідальністю за свідоме приховування подвійного громадянства.

Сучасне міжнародне право не знає єдиної загальновизнаної регламентації питань, що виникають у зв'язку з подвійним чи множинним громадянством. Близько 90 держав дозволяють подвійне громадянство – Австралія, Бразилія, Болгарія, Греція, Ірландія, Ізраїль, Канада, Латвія, Молдова, Панама, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, США, Туреччина, Франція, Швейцарія, Угорщина та ін. Понад 100 держав забороняють або не визнають подвійне громадянство – Гондурас, Зімбабве, Єгипет, Індія, Індонезія, Кенія, Китай, Куба, Монголія, Непал, Лівія, Сирія, Узбекистан, Україна.

Багато вчених наводять дуже переконливі аргументи щодо запровадження подвійного громадянства, наприклад: подвійне громадянство надасть можливість об'єднати українців усього світу; сприятиме посиленню впливу України в країнах другого громадянства та успішності процесу євроінтеграції; позитивно вплине на приток до України трудових ресурсів та залучення економічних можливостей країн другого громадянства українців; сприятиме спрощенню ведення бізнесу; покращить правовий та соціальний захист українців за кордоном, дозволить безвізовий в'їзд в країну; надасть можливість одержувати пенсію отриману за кордоном.

Дуже часто виникають ситуації, коли необхідність виконувати закони одночасно двох держав призводить до конфліктів, про це свідчить практика міжнародного права. Наприклад виникають проблеми із дипломатичним і консульським захистом особи, із реалізацією права вибору. Біпатризм негативно впливає на процес формування спільних інтересів, гальмує розвиток нації, єдності народу; послаблює стійкий юридичний зв'язок, який існує між громадянином і державою, послаблюючи інститут громадянства. Внаслідок розповсюдження практики набуття подвійного громадянства можуть виникнути міжнародні конфлікти, послабитись можливість держави впливати на своїх громадян, а також захищати їхні інтереси за територією країни. Біпатризм нерідко використовують для невиконання обов'язків громадянина перед державою, для покращення кримінальної діяльності, уникнення судового переслідування або ув'язнення.

Особливої уваги потребує проблема отримання громадянами України паспортів інших держав. Адже колізії та неузгодженості між національним законодавством та законодавством наших країн-сусідів спричиняє такі проблеми: на Закарпатті, де маса українців мають також угорський, словацький, чеський паспорти; в Чернівецькій області, де громадяни України також є громадянами Румунії; на Львівщині, де багато українців отримали громадянство Польщі та в Криму і східних областях – громадянство Росії. Відтак, вирішення питання щодо розробки механізмів виявлення та запобігання випадків подвійного громадянства в Україні є своєчасними і актуальними. Саме принцип єдиного громадянства, закріплений в Конституції України, вносить упорядкованість та урегульованість в суспільні процеси, тому його існування в Україні – запорука стабільної політичної та соціальної ситуації в країні.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

КОНВЕРГЕНЦІЯ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ

На початку ХХІ ст. правова карта світу уявляє собою досить складне та неоднорідне утворення. Найбільшого поширення у світі набули національні правові системи, які існують у межах певної держави. Членами Організації об'єднаних націй на сьогодні є 193 країни, кожна з яких відповідно має власну правову систему. Водночас існують, так звані, невизнані держави (Тайвань, Північний Кіпр та ін.). Ці утворення фактично мають усі риси держави, за виключенням визнання з боку міжнародної співдружності, в тому числі, й власну національну правову систему. Деякі території можуть бути тимчасово залежними від інших держав або міжнародних організацій (так звані, території з перехідним правовим режимом). Зараз у світі нараховується близько 20 несамостійних територій, що знаходяться під зовнішнім управлінням Великої Британії, США, Франції, Нової Зеландії. Всі вони, незважаючи на відсутність суверенітету, також мають власні національні правові системи.

Цікавим феноменом є існування в деяких країнах декількох правових систем, які співіснують у межах єдиної національної системи, але водночас мають достатню автономію для того щоб вважатися окремими правовими системами. Типовим прикладом є побудова правової системи Сполучених Штатів Америки в межах якої розрізняють єдину федеральну систему на системи 50 штатів. В окремих випадках вони навіть можуть будуватися на різних принципах (приміром, правова система Луїзіани у США, Квебеку в Канаді, Шотландії у Великій Британії). Подібні правові системи отримали назву – субнаціональні.

Крім цього, на правовій карті існують й наднаціональні правові системи, які поширюються на соціальні системи декількох держав. Одним із їх підвидів є міждержавні правові системи, які утворюються окремими державами згідно укладених міжнародних угод, наприклад – правова система Європейського Союзу. Також необхідно не забувати про існування релігійних правових систем, які також мають наднаціональний характер та величезну специфіку, яка значною мірою залишається мало досліджуваною у вітчизняній правовій науці.

Таким чином на правовій карті сучасного світу необхідно розрізняти національні, субнаціональні та наднаціональні (міжнародні й релігійні) правові системи.

Однією з основних рис розвитку людства наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть стають процеси глобалізації в усіх сферах суспільного життя, які представляють собою процеси всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації.

Основними наслідками цього процесу відзначають міжнародний поділ праці, міграцію в масштабах усієї планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, зближення законодавства, економічних і технічних процесів, а також зближення культур різних країн.

Процеси конвергенції правових систем є також одними з наслідків всемірної глобалізації. Термін «конвергенція» походить від латинського «converge» – сходитися, наближатися. Відносно правових процесів термін конвергенція використовується для аналізу можливості зближення різних правових систем та меж сприйняття правовою системою правових інститутів іншої системи.

Найбільш дослідженою є конвергенція правових систем романо-германського та англо-американського права. Процеси конвергенції в межах цих двох типів права відбуваються досить поступово та мирно, що багато в чому пояснюється їх належністю до єдиної Західної цивілізації, яка побудована на ліберальних цінностях, ринковій економіці та спільній культурній спадщині. Кажуть, що ці системи мають однакові цілі, але досягають їх різними юридичними методами.

Значно більш складним процесом є запозичення правових інститутів з принципово різних правових сімей. Так зі збільшенням у Європі населення, що сповідує іслам, внаслідок як міграції, так і прийняття, все активніше обговорюється питання запровадження окремих норм мусульманського права в національне законодавство Західних країн. У Франції мусульманське населення складає вже 10% населення, в Голландії – більше 6%, в ФРН та Австрії – по 5%, в

Швеції та Швейцарії – по 4,5%, в Данії – 3%, у Британії – 2,5%. Загалом мусульманське населення Західної Європи складає близько 20 млн. осіб.

Про серйозність проблеми говорить доповідь голови Англіканської церкви, архієпископа Кентерберійського Роуєна Уільямса, який зазначив, що прийняття законів шаріату у Великій Британії є неминучим.

Проте досвід релігійно-культурних конфліктів у Європі доводить неготовність та нерозуміння як це можна зробити в умовах досить різних культурних цінностей, що стоять у основі кожної правової системи. Показовим є конфлікт навколо карикатур із зображенням пророка Мухамеда, що розгорнувся у Данії, а пізніше у багатьох інших країнах у 2005 – 2006 роках. Зіткнулися принципи свободи слова та заборони зображення пророка Мухамеда. Кожна зі сторін конфлікту вважала себе правою, та не бажала йти на самообмеження.

На наш погляд, конвергенція правових систем є однією з основних тенденцій їх розвитку, яка не може бути зупинена зважаючи на всеохоплюючі світові глобалізаційні процеси. Починатися така конвергенція повинна зі знаходження спільних точок порозуміння та міжкультурного діалогу, зокрема проведення компаративістських досліджень і конференцій, більш глибокого дослідження правових особливостей кожної правової системи, напрямків і меж можливих компромісів.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, начальник управління планування та координації правових досліджень НАПрН України Лук'янов Д.В.

Біденко Олександр Юрійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 31 група

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА ДЛЯ ГРОМАДЯНИНА І ДЕРЖАВИ

Конституція України (ст.4) і Закон України «Про громадянство України» (п.1 ст.2) закріпили принцип єдиного громадянства, який означає, що держава виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць (громадянства областей, АРК та ін.) і не визнає у правових відносинах набутого громадянства іншої держави (коли громадянин набув громадянства або підданства іншої держави, то у відносинах з Україною він визнається лише громадянином України).

Громадянство України визначається як постійний правовий зв'язок особи та Української держави, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках (ст.1 Закону України «Про громадянство»).

Конституція та закони України увібрали в себе положення міжнародно-правових норм, які зафіксовані в різноманітних актах як універсального так і спеціального характеру: Статуті ООН, Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 7 березня 1966 р., Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р., Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р., Гаазькій конвенції щодо врегулювання окремих питань, пов'язаних з колізією законів про громадянство від 12 травня 1930 р., Конвенції Ради Європи про скорочення випадків множинного громадянства і про військовий обов'язок у випадках множинного громадянства від 6 травня 1963 р., Європейській конвенції про громадянство від 7 листопада 1997 р.

Переваги подвійного громадянства для громадянина полягають у тому, що особа з двома громадянствами може користуватись правами і свободами як країни в якій вона проживає, так і іншої країни, громадянином якої вона залишається. До найочевидніших переваг можна віднести спрощений порядок перетину кордону держав. Громадяни ЄС, наприклад, мають такі переваги: 1) активне і пасивне виборче право по відношенню до муніципальних органів і Європейського парламенту на території будь-якої держави-члена нарівні з громадянами даної держави, незалежно від громадянства особи того, хто наділяється цим правом; 2) право на дипломатичний і

консульський захист з боку органів будь-якої держави ЄС в третій країні, де немає представництва рідної країни громадянина ЄС; 3) право звернення до Європейського парламенту, Омбудсману, а також будь-який інститут або орган на одній з офіційних мов ЄС і отримати відповідь на тій самій мові; 4) свобода пересування та проживання будь-де на території держав Союзу.

Нарівні з правами громадянин має також і обов'язки. Згідно з Гаазькою конвенцією від 12 квітня 1930р., біпатрид, на території держави якої він знаходиться не може відмовитися від виконання громадянських обов'язків, посилаючись на свої обов'язки щодо іншої держави. Також держава А може вважати своїм громадянином особу, яка перебуває в громадянстві держави Б, але якщо вона перебуває на території держави Б, то у неї відсутній будь-який дипломатичний захист з боку держави А (ст. 3-4 Конвенції). У даних двох випадках потрібно зауважити, що це залежить від міжнародних договорів, які ратифікували держави. Таким чином, подвійне громадянство збільшує не тільки права і свободи, а й розширює коло обов'язків особи.

Розглянемо недоліки та переваги подвійного громадянства для держави. Основні положення Європейської конвенції про скорочення випадків множинного громадянства і виконання військових обов'язків у випадках множинного громадянства (1963р.) зводяться до наступного: а) повнолітні особи які за власним волевиявленням (шляхом натуралізації, оптації чи судового рішення) набули нового громадянства, втрачають своє попереднє громадянство; б) особи з подвійним громадянством можуть відмовитися від одного з них; в) від таких осіб вимагається проходити військову службу в одній з країн, громадянином якої вони є.

Таким чином, міжнародна спільнота у більшості випадків негативно ставиться до випадків подвійного громадянства, адже воно ставить під сумнів міцність і безспірність юридичного зв'язку, який існує між громадянином і державою. Деякі країни прагнуть звести до мінімуму колізії у законодавстві про громадянство, що створюють варіанти виникнення подвійного громадянства, наприклад, укладення шлюбу між іноземцями. Бачимо, що для деяких держав подвійне громадянство їхніх громадян приносить незручності у вигляді того, що особа з подвійним громадянством може займати важливі державні посади (брати участь в управлінні державою, працювати в правоохоронних органах), якщо це не заборонено державним законодавством.

Не зважаючи на це, потрібно зазначити, що у деяких випадках зацікавлені країни допускають подвійне громадянство з огляду на особливі історичні та економічні зв'язки між ними. Наприклад, інститут громадянства Європейського Союзу передбачає, що кожен хто має громадянство будь-якої Держави-члена ЄС, автоматично визнається громадянином ЄС. Громадянство ЄС було запроваджене Маастрихтським договором від 1992 р., а більш детально цей інститут розкривається у Договорі про Європейський Союз (ст. 17-21). Важливим є те, що громадянство Союзу доповнює, а не замінює чи скасовує національне громадянство. Воно впроваджувалось з метою сприяння тісної співпраці країн які входять до співтовариства. У Бельгії, Франції, Англії, Нідерландах, відмінили вимогу про обов'язкову відмову від попереднього громадянства у випадку натуралізації. Таким чином, подвійне громадянство стає звичайним явищем у Європі.

Отже, колізії законодавства різних країн про громадянство створюють чимало варіантів виникнення подвійного громадянства, у результаті чого кількість біпатридів зростає. З одного боку, є країни, які допускають випадки подвійного громадянства, а з іншого подвійне громадянство сприймається негативно, адже таке явище може породжувати міжнародні конфлікти (коли особи з подвійним громадянством беруть участь у військових конфліктах на боці однієї держави, то вони автоматично роблять причетною до нього й іншу державу) і порушує спроможність держави управляти своїми громадянами та ускладнює їхній захист за кордоном. Україна ратифікувала Європейську конвенцію про громадянство від 1997р., згідно з якою передбачається два випадки, коли держава зобов'язана визнати множинне громадянство: 1) щодо дітей, народжених у змішаному шлюбі, які автоматично набули громадянства обох батьків; 2) щодо осіб, які автоматично набули множинного громадянства через вступ до шлюбу. В усіх інших випадках визнання подвійного громадянства – суверенне право кожної держави-учасниці конвенції. Водночас, для громадян подвійне громадянство має переваги, оскільки, вони перебувають під захистом держав (лише у випадках встановлених міжнародними договорами які ратифіковані відповідними державами), громадянами яких вони є.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

На сьогодні міграція – це глобальне явище, яке об'єднує усі країни світу. Поза увагою дослідників і громадськості й досі залишається проблема гарантування прав людини в контексті міграції. У 2011 році за даними Державної служби статистики на постійне місце проживання до України приїхало 64796 осіб, з них майже 20 тис. з Російської Федерації. Для порівняння, з Туреччини приїхало 3014 осіб, з В'єтнаму – 2522, а зі Сполучених Штатів – 1055 осіб тощо.

Правовий статус особи у суспільстві визначається, перш за все, сукупністю наданих їй законом прав та обов'язків, системою гарантій їх забезпечення та необхідністю нести відповідальність за порушення останніх.

Говорячи про правовий статус іноземців слід визначитися з термінологією, тобто надати роз'яснення – хто є «іноземцем». Відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 року іноземець – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Невід'ємні, природні права і свободи людини гарантуються будь-якій людині (право на життя, недоторканність, свобода світогляду тощо). За загальновизнаними нормами міжнародного права ці права мають визнаватися і захищатися державою незалежно від наявності у людини громадянства даної чи іншої держави або відсутності в неї громадянства будь-якої держави.

Закріплений у Конституції України комплекс прав і свобод людини в цілому відповідає положенням фундаментальних міжнародно-правових актів в цій сфері – Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції з прав людини і основоположних свобод, Міжнародному пакту про громадянські й політичні права, які є частиною національного законодавства.

В Україні провідним щодо іноземців є національний правовий режим. Його зміст полягає в правовому зрівнянні у правах іноземців з громадянами держави перебування. Так, відповідно до ст. 26 Конституції України іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Це основне конституційне положення, що визначає правовий статус іноземців і осіб без громадянства, який в основному прирівняний до правового статусу громадянина України за певними винятками. Так, Іноземці, як і громадяни України, мають право: займатися інвестиційною, а також зовнішньоекономічною діяльністю та іншими видами підприємницької діяльності, передбаченої законами України; працювати на підприємствах, в установах і організаціях або займатися іншою трудовою діяльністю; на відпочинок нарівні з громадянами України; користуватися медичною допомогою в разі постійного проживання в Україні; на соціальний захист; на житло; на освіту; користуватися досягненнями культури нарівні з громадянами України; брати участь в об'єднаннях громадян; на свободу совісті; укладати і розривати шлюб з громадянами України та іншими особами; на звернення до суду та до інших державних органів для захисту їх особистих, майнових та інших прав.

Іноземці володіють не лише правами і свободами, але й мають обов'язки: не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки, сплачувати податки та збори в порядку і розмірах, встановлених законом, неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Іноземці, як і громадяни України, зобов'язані нести відповідальність за вчинені ними злочини на території України.

Згідно зі ст. 36 Конституції України іноземці не можуть бути членами політичних партій України. Відповідно до ст. 70 Конституції України іноземці та особи без громадянства не можуть обирати та бути обраними до органів державної влади, а також брати участь у референдумах. На іноземців не поширюється загальний військовий обов'язок. Існують деякі обмеження щодо

професійної діяльності. Згідно зі ст.4 Закону України «Про державну службу» іноземці не можуть прийматися на будь - яку державну службу.

Отже, у висновку можна сказати про те, що у наш час є важливим дослідження правового статусу іноземців у ролі суб'єктів конституційних правових відносин. Слід відзначити, що законодавство України, відповідає положенням відповідних міжнародно-правових актів, що діють в цій сфері, а також демократичним стандартам тих країн, де функціонує громадянське суспільство, в якому найвищою соціальною цінністю визнаються людина, її права і свободи.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І. К.

Большешапова Ірина
*Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 3 курс, 9 група*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Зайнятість – це діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих та суспільних потреб і така, що, як правило, приносить їм дохід у грошовій або іншій формі. Абзац 2 ст.1 Закону України "Про зайнятість населення" від 1 березня 1991 р. вказує, що зайнятість населення, що проживає на території України, забезпечується державою шляхом проведення активної соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення його потреб у добровільному виборі виду діяльності, стимулювання створення нових робочих місць і розвитку підприємництва. Як бачимо, ані слова не вказано щодо активної законотворчої політики держави по сприянню зниження кількості безробітних та стабілізації економічної ситуації в країні, яка б і допомогла підприємствам, організаціям та установам по забезпеченню кваліфікованими кадрами та заповненню пустих робочих місць і скасувала б потребу більшості населення погоджуватись хоча б на якийсь підробіток, задля прогонування родини, не оформлюючи навіть свої відносини у трудовій книжці.

Ст.49 КЗпП зазначає, – зайнятість суспільно корисною працею осіб, які припинили трудові відносини з підстав, передбачених КЗпП, за неможливості їх самостійного працевлаштування та захист від безробіття забезпечується відповідно до Конституції України, КЗпП, Закону України "Про зайнятість населення". Разом з тим, відповідно до ст.6 зазначеного закону, відносини зайнятості регулюються також міжнародним договором або угодою, укладеними Україною, якщо вони встановлюють інші правила, ніж передбачені законодавством про зайнятість в Україні. До них слід віднести, перш за все, Конвенцію про безробіття № 2 (1919 р.), ратифіковану Постановою Верховної Ради України від 04.02.94; Конвенцію про дискримінацію в галузі праці й зайнятості № 111 (1958 р.); Конвенцію про політику в галузі зайнятості № 122 (1964 р.); Конвенцію про статистику праці №160 (1985 р.); Конвенцію про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками № 156 (1981 р.); Конвенцію про сприяння зайнятості й захист від безробіття № 168 (1988 р.); Конвенцію про приватні агентства зайнятості № 181 (1997 р.).

Ст.3 Закону України «Про зайнятість населення» встановлює основні принципи державної політики зайнятості населення, які на мою думку, носять суто декларативний характер, оскільки жодного законодавчого закріплення цих принципів, які б діяли, наша держава не має. Наприклад, ч.3 цієї статті зазначає, що держава сприяє забезпеченню ефективної зайнятості, запобіганню безробіттю, створенню нових робочих місць та умов для розвитку підприємництва. Хоча в дійсності, у нас зовсім інша ситуація: за даними Держкомстату, кількість зареєстрованих безробітних за причинами незайнятості в 2011 році, а саме особи, які не були зайняті до 1 року становить 88,7%. За січень 2012 року Кількість зареєстрованих безробітних становила 1,9 % до населення працездатного віку.

Ст.8 цього Закону закріплює право громадян на працевлаштування, але саме обов'язок забезпечення державою кожному гідного робочого місця законодавчо не закріплений і, нажалю,

право на працевлаштування цього не передбачає. Тобто, правове регулювання даного питання лише проголошує право на працевлаштування, вибір місця роботи, а не гарантує зайнятості населення, як це повинно було б бути. Навіть безоплатне сприяння у працевлаштуванні як гарантія держави у сфері зайнятості, яка закріплена у новому Законі України «Про зайнятості населення», який набуде чинності з 01.01.2013р., не передбачає обов'язок держави працевлаштовувати. Це породжено, насамперед, тим, що тривалий час на ринку праці України була значна перевага попиту над пропозицією. Проте з переходом нашої економіки до ринкового типу і створення реального ринку праці, вимоги до більш уважного наукового аналізу проблеми працевлаштування та урегульованість цієї сфери державою стали гучними. На даний час ця сфера державного регулювання ще досить недопрацьована, оскільки є ще більш-менш новою.

Це і становить актуальність моєї роботи і найбільшу зацікавленість до цієї теми. Тому, у якості вирішення цього питання, по-перше, пропоную законодавчо закріпити процес заохочення молодих кадрів до непрестижних та мало оплачуваних робіт, шляхом надання їм відповідних пільг і гарантій. По-друге, запровадити соціальне забезпечення та додаткові соціальні гарантії для зацікавлення працездатного населення в необхідності праці. В крайньому ж випадку, найбільш радикальним засобом для залучення працездатного населення до праці, може бути повернення статті 209 УК УРСР «туніядство» та запровадження за її порушення штрафу та громадських робіт, що допоможе державі урегулювати питання зайнятості та виконати свій обов'язок на працевлаштування.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри трудового права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», член-кореспондент НАПрП України Прилипко С. М.

*Гахович Денис Олександрович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 1 курс, 12 група*

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Згідно зі статтею 49 Конституції України, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно.

Соціологічні дослідження, проведені Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Інституту прав людини, боротьби з екстремізмом і ксенофобією (ІПЛІКС), свідчать про те, що українські громадяни відчують тривогу з приводу порушення їхніх громадянських прав. Проте на перший план вони ставлять не політичні права, а права споживачів. Так 56% громадян вважають найважливішим правом право на безкоштовну медичну допомогу (у 2006 році - тільки 45%), 41% відзначили важливість права на працю, 37% - права на соціальний захист. Для 26% важливі права споживачів, для 20% - право на справедливий і доступний суд. Менше порушуються, на думку респондентів, право на свободу мирних зібрань, право об'єднання громадян, право на свободу віросповідання.

Медичне страхування в Україні поки що знаходиться лише на стадії формування та не існує чіткого уявлення про систему медичного страхування, яке має бути прозорим і зрозумілим громадськості. Впровадження загальнообов'язкового медичного страхування забезпечило б гарантування якісної медичної допомоги кожному громадянину, а також подальший розвиток добровільного медичного страхування.

Медичне страхування - форма соціального захисту інтересів населення в галузі охорони здоров'я, який виражається в гарантії оплати медичної допомоги при виникненні страхового випадку за рахунок накопичених страховиком коштів.

Медичне страхування поділяється за формами на обов'язкове медичне страхування і добровільне медичне страхування. Вирішальну роль у реформуванні системи медичної допомоги України відіграє перехід до обов'язкового медичного страхування.

Сьогодні впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, попри всі його переваги, на Україні гальмується. Це відбувається через те, що не існує однорідного підходу щодо створення законопроекту про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування.

Таким чином, для досягнення реальної цілісності української системи охорони здоров'я необхідний час та значні інвестиції. Оскільки система державного медичного соціального страхування є важливою для держави, то необхідно погодитись, що до її впровадження необхідно підійти зважено і конструктивно: розробити і у встановленому порядку затвердити закони та нормативні акти про медичне страхування громадян; розробити положення про національний і територіальні Фонди медичного страхування і здійснити їх формування.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Герман Денис Олександрович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 1 курс, 12 група*

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Важливість та пріоритетність саме соціальних прав в системі основних прав людини зумовлена тим, що усі інші права та свободи (особисті, політичні, культурні, економічні та екологічні) набувають для особи сенсу та ціннісного значення лише за умови, коли вона має достатні засоби та ресурси для свого фізичного існування. При неможливості особою забезпечити елементарні умови свого існування, коли якість її харчування не забезпечує простого відтворення фізичних сил, коли вона не має будь-якого житла та одягу, тоді усі інші права просто втрачають своє соціальне значення. Як наслідок потерпає не лише конкретна людина, але й усе суспільство, яке втрачає свідомого, активного члена громадянського суспільства, і всі важливі проблеми будуть вирішуватись без її участі.

Актуальність та своєчасність теми дослідження зумовлена зовнішньополітичними інтеграційними процесами, активним учасником яких вже сьогодні стає Україна, оскільки одним з головних критеріїв набуття членства практично в усіх міжнародних утвореннях є здатність держави забезпечити належний рівень життя для своїх громадян.

Вперше в практиці вітчизняного законодавства ст.48 Конституції України закріпила право на достатній життєвий рівень для особи і її сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Вказана норма Конституції має універсальний характер, який полягає в тому, що вказане право є природним не лише для громадян України, а також і для іноземних громадян та осіб без громадянства. Саме в розповсюдженні дії норми ст.48 Конституції України, без будь-яких винятків, на кожну людину, в її індивідуальному характері, полягає цінність вказаної норми.

Слід зазначити, що право передбачене ст.48 Конституції України, є різноплановим і включає в себе економічні, політичні, соціальні, демографічні та інші аспекти. Реалізація цього права тісно пов'язана з реалізацією ст.1 Конституції України, згідно з якою наша держава є не тільки суверенною, незалежною, демократичною і правовою, але й соціальною. Ст.1 Конституції має декларативний характер, це норма – ціль, до якої наше суспільство і держава повинні прагнути.

Право громадян на достатній життєвий рівень забезпечується низкою соціальних гарантій, до яких належать: 1) мінімальний розмір заробітної плати; 2) мінімальний розмір пенсії за віком; 3) неоподатковуваний мінімум доходів громадян; 4) розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Очевидно, що основні державні соціальні гарантії не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 48 Конституції України є яскравим прикладом впровадження у національну правову систему міжнародних правових стандартів щодо прав особи, оскільки ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права встановлює, що держави, які беруть участь у цьому Пакті, визначають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло та неухильне поліпшення умов життя.

Право на достатній життєвий рівень не означає, що Українська держава бере на себе зобов'язання забезпечити кожному громадянину і його сім'ї достатнє харчування, одяг і житло. Завдання держави, яка проголосила себе соціальною, полягає в тому, щоб створити належні умови для людини, надати їй можливість забезпечити гідну матеріальну базу життєдіяльності для себе і своєї сім'ї своєю працею.

У соціально-економічних правах, в тому числі і в праві кожного на достатній життєвий рівень, розкривається важливий аспект соціальної, правової держави. Вона не може і не повинна роздавати всім громадянам матеріальні блага, але держава зобов'язана забезпечувати їм можливість реалізувати своє право на гідне життя. Якщо держава не зробить цього, то суспільство функціонуватиме в умовах гострих соціальних конфліктів.

На забезпечення достатнього життєвого рівня кожного в Україні спрямовані загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального розвитку, охорони довкілля, які розробляє і здійснює Кабінет Міністрів України і затверджує парламент України.

У регулюванні цих питань особливе значення має Закон України «Про прожитковий рівень» (1999), у якому зазначається, що прожитковий рівень — це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору продовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Однією із складових конституційного права громадянина на достатній життєвий рівень ст. 48 Конституції України визначає наявність у особи житла. Не звертається уваги ні на якість такого житла, ні на інші аспекти житлової проблеми, яка існує в Україні. Чинне законодавство надає можливість громадянам самим знайти шляхи вирішення власних життєвих проблем за рахунок кредиту на купівлю житла, власних коштів та майнових можливостей задовольнити потреби в житлових умовах.

У цілому забезпечення права на достатній життєвий рівень в Україні залежить від цілеспрямованої державної політики у сфері соціально-економічних відносин, створення належних правових і організаційних умов для життя людей. Реалізація права кожного на достатній життєвий рівень повинна відбуватися в руслі положень ст. 3 Конституції України про те, що людина, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Науковий керівник: д.ю.н, професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ІЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Глушко Владислав Володимирович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 1 курс, 15 група*

ПРАВОВА ДОКТРИНА В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА

Розвиток суспільних відносин спричиняє нестабільність правової системи суспільства. Нормативно-правові акти постійно змінюються законодавчим органом держави на відповідність сьогоденню. Однак для запобігання повної руйнації правової системи необхідно мати базис, який містить відправні елементи цієї системи. Таким базисом може виступити правова доктрина, яка дуже близько співіснує з правовою наукою і яка включає в себе всі концептуальні ідеї і принципи права.

З'ясуванню природи правової доктрини, її призначення і місця у правовій системі суспільства приділяють увагу вчені різних країн. Правова доктрина є складним соціальним

явищем, тому в літературі сформувались різні підходи до визначення її поняття, ознак і функцій, зв'язків з іншими соціально-правовими явищами.

Наприклад, Скакун О.Ф. стверджує, що доктрина права «...має допоміжний характер стосовно головної форми права — закону. Офіційно вона не визнавалася і не признається джерелом права». Професор Цвік М.В. відносить правову доктрину до вторинних джерел як романо-германського, так і англосаксонського права. Особливе значення вона зберігає в країнах релігійно-традиційної сім'ї правових систем, зокрема у релігійних правових системах, передусім у мусульманському праві.

Російський вчений А. Васильєв відстоює позицію, що правова доктрина «...має бути визнана джерелом права за наявності прогалин у праві, суперечності й невизначеності правових форм, фактичного застосування її на практиці державними органами, а також у зв'язку з такими її ознаками, як переконливість, достовірність, індивідуальність, гнучкість». А. Васильєв зазначає, що серед шкіл праворозуміння лише нормативізм і позитивізм, для яких право тотожне законодавству, не визнають правову доктрину джерелом права. На відміну від них, інші школи права — природно-правова, соціологічна й історична — визнають правову доктрину джерелом права.

Поняття «правова доктрина» є похідним від загально-філософського розуміння доктрини, яка розглядається як вчення, наукова теорія, система ідей та поглядів, керівний теоретичний та політичний принцип. Правова доктрина містить концептуальні ідеї, теорії та погляди щодо права, державно-правової дійсності в цілому. Вона проявляється в наукових працях видатних учених-юристів.

Появу правової доктрини відносять до діяльності давньоримських юристів у період III–IV століть до н.е., коли були опубліковані формули позовів і календар дат Апієм Клавдієм та Гнеєм Флавієм. Праці римських юристів носили характер роз'яснень і тлумачень чинних законів. При розгляді спірних питань сторони, що брали участь у судовому процесі, зверталися до визнаних юристів, імена яких дійшли до наших часів (Гай, Павел, Ульпіан, Модестин, Папініан та ін.), з проханням висловити свою думку з тих чи інших питань щодо належного застосування права. Суддя розглядав такі думки як «загальнообов'язкове правило поведінки — джерело римського права», а в разі їх суперечності мав право вирішувати, чию думку вважати правильною.

У Римі філософія вперше була додана до позитивного права, завдяки чому правова наука виділилася в самостійну галузь знань. У подальшому свій розвиток вона отримує в університетах Європи XIII–XIV століть, де фактично й створювалось право. Як відзначають Р. Давід і К. Жоффре-Спінозі: «Протягом тривалого часу, доктрина була основним джерелом права в романо-германській правовій сім'ї». Але якщо точніше, то вчений не створював, а описував право, формулював на його основі нові теоретичні розробки. Тому право в ті часи не мало впорядкованості й ієрархічності. Тут більша увага приділялась безпосередньо регламентації прав людини (у тому виразі, в якому вони існували на той час), а не встановленню санкцій. З іншого боку, це пов'язано зі слабкістю пенітенціарної системи країни.

З розвитком держави, її апарату, починає проявлятися її волевиявлення у вигляді законодавчої діяльності. Доктрина набуває нового статусу. Цей статус, з одного боку, зменшує її значення — доктрина стає другорядним джерелом права, але, з іншого боку, вона має значний вплив на законодавця. Р. Давід і К. Жоффре-Спінозі пишуть: «...її роль проявляється в тому, що саме доктрина створює словник і правові поняття, якими користується законодавець. Роль доктрини є важливою у встановленні тих методів, за допомогою яких відкривають право і тлумачать закони». Можна сказати, що перші нормативні акти були формалізованим закріпленням основних положень доктрини. Однак далі доктрина втратила свої позиції як джерела права, але набула значення в методології права.

У світі існує три основні правові доктрини: доктрина романо-германської правової сім'ї, доктрина системи загального права, доктрина радянського чи пострадянського права. Поки що не можна говорити про зникнення системи радянського права, в багатьох випадках змінилась лише її назва.

А. Васильєв зробив спробу класифікації правових доктрин, в основу якої покладені, зокрема, такі критерії: за походженням (по відношенню до релігії) — на релігійні й світські; за формою вираження — неписані й писані; залежно від авторства — персоніфіковані й колективні; за юридичним значенням — обов'язкові й рекомендаційні; за змістом — ті, що містять тексти

інших джерел права, і ті, які мають самостійне регулятивне значення; залежно від сфери розповсюдження — універсальні й окремі; за формою прояву (способом вираження) — проекти нормативно-правових актів, підготовлених вченими-юристами й схваленими органами державної влади, експертні висновки вчених з питань тлумачення та застосування норм права, класичні праці вчених-юристів, санкціоновані в якості обов'язкових, і нормативно-правові акти, що містять доктринальні положення; за сферою дії — доктрини міжнародного права та доктрини національного права. Згідно з авторською позицією, кожен із цих видів класифікації правової доктрини має свої історичні витоки й теоретичну аргументацію.

Правова доктрина не є результатом практичної діяльності державних органів, вираженої в нормативно-правових актах, договорах, судових рішеннях; це обґрунтовані ученими-юристами положення, конструкції, ідеї, принципи та судження, наділені властивостями соціального регулятора суспільно-правових відносин. Будучи одним із неофіційних джерел права доктрина на сучасному етапі відсунута на другий план основним офіційним джерелом — законом, про що свідчить кодифікація законодавства. Проте вона і зараз значно впливає на розвиток права. Нині роль правової доктрини визнається в законопідготовчій роботі й правозастосовній діяльності при тлумаченні норм права.

Доктрина допомагає в розробці сутнісно-категоріального апарату юридичної науки, її методології, чим користується законодавець. При створенні нормативно-правового акту творець закону керується науково-доктринальним підходом до розуміння права, тлумачення правової держави та інших правових категорій. При тлумаченні норм права їх застосувач звертається за допомогою до науково-практичного коментаря до кодексу, який має доктринальний-фаховий характер. Такі коментарі до Кримінального, Цивільного, Господарського та інших кодексів є важливими орієнтирами для правозастосовної практики України.

З огляду на викладене, роль правової доктрини у формуванні майбутнього законодавства, на мій погляд, є досить важливою, адже більш досконале й поглиблене вивчення її впливу на створення вже існуючих правових систем дає можливість визначити її значення як невід'ємного чинника в утвердженні України як правової держави.

Науковий керівник: д.ю.н, професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О. Р.

*Голобокий Микита Вікторович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 48 група*

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ

Проблема ефективності механізму захисту прав людини була і залишається однією з найбільш актуальних як у внутрішньодержавному, так і в міжнародному праві. Необхідність оптимального вирішення цієї проблеми поставили низку завдань і перед науковцями. Так, і досі є не визначеним питання щодо сутності поняття міжнародного механізму захисту прав людини, хоча з'ясування змісту цієї категорії має важливе наукове та прикладне значення. Ефективності забезпечення прав і свобод людини присвячено чимало наукових праць, статей, монографій, проведено безліч конференцій та круглих столів як в Україні, так і на міжнародному рівні, тим не менш ця тема і досі викликає широку дискусію серед науковців і навряд чи може втратити свою актуальність.

Світова та вітчизняна практика яскраво засвідчили, що визнання прав і свобод людини не достатньо для того, аби вони реально забезпечувалися в суспільних відносинах. Важливою умовою для цього є створення ефективного механізму захисту прав людини, необхідність здійснення всебічного і повного осмислення механізму захисту прав людини як правової категорії та допомога практиці в аспекті підвищення ефективності діяльності цього механізму є надзвичайно актуальним та важливим в умовах сучасного суспільства.

Проблематиці прав і свобод людини приділяло увагу багато фахових висококваліфікованих юристів та науковців, серед яких багато наших співвітчизників та представників зарубіжних країн, зокрема слід відзначити таких відомих дослідників, як В. Тацій, Ю. Барабаш, В. Бігун, М. Козюбра, В. Авер'янов, В. Журавський, А. Заєць, В. Євентов, В. Костицький, С. Максимов, П. Рабінович, О. Скакун, О. Скрипнюк, В. Сіренко, Ю. Тодика, В. Цвітков, С. Шевчук, Ю. Шемшученко, О. Ярмиш та інші.

Ідеї та цінності демократичної, правової держави виступають головними орієнтирами відродження і розбудови української державності, здійснення комплексу соціально-економічних і політико-правових перетворень. Цілком закономірно, що вони отримали своє закріплення в Конституції України. Така ціннісна орієнтація на розбудову правової державності обумовлена об'єктивними потребами суспільного і політичного розвитку, зокрема утвердження принципу верховенства права у всіх сферах життєдіяльності держави та суспільства.

Визначення Конституцією України утвердження і забезпечення прав і свобод людини як головного обов'язку держави, а також проголошення курсу на формування соціальної держави неминуче висувують на перший план проблему захисту прав людини.

Однією з найбільш дієвих гарантій реалізації загальновизнаних універсальних стандартів прав людини є розроблення на рівні світової спільноти спеціальних механізмів забезпечення прав людини. Але, незважаючи на те що саме словосполучення «механізм захисту прав людини» досить часто використовується в науковій літературі, сутність зміст та класифікація таких механізмів практично завжди залишається поза увагою науковців.

Категорія «механізм» нерідко використовується в юридичній науці для характеристики тих чи інших явищ. Усталеними є категорії «механізм держави», «механізм імплементації», «механізм реалізації» «механізм правового регулювання» тощо.

Механізм реалізації норм міжнародного права традиційно визначається як сукупність нормативних і інституційних засобів, що використовуються суб'єктами міжнародного права на міжнародному і національному рівні з метою реалізації норм. Виходячи з цього виділяють: внутрішньодержавний нормативний механізм реалізації; внутрішньодержавний організаційно-правовий механізм реалізації; міжнародний конвенційний механізм реалізації; міжнародний інституційний механізм реалізації.

В аспекті дослідження явища механізмів захисту прав людини можна дійти висновку про їх класифікацію на міжнародні та національні. Слід погодитись з тим, що існування та ефективна реалізація міжнародних механізмів захисту прав людини відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки, з одного боку, виступає наднаціональним та універсальним орієнтиром у визначенні якості захисту прав людини, а з іншого – може використовуватися громадянами для захисту своїх порушених прав та свобод у тих випадках, коли внутрішні механізми захисту прав людини виявились неефективними.

Крім того, залежно від територіального критерію міжнародні механізми забезпечення та захисту прав людини можна поділити на універсальні та регіональні. До універсальних можна віднести конвенційні та інституційні механізми, що поширюють свою дію на абсолютну більшість країн світу, без обмежень за певними територіями або регіонами.

До універсальних механізмів забезпечення прав людини можна віднести конвенції та пакти, прийняті в межах ООН, а також статутні та договірні органи ООН.

Таким чином, слід зауважити, що сучасний етап розвитку правової системи України характеризується кардинальними змінами, які відбуваються під впливом інтеграційних процесів у державі на шляху до формування громадянського суспільства. За цих умов виникає потреба в розробленні нових методологічних підходів, які б дозволили розглядати права людини як загальнолюдську цінність. У зв'язку з цим виникає необхідність оцінювання кожного правового акта й упровадження в практику законів і норм права, з точки зору міжнародних стандартів прав людини. Велике значення у цьому процесі матимуть міжнародні механізми захисту прав людини, які є еталоном, універсальним індикатором стану дотримання у державі прав і свобод людини.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ІЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

З-поміж численних прав, котрі проголошені в Основному Законі України, особливе місце посідає право на охорону здоров'я, що забезпечує природне існування людини і є умовою здійснення всіх інших прав людини. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування належить до соціальних прав і свобод, які залишаються найменш вивченими і найскладнішими для правового захисту. Особливо актуальним є дослідження цього питання в умовах швидкого вимирання української нації, темпи якого є одними з найвищих у світі. Це викликає занепокоєння і вимагає певного реформування діючої системи охорони здоров'я відповідно до світових стандартів.

Поняття «право на охорону здоров'я» виникло в Німеччині, коли у 1848 році видатний діяч німецької медицини Вірхов сформулював тезу, що кожен німець має право на охорону здоров'я. Згодом це право увійшло до конституцій інших держав, внаслідок чого на сьогодні воно задеклароване більше, ніж у ста країнах світу. Вище зазначене право знайшло своє відображення й у ст. 25 Загальної декларації прав людини, у ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, у Статуті (Конституції) Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та в інших документах.

У світі існують різні підходи щодо конституційно-правового закріплення права на охорону здоров'я. Зокрема, фінансування охорони здоров'я може здійснюватися за рахунок коштів: 1) держави та органів місцевого самоврядування (бюджетне фінансування охорони здоров'я); 2) фінансування охорони здоров'я громадян як за рахунок коштів держави, так і за рахунок коштів роботодавців та працівників (змішаний вид фінансування охорони здоров'я – страхова модель); 3) фінансування охорони здоров'я громадян за рахунок власних коштів на підставі договору медичного страхування зі страховою компанією (ринкова модель). Яскравим прикладом бюджетної моделі медичного страхування виступає Канада. Цю модель використовують також у Швеції та Великобританії. Однак звід законів Великобританії не закріплює права людини на охорону здоров'я і, зокрема, медичне страхування. Змішана модель страхування існує в таких розвинутих країнах, як Франція, Німеччина, Голландія. Ринкова модель застосовується у США та Японії. Так, Конституція Сполучених Штатів Америки не передбачає жодних гарантій з боку держави щодо реалізації права людини на охорону здоров'я, а тим більше – на медичне страхування. Таке право встановлене підзаконними нормативно-правовими актами цивільного законодавства і має виключно приватний характер. Зовсім іншим шляхом пішов вітчизняний законодавець. На сьогодні система охорони здоров'я в Україні фінансується за рахунок державних коштів. У ст. 49 Конституції України проголошено, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного та доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; наявна мережа таких закладів не може бути скорочена. Конституційний Суд України у рішенні від 29 травня 2002 року №10-рп/2002 розтлумачив наведений припис Основного Закону. Він вирішив, що положення «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» треба розуміти так, що у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або подальшого їх розрахунку на надання такої допомоги. Поняття медичної допомоги, умови запровадження медичного страхування, у тому числі державного, формування і використання добровільних медичних фондів, а також порядок надання медичних послуг, які входять за межі медичної допомоги, на платній основі у державних і комунальних закладах охорони здоров'я та перелік таких послуг мають бути визначені законом. Право на охорону здоров'я закріплено також у інших нормативно-

правових актах України: Цивільному кодексі України, Законі України «Основи законодавства про охорону здоров'я» тощо. Але система охорони здоров'я в Україні потребує реформування. Важливим аргументом для того, щоб здійснити перетворення, є досвід розвинутих країн. Якщо порівняти стан забезпеченості права на охорону здоров'я в Україні та Німеччині на сучасному етапі, можна констатувати, що нормативне закріплення зазначеного права існує в обох країнах. Якщо ж говорити про якість медичних послуг, можливість доступу до медичного обслуговування, кількість і кваліфікацію лікарів, то Україна перебуває у менш вигідному становищі. Наша держава є однією з «незабезпечених» медичними працівниками серед європейських держав. Державні медичні установи стикаються з проблемами нестачі найнеобхідніших ліків та обладнання, існують суттєві проблеми з фінансуванням. Це є приводом для міркувань стосовно необхідності існування загальнообов'язкового державного медичного страхування, впровадження якого передбачає відхід від залишкового методу реформування ресурсів галузі, поєднання бюджетних і позабюджетних коштів, гармонійне існування закладів охорони здоров'я.

Таким чином, у конституціях зарубіжних країн по-різному розкривається зміст права людини на охорону здоров'я. Але воно визнається навіть тими країнами, у конституціях яких воно не знайшло закріплення. Право на охорону здоров'я є складовою правового статусу людини всіх європейських країн. Україна не є виключенням. Проте громадяни України зможуть у повній мірі реалізувати конституційно закріплене право на охорону здоров'я лише за умови реформування існуючої системи охорони здоров'я.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Гриненко Ірина Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
вечірній факультет,
студентка, 4 курс, 42 група*

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО ДЕМОГРАФІЧНОГО РЕЄСТРУ

В кінці XIX століття в США склалася ситуація, яка дала світу ще одне розуміння поняття права на приватність (right to privacy). В Бостоні відбулося весілля і одне із видань опублікувало інформацію, зазначивши всеможливі подробиці цієї події. С. Уоррен - батько нареченої, юрист за освітою, негативно відреагував на висвітлення приватного життя. Л. Брандейс підтримав таку принципову позицію колеги. У відповідь на дії видання, юристи зазначили, що втручання у сферу приватного життя є неможливим, оскільки кожен має «право бути залишеним у спокої». Дуже влучно зазначає з цього приводу і М.Є. Петросян, який під приватним життям розуміє «сферу особистих інтимних, сімейних, побутових та інших відносин між людьми, котра контролюється самим індивідом, тобто є вільною від зовнішнього впливу».

На сьогодні основними міжнародними актами, які регулюють відносини у цій сфері є Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. Ці три міжнародно-правові акти називають «Хартією прав людини» (Міжнародний білль про права людини). У ч. 1 ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод закріплено: «Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції». Але необхідно відзначити, що право на приватність не є абсолютним, воно підлягає обмеженню на визначених підставах. Вищезазначена конвенція припускає втручання у приватне життя людини, якщо таке втручання є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Право на повагу до особистого життя та невтручання в нього отримало своє закріплення і на національному рівні, насамперед, у Конституції України. Але на жаль існують непоодинокі

випадки, що свідчать про його порушення. Щорічний звіт Державного департаменту Сполучених Штатів Америки стосовно порушень прав людини містить у собі інформацію про те, що більше ніж у 90 країнах світу відбувається незаконне стеження за політичними опонентами, правозахисниками, журналістами, профспілковими діячами.

На сьогодні дискусійним є також проект Закону про Єдиний державний демографічний реєстр, який був ухвалений Верховною Радою України 02 жовтня 2012 року. Одним із новел викладених у ньому є введення в дію біометричних (або електронних) паспортів на території України. Документ нового типу відрізняється від звичайного паперового вбудованим чіпом із інформацією про ім'я, прізвище, дату народження, номер паспорту із терміном його дії та фото власника. Деякі країни практикують також знімок райдужної оболонки ока, відстань між очима тощо.

Розробники вважають, що: введення документів такого типу є необхідною умовою для підписання безвізового режиму з ЄС. Позитивним також, на їх думку, є зручність у пересуванні за кордоном та в межах держави, ідентифікації особи тощо.

На думку експертів існує небезпека створення мегабази даних про всіх громадян України. Тому введення такого документу може привести до зловживань з боку розпорядників реєстру та окремих співробітників правоохоронних органів. Саме тому існує нагальна потреба у розробці додаткових гарантій збереження права на приватність.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри конституційного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», член-кореспондент НАПрН України В. П. Колісник.

*Гришко Оксана Анатоліївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 34 група*

ЗМІСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ПРАЦЮ

Сучасні економічні та соціальні проблеми в Україні, демографічна криза спричинили зростання безробіття, поширення нелегальної трудової діяльності, зниження національного інтелектуального потенціалу, значне розшарування населення за рівнем доходів. Названі тенденції вплинули на кількісно-якісний склад трудового потенціалу, продуктивність суспільної праці, актуалізуючи питання щодо законодавчого нормування права на працю й матеріального стимулювання.

Право на працю є одним із основних конституційних, соціально-економічних прав, які гарантуються ст. 43 Конституції України. Зокрема, у ч. 1 ст. 43 Конституції України зазначається, що «...кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується». Сприяючи реалізації цього права, держава, згідно з ч. 2 ст. 43 Конституції України, створює умови для повного здійснення громадянам права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та виду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Зміст права громадян на працю розкривається і конкретизується в низці законодавчих актів, зокрема у Кодексі законів про працю України, Законах України “Про зайнятість населення”, “Про охорону праці”, “Про оплату праці”, “Про колективні договори і угоди”, “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)” тощо.

Згідно з Конституцією України право на працю має досить широкий зміст: воно охоплює можливість заробляти собі на життя працею, яка вільно обирається або на яку вільно погоджуються; вільний вибір професії, роду занять і роботи; заборону використання примусової праці; право на оплату праці, але не нижче мінімального розміру, встановленого державою, і своєчасно; право на безпечні і здорові умови праці; право на захист від незаконного звільнення.

Право громадян на працю може бути реалізоване лише за умов існування відповідних гарантій. Юридичні гарантії права на працю є загальними та спеціальними. До загальних можна

віднести: гарантії прав при вступі на роботу (забороняється необґрунтована відмова у прийнятті на роботу); гарантії реалізації прав під час роботи (обмеження часу роботи і відпочинку); гарантії реалізації права на припинення трудових відносин.

Спеціальні гарантії спрямовані на охорону праці осіб, що виконують роботу в певних умовах (наприклад, у шкідливих або небезпечних умовах). Ці гарантії передбачені для багатьох категорій працівників (жінок, неповнолітніх, пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни, праці, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи), працівники низки галузей народного господарства.

Конституція України передбачає кілька юридичних гарантій, безпосередньо пов'язаних із реалізацією права на працю – право на участь у виборі професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки; право на відпочинок, яке забезпечується наданням щотижневого відпочинку, відпочинку у святкові дні, оплаченої щорічної відпустки, встановлення скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час, обмеження максимальної тривалості робочого часу, мінімальної тривалості відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки тощо.

У Конституції України вперше у вітчизняній історії заборонено примусову працю, що стало суттєвою юридичною гарантією реалізації свободи праці. Конституційна заборона примусової праці (ч. 3 ст. 43 Конституції України) виключає можливість зміни однієї з істотних умов трудового договору – трудової функції – без згоди працівника. Відповідно до цього конституційного припису було змінено в трудовому законодавстві порядок тимчасового переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену в трудовому договорі (ч. 2 ст. 33 КЗпП України). Цим конституційним приписом визначається новий підхід до розуміння змісту права на працю: воно сформульовано саме як право людини, а не як її обов'язок. Таким чином, небажання працездатної особи працювати тепер не є підставою для притягнення її до юридичної відповідальності, як це було донедавна.

Щоправда, прийнявши Конституцію України, держава так і не змогла забезпечити достатньою мірою реалізацію права на працю, у супереччя ст. 43 Основного Закону. Яскравим свідченням цього є: високий рівень безробіття; зниження мотивації до ефективної праці; низький рівень заробітної плати більшості працюючих; існування заборгованості по заробітній платі; невідповідність прожиткового мінімуму реаліям життя; високий рівень виробничого травматизму та профзахворюваності тощо.

Для вирішення окреслених проблем необхідно вжити низку заходів, а саме: створити систему обов'язкового працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, у першу чергу тих, що навчались за державним замовленням; погасити заборгованість по виплаті заробітної плати, що повинно стати першочерговим завданням органів державної влади та керівників підприємств, установ і організацій всіх форм власності; вдосконалити систему охорони праці з метою зменшення виробничого травматизму й професійних захворювань, зокрема, шляхом удосконалення законодавства в цій сфері, а також здійснення профілактичних програм.

Упевнені, що тоді буде можливим втілити у суспільні відносини вимоги Конституції України взагалі і ст. 43 зокрема, сприяючи можливості кожному громадянину заробляти собі на життя працею, яку він обирає або на яку вільно погоджується.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В. М.

ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Сучасна юридична наука визначає гарантії прав та свобод людини як умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення у повному обсязі і всебічну охорону прав та свобод особи. Поняття «гарантії» охоплює усю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав та свобод, на усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення.

Гарантії прав і свобод людини та громадянина – це система норм, принципів та вимог, які забезпечують процес дотримання прав та законних інтересів людини. Призначенням гарантії є забезпечення найсприятливіших умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини. Таким чином, гарантії є засобом, що забезпечує перехід від передбачених конституцією можливостей до реальної дійсності.

Міжнародні гарантії, безперечно, мають свою специфіку порівняно з гарантіями прав людини у цілому. С. В. Ісакович розглядає міжнародні гарантії як сукупність правових принципів і заходів, заснована на договорі держав і міжнародних організацій, які забезпечують певний стан міжнародних відносин, статус суб'єктів міжнародного права, виконання міжнародних зобов'язань, дотримання прав, передбачених у відповідному договорі. Договори про міжнародні гарантії належать до конвенційного механізму реалізації міжнародно-правових норм, зокрема до його нормативної системи, і мають право забезпечувальну природу. Виконання цих договорів і є міжнародною гарантією.

Виходячи з таких підходів, гарантії реалізації міжнародних стандартів прав людини можна визначити як систему норм, принципів, правових умов, засобів та способів, за допомогою яких забезпечується реалізація міжнародних стандартів прав і свобод людини.

Проголошені у II-му розділі Конституції України права і свободи людини є важливим кроком для побудови суверенної, незалежної, демократичної та соціальної держави. Але мало права проголосити, необхідно створити певний механізм реалізації цих прав, оскільки забезпечення, гарантування та реалізація прав людини є однією з найважливіших ознак правової держави. Проголошення прав і свобод людини є важливою, але не єдиною ознакою правопорядку у суспільстві. Необхідно також створити умови для реалізації відповідних прав, що може бути забезпечено надійною системою гарантії у цій сфері.

Гарантії прав і свобод людини — це умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення у повному обсязі і всебічну охорону прав і свобод людини, це уся сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав і свобод, на усунення можливих перешкод для повного та належного їх здійснення і визначають три моменти:

- пізнавальний, який дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, отримати практичні знання про соціальну і правову політику держави;
- ідеологічний, використовуваний політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей всередині країни та за її межами;
- практичний, що визнається як інструментарій юриспруденції, передумова задоволення соціальних благ особи.

Гарантії визначають систему соціально-економічних, політичних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють можливості для особистості реалізовувати свої права, свободи, інтереси.

Відповідно до ст. 3 Конституції України забезпечення прав і свобод людини є обов'язком держави, яка гарантує їх захист. Варте уваги ще одне положення Основного Закону: не дозволяється застосовувати будь-які нормативні акти, які порушують права, свободи і обов'язки людини і громадянина, якщо вони не опубліковані для широкого загалу (ч. 3, ст. 57 Конституції

України). У демократичних країнах неприпустиме навіть поняття «таємних» актів, які обмежують права і свободи, що мали місце в тоталітарному минулому нашої країни (існували інструкції, які обмежували виїзд громадян за кордон, видання літературних праць тощо).

Захист прав і свобод людини в межах своїх повноважень повинні впроваджувати усі органи влади і управління різними засобами. Наприклад, до діяльності Верховної Ради належить прийняття нею різноманітних законів, спрямованих на захист прав і свобод людини. Відповідно до ст. 92 Конституції України виключно законами визначаються, зокрема: права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадян; громадянство; правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства, права корінних народів і національних меншин; порядок застосування мов; засади регулювання праці і зайнятості; шлюб, сім'я, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, культури, освіти, охорони здоров'я та ін.

Відповідні обов'язки покладені і на більшість посадових осіб, починаючи з Президента України, як гаранта прав і свобод людини відповідно до ст. 102 Конституції України.

Основоположним елементом системи захисту прав і свобод людини в Україні є судова система. Ще у Загальній декларації прав людини 1948 р. встановлено, що «кожна людина має право на ефективне відновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих їй Конституцією чи законом» (ст. 8). В Україні «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом» (ч. 1, ст. 55 Конституції України). Відстоювати їх у суді можна особисто самому, а також через законного представника (адвоката, родича та ін.). Для захисту прав і свобод людини величезне значення має можливість судового оскарження в громадсько-правовому порядку незаконних рішень та дії органів державної влади, громадських об'єднань і посадових осіб (ч. 2, ст. 55 Конституції України).

Особливу роль у захисті прав і свобод людини відіграє Конституційний Суд України. Громадянин має право звертатися у Конституційний Суд зі скаргою на неконституційність закону, який тим чи іншим органом був чи може бути застосованим у справі, в результаті чого обмежуються права і свободи людини. Конституційний Суд, який розглядає скаргу, має право визнати існуючий закон чи яку-небудь норму закону такими, що не відповідають Конституції. Його рішення остаточне і обов'язкове для усіх суб'єктів права.

Важливою гарантією захисту прав і свобод людини є діяльність прокуратури, яка здійснює нагляд за виконанням законів. Прокурор вирішує питання про відповідальність осіб, які допустили порушення прав і свобод людини; опротестовує акти, що не відповідають закону; звертається до суду за захистом прав і інтересів громадян, які охороняються законом; вносить подання в орган чи організацію, які уповноважені ліквідувати порушення закону, у тому числі прав і свобод людини; самостійно виносить постанову про порушення кримінальної справи, чи судочинства при адміністративному порушенні.

Захист прав і свобод людини здійснюють органи внутрішніх справ, зокрема — міліція. Одним з її завдань є забезпечення особистої безпеки громадян, попередження і ліквідація загрози особистої безпеки громадян, попередження злочинів і адміністративних правопорушень, розкриття злочинів, охорона суспільного порядку тощо.

Відповідно до Конституції України у нашій країні створено інститут Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (ч. 3 ст. 55 Конституції України). На нього покладена функція здійснення парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини (ст. 101 Конституції України). Громадяни України, а також іноземні громадяни і особи без громадянства, які знаходяться на її території, можуть звернутися зі скаргою до Уповноваженого з приводу порушення їх прав і свобод з боку державних органів місцевого самоуправління, посадових осіб, державних службовців. Проте це допускається за умови, якщо заявник не згоден з прийнятими рішеннями за його скаргою в судовому чи адміністративному порядку, які вже є в наявності. По цій чи іншій справі Уповноважений виносить свій офіційний висновок, звертається в суд із заявою щодо захисту прав і свобод, направляє державним органам свої зауваження та пропозиції тощо.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії держави і права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Яковюк І.В.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ОСОБИ НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Конституція України у ст.48 проголошує, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Проте для більшості громадян ця норма наразі є нездійсненою. Ще при обговоренні проекту Конституції 1996 р. ця стаття підлягала критиці як декларативна норма, так як вона не може бути гарантована державою, особливо в період переходу від однієї суспільно-економічної формації до іншої.

Глобальна фінансово-економічна криза в поєднанні з внутрішніми політико-правовими суперечностями, падінням економіки, збільшенням цін призвели до зниження і без того низького рівня життя громадян України. Аналіз даних оцінки бідності населення в Україні, який був проведений Радою національної безпеки і оборони України щодо стану виконання Стратегії подолання бідності та подальших заходів боротьби із бідністю на період з 2001 по 2009 рр. свідчать про те, що ціла низка питань залишаються невирішеними. Кількісні показники моніторингу бідності доводять, що Україна належить до країн зі стабільно високим рівнем бідності. Можна виокремити декілька шляхів вирішення зазначеної проблематики.

По-перше, – це адекватне і об'єктивне визначення прожиткового мінімуму. Відповідно до ст.1 Закону України «Про прожитковий мінімум» даний показник це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистостей».Сьогодні для розрахунку прожиткового мінімуму використовується методика і мінімальний набір продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, затверджені Наказом Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Методики визначення прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення» від 17.05.2000 р. Однак, останнім часом, з'являється все більше пропозицій стосовно того, що норми, закладені в прожитковому мінімумі суттєво нижчі за фізіологічні, а набір непродовольчих товарів взагалі не забезпечує багатьох потреб сучасної людини. І, як ми бачимо на практиці сьогодні, це дійсно так. Величина прожиткового мінімуму не враховує низку життєво необхідних витрат: на будівництво чи купівлю житла або одержання його в найом, на освіту, оздоровлення, утримання дітей у дошкільних навчальних закладах, платні медичні послуги тощо. Не враховуються також зміни в складі споживчого кошика в зв'язку зі змінами в сфері житлово-комунального господарства. Крім того, у структурі цього показника для працездатних осіб не закладено прибутковий податок для фізичних осіб (15%), а він, як відомо, є доволі відчутним для заробітної плати кожної людини. Також варто відмітити, що при розрахунках загального показника по країні не враховуються регіональні відмінності цін на продовольчі та непродовольчі товари. Тому, проблема стосовно адекватного встановлення показника прожиткового мінімуму на законодавчому і фактичному рівні на сьогодні має бути вирішена якомога швидше. Адже це є одним із шляхів подолання бідності населення і відповідно наближення до реального втілення українців права на достатній життєвий рівень

По-друге, – це практичне виконання існуючих нормативно-правових актів з даного питання. Одним з найважливіших є Указ Президента України «Про невідкладні заходи з подолання бідності» за № 274/2010 від 26.02.2010 р. на виконання якого розроблено проект Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми подолання та запобігання бідності в Україні на 2010–2015 роки». Метою цієї Програми є створення системи дій, спрямованих на зниження рівня бідності, подолання хронічної бідності, бідності серед працюючих та сімей з дітьми, особливо багатодітних сімей, відновлення та стимулювання економічного зростання. Основними завданнями у цьому напрямі визначено: запровадження нових механізмів відновлення виробництва; стимулювання економічного зростання та соціального прогресу; створення умов для забезпечення стабільного розвитку галузей промисловості. Ці аспекти мають важливе значення для вирішення проблем бідності, адже ефективно впливати на бідність можна тільки на основі економічного зростання.

По-третє, – це роль державних органів у даному питанні. Важливою є роль Президента України, як гаранта додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина. На практиці захист соціальних прав людини Главою держави може здійснюватися шляхом зупинення дії актів КМУ на підставі їх невідповідності Конституції. Водночас соціальні функції із забезпечення прав покладено на органи виконавчої влади України. Так, до повноважень КМУ віднесено вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, забезпечення проведення державної соціальної політики. В свою чергу, варто виокремити органи місцевого самоврядування без яких конкретної, реальної роботи щодо реалізації права, закріпленого ст.48 Конституції України виявиться безплідною й діяльність в цьому напрямі вищих органів влади держави.

Отже, проблема практичного втілення права людини і громадянина на достатній життєвий рівень наразі є актуальною і такою, що потребує негайного вирішення. Адже тільки за умови реалізації права кожного на достатній життєвий рівень можемо впевнено говорити про те, що людина, її життя і здоров'я, честь та гідність дійсно визнано у нашій країні найвищою соціальною цінністю, як це проголошено у ст.3 Основного Закону України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

*Дзюбенко Вікторія Олегівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 11 група*

КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ

Для багатьох країн, у тому числі й для України, стає дедалі актуальнішою проблема біженців. Це пов'язано з існуванням у ряді держав "гарячих точок", нестабільністю політичних режимів, голодом, стихійними лихами, воєнними діями тощо.

Конституція України приділяє особливу увагу гарантуванню прав та свобод людини і громадянина, у тому числі і біженців як суб'єктів права, які потребують особливого захисту з боку держави-притулку. У загальному вигляді основи правового статусу іноземних громадян і біженців закладені

у ст. 26 Конституції України, згідно з якою іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть ті самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Більш детально правовий статус біженців регламентується законом України «Про біженців» від 21 червня 2001 р., який встановлює порядок надання, втрати та позбавлення статусу біженця, закріплює державні гарантії захисту біженців. Відповідно до ст. 1 Закону біженцем визнається особа, яка не є громадянином України і внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися ним внаслідок таких побоювань або, не маючи громадянства (підданства), перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Гарантії прав та інтересів біженців – загальні соціально-економічні, політичні, духовні, а також спеціальні юридичні засоби, що дозволяють реалізовувати та охороняти права та свободи, які забезпечують постійне удосконалення цих прав та інтересів, їх реальне здійснення, а в деяких випадках – їх ефективний захист від можливих порушень. Відповідно до ст. 20 Закону України особа, якій надано статус біженця, має рівні з громадянами України права на: пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, за винятком обмежень, які встановлюються законом; працю; підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; відпочинок; освіту; свободу світогляду і віросповідання; направлення індивідуальних чи колективних письмових звернень або особисте

звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб цих органів; володіння, користування і розпорядження своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; звернення за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; безоплатну правову допомогу в порядку, встановленому Законом України "Про безоплатну правову допомогу". Особа, якій надано статус біженця в Україні, має рівні з громадянами України права у шлюбних та сімейних відносинах, має право на одержання грошової допомоги, пенсії та інших видів соціального забезпечення в порядку, встановленому законодавством України, та користування житлом, наданим у місці проживання. Особа, якій надано статус біженця в Україні, користується іншими правами і свободами, які передбачені Конституцією та законами України.

На біженців покладаються і певні обов'язки. Так, згідно зі ст. 21 Закону України особа, якій надано статус біженця в Україні, зобов'язана: повідомляти протягом десяти робочих днів органу міграційної служби за місцем проживання про зміни прізвища, складу сім'ї, сімейного стану, місця проживання, набуття громадянства України або іншої держави, надання притулку або дозволу на постійне проживання в іншій державі; у разі зміни місця проживання і переїзду до адміністративно-територіальної одиниці України, на яку поширюється компетенція іншого органу міграційної служби, знятися з обліку і стати на облік у відповідному органі міграційної служби за новим місцем проживання. Взяття на облік у органі міграційної служби за новим місцем проживання є підставою для реєстрації у відповідному органі спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань громадянства та реєстрації фізичних осіб; проходити щорічну перереєстрацію у строки, встановлені органом міграційної служби за місцем проживання.

Біженці, на відміну від інших іноземців, не користуються дипломатичним захистом своєї держави та не пов'язані з нею будь-якими зобов'язаннями, вони мають право на отримання різної допомоги. Крім того, біженець не може бути висланий або примусово повернений до держави, де він може стати жертвою переслідувань. Підтверджує факт надання особі в Україні статусу біженця посвідчення біженця, положення про яке затверджено постановою Кабінету Міністрів України.

Отже, чинне законодавство України у сфері біженців деталізує конституційні права та свободи біженців, уточнює права та обов'язки у конституційно-правових відносинах, а також встановлює нові, не менш значущі права.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Дубаневич Ольга Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 3 курс, 31 група*

ПРАВА ЩЕ НЕ НАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Людина – найвища соціальна цінність, тому її права та свободи повинні бути повністю захищеними законом. На жаль, найбільш незахищеними є ще не народжені діти. Але саме від них залежить, яке майбутнє буде у країні. Тому питання про їх правовий захист є сьогодні дійсно актуальним.

Найбільш проблемним питанням у цій сфері, звісно, є питання заборони або дозволу на проведення абортів. Одним із найголовніших прав людини є невід'ємне право на життя. Воно, на мій погляд, не залежить від того, на якому етапі розвитку знаходиться людина: в утробі матері, старості чи хворобі. Тому це право повинно рівною мірою гарантуватися кожному.

Право на життя, я вважаю, повинно включати в себе і право на народження, без якого взагалі неможливе подальше існування людини. Тож, мабуть, варто визнати і це право.

Життя майбутньої дитини є рівноцінним життям будь-якої людини. Через це багато вчених порівнюють аборт та вбивство. Отже, на мій погляд, варто замислитися над тим, щоб дозволити проводити аборти лише у випадках, коли є загроза для життя та здоров'я майбутньої матері.

Життя майбутньої дитини захищається нормами Кримінального кодексу. Зокрема, встановлюється кримінальна відповідальність за незаконне проведення абортів. Вбивство жінки, яка завідомо для винного знаходилася у стані вагітності є кваліфікуючою ознакою вбивства. Переривання вагітності є однією із ознак тяжкого тілесного ушкодження. Отже, кримінальний закон певною мірою захищає життя майбутньої дитини, що дійсно є необхідним.

У той же час закон не встановлює кримінальну відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю майбутньої дитини, внаслідок чого вона може народитися із певними захворюваннями. Тож, мабуть, потрібно надати більшого захисту здоров'ю майбутньої дитини від протиправних посягань.

Сімейний кодекс гарантує кожному право на материнство та батьківство, а небажання одного з подружжя мати дитину може бути причиною для розірвання шлюбу. Також вагітній дружині мають бути створені у сім'ї умови для збереження її здоров'я та народження здорової дитини.

Для поєднання материнства із здійсненням нею інших прав та обов'язків. Створення відповідних умов також допомагає захистити права майбутньої дитини та є запорукою того, що дитина буде рости у міцній сім'ї.

Згідно із цивільним законодавством право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті. Ця норма ще раз підтверджує важливість захисту інтересів та прав ще ненародженої дитини, зокрема можливості у майбутньому стати спадкоємцем.

Забезпечення трудових прав та гідної оплати праці є необхідним для кожної людини. Саме тому трудове законодавство також повинно піклуватися про майбутніх матерів та надавати їм відповідні гарантії. Зокрема вагітній жінці надається робота, що є легшою і виключає вплив несприятливих виробничих факторів. Ця норма спрямована на захист здоров'я майбутньої дитини. Також гарантується надання оплачуваної відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Отже, забезпечення трудових прав жінок також здатне захистити права майбутньої дитини.

Актуальним є питання правового регулювання сурогатного материнства та штучного запліднення. Вони сьогодні регулюються на рівні наказу Міністерства охорони здоров'я. На жаль, цей наказ не містить гарантій від заподіяння шкоди здоров'ю майбутніх батьків чи дитини та основні права та обов'язки медичних працівників та майбутніх батьків. Тому це питання потребує додаткового регулювання, адже на практиці майбутнім батькам складно захистити свої порушені права.

Звісно, стан захищеності прав молодих сімей та дітей багато в чому залежить і від матеріальної підтримки з боку держави. Тож держава повинна про них піклуватися про та надавати матеріальну допомогу при народженні дитини та по можливості створювати і інші сприятливі умови для підтримки материнства та дитинства. Все це ще раз підтверджує важливість та значення кожної майбутньої дитини для суспільства та держави. Отже, законодавством України дійсно захищаються інтереси майбутніх дітей. Однак цей захист ще потребує вдосконалення. Сподіваємось, що і надалі законодавство буде все більше підтримувати інтереси майбутніх дітей.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри конституційного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Нестеренко О. В.

*Епифанова Юлия Сергеевна
Белгородский государственный
национальный исследовательский университет,
юридический факультет,
студентка, 1 курс, 081205 группа*

МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА: НЕКОТОРЫЕ ВНУТРИГОСУДАРСТВЕННЫЕ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ АСПЕКТЫ

Взаимодействие международного и внутригосударственного права в области защиты прав человека представляет собой одну из актуальных проблем юридической науки и практики. Проблема прав человека сложна и всеобъемлюща. Для нее характерны международно-правовые, политические, экономические, социальные, культурные, юридические и другие аспекты.

Согласно ст. 2 Конституция Российской Федерации человек, его права и свободы являются высшей ценностью. Тем самым декларируются новые формы взаимоотношений личности, общества и государства. Права человека и их защита – это обязательные элементы в понимании сущности и содержания правового государства. Для российской правовой системы признание прав человека означало необходимость пересмотра всего законодательства, всей системы правового регулирования в целях обеспечения признания, уважения и защиты прав человека.

Таким образом, теоретические исследования защиты прав человека приобретают повышенную значимость и актуальность. Нельзя не согласиться с мнением Т.Д. Матвеевой в том, что права человека превращаются в реальную ценность, когда они надежно гарантированы и защищены.

Что же касается России, то здесь следует отметить и тот факт, что создана система органов и должностных лиц, ответственных за обеспечение и защиту прав человека и гражданина. С одной стороны, это система государственных, правоохранительных и правозащитных организаций, таких, как уполномоченные по правам человека, суд, милиция, прокуратура. С другой стороны – система общественных правозащитных организаций, таких, как комитет по защите прав потребителя, адвокатура, различные общественные объединения и движения. Существуют также общественные советы (палаты), комитеты, комиссии и другие подобные образования, создаваемые как при Президенте РФ, так и в органах исполнительной власти в субъектах Федерации. Но как государственные, так и общественные правозащитные организации объединяет общая цель – защита прав человека и гражданина.

Конституционное закрепление обязанности России признавать, соблюдать и защищать права и свободы человека – это сущность нового конституционного строя, в котором учредительная власть принадлежит многонациональному народу. В России сложился определенный механизм по защите прав и свобод человека. Он представляет собой образованную систему государственных и муниципальных органов, а также негосударственных и международных организаций. Это и деятельность Президента РФ как гаранта прав и свобод; конституционная юстиция; судебная защита; административные действия органов исполнительной власти.

Кроме того, Россия является участником многих важнейших международных соглашений в рамках Организация Объединенных Наций, ОБСЕ, Совета Европы и других. Проблема защиты прав человека уже давно вышла за национальные рамки и приобрела универсальный характер, а приоритет прав человека в системе социальных ценностей закреплен в универсальных и европейских правовых документах.

Международно-правовые документы в области прав и свобод человека стали интенсивно приниматься после Второй мировой войны. Первым таким документом стала принятая III сессией Генеральной Ассамблеи ООН 10 декабря 1948 г. Всеобщая декларация прав человека. С тех пор по решению ООН 10 декабря считается Днем прав человека. 18 декабря 1966 г. были открыты для подписания и последующей ратификации два других важнейших документа в области прав человека: Международный пакт о гражданских и политических правах и Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах.

Представляется необходимым также отметить и тот факт, что вопросами защиты прав человека на международном уровне занимаются многочисленные государственные и негосударственные организации. Контрольные механизмы по мониторингу состояния прав человека в тех или иных областях действуют и в специализированных учреждениях Организация Объединенных Наций.

Европейская защита прав человека включает в себя как правовые нормы конвенций и

соглашений, принятых странами в рамках Совета Европы, так и непосредственно судебную защиту, осуществляемую Европейским судом по правам человека в Страсбурге.

Одна из авторитетных международных организаций - Совет Европы. Созданная в 1949 г., она является самой представительной международной организацией европейского континента. По числу участвующих в ней государств (47) ее можно сравнить только с ОБСЕ (56). Вдохновляясь положениями Всеобщей декларации, Совет Европы 4 ноября 1950 г. Принял Конвенцию о защите прав человека и основных свобод - основополагающий европейский договор.

На наш взгляд, одним из важнейших процессов в механизме защиты прав человека является сближение различных правовых систем, национальных законодательств с нормами международного права. Международно-правовой механизм защиты прав человека принято называть контрольным, поскольку основная функция органов, действующих в рамках этого механизма, - это контроль над выполнением государствами своих обязательств по международному праву, касающихся прав человека.

Резюмируя вышеизложенное, следует сделать вывод о том, что проблема прав человека, имеющая не только правовой, но также политический и этический характер, становится, таким образом, одним из важных разделов международного и внутригосударственного права, имеющего целью закрепление в обществе идеологии прав человека.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор, заведующий кафедрой теории и истории государства и права Белгородского государственного национального исследовательского университета Борисов Г.А.

*Зоря Анна Іванівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 21 група*

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Забезпечення, гарантування та реалізація прав і свобод людини і громадянина є актуальною проблемою за умов становлення України як демократичної, соціальної, правової держави. Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Держава дбає про права і свободи не лише в звичайних умовах, а й, що особливо важливо, під час виникнення надзвичайних ситуацій.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» надзвичайний стан – це передбачений Конституцією України особливий правовий режим діяльності державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлені Законом обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб та покладає на них додаткові обов'язки.

Правовий режим надзвичайного стану спрямований на забезпечення безпеки громадян у разі стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій і епізоотій, а також на захист прав і свобод громадян, конституційного ладу при масових порушеннях правопорядку, що створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Метою введення надзвичайного стану є якнайшвидша нормалізація обстановки, відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб, нормального функціонування конституційних органів влади, органів місцевого і регіонального самоврядування та інших інститутів громадянського суспільства.

Обмеження прав і свобод людини є важливою складовою забезпечення оптимального балансу інтересів особи, суспільства і держави. Введення режиму надзвичайного стану в державі або в окремій її місцевості неминуче супроводжується обмеженням прав і свобод людини і громадянина. Це впливає з необхідності відновлення правового, економічного або політичного

ладу, який дозволить індивіду та суспільству в цілому використовувати свої права та свободи в тому обсязі і на тих умовах, які існували до виникнення обставин, що стали підставою для введення режиму надзвичайного стану. Обмеження прав і свобод людини і громадянина є невід'ємною складовою режиму надзвичайного стану.

Конституції більшості країн світу визнають непорушними права і свободи людини і громадянина. В той самий час конституції та законодавство країн передбачають можливість застосування заходів, що обмежують права людини, зокрема за умов введення режиму надзвичайного стану. За таких обставин обмеження прав людини є необхідним і вимушеним заходом, без застосування якого неможливе досягнення мети, заради якої вводився режим надзвичайного стану.

Стаття 64 Конституції України передбачає можливість обмеження прав і свобод в умовах воєнного чи надзвичайного стану із зазначенням строку дії цих обмежень. Проте одночасно Основний Закон встановлює заборону на обмеження природних прав за будь-яких умов.

Відповідно до ст.22 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» на період надзвичайного стану можуть запроваджуватись такі заходи:

встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування по території, де запроваджено надзвичайний стан;

обмеження руху транспортних засобів і їх огляд;

посилення охорони громадського порядку та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;

заборона проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, а також видовищних, спортивних та інших масових заходів;

заборона страйків та ін.

За умов надзвичайного стану виникають особливі суспільні відносини, що потребують, з одного боку, суворого дотримання прав і свобод особи та інтересів юридичних осіб, які були встановлені нормами національного та міжнародного законодавства, з іншого боку, - обмеження цих прав і свобод і покладання на фізичних і юридичних осіб додаткових зобов'язань з метою усунення тих наслідків, які були спричинені надзвичайною ситуацією, а також відновлення нормальних умов життя.

На думку російського правознавця О.Ф.Квітка, обмеженням, що вводяться в період дій особливих державно-правових режимів, притаманні певні специфічні ознаки:

1) такі обмеження використовуються як превентивний захід;

за рахунок них держава забезпечує захист інших, більш важливих прав і свобод;

2) вони дозволяють розширити повноваження державних органів і в цьому сенсі є одним із засобів управління кризовою ситуацією;

3) є одним з найпростіших видів обмежень – обмеженнями-заборами, тобто йдеться про фактичну заборону прав і свобод на певний час;

4) повинні вводитися для досягнення двох цілей – забезпечення безпеки громадян і захисту конституційного ладу;

5) повинні встановлюватися виключно законами;

6) мають тимчасовий характер і автоматично припиняють свою дію, коли припиняє діяти особливий режим;

діють тільки на території, де запроваджений особливий режим.

Таким чином, обмеження прав і свобод людини і громадянина є важливою складовою забезпечення оптимального балансу інтересів особи, суспільства і держави. Введення режиму надзвичайного стану в державі або в окремій її місцевості неминуче супроводжується обмеженням прав і свобод людини і громадянина, що зумовлено необхідністю відновлення правового, економічного або політичного ладу. Але такі обмеження мають здійснюватися відповідно до чинного законодавства, передусім Конституції України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І. К.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСОБИ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку Української державності проблема забезпечення прав і свобод особи набуває особливого значення. Суть її виявляється як у певних складнощах в практичній реалізації деяких прав і свобод, закріплених в Конституції України, так і в незадовільному стані їх захищеності. Визнання у ст.3 Конституції людини найвищою соціальною цінністю, її прав і свобод змістом і метою діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод головним її обов'язком, безперечно, має величезне значення, але це положення поки що залишається лише програмною установкою. Формування правової держави і створення умов, за яких людина дійсно стає вищою соціальною цінністю, є надзвичайно складним завданням, його вирішення можливе лише в результаті тривалих спільних зусиль суспільства і держави, пов'язаних з подоланням широкого комплексу проблем.

Під основоположними правами та свободами особи слід розуміти правові можливості, які необхідні для існування та розвитку громадян, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними і рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів.

Якщо проаналізувати систему гарантій прав і свобод людини, що є закріпленими на юридичному рівні, то в Україні існує практично необмежене коло засобів захисту прав і свобод людини і громадянина. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Але одночасно існує така проблема: хоча права і свободи особи, а також гарантії реалізації і захисту цих прав і свобод, закріплені в Конституції, сучасне становище в сфері прав і свобод людини і громадянина свідчить про те, що гарантованість практичної реалізації, охорони і захисту прав і свобод особи ще перебуває на досить низькому рівні. Насамперед це стосується деяких соціально-економічних прав і свобод людини, закріплених і гарантованих чинною Конституцією. Поки що фактично вони носять більше декларативний, ніж реальний характер, в більшій мірі проголошені, ніж гарантовані.

Принципи верховенства права, верховенства Конституції і закону в Україні лише починають впроваджуватися у практику. Подекуди закони приймаються без урахування реальних суспільних потреб та навіть всупереч їм, немає відповідних соціально-економічних передумов і механізмів їх реалізації. Низькою є правова культура і правосвідомість громадян та посадових осіб, а масове невиконання і недотримання законів та інші прояви правового нігілізму є поширеним явищем.

Інший принцип правової держави, принцип поділу влади, закладений у Конституції, в Україні також не є остаточно реалізованим. Система стримувань і противаг як основа розподілу владних повноважень між гілками влади не відпрацьована, замість необхідної взаємодії в цьому питанні існує певний дисбаланс.

Аналізуючи історичний досвід інших держав і сучасну практику забезпечення прав і свобод особи, можна зробити висновок про необхідність комплексного і системного втілення в життя основних засад громадянського суспільства з одночасним впровадженням в практику найважливіших положень правової держави в Україні. Необхідно привести чинне законодавство у відповідність з міжнародними стандартами. Тільки подолавши всі труднощі становлення правової державності і створення основ вільного громадянського суспільства можна підійти до реального розв'язання проблеми забезпечення прав і свобод особи в Україні.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ДОСТУПУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Глобальний характер сучасних екологічних проблем зумовлює необхідність спільних зусиль всіх країн для їх вирішення. Екологічна проблематика все частіше виходить на перше місце в міжнародних відносинах. За наявності екологічної інформації краще та ефективніше вирішуються екологічні проблеми, приймаються виважені рішення. Тому право на екологічну інформацію регламентовано широким масивом законодавчих актів як в Україні, так і в державах ЄС.

Екологічна інформація – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про: стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів та рівні їх забруднення; біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми; джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори, які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей; загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ; екологічні прогнози, плани і програми, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища; витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища (ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Своєрідною точкою відліку в розвитку права на екологічну інформацію в країнах ЄС можна вважати прийняття 7 червня 1990 року Радою ЄС Директиви «Про свободу доступу до інформації про навколишнє середовище» (90/313/ЄЕС), відповідно до якої інформація про довкілля визначається як будь-яка доступна інформація в письмовій, візуальній, акустичній або інших формах про стан води, повітря, ґрунтів, фауни, флори, землі та природних ресурсів, а також про діяльність чи заходи, що згубно впливають на навколишнє середовище, або про діяльність і заходи, націлені на захист довкілля, включаючи адміністративні заходи й екологічні програми. Необхідно зазначити, що в цьому визначенні не згадується інформація про кліматичні зміни та умови життя людей, що склалися внаслідок екологічного лиха. І це є неабияким недоліком визначення, що міститься в Директиві. В даному випадку положення про екологічну інформацію та її склад українським законодавством регламентовано детальніше. Відповідно до пунктів ст. 3 Директиви в доступі до інформації може бути відмовлено, якщо її надання пов'язане з документами, міжнародними угодами, даними, підготовка яких ще не завершена; або коли запит є вочевидь нереальним чи сформульований у занадто загальній формі. При цьому органи державної влади повинні відповісти особі, яка звернулася з проханням надати інформацію, в якомога стисліші терміни (щонайбільше за два місяці). Відмова в наданні інформації має бути обґрунтованою. На думку М. Гришина перелічені вище положення досить серйозно обмежують права громадськості на доступ до екологічної інформації і, як наслідок, на участь у системі прийняття екологічно значущих рішень.

Потрібно зазначити, що екологічна політика Євросоюзу розглядається як один із рушіїв модернізації державного управління в країнах-кандидатах і новоприйнятих членах ЄС. Відповідно від країн-кандидатів ЄС вимагається запозичувати й впроваджувати розгалужене законодавство ЄС, зокрема і в цій сфері, про що зазначають Копенгагенські критерії, які прийняті Радою ЄС. Цей аспект слід усвідомлювати під час євроінтеграції, зокрема й Україні. Проте чи використовуватимуться нові правові інструменти для запровадження положень, що містяться в законодавстві ЄС, залежить від правової системи й правової культури в кожній державі. Тому для сталого розвитку екологічного законодавства, зокрема права на екологічну інформацію, необхідно здійснювати виважену гармонізацію із законодавством ЄС, але з урахуванням місцевих умов, національних інтересів.

Планом заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, який затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 березня 2012 р. № 156-р, передбачено захід: «Підготовку проектів нормативно-правових актів щодо свободи доступу до інформації відносно стану навколишнього середовища». Підготовка вказаних проектів необхідна з метою адаптації законодавства України до Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 28 січня 2003 року № 2003/4/ЄС щодо

свободи доступу до інформації відносно стану навколишнього середовища, що замінює Директиву Ради № 90/313/ЄЕС. Виконання цього заходу покладено на Міністерство екології та природних ресурсів.

Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» здійснила аналіз законодавства України, який показав, що розроблені і прийняті нормативно-правові акти України у сфері доступу до інформації про навколишнє середовище в більшій мірі відповідають Директиві № 2003/4/ЄС. Предметом даного аналізу були нормативні акти, якими врегульовані основні питання доступу до інформації в цілому та до екологічної інформації зокрема: Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про інформацію» у новій редакції, а також Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» та відповідні підзаконні акти, якими визначені спеціальні вимоги щодо доступу та розповсюдження екологічної інформації. Висновком аналізу стало те, що для повної гармонізації з Директивою необхідно внести низку змін та доповнень до законодавства України, що стосуються визначення екологічної інформації (відповідно до вимог Організації Конвенції), визначення публічного органу, врегулювати питання неможливості відмови у відповіді на запит, що стосується інформації про викиди у довкілля. Також слід розробити нормативно-правові акти, які б регулювали порядок розповсюдження (оприлюднення) екологічної інформації та відповідали вимогам Директиви.

Директива Ради 90/313/ЄЕС від 7 червня 1990 року про свободу доступу до інформації з навколишнього середовища розпочала процес зміни способу підходу органів державної влади до питання відкритості та прозорості, встановлюючи заходи для реалізації права громадськості на доступ до екологічної інформації, які повинні розвиватись і надалі. Ця Директива розширює існуючий доступ, що надається Директивою 90/313/ЄЕС.

Отже, проаналізувавши вищезазначене, можна прийти до висновку, що врегулювання поняття екологічної інформації в Україні повністю відповідає положенням нормативно-правових актів ЄС. Водночас поза увагою законодавця залишилися питання щодо систематичності інформування населення, через які засоби масової інформації має поширюватися екологічна інформація, як оскаржувати відмову від надання такої інформації. Таким чином, законодавство про доступ до екологічної інформації потребує значної модернізації та уніфікації. Підвищений доступ громадськості до екологічної інформації та її розповсюдження сприяє кращій інформованості з екологічних питань, вільному обміну думками, ефективнішій участі громадськості в прийнятті екологічних рішень і, в кінцевому результаті, кращому стану навколишнього середовища.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Каунова Таміла Віталіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 14 група*

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗА ПРОЕКТОМ КОНСТИТУЦІЇ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ С. ДНІСТРЯНСЬКОГО

На сучасному етапі розвитку України як демократичної, правової та соціальної держави, в умовах незавершеної конституційної реформи особливого значення набуває досвід державного будівництва перших українських національних держав – Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки.

Невід'ємною складовою частиною становлення перших українських держав були конституційно-правові ідеї та погляди українських вчених-юристів, які безпосередньо мали відношення до процесу творення УНР-ЗУНР, до яких належить визначний український вчений-правознавець Станіслав Северинович Дністрянський.

Дослідження наукової спадщини С. Дністрянського знайшли своє відображення в працях українських вчених-правників на еміграції в 20 - 80-ті рр. минулого століття, зокрема в роботах А. Андрієвського, Л. Бича, О. Ейхельмана, В. Мельника, Л. Окіншевича, В. Орлецького, Ю. Панейка, В. Старосольського, а також в Україні після 1991 р. – Т. Андрусика, К. Вислобокова,

В. Возьного, А. Ковалю, Т. Костецької, М. Костицького, В. Кульчицького, О. Мироненка, П. Стецюка, Б. Тищика, І. Усенка.

Проект Конституції С. Дністрянського оперує терміном «людські та громадянські права», які поділяються на підрозділи «свободи», «рівність» та «охорона і старівля (підкування)».

До підрозділу «свободи» належать особисті та політичні права, до яких автор відносить: особисту свободу і заборону рабства або кріпацтва (§6) і свободу особистості (§7); право користування житлом (§9), право вільного поселення (§10) і свободу пересування (§11); таємницю листування (§ 12); свободу віросповідання (§ 20); свободу освіти і науки разом з обов'язковою початковою освітою (§ 19); право на вільний вибір професії (§ 15); свобода слова з обов'язком нести відповідальність за зловживання цією свободою (§ 18); політичну свободу (§ 13); право на збори та вільне об'єднання (§ 16); право на подання петицій (§ 17). Слід зазначити, що в цьому контексті важливим є право на свободу слова, особливо – положення про відповідальність за зловживання цією свободою «згідно з кримінальними законами та з причин громадського правопорядку». Саме зазначення «причин громадського правопорядку» є важливим, адже воно дає можливість говорити про розмежування особистої свободи і публічного інтересу і визначити соціальну спрямованість держави. Також, особисті права закріплені в підрозділі «рівність», де закріплюється таке положення як рівність громадян перед законом (§ 25).

Особливу увагу слід приділити положенню проте, що «жінки і чоловіки мають принципово однакові права та обов'язки», якщо підходити до тлумачення цієї норми буквально, то вона є прогресивною для того часу, адже рівність прав жінки та чоловіка надає жінці право на участь у політичному житті держави, в тому числі на участь у виборах. Також до позитивних аспектів цього підрозділу можна віднести рівність у правовому захисті і відсутність привілейованого правосуддя (§ 25, 26).

Поряд із детальним викладом особистих і політичних прав і свобод людини та громадянина у Проекті широко відображено блок соціально-економічних прав, свобод, а також супровідних стосовно них положень, що не є характерним для тогочасного етапу розвитку правової думки. А саме, §22 та 23 Проекту проголошували, що держава повинна взяти під захист економічно слабшого перед економічно сильнішим. Промисел однаково доступний всім людям. Це гарантує можливість вільного розвитку природних здібностей людини в галузі "природного господарства". У частині статусу про майнові права осіб, уточнювалось, що приватна власність є предметом прогресивного оподаткування і законодавча влада вправі не тільки обмежувати користування, але й право розпорядження приватною власністю, якщо цього вимагає виконання народногосподарських завдань держави (§24 Проекту).

Цілу низку конституційних прав і свобод із цієї групи автор Проекту об'єднує під назвою «Охорона і старівля (підкування)». Ця частина конституційного Проекту є підтвердженням соціальної спрямованості держави, а саме те, що кожна людина має рівне право на державну охорону. Держава опікуватиметься "зосібна малолітками та хворими"; вона має подбати про заснування окремих суспільних організацій для охорони культурних, політичних та економічних інтересів, держава мусить "дати праці загальну законну охорону, дбати про здоров'я та здатність до праці робітників..." У баченні С. Дністрянського, ці положення передбачають обмеження приватної власності для загально суспільного інтересу і особливий захист державою тих верств, які найбільше потребують такого захисту.

Таким чином підсумовуючи аналіз проекту Конституції Станіслава Дністрянського є підстави стверджувати: по-перше, його загальнотеоретичні погляди на право та державу становлять оригінальну, цілісну, синтетичну, соціальну концепцію, яка є цінним здобутком української та європейської правової науки; по-друге, розташування в Проекті та деталізація закріплення прав і свобод людини і громадянина дає нам змогу зробити висновок про соціальну спрямованість держави – захист не тільки і не стільки особистих та політичних прав і свобод, скільки захист економічних прав і свобод, інтересів суспільства, підкування про економічно слабкі верстви населення.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Козаченко А.І.

КУЛЬТУРНІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ЦІННІСТЬ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Неодмінною передумовою формування правової держави є порівняно висока загальна культура суспільства. Достатній рівень культури населення потребує розвиненої системи освіти й виховання, соціально-побутового та медичного забезпечення, вільного розвитку науки і мистецтва, художньої творчості, можливості всебічного розвитку особи, передусім – її духовного світу. Відродження та розвиток культури – стрижень цивілізованого суспільства, передумова формування демократичної правової держави в Україні.

У зв'язку з цим виняткової актуальності набуває питання дослідження особливостей саме реалізації конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина, зокрема в контексті дії принципу верховенства права як одного із основних принципів побудови новітнього конституційного правопорядку в Україні. Ця проблематика була та залишається предметом вивчення українських і російських вчених-юристів, зокрема П. Рабіновича, М. Орзіха, Д. Дзвінчука, В. Копейчикова, С. Лисенкова, Ю. Соколенка та ін.

Відповідно до позиції П. Рабіновича, культурні права – це можливості збереження та розвитку своєї етнічної самобутності, доступу до здобутків духовної та матеріальної культури нації, народу, людства, їх засвоєння, використання та участі у подальшому їх збагаченні.

Так, у юридичній енциклопедичній літературі зазначається, що культурні права являються групою конституційних прав та свобод людини і громадянина, спрямованих на забезпечення культурних і духовних потреб особи. В Україні до цих прав належить право на освіту (ст. 53 Конституції України) та свобода літературної художньої, наукової і технічної творчості, право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 54 Конституції України).

Суб'єктивні права і свободи людини і громадянина створюють комплекс варіантів можливої поведінки індивіда. Реалізація цих можливостей відбувається у різноманітних сферах суспільних відносин. Так, у сфері економічних відносин цінність культурних прав та свобод людини й громадянина зводиться до того, що факт їх конституційного закріплення відображає такий рівень розвитку економічних відносин у суспільстві, при якому він у змозі матеріально забезпечити реалізацію певного, зафіксованого в конституційних нормах, кола повноважень індивідів, що сприяють задоволенню їх культурних інтересів і потреб. У сфері політичних відносин цінність конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина зводиться до того, що вони виступають мірою та показником досягнутого в суспільстві прогресу у сфері визнання й забезпечення інтелектуальної свободи особи; забезпечують громадянам активну участь у духовному житті суспільства; стимулюють інтелектуальну діяльність громадян, у тому числі і в сфері політичних відносин, а отже і впливають на підвищення рівня не лише загальної, а й політичної культури суспільства.

У юридичній сфері цінність суб'єктивних конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина зводиться до наступних моментів: 1) вони виступають юридичним інструментом закріплення, розвитку та забезпечення інтелектуальної свободи індивіда в суспільстві; 2) визначають систему взаємних юридичних прав і обов'язків держави і громадянина у сфері інтелектуальної діяльності; 3) є дієвим регулятором поведінки індивіда під час здійснення інтелектуальної діяльності.

Безперечно, зважаючи на вище зазначені положення, можна говорити, що культурно-духовні права та свободи є самостійною групою конституційних прав громадян. Отже, визначаючи прагнення до побудови правової держави, Україна визнала найвищою соціальною цінністю права і свободи людини і громадянина, в тому числі і культурні права. Проте, механізм реалізації та захисту саме конституційних культурних прав людини в Україні поки що повною мірою не забезпечений. Одна з причин полягає в тому, що в Україні соціальні трансформації відбувалися переважно хаотично. Також має місце певна невідповідність між задекларованими культурними правами та їх реальним виконанням, що зумовлено відсутністю необхідних матеріальних

можливостей. Загалом проблемою виступає і певна неповага до закону і права, посилення правового нігілізму, що гальмує процес власне реалізації суб'єктивних культурних прав. Тому ці питання потребують вирішення і врегулювання на законодавчому рівні.

Культурні права та свободи, як зазначалася, посідають особливе місце в системі конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні, і вони є тісно пов'язаними із загальною культурою українського народу. Саме високий рівень загальної культури є необхідною умовою здійснення прав, свобод і обов'язків людини. Права людини покликані забезпечити існування індивіда як члена суспільства, є умовою та засобом його безпеки та розвитку; способом збереження необхідних для особи природних і соціальних якостей. Тому культурні права є важливою складовою загальної культури українського народу; забезпечують і спрямовують подальший поступ і збереження культури, створюють умови для її примноження. Саме культура формує стиль життя, спосіб поведінки, творить демократичні гуманістичні ідеали незалежної держави. Економіка, політика і культура – три основні галузі, без одночасної модернізації яких суспільство не може успішно розвиватися.

Таким чином, на підставі вище викладеного можна дійти висновку, що культурні права на свободи людини і громадянина мають соціальну на особистісну цінність, що проявляється у різних сферах суспільних відносин. Повага до конституційних прав та свобод, їх дотримання та захист є універсальним ідеалом, основою прогресивного розвитку, передумовою стабільності українського суспільства. Незаперечною є роль культурних прав і свобод у ході становлення власне правової демократичної соціальної держави, так як основоположні права і свободи людини і громадянина є її найвищою цінністю.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Маслівець Тетяна Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 25 група*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

У системі цінностей демократичного суспільства на першому місці стоїть людина. Варто зазначити, що визначення місця дитини в дорослому світі, забезпечення її захисту та всебічного розвитку – одна з найгостріших проблем сьогодення, від розв'язання якої залежить авторитет нації в сучасному світі.

Історія розвитку правового статусу дітей має свої особливості, зумовлені різними історичними етапами, в яких він формувався, з огляду на характер відносин суспільства та дитини, а також соціальну роль, яку дорослі відводили дитині в суспільстві.

Права дитини були усвідомлені й чітко визначені у XX столітті. Розвиток теоретичних засад дослідження цієї проблеми пов'язаний з іменами таких відомих вчених розвинутих країн, як Г. Еріксон Ерік, Е. Тофлер. Значний внесок у розроблення проблем дитинства зробили вчені колишнього СРСР і нинішнього близького зарубіжжя А. Волков, М. Мід, Ю. Семенов. Науково-теоретичними, методологічними та прикладними питаннями проблем дитинства займалися й вітчизняні вчені: О. Антонова-Турченко, О. Балакірєва, Л. Волинець, Н. Дудар, О. Яременко. Значний внесок у розробку теоретичних основ становлення міжнародного захисту прав дитини зробили Г. Дмитрієва, В. Карташкін, С. Черниченко.

Права дитини похідні від прав людини, які є основою людського існування та розвитку. Конституційний статус дитини – поняття, яке відображає тільки те, що властиве дитині. При цьому основи конституційно-правового статусу дитини окремо не закріплені в Конституції України, а встановлюються виходячи з основних положень конституційно-правового статусу громадянина. Таким чином, конституційно-правовий статус дитини – це

сукупність прав, свобод, обов'язків дитини та гарантій їх реалізації, установлені конституційним законодавством.

Конституція України містить достатньо обмежену кількість положень, які безпосередньо стосуються дітей. Наприклад, у статті 51 Конституції України йдеться про те, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки й чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права й обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати своїх дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Крім того зазначається, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони в шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом. Утримання та виховання дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей (ст. 52 Основного Закону України). Окремо йдеться про заборону використання праці неповнолітніх на небезпечних для їх здоров'я роботах (ст. 43 Конституції України), а також щодо обов'язку держави забезпечити повну загальну середню освіту, а також доступ до безоплатної дошкільної та позашкільної освіти (ст. 53 Основного Закону України). Водночас, Конституція України в ст. 24 проголошує, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: створенням умов, які дають жінкам змогу поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. Конституція України у ст. 64 містить положення про неможливість обмеження тимчасово або за умов військового та надзвичайного стану прав, гарантованих у ст. ст. 24 та 52 Основного Закону.

Уповноважений Президента України з прав дитини забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері. Так, Уповноважений Президента України з прав дитини у своєму виступі на Всеукраїнській нараді з питань захисту прав дитини наголосив на тому, що особливої уваги потребує розвиток інклюзивної освіти, положення про яку Міністерство освіти цього року затвердило. Саме так можна подолати існуючий конфлікт між правом на освіту та правом на виховання в сімейному оточенні. І це стосується майже 41 тисячі дітей, які через вади здоров'я виховуються в інтернатах. Досяжність дитини до навчального закладу є її безумовним правом, яке не може бути порушеним через бідність родини або недосконалість інфраструктури закладів. Ще однією проблемою освітнього простору є виконання вимог чинного законодавства і викорінення проявів дискримінації. Як приклад: не зазначати в офіційних назвах навчальних закладів стан здоров'я дітей, їх сімейне становище, соціальне походження. Вирішення цього питання не потребує значних ресурсів, необхідно одне – розуміння, що атестат про освіту мусить містити тільки інформацію про рівень освіти, а не про стан здоров'я дитини або соціальне становище її сім'ї.

Таким чином, у переважній більшості положення Конституції України визначають статус дитини як складовий елемент загального статусу людини, але права дітей – це не тільки законодавство, це і середовище, і умови, в яких діти живуть. Важливим є й міра усвідомлення своїх прав як самою дитиною, так й іншими. У більшості випадків гарантом прав дитини є держава, а крім того, родина та середовище, в якому дитини перебуває, та служби, що здійснюють догляд за дітьми, перш за все медичні працівники та педагоги. Діти – багатство кожної нації, а щасливе дитинство кожної дитини – це передумова світлого майбутнього людства.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЇЇ ЖИТЛА

Проблема забезпечення недоторканності житла чи іншого володіння людини була предметом дослідження вчених різних галузей знань (В. Т. Маляренко, І. Л. Петрухін, В. І. Зайчук, М. Ф. Рудинський, В. М. Савицький та ін.). Однак питанням нормативного закріплення права людини на недоторканність житла чи іншого володіння не приділялось достатньої уваги.

Вперше в історії вітчизняного законодавства на конституційному рівні право особи на недоторканність житла було закріплено в ст. 128 Конституції СРСР 1936 р. Однак воно тривалий час залишалось декларативним.

У чинному вітчизняному законодавстві назване право людини і громадянина закріплено у ст. 30 Конституції України. У ст. 14-1, 177, 178, 190 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК) відтворено конституційні положення про охорону житла, унормовано порядок проведення обшуку, виїмки, огляду в житлі чи іншому володінні особи. Запровадивши кримінальну відповідальність за незаконне порушення недоторканності житла громадян (ст. 162 Кримінального кодексу України) та проголосивши його як особисте немайнове право у ст. 311 Цивільного кодексу України, держава забезпечує реальність права на недоторканність житла.

У багатьох міжнародно-правових актах також проголошено право особи на недоторканність житла. Зокрема, у ст. 12 Загальної декларації прав людини, яка прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р., передбачено: «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла... Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань».

Схожа вимога міститься у ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. У ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. вказано: «Кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції».

Право на недоторканність житла покликане забезпечувати свободу особи від незаконних вторгнень у сферу її особистого життя як посадових осіб, так і окремих громадян.

Слід наголосити на тому, що Конституцією України право на недоторканність житла закріплено не досить послідовно та повно. У ч. 1 ст. 30 Основного Закону України вказано, що кожному гарантується недоторканність житла. Надалі в цій статті міститься положення про те, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Таким чином є нелогічною заборона проникнення до іншого володіння особи, оскільки у ч. 1 цієї статті недоторканність поширюється лише на житло. Терміни «житло» та «інше володіння особи» не є тотожними, про це свідчить використаний між ними сполучник «чи».

Припис ч. 3 ст. 30 Конституції України відсилає до інших нормативно-правових актів. Зокрема, у чинному КПК передбачено, що громадянам гарантується недоторканність житла. Ніхто не має права без законної підстави увійти в житло проти волі осіб, які проживають у ньому. Особисте життя громадян охороняється законом. Обшук, виїмка, огляд приміщення у громадян можуть провадитись тільки на підставах і в порядку, встановлених ст. 177, 190 КПК.

Разом з тим, у ч. 5, 6 ст. 190 КПК дещо розширено порівняно з ч. 3 ст. 30 Конституції України, перелік винятків із загального порядку проведення огляду і обшуку в житлі чи іншому володінні особи. Згідно з положеннями КПК огляд житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді за письмовою згодою володільця, крім того у невідкладних випадках проводиться огляд місця події в житлі чи іншому володінні особи за її заявою чи повідомленням про вчинений щодо неї злочин, а так само у разі відсутності цієї особи або неможливості отримати від неї згоду на проведення невідкладного огляду місця події, рішення суду також не потребується.

Таким чином, у галузевому законодавстві встановлено значно більше винятків, а ніж у Конституції України. Враховуючи вищевикладене, пропонуємо змінити редакцію ст. 30 Конституції України : «Кожному гарантується недоторканність житла та іншого володіння.

Не допускається проникнення до житла та (або) до іншого володіння особи, проведення в них огляду, обшуку чи виїмки інакше як у порядку, встановленому законом.

Огляд житла чи іншого володіння може бути проведений за згодою особи, яка в ньому проживає чи ним користується на законних підставах, а за відсутності такої згоди – за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках огляд житла чи іншого володіння особи, а також обшук, виїмка в них можуть бути проведені без рішення суду, в порядку, встановленому законом».

Переконані, що в Основному Законі України слід передбачити можливість проведення обшуку, виїмки, огляду в житлі та іншому володінні особи у невідкладних випадках без судового рішення, а самі випадки та порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи слід розкрити у відповідних статтях КПК України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В. М.

Матат Андрій Володимирович
Політико-правовий коледж «АЛСКО»,
юридичний факультет,
студент, 3 курс, 32 група

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Права людини протягом історії політико-правової думки розглядались по-різному. Достатньо пригадати Біблію, в якій вже закріплюються положення про недоторканість людини, її життя, рівність людей між собою тощо. Доктрина права виробила різні теорії та підходи щодо з'ясування значущості й цінності людини на державному рівні. Сучасний стан вивчення цього питання базується на основоположних принципах невідчужуваності прав, дотримання цих принципів визначається обов'язком у багатьох сучасних державах. Офіційним гарантом прав людини виступає конституція (як основний закон держави) та міжнародно-правові акти.

Теорія права та юридична практика розрізняють поняття «права людини» і «права громадянина», кожне з яких є предметом великої кількості досліджень вітчизняних та зарубіжних правознавців. Ці поняття є взаємозалежними, однак не тотожними. Громадянин — людина, яка законом визначається юридично належною конкретній державі. Якщо права людини закріплені у міжнародно-правових актах, то права громадянина регламентуються конституцією.

Права людини та громадянина переважно розглядаються як близькі поняття. Розмежування прав людини і громадянина можуть і не мати абсолютного значення, оскільки за згодою між державами деякі громадянські права можуть бути поширені на громадян іншої держави — суб'єктів укладених між державами договорів. Можна погодитися з тим, що співвідношення таких прав включають у себе те, що кожний громадянин є людиною і наділений усією сукупністю прав людини.

Ми вважаємо, що права людини постають як цілісний інститут, який визначено і регламентовано національним правом держави, а також у більшій мірі правовими системами сучасності — на міжнародному рівні. Наприклад, так звані елементарні права людини включені до Загальної декларації прав людини, прийнятої у 1948 році. Зазначена декларація стала основою для визначення й правового регулювання прав людини у сучасних демократичних державах. Витоки міжнародно-правового принципового підходу до прав людини знаходять своє відображення і у законодавстві незалежної України.

У підручниках з теорії держави і права та конституційного права України права людини і громадянина мають певну градацію, яка визначається за сферою їх реалізації у суспільстві, зокрема це особисті (громадянські), політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні права.

Аналізуючи норми, викладені у Конституції України, необхідно зупинитись на ст. 1, яка визначає Україну суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Зосередимо увагу на соціальній ознаці держави. Конституція України не дає визначення, що слід розуміти під поняттям «соціальна держава». Однак, теоретики права та конституціоналісти у своїх наукових роботах принцип соціальної держави активно досліджують. Виходячи із загального визначення соціальної держави, можна сказати, що це держава, яка проводить соціальну політику, спрямовану на забезпечення прав і свобод людини, досягнення високого рівня добробуту всіх верств населення. Слід мати на увазі, що високий рівень соціальної захищеності людини в такій державі може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Соціальна держава є такою державою, яка здійснює регулювання економіки, сприяє розвитку малого, середнього та великого бізнесу, забезпечує трудову зайнятість населення, створює системи охорони здоров'я, освіти, надає підтримку малозабезпеченим прошаркам населення, веде боротьбу із злочинністю, вирішує інші соціальні питання життя суспільства, в тому числі гарантує соціальну безпеку.

Законодавство здебільшого акцентується на соціальних характеристиках, ми вважаємо, що доцільно зупинитись на проблемі соціальних прав людини і громадянина в Україні, їх гарантій та забезпечення. Юридична наука та практика у підході до розуміння соціальних прав людини приходить до низки різних точок зору.

Професор О.Ф. Скакун, соціальні права людини розглядає, як можливості (свободи) людини і громадянина вільно розпоряджатися своєю робочою силою, використовувати її самостійно або за трудовим договором, тобто право на вільну працю, право на соціальне забезпечення, відпочинок, освіту, гідний рівень життя та ін...

Автори монографії «Проблеми реалізації прав і свобод людини і громадянина в Україні» визначають соціальні права як можливості громадянина бути повноцінним суб'єктом суспільних відносин і забезпечення його необхідними для розвитку та існування умовами. До цієї групи, на думку вчених, належать права на працю, страйк, відпочинок, соціальний захист, житло, достатній життєвий рівень, охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування, безпечне навколишнє середовище. Саме ці права закріплюють обов'язок держави забезпечити кожному громадянину мінімум засобів для існування, соціальної забезпеченості та екологічної безпеки. Щодо мети соціальних прав, то вона полягає у:

- забезпеченні можливостей заробляти собі на життя працею, на яку людина вільно погоджується;
- розпорядженні суб'єктів права власними здібностями до творчої та іншої праці;
- захисті власних економічних і соціальних інтересів шляхом страйку;
- наданні можливостей відпочинку;
- гарантуванні допомоги державою у випадках, умовах та порядку, передбачених чинним законодавством;
- матеріальному забезпеченні, соціальному обслуговуванні, встановлених особливих режимів щодо реалізації соціальних прав;
- гарантуванні можливостей на придбання житла;
- забезпеченні достатнього для розвитку життєвого рівня, сприятливого навколишнього середовища.

Доцільно погодитись із думкою, що соціальні права і свободи — це сукупність конституційних прав і свобод, що визначають юридичні можливості людини претендувати на отримання від держави за певних умов матеріальних благ. За своєю суттю соціальні права є правами людини, на практиці вони реалізуються як права громадянина.

Перераховані вище передбачені Конституцією України соціальні права людини у першу чергу гарантуються законом, а отже повністю залежать від держави. Україна, проголосивши себе соціальною, визнала, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3). Держава для людини, а не навпаки — такий зміст багатьох конституційних норм, які визначають загальнодержавну політику у соціальній сфері, забезпечують соціальну спрямованість економіки (ст. 3, 11, 13, 17, 27, 43, 45, 52 та ін.).

Такий підхід, на наш погляд, має безспірне вираження принципу верховенства права як основної ознаки правової держави.

Нині немає жодних сумнівів щодо того, що соціальна складова прав людини в Україні на достатньому, конституційному рівні належно не забезпечується. Про такий стан речей свідчать публікації вчених-юристів, правозахисників, журналістів та ін. Щодо прав людини, віднесених науковцями до соціальних, має місце, як просте тлумачення, так і ряд заперечень щодо реального забезпечення таких прав.

Громадянське суспільство за часи незалежності України дійшло до спільної думки, яка має своє негативне вираження у тому, що гарантій забезпечення соціальних прав людини немає. Припускаємо, що така ситуація виникла через те, що у державі все частіше проявляються кризові явища: прогалини у праві, правовий нігілізм, економічна нестабільність, відсутність належних соціальних державних гарантій (таких прикладів можна навести безліч). Вони й породжують конфлікт у відносинах між державою та людиною.

Юридичною гарантією прав і свобод людини і громадянина є ефективність функціонування, високий ступінь цілісності правової системи, в яку включено інститут прав людини. За порушення чи невиконання таких прав має бути юридична відповідальність. У наукових колах активно обговорюється питання щодо того, що на сучасному етапі необхідно розробити інститут юридичної відповідальності держави перед людиною. Зокрема, вчені-правознавці пропонують такі складові цієї відповідальності: державно-правова відповідальність; конституційна відповідальність; відповідальність державних органів та їх посадових осіб; публічно-правова відповідальність. Проте, наведені складові відповідальності чи окремі з них будуть можливими тільки за умови удосконалення та законодавчого закріплення у правовій системі України такої юридичної відповідальності.

Державним гарантом забезпечення соціальних та інших прав людини має бути законодавство. Конституція України, як закон, що має найвищу юридичну силу, наразі визначає права людини загально, декларативно та формально. Відтак, діючого механізму забезпечення таких гарантій взагалі не містить. Нещодавно в Україні було створено Конституційну Асамблею з метою напрацювання пропозицій щодо змін до Конституції України на основі узагальнення практики її реалізації. Такий крок, вважаємо, має стати керівним у вирішенні зазначеної проблеми.

Конституціоналізм незалежної України хоч і розпочався наприкінці минулого століття, у сучасних умовах розвитку суспільства і держави має відбуватись професійно та безконфліктно. Адже дієве забезпечення соціальної цінності людини, її прав у державі буде можливим за умови спільного комунікативного діалогу між державою і людиною.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач відділу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, член-кореспондент НАПрН України Оніщенко Н. М.

*Маценко Людмила Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 25 група*

ПРАВО НА ОСВІТУ ТА ЙОГО ГАРАНТУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку суспільства важливим елементом системи конституційних прав людини і громадянина є право на освіту, яке належить до культурних прав. Воно закріплене у багатьох конституціях та законах розвинутих держав і є необхідним фактором розвитку кожної особистості та суспільства в цілому.

Ця тема є актуальною, оскільки роль освіти в умовах інформаційного суспільства як одного із факторів формування розвинутої економіки зростає у всьому світі. Право на освіту є найдинамічнішою складовою усього комплексу прав та свобод людини, про що свідчать численні міжнародно-правові документи.

Забезпечення прав та свобод людини і громадянина завжди було в центрі досліджень юридичної науки. Питання забезпечення конституційного права на освіту у своїх наукових працях аналізували А. Акбаєв, В. Боняк, В. Рибаківа, К. Романенко тощо.

Сутність конституційного права на освіту полягає в тому, що воно є засобом задоволення інтересів людини у різних сферах її життєдіяльності. До основних ознак цього конституційного права слід віднести наступні: має загальний характер (надається кожному громадянину від народження); є індивідуальним правом кожного; може реалізуватися протягом усього життя чи протягом певного часу; є правом людини, яке постійно розвивається в ході суспільного розвитку; тісно пов'язане з іншими конституційними правами людини.

Право на освіту є міжнародно визнаним правом людини. Уперше право громадянина на освіту було закріплено у Декларації незалежності США (1776 р.) та Конституції США (1787 р.). На міжнародному рівні це право закріплено у Конвенції про захист прав і основних свобод людини (1950 р.), в якій право на освіту знайшло свій вияв у такій формі: «Нікому не може бути відмовлено в праві на освіту. Держава при виконанні будь-яких функцій, узятих нею на себе в галузі освіти і навчання, поважає право батьків забезпечувати таку освіту і навчання відповідно до своїх релігійних і світоглядних переконань». Положення про те, що право на освіту гарантується кожному, відображено у конституціях ряду держав, наприклад, Албанії, Бельгії, Болгарії, Іспанії, Росії, Польщі тощо.

Право на освіту є одним із конституційних прав людини і громадянина, закріплених і гарантованих Конституцією України. Відповідно до ст. 53 Основного Закону право на освіту в Україні визнається за кожною людиною, незалежно від її раси, національності, соціального та майнового стану, релігійних переконань, стану здоров'я та інших ознак. Поряд з цим у нашій державі діє Закон України «Про освіту», який також встановлює механізм реалізації зазначеного конституційного права.

Завданням освіти є залучення людини до культурних цінностей науки, культури, мистецтва тощо. При цьому визначений Конституцією зміст зазначеного права охоплює практично всі основні види освіти. В Конституції України закріплено, що держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Обов'язковою для отримання на конституційному рівні закріплена лише повна загальна середня освіта.

Що ж стосується забезпечення права на освіту, то відповідними гарантіями в Україні визнано надання державних стипендій та пільг учням і студентам, право громадян безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Громадяни, які належать до національних меншин мають право навчатися рідною мовою чи вивчати рідну мову в державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства. Держава забезпечує виховання і навчання дітей-сиріт, дітей і підлітків, які потребують соціальної реабілітації. Державою також було створено розгалужену систему навчальних закладів різних рівнів.

Отже, можна стверджувати, що Україна докладє багато зусиль до забезпечення всебічного гарантування права людини на освіту. Проте, поряд з цим існує необхідність удосконалення законодавства у сфері освіти і прийняття таких нормативно – правових актів, які б враховували соціально – економічні, політичні, духовні чинники, що безпосередньо впливають на реалізацію людиною права на освіту.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПОВАГИ ДО ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Права людини – це певні можливості, які необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку всього людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей.

Принцип поваги до прав і свобод людини – є одним з найважливіших принципів сучасного міжнародного права, становлення якого відноситься до післявоєнного періоду. Феномен поваги до права вбачається у тому, що особистість не під страхом покарання, а сама, за власним внутрішнім покликом схильна ставитися до правових принципів і свобод, як до найвищої соціальної цінності.

Вже 10 грудня 1948 року, відповідною резолюцією Генеральної Асамблеї ООН була прийнята Загальна декларація прав людини (далі - Декларація). Відтоді в багатьох країнах цей день відзначають як День прав людини. У першій зі статей зазначеного міжнародного акту проголошується: «Всі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності й правах». Кожна людина повинна мати всі права й свободи, які проголошені Декларацією, без жодних обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного й соціального походження, майнового, станового та іншого. Вона проголошує елементарні права особи — право на життя, свободу й особисту недоторканність; на захист від рабства, тортур, жорстокого поводження; на недоторканність честі й репутації, приватного й сімейного життя, оселі й кореспонденції; на захист своїх прав, у тому числі незалежним й неупередженим судом.

Дотримання принципу поваги до прав людини полягає в тому, що держави світу зобов'язані забезпечувати всім особам, що перебувають під їх юрисдикцією, гарантування основних прав, визначених Декларацією, без жодної дискримінації. Йдеться не лише про правовий статус іноземців, але й про дотримання державами основних прав людини щодо своїх громадян.

Юридичні зобов'язання держав – членів ООН щодо втілення в життя положень Декларації містяться в окремо розробленому Міжнародному Пакті про права людини. Декларація встановлює рівень, до реалізації якого повинні прагнути всі народи й усі держави. У ній перелічені права, які кожна людина невід'ємно має як член єдиної людської родини. З часом, її положення стали розцінювати як загальновизнані демократичні засади, які повинні бути враховані урядами при здійсненні політики, що стосуються елементарних прав особи, а також демократичних прав і свобод загалом.

Проблема прав людини була предметом тривалих перемовин, що відображено у численних міжнародно-правових документах, серед яких були: “Міжнародний пакт про громадянські і політичні права” та “Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права”, Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод (прийнята Радою Європи у 1950 р.); Європейська соціальна хартія, Заключний Акт наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), підписаний у Хельсінкі у 1975, які присвячені комплексній міжнародно-правовій регламентації прав і свобод людини і громадянина.

Аналізуючи зазначені міжнародні акти, можна виділити основні положення принципу поваги прав людини, серед яких: визнання гідності, властивої всім членам людської родини, а також їх рівних і невід'ємних прав є основою свободи, справедливості і загального миру; кожна держава зобов'язана сприяти шляхом спільних і самостійних дій загальній повазі і дотриманню прав людини й основних свобод, відповідно до Статуту ООН; права людини повинні охоронятися владою закону, що забезпечить національний мир і правопорядок; держава зобов'язана шанувати і забезпечувати всім, хто знаходиться в межах її юрисдикції, особам права і свободи, визнані міжнародним правом; кожна людина несе обов'язки стосовно інших людей і того суспільства і держави, до яких вона належить; держава зобов'язана гарантувати будь-якій особі, права якої порушені, ефективні засоби правового захисту.

Слід зазначити, що міжнародні документи про права людини не є застиглими стандартами, вони виникають за конкретних умов і можуть уточнюватися, змінюватися, розвиватися.

Таким чином, принцип поваги до прав і основних свобод людини і громадянина покладає на суб'єктів міжнародного права обов'язок поважати права людини, її основні свободи, і сприяти ефективному здійсненню прав людини, обов'язок прийняття державою необхідних законодавчих актів для забезпечення міжнародно визнаних основних прав і свобод, гарантувати людині ефективні засоби захисту своїх прав.

Отже, права людини гарантуються та охороняються державою, так як вони є її ядром, тим, без чого сучасна держава не може існувати. Тому, культура поваги до прав людини є дуже важливою. Вона може проявлятися у відкриття центрів надання адміністративних послуг, де кожна людина може отримати правову допомогу, проведення прийомів громадян працівниками органів виконавчої влади, проведення різноманітних заходів серед різних верств населення з метою підвищення правової культури та свідомості. Все це говорить про стрімкий розвиток культури поваги до прав людини і громадянина.

Для того, щоб увійти до нового майбутнього, громадяни повинні поважати один одного, свої права, оточуючих людей та, насамперед, закон, тому що повага та відповідальність за власні вчинки є ознаками цивілізованого суспільства.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Остапченко Тетяна Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 36 група*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ ЛИСТУВАННЯ, ТЕЛЕФОННОГО ЗВ'ЯЗКУ, ТЕЛЕГРАФНОЇ Й ІНШОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ

На сучасному етапі розвитку Української держави і суспільства проблема забезпечення прав і свобод особи набуває особливого значення, що виявляється як у певних складнощах в практичній реалізації деяких прав і свобод, закріплених в Конституції України, так і в незадовільному стані їх захищеності.

Підвищена увага до такого права громадян як таємниця листування, телефонного зв'язку, телеграфної й іншої кореспонденції є не випадковою, оскільки його реалізація, з одного боку, у значній мірі пов'язаний з виконанням правоохоронними органами своїх повноважень, а з іншого – містить у собі безліч нерозв'язаних теорією й практикою проблем, пов'язаних із забезпеченням і захистом зазначеного конституційного права. Дана обставина актуалізує необхідність детальної законодавчої регламентації.

У багатьох країнах світу існують певні обмеження на таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних і інших повідомлень. У розвинених країнах намагаються знайти компроміс між здійсненням даного права й державними інтересами. Тому для здійснення контролю за діяльністю спецслужб, як правило, створюється особливий судовий орган, що міг би здійснити контроль за діяльністю органів безпеки, бути гарантом захисту прав і свобод громадян і в той же час забезпечувати таємність, захист державних інтересів.

У ст. 31 Конституції України, встановлено лише одну юридичну підставу для обмеження рішення суду. Тим самим в Україні проведення оперативно-розшукових заходів також ставиться під судовий контроль.

Особливої уваги заслуговує той факт, що закріплення у Законі України “Про оперативно-розшукову діяльність” прав підрозділів, пов'язаних з обмеженням таємниці телефонних переговорів, не відповідає стандартам Європейського Суду прав людини. Відповідно до зазначених стандартів, для того, щоб прослуховування телефонних переговорів не вважалось порушенням ст.8 Конвенції Ради Європи «Про захисту прав людини й основних свобод», повинне здійснюватися:

- 1) наявності ефективного механізму захисту від зловживань;
- 2) у виняткових, визначених у законі, випадках;

3) встановлення кола осіб, до яких воно може бути застосоване, а також відповідно до інших вимог.

Відповідно до правових позицій Європейського Суду українське законодавство описує процедуру одержання санкції на прослуховування, не містить досить ефективних гарантій, які б усували зловживання. Відсутні вказівки про тривалість прослуховування. Крім того в Законі України "Про оперативно-розшукову діяльність" не передбачена процедура судового санкціонування, а лише вказується на необхідність одержання санкції.

Слід зазначити, що законодавець, вирішуючи питання про обмеження конституційного права на таємницю телефонних переговорів під час оперативно-розшукової діяльності, повинен прийти до компромісу між вільним здійсненням даного права й реалізацією державних інтересів у сфері боротьби зі злочинністю.

Якщо особа веде законослухняний спосіб життя, то вона вправі розраховувати на абсолютне забезпечення зазначеної таємниці. Лише тоді, коли органам кримінального переслідування стане відомо про те, що конкретні особи під час листування, телефонних розмов, телеграфних повідомлень можуть передати інформацію щодо обставин злочину або ж про підготовку до скоєння злочину, то вони вправі за рішенням суду встановити підслуховування телефонних розмов, а також здійснити огляд телеграфних повідомлень, листів, бандеролей, посилок тощо.

Але ці винятки можуть мати місце лише за обставин, коли органи розслідування доведуть суду, що іншими засобами одержати зазначену інформацію неможливо.

Дослідивши проблеми процесуальних гарантій забезпечення конституційних прав громадян на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції при проведенні окремих слідчих дій, виявили необхідність внести зміни до вітчизняного законодавства України в цій сфері. Потрібно встановити строк, протягом якого оперативними підрозділами може бути застосоване зняття інформації з каналів зв'язку, контроль за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією.

Слід встановити чітку процедуру отримання дозволу суду або про відмову в знятті інформації з каналів зв'язку. Застосування цих заходів повинно проводитися виключно з метою запобігання злочину чи з'ясування істини під час розслідування кримінальної справи, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо. Також необхідно замінити формулювання ст.163 КК України "порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер", виклавши наступним чином: "ознайомлення із відомостями, що становлять таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної й іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер" та "розголошення відомостей, що становлять таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної й іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер" та, передбачивши останню в якості кваліфікаційного складу.

Отже, необхідно відзначити, що право на таємницю телефонних переговорів є невід'ємним правом кожного громадянина, без належного захисту якого неможливе повноцінне життя в сучасному суспільстві. Саме тому його варто розглядати як одну з найважливіших гарантій охорони приватного життя громадян від злочинних зазіхань, невід'ємну умову відвертого спілкування між ними.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

ПРАВО НА ОСВІТУ – ОДНЕ З ОСНОВНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Утвердження і забезпечення права людини на освіту в будь-якій країні є одним з найважливіших обов'язків держави. Це зумовлено тим, що освіта в сучасному глобалізованому й інформатизованому світі є вирішальним чинником суспільного прогресу і національної безпеки, важливою складовою всестороннього розвитку людської особистості, збільшує повагу до прав і свобод людини. Сьогодні цілком очевидно, що без освіти людина не зможе забезпечити собі належні умови життя; не здатна реалізуватись як особистість, не спроможна дізнатися і захистити свої права. Високий рівень освіченості населення є тим чинником, який позитивно впливає на створення сприятливих умов для повної реалізації прав і свобод людини і громадянина. Нормативно-правова база та зміст конституційного права на освіту досліджуються у працях вчених-юристів: С.Алексєєва, М.Вітрука, А.Колодія, В.Копейчикова, О.Малька, М.Матузова, Н.Нижник, О.Скакун, О.Тихомирова та інших.

В Україні освіту визнано пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства, адже її метою є всебічний розвиток людини як найвищої соціальної цінності. Держава має розвинену і всеохоплюючу систему закладів освіти, яка за основними показниками була і досі залишається на рівні світових стандартів. Водночас за останні роки у цій сфері накопичилося чимало не вирішених питань, які негативно впливають на реалізацію права громадян на освіту. Право кожного на освіту проголошено в ст.26 Загальної декларації прав людини, ст.13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права визначено механізм реалізації цього права (ст.13).

На сьогодні найбільш актуальними для України є кілька елементів права на освіту, що потребують свого вдосконалення:

1. Поступовий перехід до загальної вищої освіти. Принциповим орієнтиром розширення змісту права на освіту у сфері вищої освіти має стати її інтерпретація не лише як процесу підготовки, але й як необхідної життєвої стадії розвитку кожної людини.

2. Зміни в державній освітній політиці спрямовані на підтримку індивідуальних зусиль громадян щодо підвищення освітнього рівня. Інформаційна політика вимагає постійного оновлення знань, навичок та компетенції людей. Тому підвищення освітнього рівня вже є не індивідуальною справою кожного, а однією з найважливіших сфер державної стратегії забезпечення національної безпеки та конкурентоспроможності.

3. Нові аспекти права на освіту формуються у зв'язку із становленням електронної та дистанційної освіти.

Актуальним залишається проблема оновлення освітнього законодавства, в якому слід передбачити механізм доступу до освітньої і професійної підготовки кожного, хто має необхідні здібності, мотивацію і належну підготовку. Також суттєвих змін потребує процедура перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників у сфері післядипломної освіти. Водночас необхідним є і подальший юридичний аналіз гарантій та реалізації права на освіту в Україні.

Гарантії конституційного права на освіту належать до групи культурних прав. Тому основою їх є система тих культурних і духовних цінностей суспільства, які вже створені, правова свідомість і культура яких є показниками загальної свідомості та освіченості громадян держави загалом. До найбільш актуальних проблем гарантій конституційного права людини і громадянина на освіту в Україні слід віднести: - створення умов, засобів, способів, що є необхідними та відповідають для забезпечення, реалізації та охорони гарантій на освіту; - гарантії якості освіти; - можливість здійснення вимог щодо реалізації гарантій на освіту; - офіційне визнання гарантій реалізації права на освіту після закінчення навчального закладу та в процесі працевлаштування.

Передусім потребує чіткого врегулювання право на доступність і безоплатність освіти, що зумовлено як недостатнім фінансуванням державних і комунальних навчальних закладів, так і

співвідношенням цих закладів з недержавними, приватними, якістю наданих ними освітянських послуг. Доступність і безоплатність навчання зумовлює необхідність визначення нормативів його забезпечення, створення ефективно діючої системи освітнього страхування і кредитування та ін. Без правового врегулювання цих та інших питань годі сподіватися на повноцінне забезпечення права на освіту. Необхідно також привернути увагу до того факту, що в умовах обмеженого фінансування освіти і надання навчальним закладам права частково самостійно розв'язувати фінансово-господарські проблеми набуває поширення тенденція до комерціалізації освіти. Чимало приміщень здається в оренду суб'єктам господарювання, що не менш негативно впливає на умови навчання, але й в окремих випадках навіть створює небезпеку для здоров'я і життя студентів.

Таким чином, основні напрями удосконалення конституційно-правового забезпечення права на освіту зумовлені загальними тенденціями розвитку українського суспільства. Вони пов'язані з можливим удосконаленням Конституції України та оновленням освітнього законодавства.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Полтавцева Анастасія Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 32 група*

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПАЛІАТИВНОЇ ТА ХОСПІСНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Цінність людського життя спонукає боротись за нього всупереч об'єктивним законам медицини. Таколи мова йде про невиліковно хворих осіб, йдеться про необхідність боротьби за реалізацію права на гідне завершення життя, адже шлях, який проходить людина в термінальній стадії тяжкого захворювання до моменту смерті, є складним, болісним, але невідворотнім процесом. У держави немає гідного майбутнього, якщо вона не піклується про тих, хто потребує допомоги. В цьому аспекті надзвичайно гостро постає питання про становлення та ефективне функціонування паліативної допомоги як важливої складової системи охорони здоров'я та соціального захисту громадян в Україні.

Сутність концепції паліативної допомоги закладена у ст. 25 Загальної Декларації прав людини. Установчими актами щодо становлення і розвитку системи паліативної та хоспісної медицини є Познанська Декларація про розвиток паліативної допомоги у країнах Східної Європи 1998 р. та Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про захист прав людини та гідності термінально хворих та осіб, які помирають» 1999 р.

ВООЗ запровадила паліативну допомогу як окремий напрям медицини в 1982 році. Пізніше було визначено, що паліативна допомога є підходом, який покращує якість життя пацієнтів та їх сімей у ситуації, пов'язаній з хворобою, яка загрожує життю пацієнта, за допомогою попередження та послаблення його страждань шляхом ранньої діагностики, точної оцінки та лікування болю й полегшення інших фізичних, психосоціальних та духовних проблем. Отже, передбачається підтримка якості життя хворого протягом кінцевого періоду його існування, а також надання комплексної психологічної допомоги членам його сім'ї на порозі неминучого. Згідно з існуючим на сьогодні концептуальним підходом вважається, що паліативна допомога хворим не ставить на меті досягнення тривалої ремісії хвороби та пролонгування біологічного життя пацієнта, хоча й не скорочення його.

Згідно з сучасними уявленнями та практикою застосування, паліативна та хоспісна допомога включає наступні складові: професійну медичну, яка представлена фахівцями зі спеціальною підготовкою; соціальну, що реалізується соціальними працівниками; професійну психологічну допомогу, якої потребують члени сім'ї пацієнта, в тому числі протягом певного часу після смерті останнього; духовну (медичне капеланство). Таким чином, здійснюється всеохоплюючий ціннісний догляд за хворими. Організаційна складова у більшості зарубіжних країн проявляється у діяльності спеціалізованих стаціонарних медичних закладів (хоспісів) та відокремлених відділень паліативної допомоги у багатопрофільних шпиталях, а також включенні паліативної допомоги до

спектру послуг, що надаються в пансіонатах для людей похилого віку. Приміром, згідно зі ст. 38 Деонтологічного кодексу Франції лікар обов'язково має бути присутнім поряд з пацієнтом, що вмирає. Водночас, такі країни як Польща, Росія будують систему паліативної допомоги дещо інакше, враховуючи об'єктивний фінансово-економічний стан системи охорони здоров'я. Так, хворі, для яких подальша спеціалізована терапія є безперспективною, користуються послугами «мобільних» бригад у складі лікарів спеціальної підготовки, які опікуються такими хворими в домашніх умовах.

Враховуючи соціальну значущість цієї проблеми, протягом останніх років в Україні було здійснено ряд дієвих заходів, які сприяли розвитку системи паліативної допомоги. Зокрема, значно розширено законодавчу базу, яку наразі складають Закони України «Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки» від 19.02.2009 р., "Про затвердження Загальнодержавної програми боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року" від 23.12.2009 р., Накази МОЗ України «Про затвердження Клінічного протоколу надання паліативної допомоги, симптоматичної та патогенетичної терапії хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД» від 03.07.2007 р., «Про затвердження примірних положень про хоспіс та відділення паліативної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію та СНІД» від 27.12.2007 р. та ін.

Особливо важливим є створення Координаційної Ради з паліативної та хоспісної допомоги при МОЗ України та Інституту паліативної та хоспісної медицини як базового науково-методичного та лікувального закладу. Результат активної діяльності цих суб'єктів вбачається у прийнятті закону, яким з 01.01.2013 року Основи законодавства про охорону здоров'я буде доповнено спеціальною нормою, яка передбачає, що паліативна допомога включає комплекс заходів, спрямованих на полегшення фізичних та емоційних страждань пацієнтів, а також надання психосоціальної і моральної підтримки членам їх сімей і надається безоплатно за направленням закладу охорони здоров'я, в якому пацієнтові надавалася вторинна(спеціалізована) чи третинна (високоспеціалізована) медична допомога, з яким укладено договір про медичне обслуговування населення. На стадії громадського обговорення перебуває проект Наказу МОЗ України "Про організацію діяльності та функціонування закладу охорони здоров'я особливого типу "Хоспіс", відділення/палати паліативної та хоспісної медицини та спеціалізованої мультидисциплінарної мобільної бригади паліативної допомоги».

Сьогодні в Україні функціонують окремі елементи паліативної допомоги. Так, на базі територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Печерського району м. Києва впродовж двох років успішно діє інноваційний проект з надання паліативної допомоги людям похилого віку вдома. За результатами апробації з 1 березня 2012 року створено відділення з надання паліативної допомоги вдома. На обслуговуванні у цьому відділенні перебуває 139 осіб.

З набуттям чинності змін до Основ законодавства про охорону здоров'я відбудеться новий поштовх до розширення меж, впровадження нових підходів та ефективних принципів роботи закладів охорони здоров'я, що дозволить забезпечити всебічний догляд хворих, повністю реалізувати мету концепції, визнану міжнародною спільнотою.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

*Ралдугіна Дар'я Володимирівна
Політико-правовий коледж «АЛСКО»,
юридичний факультет,
студентка, 3 курс, 32 група*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗГОЛОШЕННЯ ТА ЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Те, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте та сімейне життя закріплене та гарантоване статтею 32 Конституції України. Проте, вплив різних негативних суспільних явищ в державі унеможлиблює реалізацію даної норми. Розголошення та ємниці усиновлення на сьогоднішній час є досить значним і проблемним питанням, з приводу якого виникає багато

суперечок. Тому ця актуальна тема потребує негайного дослідження та вирішення з боку органів державної влади, адже потрібно розібратися, чи не завдадуть новаційні зміни шкоди дітям, а також і їх батькам, та чи доведеться вносити зміни як до Основного Закону держави, так і до Сімейного та Кримінального кодексів України, чи ні.

Перш ніж розглядати питання розголошення таємниці усиновлення, потрібно дати йому визначення. Як зазначає В.С. Гопанчук, таємницею усиновлення є закріплене законом право усиновлювачів до того, щоб ніхто, у тому числі й сам усиновлений, не знали, що усиновлювачі не є його рідними батьками. Усиновлювач має право приховувати від дитини факт її усиновлення, якщо розкриття таємниці усиновлення може завдати шкоди її інтересам. Крім цього, він має право вимагати нерозголошення цієї інформації особами, яким стало відомо про неї як до, так і після досягнення дитиною повноліття.

Розглядаючи цю тему, висловлюється багато як позитивних, так і негативних думок. Зокрема, на думку Уповноваженого Президента України з прав дитини Юрія Павленка, таємниця усиновлення є тягарем і пережитком минулого, яке Україна успадкувала від радянської системи, і яке потрібно негайно змінювати. Також він зазначає, що все одно рано чи пізно дитина дізнається про своє усиновлення. З такою думкою абсолютно не згодний один з ініціаторів активістської групи Г. Нейланд, який зазначає, що розкриття таємниці усиновлення може призвести до негативного ставлення до дітей з боку їх однолітків, особливо у підлітковому віці, а це матиме негативний вплив на дитячу психіку та взаємини з суспільством. Така інформація лише збурюватиме конфлікти дітей з батьками-усиновлювачами, а також може спровокувати неадекватну поведінку, зокрема і втечу з батьківського дому.

Згідно ж ч. 1 ст. 7 Конвенції ООН про права дитини (яка ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789XII (78912) від 27 лютого 1991 року та набула чинності для України 27 вересня 1991 року) – таємниця усиновлення є порушенням права дитини, яка від народження має право знати своїх батьків.

Як зазначають джерела ЮНІСЕФ, таємниця усиновлення суперечить міжнародним конвенціям, зокрема: Гаазькій Конвенції, статті 30 і 31, яка представляє більш широкі принципи, а не тільки принципи міжнародного усиновлення. Адже, усиновленні діти повинні мати доступ до інформації про їх походження (особисту та сімейну історію та, наскільки це можливо, особисті дані про біологічних батьків), у відповідності до положень міжнародних конвенцій (Гаазька Конвенція, статті 30.2, Конвенція ООН про права дитини, стаття 7.1).

Також, на думку деяких дослідників цієї теми, таємниця усиновлення викликає труднощі для професіоналів, що унеможливує проведення будь-яких перевірок та відслідковування умов та ситуації перебування дитини. Адже за законом законодавство вимагає перевіряти ситуацію, в якій знаходиться дитина, протягом трьох років після усиновлення.

Згідно позиції громадських організацій, то вони зазначають, що положення Сімейного кодексу щодо таємниці усиновлення вступають в протиріччя зі статтями 7 та 8 Конвенції про права дитини ООН. Зокрема, стаття 7 Конвенції гарантує дитині «...наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування», а стаття 8 передбачає, що «Держави-учасниці зобов'язуються поважати право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки, як передбачається законом, не допускаючи протизаконного втручання».

В Україні на сьогодні у випадку усиновлення можуть бути змінені ім'я, прізвище дитини, місце та дата народження, а це не тільки обмежує право дитини на захист індивідуальності, але й і обмежує право дитини на контакт з обома батьками й зв'язки з кровними родичами.

Також громадські організації зазначають, що на сьогоднішній день в національному законодавстві не існує таких положень, які б гарантували усиновленим дітям збереження, а потім надання інформації про їх кровну сім'ю, справжні дату та місце народження. Більше того, вони наголошують на тому, що таємниця усиновлення є кримінальним злочином, а також завдає досить значної шкоди дитині.

На думку деяких вчених та психологів розголошення інформації у більш ранньому віці може завдати значної шкоди дитині, а також може бути адекватно сприйняте не раніше досягнення нею 21-річного віку. Якщо ж усиновлюється дитина, яка не досягла семи років, посадові особи при

виявленні її згоди на усиновлення зобов'язані вживати заходів щодо забезпечення таємниці усиновлення від самої дитини (ст. 227 СК України).

Як зазначено у статті 226 Сімейного Кодексу (СК) України – кожній особі гарантується право на таємницю перебування на обліку тих, хто бажає усиновити дитину, пошуку дитини для усиновлення, подання заяви про усиновлення та її розгляду, рішення суду про усиновлення. Закономірним у більшості випадків є прагнення усиновлювачів до того, щоб ніхто, у тому числі й сам усиновлений, не знали, що усиновлювачі не є його рідними батьками.

Для охорони інтересів осіб, які усиновлені, та усиновлювачів закон не лише передбачає заходи, які забезпечують збереження таємниці, але й встановлює відповідальність за її розголошення. Відповідно до ст. 168 КК України розголошення таємниці усиновлення всупереч волі усиновлювача карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років. Те саме діяння, вчинене службовою особою або працівником медичного закладу, яким відомості про усиновлення стали відомі по службі чи роботі, або якщо воно спричинило тяжкі наслідки, карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Якщо взяти до розгляду деякі розвинені країни, зокрема європейські, то у них таємниця усиновлення не охороняється законом. З урахуванням цього ст. 285 СК України встановлює обмеження прав іноземця на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України. Так, усиновлення дитини, яка є громадянином України, особою, яка є громадянином держави, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, не є таємним, якщо у державі, в якій усиновлювач постійно проживає і в яку має переїхати дитина, усиновлення не є таємним. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, особою, яка є громадянином держави, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, і якщо ця особа в Україні постійно не проживає, не є таємним].

Проаналізувавши національне законодавство, треба зазначити, що більшість дослідників цієї теми прихильні до того, щоб усунути таємницю усиновлення. Якщо таке відбудеться, то треба вжити ряд заходів:

1. дозволити сім'ям, в яких вже виховуються усиновлені діти, самим вирішувати чи розкривати їм таємницю щодо усиновлення, коли і в який спосіб це робити, при цьому надати їм відповідну підтримку та консультацію;
2. скасування таємниці усиновлення ні в якому разі не повинно завдати більшої шкоди, а ніж користі;
3. сформувати позитивне ставлення громадян до факту усиновлення та до усиновлювачів, адже скасування таємниці усиновлення, особливо на початковому етапі, призведе до зменшення кількості бажаючих усиновити дитину і можливо для певної кількості дітей право на виховання в сім'ї буде втраченим;
4. скасування таємниці повинно розглядатися в контексті вдосконалення системи забезпечення прав дітей;
5. це повинно бути послідовним та продуманим в часі процесом дій.

Таким чином, можна зробити такий висновок, що тема усиновлення є досить актуальною на даний час. Неправильне вирішення цього питання може завдати великих негативних наслідків для великої кількості осіб, а тому – потрібно підходити до цього дуже прискіпливо та ретельно. Адже, згідно загальним підрахункам близько 35 тисяч дітей виховуються в сім'ях усиновлювачів.

Тож, треба сподіватися на те, що органи державної влади приймуть правильне рішення з приводу питання розголошення таємниці усиновлення, і зможуть гарантувати право кожній дитині зростати, виховуватись та реалізовувати свій потенціал в сприятливому для них сімейному середовищі!

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач відділу Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, член-кореспондент НАПрН України Оніщенко Н.М.

АНАЛОГІЯ ЗАКОНУ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН У ЗАКОНОДАВСТВІ

Проблема подолання прогалин в законодавстві є актуальною для будь-якої держави. Особливо цей висновок стосується України, законодавство якої включає значний масив законів та підзаконних актів. Постійне оновлення чинного законодавства потребує значних зусиль щодо узгодження змісту нормативно-правових актів, усунення протиріч між ними, забезпечення якісного регулювання різних сфер суспільних відносин для забезпечення нормальних умов життєдіяльності суспільства.

Як зазначає В. Коваль, для формування в Україні правової держави, утвердження принципу верховенства права та передбачуваного правосуддя необхідне забезпечення єдності застосування актів законодавства судами, яке, у свою чергу, можливе за умови максимального наближення правозастосування, що здійснюється судами, до букви закону. Це особливо важливо при застосуванні судами правової конструкції аналогії закону, тобто у випадках неповноти правового регулювання суспільних відносин.

О. Скакун зазначає, що прогалини в законодавстві виникають зазвичай там, де існує: а) неповнота правових норм; б) суперечність норм однакової юридичної сили, коли одна з них «знищує іншу»; в) повна відсутність правової норми. На думку І. Вовка, навіть найдосконаліше законодавство неспроможне врахувати всю різноманітність суспільних відносин, які потребують правового регулювання. М. Вороніна вважає, що прогалини в праві є природним явищем, але необхідні засоби для їх оперативного усунення чи подолання.

Що ж слід розуміти під «прогалинами в праві»? Це повна або часткова відсутність регулювання певних суспільних відносин за допомогою необхідних юридичних норм за умови.

Вчені виділяють дві основні причини виникнення прогалин в праві:

- об'єктивна причина полягає у швидкоплинному розвитку суспільних відносин, внаслідок чого законодавець не встигає виявити нові відносини, які потребують правового регулювання, і своєчасно здійснити їх упорядкування на нормативному рівні. О. Скакун виділяє у вказаній об'єктивній причині два важливих моменти: невміння законодавця відобразити в нормативних актах усе різноманіття сучасних життєвих ситуацій, що потребують правового регулювання і можуть бути врегульовані правом, та відставання нормотворчої діяльності внаслідок невміння передбачити появу нових життєвих ситуацій;

- суб'єктивна причина полягає у помилках законодавця, недостатній оперативності, внаслідок чого нормотворчий орган не встигає своєчасно прийняти необхідні норми права. У суб'єктивній причині також виділяються два важливих моменти: наявність деформації у процесі нормотворчості, спричиненої, наприклад, лобюванням голосів в парламенті в інтересах певних бізнесових або політичних груп, та технічні помилки законодавця, допущені при розробці нормативних актів та застосуванні прийомів юридичної техніки.

Єдиним загальновизнаним способом усунення прогалин в праві є продумана правотворча діяльність державних органів. Одним із способів подолання прогалин у законодавстві є аналогія закону. Аналогією закону є застосування правової норми, що відповідно до закону застосовується до певних урегульованих правом суспільних відносин, до подібних відносин, не врегульованих правом.

Ставлення вчених до інституту аналогії закону неоднозначне. Є. Алексєєв вважає, що «у самому праві повинні існувати такі внутрішні механізми, які б давали можливість у тому чи іншому випадку «пом'якшити» прорахунки законодавця, забезпечити дію юридичних норм у відповідності з вимогами суспільних відносин, що розвиваються». В англо-американській правовій системі ставлення деяких науковців до інституту аналогії є негативним: її вважають потенційним порушенням деліктної рівноваги судової і законодавчої гілок влади. В кримінальному праві аналогія взагалі відсутня, що закріплюється у статті 3 Кримінального Кодексу України. А. Піголкін свого часу писав, що правові норми, які регулюють звичайні відносини, можуть

застосовуватись за аналогією і без спеціальною вказівки закону, оскільки це само собою розуміється. Тобто, у вчених ще не сформовано єдиного погляду на доцільність та способи застосування аналогії закону.

Можливість застосування аналогії закону може закріплюватись як в окремих нормативно-правових актах (наприклад, у статті 8 Цивільного Кодексу України), так і зустрічатися в диспозиції окремої правової норми, наприклад: до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом.

Таким чином, аналогія закону відіграє дуже важливу роль в усуненні протиріч при застосуванні законодавства. Подолання причин виникнення прогалин в праві при всій їх природності і є метою нормального функціонування усієї системи законодавства в цілому. Необхідне зведення до мінімуму суб'єктивних чинників у процесі нормотворчості і прискорена реакція на розвиток життя суспільства у вигляді вчасного врегулювання суспільних відносин за допомогою права.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії держава та права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Яковюк І.В.

Санченко Дмитро Євгенович
Політико-правовий коледж «АЛСКО»,
юридичний факультету,
студент, 3 курс, ЮТ2/1 група

ПРАВО БУТИ ПОЧУТИМ АБО ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ СВОБОД

Україна робить незначні, але впевнені й помірковані кроки стосовно процесів демократизації. Докази таких процесів в значній мірі закріплені і містяться у великій кількості нормативних актів, насамперед в Основному Законі – Конституції України.

Так, в ст. 40 Конституції зазначено право направляти письмові звернення (колективні чи індивідуальні) до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, які зобов'язані розглянути звернення і дати їм обґрунтовану відповідь. Зрозуміло, що не лише дана норма гарантує право особи на звернення. Саме у 1996 році був прийнятий Закон України «Про звернення громадян», як акт, що покликаний врегулювати і встановити відносини між державою та громадянином, гарантувати та реалізовувати конституційні права та інтереси громадян, юридичних осіб. Не слід забувати про Цивільний кодекс. У Главі 3 цього кодексу закріплене право громадянина на звернення до суду з метою захисту своїх цивільних прав та інтересів.

Відповідно до цієї норми право на звернення мають громадяни, особи без громадянства (за умови законного знаходження в Україні), а також військовослужбовці, працівники правоохоронних органів.

Насамперед оскарженню підлягають дії, які прямо порушують права, законні інтереси, свободи, та такі дії, що створюють перешкоди для здійснення цих прав (незаконне покладання «зайвих» обов'язків на особу).

Крім того, громадяни наділені правом усного чи письмового звернення. Чинне законодавство розрізняє наступні визначення письмової форми звернення:

1. Пропозиції (зауваження). Мають містити конкретні поради, рекомендації чи зауваження щодо врегулювання умов життя та суспільних відносин та відносин у державно-правовій сфері. Така форма звернення висловлюється органам влади, посадовцям, депутатам, а також стосується інших суспільних проблем.

2. Заява (клопотання). Має вираження у проханні сприяти в реалізації конституційних прав і свобод, шляхом попередження про явне порушення законодавства. Клопотання визнає за мету констатувати чи визнавати права відповідного до їх статусу.

3. Скарга. Подання скарги допускається, коли потрібно поновити порушені права. Вона стосується дій (бездіяльності) органів влади, підприємств, об'єднань громадян, тощо.

Щодо мови звернення, то вважається правомірним звернення на державній мові або мові прийнятій для сторін. Існують випадки коли при належно оформленому зверненні особам відмовляють в прийнятті та розгляді мотивуючись політичними поглядами, партійністю, статтю, віком та віровченням; але передбачена сувора заборона щодо такої дискримінації в праві. Окремо Цивільний кодекс встановлюють обсяг цивільної дієздатності. А тому право на звернення мають фізичні, юридичні особи та неповнолітні (із представником).

Практичне питання пов'язується із можливістю бути присутнім при розгляді заяви чи скарги. На це громадянин має право, насамперед, користуючись послугами адвоката, одержувати письмову відповідь про результати розгляду, знайомитися з матеріалами перевірки, але у розумних строках. Під розумним строком (терміном) згідно із ст. 20 Законом України «Про звернення громадян» прийнято вважати строк у 1 місяць. Стягувати плату за розгляд звернення неприпустимо, а тому вчинення таких дій вважається порушенням закону.

Порушення законодавства про звернення громадян передбачає настання цивільної, адміністративної, кримінальної відповідальності.

Спори щодо відшкодування шкоди у зв'язку з порушенням вимог закону вирішуються в судовому порядку. Наприклад, коли органи влади, чи посадові особи, або окремі громадяни втручаються у сімейне життя подружжя, то така поведінка вважається неправомірною. Таке правило закріплюється у ст. 32 Конституції та ст. 5 Сімейного кодексу України.

У випадку поширення недостовірної інформації щодо особи, членів її сім'ї, особа має право на відповідь та спростування такої інформації. Суб'єкт який поширює негативну інформацію має довести її достовірність, а в іншому випадку бути відповідальним.

Не підлягають розгляду та вирішенню звернення з порушенням діловодства (відсутність відомостей про автора, анонімність). Натомість виходячи з інтересів особи, яка звертається, заборонено її переслідування та примус до вчинення дій чи бездіяльності; заборонено розголошувати інформацію стосовно особи, що звернулася. Об'єднання громадян звертаються на підставі статутів та ст. 20 Закону України «Про об'єднання громадян».

Практичне питання зосереджується навколо інших нормативних актів. Зокрема тотожному застосуванню підлягають Кримінальний процесуальний кодекс, Цивільний процесуальний кодекс, Кодекс законів про працю, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Кодекс адміністративного судочинства України. Конституціоналістів у контексті захисту прав і свобод привертає інститут омбудсмана у вигляді Уповноваженого ВРУ з прав людини, якому згідно із ст. 45 ЦПК приписують обов'язок звертатися до суду із заявою з метою захистити законні інтереси громадянина, який з поважних причин не може зробити це самостійно.

Участь громадян в управлінській сфері, а не її ігнорування, гарантує належне відстоювання своїх законних інтересів та поліпшує роботу органів державної влади, і не позбавляє можливості покращувати правову систему України.

Науковий керівник: викладач кафедри загальноправової та гуманітарної підготовки факультету підготовки кадрів спеціальних підрозділів Національної академії внутрішніх справ Калінюк А. Л.

*Селіванова Альона Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 33 група*

ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ

В останні роки тема прав людини стає домінуючою в правовому, політичному і соціологічному дискурсі. Захист прав і свобод людини і громадянина від найбільш суспільно небезпечних злочинних посягань здійснюється в межах заснованої на законі діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду з розслідування, розгляду і вирішення

кримінальних справ. Як показує аналіз судової і слідчої практики, саме під час провадження слідчих дій, працівниками органів досудового слідства та дізнання допускається застосування протизаконних засобів, які обмежують конституційне право людини на повагу до гідності, що безумовно привертають увагу суспільства.

На сьогодні серед науковців не існує єдиної думки з приводу дефініції поняття «людська гідність». Честь і гідність розуміються у філософії, етиці та психології як особлива властивість особистості, що виявляється передусім в усвідомленні та переживанні людиною своєї соціально-психологічної цінності та індивідуально-психологічної самоцінності як об'єкта і суб'єкта культури. Психологи, педагоги мають краще усвідомити конституційне значення понять честі та гідності для успішного здійснення процесу українського державотворення і розгорнути теоретичну, експериментальну і практичну роботу з їх вивчення, розвитку, утвердження і захисту передовсім у юних громадян країни на рівні системи освіти. Дуже часто причиною академічної неуспішності учнів, відхилень у їх поведінці і навіть випадків суїциду виступають різні форми надмірного приниження або піднесення цінності і самоцінності учнівської особистості, її честі та гідності.

Гідність розглядається в тісному взаємозв'язку з мораллю та ґрунтується на самоусвідомленні своєї цінності (ваги) в суспільстві; під гідністю розуміють передусім внутрішню впевненість людини у власній цінності, почуття самоповаги, яке виявляється у спротиві будь-яким намаганням посягнути на свою індивідуальність та незалежність.

З точки зору конституційного права, гідність можна визначити як моральну рису, яка відображає унікальну моральну цінність людини, конституційний принцип, що декларує практичне втілення гуманістичних ідей сучасної соціальної держави, природне невід'ємне право кожної людини – конституційне закріплення принципу гідності людини відіграє роль ідеалу, до якого необхідно прагнути, будуючи сучасну правову систему.

Катування є пережитком середньовіччя, несумісним з правами і гідністю людини і гуманістичною моделлю сучасних суспільств. Проте цей архаїзм є дуже стійким не тільки в силу давніх історичних традицій, а головним чином як такий, що створює ілюзію ефективного засобу розкриття і розслідування злочинів.

В ст.28 Конституції України враховані міжнародні стандарти прав людини і закріплена норма про те, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Це відповідає ст.5 Загальної декларації прав людини 1948 р. і ст.7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., які ратифіковані Україною.

Держава зобов'язалася забезпечити право людини не бути підданою катуванням та поганому поводженню, ратифікувавши 5 травня 1997 р. Європейську конвенцію про запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, відповідно до якої діє Європейський комітет, у якому працюють представники всіх держав-учасниць, у тому числі України.

Катування мають місце у всіх регіонах нашої держави, про що свідчать і результати проваджень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, інформація органів прокуратури, МВС України, правозахисників і вироки судів, які підтверджуються і даними закладів охорони здоров'я: якщо протягом 2006 р. до лікарень з приводу побиття у міліції звернулося майже 1800 осіб, 2007 і 2008 рр. – по 2 тис, то у 2009 р. – понад 2,5 тис, або майже на чверть більше. Є й непоодинокі випадки катувань, що призвели до загибелі затриманих: у 2008 р. працівниками органів внутрішніх справ закатовано до смерті чотирьох людей, 2009 р. двадцяти трьох осіб, у 2010 р. загинула 51 людина, а на 20 червня 2011 р. вже маємо 26 загиблих.

Призводить до цього невірна політика міліцейського керівництва, яке вимагає від своїх підлеглих покращення показників розслідування злочинів, особливо велика кількість яких трапляється під час тіньових затримань, які проводяться без офіційної фіксації.

На нинішньому етапі активізації міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю, реформування кримінально-процесуального законодавства та діяльності органів дізнання й досудового слідства актуальним завданням є з'ясування змістовного наповнення діяльності з розслідування злочинів, зокрема засобами і заходами забезпечення прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина відповідно до положень міжнародного та національного законодавства. 27 вересня 2011 року В. Януковичем було затверджено Положення про Комісію з

питань попередження катувань з метою сприяння виконанню Україною зобов'язань за Факультативним протоколом до Конвенції.

Приклад передових зарубіжних країн свідчить саме про докорінну зміну суспільної свідомості на користь розуміння усіма громадянами переваг честі та гідності перед безчестю та негідністю, адже стійкі тенденції наслідування зразків честі та гідності їх політиками, економістами, широким загалом населення вже призвело до розквіту демократії й економіки в цих країнах. Головною психологічною умовою втілення конституційних норм щодо честі та гідності кожного громадянина є послідовне усвідомлення важливості і сутності цих понять для успішної побудови української держави як демократичної, політичної і правової.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

Тарасенко Марина Василівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 37 група

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Однією з найбільш актуальних проблем сьогодення є поширення випадків набуття громадянами України громадянства (підданства) інших країн. Це зумовлює необхідність вдосконалення українського законодавства задля уникнення подвійного громадянства. Теоретичним та практичним проблемам інституту громадянства свої наукові праці присвятили Р.Б.Бедрій, В.П.Колісник, О.Л. Копиленко, О.О.Майданник, Ю.М. Тодика та інші. Проте недостатньо дослідженими у вітчизняній правовій науці залишаються підстави виникнення випадків подвійного громадянства та шляхи їх уникнення.

У ст. 4 Конституції України та ст.2 Закону України „Про громадянство України”, від 18 січня 2001 року, проголошено, що в Україні існує єдине громадянство. Водночас у Законі немає визначення біпатризму або множинного громадянства, а серед принципів громадянства відсутній принцип недопустимості таких випадків. Натомість серед основних принципів державної політики у Законі закріплено запобігання явищу без громадянства. Якщо процес набуття українського громадянства іноземцями й відповідного припинення їхнього попереднього громадянства має супроводжуватися, згідно із Законом України „Про громадянство України”, дієвими гарантіями (іноземець, який прагне отримати українське громадянство, має подати декларацію про відмову від іноземного громадянства та протягом двох років подати підтверджуючі документи про вихід із громадянства від уповноваженого органу відповідної держави), то процес підтвердження отримання українськими громадянами іноземного громадянства практично не визначений у законодавстві й потребує більш чіткого врегулювання.

Особливу увагу привертає стаття 19 зазначеного Закону України „Підстави для втрати громадянства України”. Згідно з нею, підставами для втрати громадянства України є: добровільне набуття повнолітнім громадянином України громадянства іншої держави; набуття громадянства України внаслідок обману; добровільний вступ на військову службу іншої держави. Добровільним набуттям громадянства іншої держави, згідно з названою статтею, вважаються усі випадки, коли громадянин України для набуття громадянства іншої держави повинен був звертатися із заявою чи клопотанням про таке набуття відповідно до порядку, встановленого національним законодавством держави, громадянство якої набуто.

Крім того однією із підстав набуття громадянства, відповідно до ст.6 Закону, є прийняття до громадянства. Іноземець або особа без громадянства можуть бути за їх клопотаннями прийняті до громадянства України. У ст.9 Закону передбачено, що іноземці, які зобов'язалися припинити іноземне громадянство, повинні подати відповідний документ, виданий уповноваженим органом певної держави, до уповноваженого органу України протягом двох років з моменту прийняття їх до громадянства України.

Черговим недоліком чинного законодавства, на який необхідно звернути увагу – це повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства. Зокрема, відповідно до п.9 ч.1 ст.24 Закону, серед повноважень спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань громадянства є ведення обліку осіб, які набули громадянства України та припинили громадянство України. А згідно з п. 10 ч. 1 ст. 25 Закону - аналогічне повноваження покладено на Міністерство закордонних справ України (далі – МЗС), дипломатичні представництва та консульські установи України. Слід відзначити, що ведення одного обліку двома різними органами є підґрунтям для виникнення ситуацій, коли обліки двох органів будуть відрізнятися, що, у свою чергу, сприятиме виникненню випадків подвійного громадянства. Тому доцільно до повноважень спеціально уповноваженого органу зазначити ведення обліку, а до повноважень МЗС, дипломатичних представництв та консульських установ – надання відомостей спеціально уповноваженому органу для занесення їх до обліку осіб, які набули громадянства України та припинили громадянство України. Викладене дозволяє внести пропозиції для подальшого нормативно-правового та організаційно-управлінського вдосконалення інституту громадянства в Україні. Ініціатива щодо їх практичного втілення могла би належати Главі держави та передбачати:

- внесення змін до Закону України „Про громадянство України” в частині доповнення принципів, на яких ґрунтується законодавство України про громадянство, законодавчим визначенням суті принципу недопустимості подвійного та множинного громадянства з метою їх однозначного розуміння суб'єктами застосування, а також запровадження обов'язку громадянина повідомляти відповідні органи державної влади про отримання ним громадянства іншої держави;
- встановлення зобов'язання у Законі України „Про громадянство України” для Державної прикордонної служби України та Державної митної служби України у разі виявлення наявності іноземного паспорта у громадянина України повідомляти про це Комісію з питань громадянства при Президенті України, Міністерство внутрішніх справ України та Міністерство закордонних справ України з метою позбавлення громадянства (ст. 25 Конституція України);
- внесення змін до Закону України „Про правовий статус закордонних українців” шляхом розширення змісту та обсягів прав громадян на території України для отримувачів статусу закордонного українця в трудовій, підприємницькій, соціальній, освітній, медичній сферах тощо;
- активізацію роботи МЗС України щодо продовження та поглиблення практики укладання двосторонніх або багатосторонніх міжнародних угод стосовно запобігання випадкам подвійного громадянства.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Тесля Євген Вікторович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 1 курс, 11 група*

КОСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення.

Право на правову допомогу – це гарантована Конституцією України можливість фізичної особи одержати юридичні (правові) послуги.

Держава в особі відповідних органів визначає певне коло суб'єктів надання правової допомоги та їх повноваження.

Відповідно до ст. 59. Конституції України: кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх справ. Відповідно до ст.45 Кримінально-процесуального кодексу України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого,

виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Повертаючись до аналізу ст. 59 Конституції України зазначимо, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Відповідно до ст.1Закону України “Про адвокатуру”, адвокатура є добровільним професійним об’єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу. В класичному розумінні правова допомога передбачає вчинення особою, яка її надає на користь клієнта або від його імені таких дій, як:

- 1.Надання правових порад, складення правових висновків;

- 2.Складення правових документів;

- 3.Представництво інтересів клієнта у відносинах з органами публічної влади, судами, юридичними та фізичними особами;

Правова допомога в Україні також надається нотаріатом. Відповідно до ст. 1 “Закону України про нотаріат” нотаріат – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Також існує ще такий суб’єкт надання правової допомоги, як об’єднання громадян для здійснення і захисту своїх прав і свобод (ст. 36 Конституції України). Громадяни мають право на об’єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров’я населення або захисту прав і свобод інших людей. Громадяни України мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних інтересів та прав.

Правова допомога має велике значення в життєдіяльності суспільства, адже закріплення в Конституції України демократичного напрямку розвитку політичної системи й проголошення України правовою державою передбачає, що українська спільнота нині все ще перебуває лише на межі переходу до громадянського суспільства, тому особливої уваги заслуговує питання розвитку відносин у сфері реалізації прав і свобод людини. Перехід від постіндустріального суспільства обумовив переоцінку ціннісних орієнтирів, серед яких перше місце посідає людина та її духовний світ.

В Україні триває становлення державно правової політики у сфері надання правової допомоги, яка спрямована на вдосконалення цього інституту. Але, нажаль, їй бракує системності, стабільності, наукової обґрунтованості. Тому, для того, щоб розробити й запровадити ефективні механізми забезпечення цього важливого права людини необхідне врахування досвіду зарубіжних країн, де вже створена ефективна система правової допомоги. Адже на сьогодні в Україні зі здійсненням низки соціально-економічних, політичних, ідеологічних і культурних реформ проблема забезпечення права на правову допомогу людини і громадянина набуває особливого значення.

Науковий керівник: д.ю.н, професор, завідувач кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

**ПРАВО НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ
ЗА СТ. 13 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І
ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД**

Право особи на судовий захист є гарантією і конкретним засобом ефективного поновлення громадянина в його правах. Визначною рисою правосуддя в кожній державі є його ефективність, тобто здатність швидко поновити порушені чи невизнані права особи. На сучасному етапі розвитку для України актуальним є питання забезпечення доступу громадян до правосуддя, швидкості розгляду справ судами та забезпечення виконання рішень. 26 січня 2012 року Парламентською асамблеєю Ради Європи було прийнято Резолюцію 1862 (2012) «Функціонування демократичних інститутів в Україні», в якій, зокрема, звернуто увагу на те, що більше ніж половина рішень, винесених Європейським судом з прав людини у справах проти України, стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень та на те, що існуючі недоліки є наслідком системних проблем судової гілки влади України. Окрім цього, на цей час у Суді очікують розгляду понад 1500 заяв проти України, які повністю або частково стосуються ефективності судового розгляду справ судами України та в яких ставиться питання про порушення Україною ст. 13 Конвенції.

У вітчизняній науковій літературі питання ефективності національного засобу юридичного захисту розглядалося фрагментарно, що свідчить про актуальність та необхідність дослідження критеріїв ефективності національного засобу юридичного захисту прав особи, які напрацьовані практикою Суду.

Право на ефективний засіб правового захисту закріплено у ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція), згідно з якою кожен, чиї права і свободи, викладені в цій Конвенції, порушуються, має право на ефективний засіб правового захисту у відповідному національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні особи. У 1997 році Україна ратифікувала вказану Конвенцію. Варто зазначити, що до особливостей Конвенції як комплексного та складного механізму захисту прав людини, належать наявність у її положеннях великої кількості оціночних понять, зміст яких розкривається шляхом їх тлумачення органом, який правомочний здійснювати таке тлумачення – Європейським Судом з прав людини. Згідно з ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини», суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Хоча формулювання, яке міститься у ст. 13 Конвенції, є цілком зрозумілим правовим поняттям, проте при тлумаченні саме цієї статті Суд зіткнулися з більшою кількістю проблем порівняно з тлумаченням інших статей Конвенції. Суд дійшов висновку, що захист, який пропонується в ст. 13, має поширюватися на всі випадки обґрунтованих заяв про порушення прав і свобод, які гарантуються Конвенцією («Класе та інші проти Федеративної Республіки Німеччини»). У справі «Сільвер та інші проти Сполученого Королівства» Суд навів таке роз'яснення: «Коли особа, наводячи аргументи, звертається із заявою про порушення гарантованих Конвенцією прав і свобод, вона повинна мати засоби правового захисту у відповідному національному органі як для того, щоб її питання було вирішене, так і з метою одержання, у разі необхідності, компенсації».

У рішенні у справі «Чахал проти Об'єднаного Королівства» Суд відзначив, що ст. 13 Конвенції гарантує на національному рівні ефективні правові засоби для здійснення прав і свобод, що передбачаються Конвенцією, незалежно від того, яким чином вони виражені в правовій системі тієї чи іншої країни. Таким чином, суть цієї статті зводиться до вимоги надати людині такі національно-правові засоби захисту, що дозволили б компетентному державному органу розглядати по суті скарги на порушення положень Конвенції і надавати відповідний судовий захист, хоча держави-учасниці Конвенції мають деяку свободу розсуду щодо обрання способів забезпечення виконання своїх зобов'язань. Крім того, Суд відзначив, що за деяких обставин

вимоги ст. 13 можуть забезпечуватися всією сукупністю засобів, що передбачаються національним правом. Однак, слід звернути увагу на те, що у рішенні у справі «Гурепка проти України» Суд висловив правову позицію про те, що ст. 13 Конвенції як така не гарантує право на оскарження або право на перегляд другою інстанцією.

Цікавою є справа «Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії», де група противників абортів скаржилася на те, що рівень захисту з боку поліції під час проведення двох публічних демонстрацій був недостатнім, і, тим самим, австрійський уряд порушив право на мирні збори згідно зі ст. 11 Конвенції. Ця група також скаржилася і на те, що австрійська правова система не передбачає засобів захисту для забезпечення здійснення цього права, що, відповідно, порушує право на ефективний захист згідно зі ст. 13 Конвенції. Суд ухвалив рішення про те, що австрійські органи влади вжили відповідних і виправданих заходів з метою захисту демонстрантів, і тому ця група не мала «обґрунтованої скарги» щодо порушення ст. 11 Конвенції, а без такої обґрунтованої скарги справа не могла бути розглянутою з посиланням на порушення ст. 13 Конвенції. Враховуючи те, що ст. 13 Конвенції містить вимогу про те, що засіб правового захисту має бути ефективним для задоволення вимоги цієї статті, то у випадках, коли особа скаржиться на те, що доступні засоби правового захисту були неефективними, Суд ухвалює рішення, згідно з яким уряд-відповідач повинен довести існування таких ефективних правових засобів. У справі «Леандер проти Швеції» Суд роз'яснив, що термін «засіб» може фактично включати «сукупність заходів», далі пояснивши, що право на ефективний засіб може бути «обмежене відповідно до ситуації», зокрема, у цій справі — міркуванням національної безпеки. Однак Суд визнав порушення ст. 13 Конвенції у випадку, коли мова йшла про службу національної безпеки у справі «Шагал проти Сполученого Королівства». У цій справі йшлося про те, що жодний незалежний орган влади не міг переглянути рішення міністра, згідно з яким заявника мали вислати з країни з мотивів національної безпеки, тоді як стосовно заявника могла бути порушена ст. 3 Конвенції в разі його вислання. Суд за таких обставин ухвалив рішення, згідно з яким ефективний засіб правового захисту вимагав, щоб ризик піддання жорстокому поводженню в країні, куди мали депортувати заявника, розглядався незалежно від ризику, який становив подальше перебування цієї особи в країні, що прийняла рішення про його депортацію.

Протягом останніх років Суд встановив досить жорсткі критерії для визначення ефективності засобів правового захисту згідно зі ст. 13 Конвенції у випадках, коли йшлося про обґрунтовані скарги на порушення Конвенції тюремною адміністрацією. Так, наприклад, у справі «Аксой проти Туреччини», Суд визнав порушення ст. 13 Конвенції саме в цьому контексті, зазначивши таке: «Поняття ефективний засіб правового захисту включає в себе, окрім виплати компенсації у тих випадках, коли це є необхідним, також детальне й ефективне розслідування, яке повинне відтворити справжній стан речей, а також покарати осіб, які понесуть за це відповідальність; засіб включає в себе також ефективну можливість оскарження процедури провадження розслідування». Далі Суд відзначив, що не проведення розслідування державним агентом, який був уповноважений розслідувати справи, коли виникала підозра про жорстоке поводження, звела нанівець ефективність усіх інших правових засобів, які могли існувати. У справах «Калоджеро Діана проти Італії» та «Доменікіні проти Італії» особи, які перебували у в'язниці, скаржилися на те, що тюремна адміністрація переглядала їхнє листування з адвокатами. Визнавши порушення ст. 13 Конвенції, Суд відзначив, що з цього питання не тільки не було ухвалено жодного рішення адміністративних органів, але навіть касаційним судом було визнано відсутність у італійському законодавстві можливостей оскаржити рішення щодо перегляду листування позбавлених волі осіб.

Отже, право особи на судовий захист може стати важливою гарантією і конкретним засобом ефективного поновлення прав громадянина лише за умови наявності ефективності засобів правового захисту на національному рівні. «Ефективність» наявних засобів правового захисту є оціночним поняттям, тлумачення окремих аспектів якого можна знайти в рішеннях Суду. Тому вкрай важливим є поширення та використання органами державної влади у своїй правозастосовній діяльності практики ЄСПЛ.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ

Право на освіту є одним із основних прав людини і громадянина. Адже кожна людина прагне бути освіченою, мати високий рівень знань, навичок та вмінь, які б забезпечили її повноцінне існування в суспільстві. Без освіти цього досягти неможливо. На жаль, жодна людина не може повністю реалізувати право на освіту самостійно, без допомоги держави. Саме тому державні органи та їх посадові особи повинні своєю діяльністю сприяти належній реалізації даного конституційного права. Щоправда, на даний момент в Україні існують певні прогалини в забезпеченні реалізації права на освіту, які необхідно усунути. Як же саме?

Ст.53 Конституції України закріплює право кожної людини на освіту. У ч. 2 цієї статті зазначено, що держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Дані положення Основного Закону знаходять свій подальший розвиток у конституційному законодавстві. В Україні прийнято чимало нормативно-правових актів, дія яких спрямована на реалізацію права на освіту, зокрема: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. тощо. Але для того, щоб існувала можливість реалізації права на освіту, недостатньо лише прийняти відповідні нормативні акти. Потрібно також, щоб приписи цих актів втілювалися в суспільні відносини. Наприклад, у ч.1 ст.12 Закону України «Про освіту» вказано, що Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України забезпечує випуск підручників, посібників, методичної літератури. Проте, як свідчить аналіз правозастосовної практики, забезпечує, але не в повній мірі. Досить часто трапляються випадки, коли підручників не вистачає на всіх учнів, коли окрему навчальну літературу неможливо знайти ні в бібліотеках, ні навіть на книжкових ринках. У такому випадку, на нашу думку, вищезгадане Міністерство повинно сприяти тому, щоб якомога більше людей могли отримати необхідні підручники, здійснювати контроль за забезпеченням шкіл та вищих навчальних закладів навчально-методичною літературою в повному обсязі.

Друга, не менш важлива, проблема реалізації права на освіту, полягає в тому, що більшість населення не розуміє до кінця його змісту. А як тоді можна реалізовувати певне право, не усвідомлюючи повною мірою, що воно означає? Тому важливого значення в цьому аспекті набуває процес правової освіти. Зокрема, Національна програма правової освіти населення, затверджена Указом Президента України від 18 квітня 2001 р., покликана безпосередньо сприяти підвищенню рівня правової культури як окремих громадян, так і суспільства загалом, формуванню у громадян поваги до права, гуманістичних правових ідей, загальнолюдських та національних правових цінностей, а також подоланню правового нігілізму, підвищенню рівня правової проінформованості населення. Зазначена програма містить низку прогресивних завдань, які, на нашу думку, мають бути обов'язково реалізовані. Вважаємо, що найбільш важливими з них є: створення належних умов для набуття громадянами знань про свої права, свободи і обов'язки; органічне поєднання правової освіти із загальною середньою, професійно-технічною і вищою освітою; сприяння самоосвіті населення з питань права і держави; систематичне і безперервне поширення серед населення знань про право і державу, в тому числі шляхом оприлюднення в офіційних виданнях, інших засобах масової інформації нормативно-правових актів, видання офіційних збірників актів законодавства та коментарів до них, широкого розповсюдження правової літератури; безпосередньої участі юристів у поширенні правових знань. Існує ще одна проблема, пов'язана з недостатнім фінансуванням реалізації заходів у сфері освіти. Це пояснюється усталеним способом фінансування освітнього процесу за так званим «залишковим принципом», що породжує феномен недофінансування освітніх програм, реальну неможливість забезпечити наявними в держави організаційними, фінансовими та матеріальними ресурсами

право на якісну і сучасну освіту. Тому держава повинна забезпечити належний рівень фінансування заходів, спрямованих на реалізацію права на освіту. А для цього необхідно: по-перше, під час розробки проекту закону про Державний бюджет України на черговий рік передбачати достатню кількість коштів, призначених для реалізації освітніх програм; по-друге, враховувати потреби суспільства в підготовці та навчанні фахівців певної галузі та виділяти більше коштів на фінансування тих напрямів підготовки, які користуються значною популярністю в населення; по-третє, призначити відповідальних осіб, які б контролювали дотримання закону про Державний бюджет України саме в галузі освіти.

На нашу думку, значним недоліком є те, що деякі положення нормативно-правових актів неточно сформульовані, що ускладнює розуміння їх змісту. Наприклад, у ч.1 ст.53 Конституції України зазначається, що кожен має право на освіту. Хто кожен: громадянин України, іноземець, особа без громадянства або всі вищеперераховані особи? Адже слово «кожен» різні люди можуть розуміти по-своєму і додати до нього той іменник, який будуть вважати необхідним. Вважаємо, що для з'ясування подібних неточностей необхідно або звертатися до Конституційного Суду України з конституційним зверненням щодо офіційного тлумачення тих чи інших правових норм, або на рівні підзаконних нормативних актів врегульовувати такі питання.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо за необхідне виділити наступні актуальні проблеми, які потребують негайного вирішення:

- 1)забезпечити практичну реалізацію положень нормативних актів, дія яких спрямована на регулювання освітніх відносин;
- 2)запровадити загальну правову освіту населення;
- 3)достатній рівень фінансування освітніх програм;
- 4)формулюючи освітні нормативно-правові акти, використовувати досконалішу юридичну техніку, що сприятиме простішому розумінню їх змісту.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Ткачова Яна Юріївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, група*

ПРАВО НА ВІЛЬНИЙ ВИБІР ЗАХИСНИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРАВА ОСОБИ НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Право на правову допомогу є невід'ємним правом кожної людини і виступає органічною частиною правового статусу особи в державі, одним з найважливіших факторів активної участі громадян в житті країни. Вказане право знайшло своє міжнародно-правове закріплення: ст. 11 Загальної декларації прав людини і громадянина, ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, підпункті «з» п. 3 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (далі - Конвенції), п. 93 Мінімальних стандартних правил поведінки з в'язнями. Стаття 59 Конституції України передбачає: «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.»

16 листопада 2000 року Конституційний Суд України (далі – КСУ) прийняв рішення у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатов Г.І. щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК), статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника). Необхідність в офіційному тлумаченні наведених правових норм заявник – громадянин Солдатов Г.І. обґрунтовував тим, що під час попереднього розслідування кримінальної справи йому було відмовлено задоволенні клопотання про допуск як захисника працівника приватної юридичної фірми, з якою він уклав угоду-доручення на представництво його інтересів у кримінальній справі, посиляючись на відсутність у працівника цієї юридичної фірми

свідомості про право на заняття адвокатською діяльністю. Формулюючи свою позицію по справі, КСУ виходив з того, що проаналізовані ним міжнародно-правові акти (зокрема, Конвенція про захист прав і основних свобод, ратифікована Верховною Радою України 17 липня 1997 року; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року, ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року; «Основні принципи, що стосуються ролі юристів», прийняті восьмим Конгресом ООН з питань попередження злочинності і поводження з правопорушниками 27 серпня - 7 вересня 1990 року) передбачають право кожного обвинуваченого захищати себе особисто або через вільно вибраного ним на власний розсуд захисника з-поміж юристів, які можуть надати ефективний правовий захист. З урахуванням вищезазначеного, КСУ визначив, що положення ч. 1 ст. 59 Конституції України треба розуміти як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного при захисті від обвинувачення з метою отримання правової допомоги вибирати захисником своїх прав особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Положення ч.1 ст. 44 КПК були визнані неконституційними. У зв'язку з цим були внесені відповідні зміни до ч.1 ст. 44 КПК. Відповідно до нової, і чинної на сьогодні редакції, в якості захисників, крім адвокатів, допускаються також фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Проте, при застосуванні вказаної норми на практиці виникла низка суперечностей, в більшості випадків слідчі не допускали до захисту в кримінальних справах таких осіб, мотивуючи тим, що їх право на надання правової допомоги не було належним чином підтверджене, як того вимагає КПК. З метою впорядкування практики застосування законодавства України, що забезпечує право на захист в кримінальному судочинстві, Пленум Верховного Суду України видав Постанову «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві» від 24 жовтня 2003 року № 8. В цій Постанові Верховний Суд України не обійшов і питання участі фахівців в галузі права в якості захисників, сформулювавши абз. 2 п. 5 таким чином: «При вирішенні питання про наявність у фахівців у галузі права повноважень на здійснення захисту в кримінальній справі належить також з'ясовувати, яким саме законом їм надано право брати участь у кримінальному судочинстві як захисникам. Визнати правильною практику тих судів, які за відсутності спеціального закону не допускають таких фахівців до здійснення захисту в кримінальних справах». Після прийняття зазначеної постанови суди почали посилалися на неї в своїх рішеннях і таким чином «легально» відмовляли фахівцям в галузі права у допуску до захисту.

Безперечно, така практика судів повинна визнаватися неправильною, оскільки не враховує правові позиції КСУ та положення міжнародно-правових актів.

В цьому контексті хотілося б звернути увагу на рішення Європейського Суду з прав людини від 24.11.2011 року у справі «Загороднього проти України», в якому Суд констатував порушення Україною ст.3 Конвенції в частині права на справедливий суд, а саме права на вільний вибір захисника. Предметом розгляду у вказаній справі були практичні аспекти застосування статті 44 КПК в частині можливості залучення до захисту в кримінальному процесі фахівця в галузі права без свідомості про право на зайняття адвокатською діяльністю. При розгляді справи Судом, уряд України, не визнаючи порушенням ст.3 Конвенції, факт недопуску до захисту в кримінальному процесі юриста «не адвоката» вказав, що на виконання рішення Конституційного суду України від 16 листопада 2000 року у справі №1-17/2000 необхідно прийняти спеціальний закон, який би регулював порядок надання правової допомоги іншими фахівцями у галузі права. За умови відсутності даного закону, порушень з боку судової системи України при недопуску фахівця в галузі права до захисту у кримінальному процесі допущено не було. Разом з тим, Суд прийшов до протилежних висновків, даючи оцінку відповідній проблемі, та зазначив, що, залишаючи питання про обмеження права на вільний вибір захисника невирішеним протягом тривалого періоду часу, держава створила ситуацію, несумісну з принципом правової визначеності, який є одним з основних елементів верховенства закону. Як наслідок, Суд визнав факт порушення права заявника на вільний вибір захисника через створені державою обмеження.

13.04.2012 року прийнятий новий Кримінальний процесуальний кодекс України, який набере чинності 19 листопада 2012 року. Цікаво, що відповідно до ч. 1 ст. 45 нового КПК, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається

розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Вказана норма, по суті, з самого початку свого існування є такою, що не узгоджується з рішенням КСУ та суперечить правовим позиціям Суду.

Отже, право на вільний вибір захисника є важливою складовою права кожної особи на справедливий судовий розгляд, гарантоване статтею 3 Конвенції. На сьогодні в Україні існує суперечлива практика у сфері реалізації права особи на вільний вибір захисника, що дає підстави Суду констатувати порушення Україною ст. 3 Конвенції. Тому очевидно є необхідність опрацювання єдиної загальнопроцесуальної концепції надання правової допомоги та відповідне нормативне закріплення з метою врегулювання зазначених вище колізій та усунення неузгодженостей із міжнародно-правовою практикою.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

*Харченко Ярослава Євгенівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 14 група*

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Відповідно до ст. 1 Європейської конвенції про захист прав людини, прийнятої 10 грудня 1948 року: "Усі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності і правах". Рівність статей лежить в основі всіх прав і свобод людини. Питання гендерної рівності стали в багатьох країнах світу темою різноманітних досліджень у політичній сфері, сфері освіти, громадської думки, зайнятості, міграції тощо. Гендерний аспект посідає особливе місце в механізмі забезпечення прав людини.

Дослідженнями гендерних питань займалися, зокрема, такі науковці та практики як: Г. Андрєєва, С. Басов, Д. Батлер, О. Безпальча, О. Бондаренко, М. Буракова, О. Вороніна, Т. Говорун, У. Ерхард, А. Еаглі, Є. Здравомислова та ін.

Гендер (англ. gender – «стать», від лат. genus – «рід») – соціально-біологічна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка», психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, на відміну від статі, яка позначає біологічні відмінності. Гендерна політика в країнах Європейського Союзу пройшла декілька етапів розвитку: від політики поліпшення становища жінок та політики в інтересах жінок до політики забезпечення рівних прав та можливостей.

Рівність прав і свобод людини і громадянина незалежно від статі в Україні визначається і гарантується статтею 24 Конституції України та іншими законодавчими актами. Так, 08.09.2005 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (N 2866-IV). Конституція України встановила такі ж стандарти в сфері гендерної рівності, що закріплені в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, інших міжнародних документах. Гендерна рівність згідно із статтею 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків вказані у ст. 3 цього ж закону. Для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків необхідно вирішити ряд завдань, зокрема, провести гендерні експертизи законів та підзаконних актів; розробити та запровадити дієві механізми оскарження гендерної дискримінації; забезпечити підтримку з боку держави роботи гарячих ліній; створити в достатній кількості притулків та центрів допомоги для жінок у випадках порушення їх прав.

Однак на практиці ці проблеми залишаються здебільшого не вирішеними. Для України, де жінки становлять 56% населення, особливо гостро стає питання враховування їх інтересів і прав у сфері влади, законотворчості, матеріального забезпечення, допомоги дітям, молоді, сім'ї, захисту від насильства. Так, представленість жінок в Україні на вищих щаблях влади та посадах, на яких

приймаються рішення залишається дуже низькою. Серед членів Кабінету Міністрів України, лише одна жінка, серед голів обласних державних адміністрацій протягом 2010-2012 рр. – не було жодної жінки. Низьким залишився відсоток жінок серед народних депутатів (7,4 %), в обласних та районних радах відсоток вищий – 12 та 23 відповідно. Разом з тим, проект нового виборчого закону не містить положень про гендерне квотування. Відсутні офіційні дані щодо кількісних та якісних показників чисельності жінок у міжнародних делегаціях та представництвах України в інших країнах. Різниця в заробітній платі жінок і чоловіків за працю рівної цінності складає більше 25 % на користь останніх. Дискримінації при прийомі на роботу зазнають незаміжні жінки, жінки з малими дітьми і жінки, віком понад 40 років.

В Україні гендерна політика розуміється зазвичай, як рівність прав жінок і чоловіків. Однак гендерне питання значно ширше, ніж рівноправність чоловіка і жінки. У законі «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» були закладені основи гендерного законодавства. Поняття «гендер» не було юридично визначене, проте цей термін у дусі закону розглядався як «рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації». Але відповідно до нового значення терміну «гендер», що міститься у Резолюції №1728 (2010) Парламентської Асамблеї Ради Європи, прийнятої 29.04.2010 р. та Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи №CM/RE від 31.03.2010 р. згідно нового розуміння терміну, не важливо ким людина народжується (біологічні ознаки), але ким вона себе відчуває (гетеросексуалом, бісексуалом, гомосексуалістом, лесбіянкою), і згідно гендерної теорії якраз соціальна стать є домінуючою в суспільстві. Сьогодні, коли майже по всій Європі легалізовані гомосексуальні «шлюби» (з можливістю усиновлення дітей) та переслідування за так звану «гомофобію», з точністю можна стверджувати, що термін «гендер» має зовсім інше значення, а саме – «соціальна стать» людини, тобто стать, яку людина сама собі вибере. Також спостерігається нівелювання різниці поміж статями. Це не тільки європейська, але і світова тенденція. Так, у США в офіційних документах відтепер писатимуть не «мама» і «тато», а «батько №1» і «батько №2». У Держдепартаменті такий крок пояснили тим, що гендерна ідентифікація батьків просто застаріла. У Сполучених Штатах з кожним роком зростає кількість одностатевих сімей, у яких виховуються маленькі діти.

Ці тенденції також спостерігаються і в Україні, однак, поки на рівні видання підручників та посібників, пропагуванні проведення факультативних занять у школах. На думку частини громадських діячів, духовенства, політиків, науковців та педагогів під прикриттям боротьби за рівність прав чоловіків та жінок та толерантність адепти гендеру хочуть нав'язати «європейські цінності», які руйнують у суспільстві традиційний інститут сім'ї та мораль, що є загрозою національній безпеці.

Виходячи з наведеного, законодавцям та виконавчій владі при втіленні гендерної політики потрібно виходити з питань національної безпеки та максимально інформувати громадськість, зокрема, виносити проекти законів із зазначеного питання на громадське обговорення.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко М.І.

*Челебій-Кравченко Юлія Костянтинівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 12 група*

ПРАВО НА ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСОБУ

У демократичному суспільстві, де найвищою цінністю визнається життя людини, її добробут і свобода, право на приватне життя не може нехтуватися ні державою, ні її громадянами. Як держава, що проголосила своє існування саме на демократичних засадах, Україна забезпечила право на особисте життя та захист від втручання в нього як невід'ємну складову гарантій, наданих своїм громадянам. Саме це положення і закріплює ст.32 Конституції України, яка проголошує, що «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України».

Під особистим життям слід розуміти сферу приватних інтересів людини, яку складають передусім немайнові права, що і характеризують її як особистість. Однією зі складових цієї сфери є приватні данні про особу, що не можуть бути розголошені без її згоди, так звана конфіденційна інформація. Її захист гарантований частиною другою ст.32 Конституції України, де проголошено, що «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Відповідно до ст. 23 Закону України "Про інформацію" і рішення Конституційного Суду України від 30 жовтня 1997 р. у справі громадянина Устименка, інформація про особу - це сукупність відомостей про особу, основними з яких є: дата і місце народження, національність, адреса, сімейний стан, освіта, стан здоров'я, політичні та релігійні погляди та ін. Використання цих відомостей іншими особами допустимо лише для законно встановленої мети в максимально обмеженому обсязі. За неправомірний доступ до них і їх розголошення без згоди особи держава встановлює певні санкції у вигляді юридичної відповідальності.

Так, Основи законодавства України про охорону здоров'я (ст. 40) гарантують лікарську таємницю: медичні працівники не мають права розголошувати інформацію про пацієнта (крім випадків, встановлених законодавством, наприклад, досудове розслідування чи судовий розгляд кримінальних справ). Порушення лікарської таємниці тягне за собою кримінальну відповідальність, що передбачено статтями 132 і 145 КК України.

Сімейний кодекс України (ст. 226-231) забезпечує таємницю усиновлення. Відомості про усиновлення видаються судом лише за згодою усиновлювача. Винятки становлять випадки, коли така інформація потрібна правоохоронним органам або суду у зв'язку з цивільною чи кримінальною справою, яка є у їх провадженні. Розголошення таємниці усиновлення проти волі усиновителя передбачає кримінальну відповідальність на підставі ст. 168 КК України.

Законом України "Про нотаріат" (ст. 5, 6, 8) передбачено обов'язок нотаріусів та інших осіб, що вчиняють нотаріальні дії, дотримуватися професійної таємниці. Довідки і документи видаються лише тим особам, щодо яких чи за дорученням яких вчинялися нотаріальні дії, і третім особам – лише на письмову вимогу суду, правоохоронних органів у зв'язку з юридичними справами, що знаходяться в їх провадженні. Наслідком порушення вказаної таємниці може бути анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю.

За ст. 9 Закону України "Про адвокатуру" адвокат зобов'язаний зберігати професійну таємницю захисника, яку становлять питання, з яких громадянин звертався до адвоката, суть порад, роз'яснень, консультацій та іншої інформації, одержаної адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків. Порушення таємниці адвоката чи представника особи тягне кримінальну відповідальність за ст. 397 КК України.

Ст. 60-62 Закону України "Про банки і банківську діяльність" гарантують банківську таємницю – нерозголошення інформації щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта. Інформація, яка містить банківську таємницю, розкривається банками лише у випадках і порядку, прямо передбачених законом (наприклад, на письмову вимогу суду або за рішенням суду).

Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" захищає таємницю сповіді. Ніхто не має права вимагати від священнослужителя розголошення відомостей, отриманих ним під час сповіді віруючих. Проте юридична відповідальність за порушення цих вимог не встановлена.

Отже, стаття 32 Конституції України гарантує недоторканність особистого життя, одним з елементів якого є конфіденційна інформація. Законодавець не лише проголошує право громадян на приватність, але й забезпечує його захист та реалізацію шляхом закріплення в нормативно-правових актах положень щодо заборон розголошення приватної інформації про особу (так званих таємниць) та встановлення юридичної відповідальності за їх порушення. Розкриття конфіденційної інформації про особу дозволено лише у випадках, передбачених законом і пов'язаних з національною безпекою, економічним добробутом та правами інших осіб.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права і конституційного права
ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

ЗАЩИТА ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ И КОНВЕНЦИЯ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И ОСНОВОПОЛОЖНЫХ СВОБОД

Степень защиты права собственности является одним из очень серьезных показателей основ существования рыночной экономики, так как именно серьезная гарантия такого права играет значительную роль в утверждении предпринимательской инициативы и реализации экономической свободы. Данный критерий очень часто учитывается в международных рейтингах развития рынка, иностранными инвесторами и т.д.

Теоретически право частной собственности давно признано фундаментальным правом человека и адекватным решением давней экономической дилеммы о неограниченности потребностей и ограниченности ресурсов. Ныне роль собственности рассматривается в несколько иных контекстах: рассуждения ведутся на тему возможности злоупотребления правами собственности, дискуссии посвящаются несправедливому распределению собственности и доходов от собственности среди населения, что вызывает, по мнению некоторых учёных, сомнение в действенности рыночных механизмов из-за социальных эффектов, таких как отсутствия равенства среди населения (например, социологический показатель разрыва в доходах между состоятельными слоями населения, средним классом, бедными слоями населения). Таким образом, они рекомендуют органам государственной власти вмешиваться в рыночный процесс для корректировки результатов деятельности экономически активных субъектов и преодолевать так называемые «провалы» рынка. Именно такая точка зрения и отображена в статье 1 Протокола № 1 к Конвенции о защите прав человека и основоположных свобод от 20.03.1952 года. Конвенцией утверждается право каждого физического или юридического лица на уважение к его частой собственности. Однако, Конвенция считает оправданным возможность государства осуществлять контроль над использованием собственности в соответствии с общественным интересом, допускает отчуждение собственности в интересах общества на условиях, определённым законом и общими принципами международного права, а также признаёт право государства принимать законы для обеспечения оплаты налогов, штрафов и других сборов.

Европейский суд по правам человека нередко в решениях упоминает, что эта статья содержит в себе три четких правила. Первое правило, сформулированное в первом предложении первого пункта, носит общий характер и провозглашает принцип беспрепятственно пользоваться своим имуществом. Второе правило, сформулированное во втором предложении того же пункта, касается изъятия собственности и указывает на условие, при котором такое возможно. Третье правило дается во втором пункте, в нем утверждается, что подписавшие Конвенцию государства имеют право, помимо всего прочего, контролировать использование собственности с учетом интересов общества (Решение «Ярославцев против России»). Изъятие имущества согласно второму правилу может быть оправданным, только если доказано, *inter alia*, наличие "общего интереса" и "условий, предусмотренных законом". Более того, любое вмешательство в собственность должно также удовлетворять требованию пропорциональности. Суд неоднократно утверждал, что должен быть установлен справедливый баланс между интересами общества в целом и требованиями о защите основных прав индивида, поиск такого справедливого баланса является неотъемлемой частью всей Конвенции, необходимый баланс не будет установлен, когда лицо несет индивидуальное и чрезмерное бремя (Решение «Брумареску против Румынии», «Трегубенко против Украины»).

Тем не менее, европейское сообщество, утвердив основное экономическое право человека, существенно ограничило его вместе с тем, так как:

- возможность государства вмешиваться в реализацию права частной собственности (предположим, что даже вплоть до национализации, если это оправдано общественными интересами) влияет на желание собственника рационально рассчитать возможности использования своих ресурсов, а значит влияет на рыночную структуру предложения товаров;

• Конвенція з відповідним підходом до соціально-економічних прав відображає концепцію «welfare state», яка оправдовує високу ступінь податкового навантаження, виходячи з мотивів проведення достатньо ефективної політики стимулювання економіки, соціальної політики (борьба з бідністю, допомога малоимущим і т.д.). В країнах з неустойчивими основоположними принципами права, такими як верховенство права, справедливість, законність і т.д., з невыработаними традиціями відкритості, гласності органів державної влади, такої поведінки може мати дуже серйозні негативні наслідки;

• в загальному, процедура звернення, винесення рішення Європейським судом з прав людини є досить тривалою (в деяких справах період розгляду досягає 6-8 років), а тому зменшує можливість власника оскаржити дії влади, які умовно є законними і виходять з мотиву суспільного інтересу;

• Конвенція не передбачає обов'язку держави захищати власність на належному рівні від посягання інших осіб;

• визнання з боку держави права законодавчо (а значить примусово) забезпечувати сплату податків також може мати негативний ефект, в тому, що органи державної влади будуть вправі вільно встановлювати ставки податків, тим самим порушуючи право власника на розпорядження доходами з своєї власності в повній мірі.

Научний керівник: к.ю.н., асистент кафедри конституційного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Нестеренко О.В.

***Шрамів Роман Миколайович**
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 43 група*

ПРАВА ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Конституційне закріплення прав і свобод особи в різних країнах має свої особливості, зумовлені національними традиціями в розвитку політико-правової теорії і практики. Переважна більшість конституцій містить спеціальні розділи, в яких фіксуються права і свободи, що зазвичай передують розділам, присвяченим регламентації основ організації і діяльності державного механізму. В Конституції України це розділ другий, що має назву права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Закріплені основні права і свободи людини і громадянина різних поколінь, що відповідно до статті 22 Конституції України не є вичерпними, а також їхні обов'язки.

На сучасному етапі існують міжнародні стандарти прав людини, які були закріплені, зокрема у Загальній декларації прав людини 1948 року. Проте, враховуючи швидкий розвиток сучасного суспільства, закріплення цих прав є недостатнім, тому на сьогодні йде обговорення прав четвертого покоління, їхньої потреби в нашому суспільстві і подальшого закріплення в Конституції України. Зазначена робота спрямована саме на дослідження цього питання.

Сучасна доктрина прав людини базується на теорії трьох поколінь, що досліджувались у наукових працях М. Абдулієвої, С. Алексєєва, В. Басіка, Л. Глухарєвої, П. Рабіновича, котрі також зазначали про їх розширення.

Перш ніж давати конституційно-правову оцінку прав людини четвертого покоління, потрібно охарактеризувати права першого, другого і третього поколінь. Так, перше покоління прав людини сягає витоків конституціоналізму. Воно виходило з традиційних ліберальних цінностей і включає в себе право на свободу думки, совісті і релігії, право на життя, свободу і безпеку особи та інші. Друге покоління прав людини сформувалося у процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного життя, підвищення культурного статусу. До них відносяться право на освіту, на доступ до досягнень науки, права на працю і на вільний вибір роботи та інші. Третє покоління прав людини зумовлено загостренням у другій половині ХХ ст. глобальних проблем, серед яких на

одне з перших місць виходить екологічна, а також вступ найбільш розвинутих країн в епоху інформатизації. Особливість третього покоління прав полягає також у тому, що вони є колективними і можуть реалізовуватися сумісно. Це так звані солідарні права, тобто право на розвиток, на мир, на безпечне навколишнє середовище, на спадщину людства.

Сьогодні в наукових колах вже обговорюються питання щодо необхідності закріплення четвертого покоління прав людини, які стосуються зміни статі, трансплантації органів, клонування, використання віртуальної реальності, одностатевих шлюбів, штучного запліднення, евтаназії. Зазначенні права мають як переваги, а саме те, що вони виводять на перший план поняття честі і гідності особистості, загальнолюдські демократичні цінності, принципи гуманізму, юридичної рівності, справедливості й відповідальності, так і недоліки. Наприклад, стосовно права на евтаназію, то у більшості розвинених країн, життя людини – це найвища соціальна цінність. Тому, позбавлення цього життя є обмеженням інших прав. До того ж етична санкція евтаназії збільшує загрозу зловживання з боку лікарів і родичів. У рамках світосприйняття, яке визнає життя благом, аргументувати евтаназію неможливо.

У сучасній правовій думці існує дві протилежні позиції стосовно закріплення прав четвертого покоління людини.

Прибічники першої точки зору наголошують на тому, що, якщо подивитися на зазначену проблему з точки зору релігії, то права четвертого покоління не мають бути закріплені в тому обсязі, в якому їй суперечать. Наприклад, зміна статі та особливо право трансплантації органів і клонування. Крім того, гармонійне застосування норм релігії, моралі та права є гарантією встановлення позитивної поведінки особи, оскільки права людини, ураховуючи традиційні цінності суспільства, релігійні й моральні переконання, повинні бути універсальною нормою для кожного члена людського співтовариства, розвиток прав людини зумовлений духовними, моральними потребами особи, які ґрунтуються на її індивідуальності. Тому формувати нове покоління прав людини необхідно в напрямі особливого статусу особи, що наділена найвищою цінністю — свободою.

Прибічники іншої точки зору зазначають, що під впливом науково-технічного прогресу держава змушена закріпити на законодавчому рівні права четвертого покоління людини. Першими міжнародними організаціями, нормативно-правові документи яких закріпили основні права четвертого покоління, були ЮНЕСКО та Рада Європи. Основними документами, що регламентують цю сферу, є: Додаткові протоколи до Конвенції про трансплантацію органів і тканин людського походження (2002), міжнародні декларації про генетичні дані людини (ЮНЕСКО, 2003); Декларація ООН про клонування людини (2005) та інші.

Обидві сторони мають свої докази на підтримку власної позиції і, якщо проаналізувати соціологічні опитування, що постійно проводяться різними службами соціологічних досліджень, то можна зробити висновок, що суспільна думка стосовно цього питання розділилась на тих, хто підтримує права четвертого покоління і осіб, що проти.

Таким чином, розвиток суспільних відносин зумовлюють необхідність розширення каталогу прав і свобод особи. Проте, четверте покоління прав людини є суперечливим, оскільки, торкаються не так права як моралі. Вважається, що наше суспільство не готове сприйняти ці права в повному обсязі, оскільки для України наразі є більш актуальним забезпечення прав попередніх трьох поколінь. А стосовно прав четвертого покоління, то це перспектива майбутнього.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ

Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які засновані на принципах свободи, рівності, справедливості і носять універсальний характер. Важливо зазначити те, що всі права людини є невід'ємно важливими у житті кожного громадянина нашої держави. Та все ж хотілося б зосередити свою увагу на ключовому праві людини – праві на життя, без якого всі інші можливості втрачають своє значення. Саме навколо цього права людини виникає багато дискусій науковців чи дійсно воно є ключовим стосовно інших.

Право на життя ставало предметом дослідження різних науковців, зокрема серед тих, які активно досліджували проблеми здійснення права на життя можна виділити таких як М. Ардашеву, Н. Болотіну, О.М. Єрмолаєва, О.І. Йойриш, М.І. Ковальова, Л.О. Красачикову, О.О. Красовського, М.М. Малєїну, З.В. Ромовську, О.В. Тихомирова та багатьох інших.

Підтвердженням значної уваги праву людини на життя є те, що в багатьох нормативно-правових актах, як на державному, так і на міжнародному рівні, йдеться саме про нього. Так, в чинній правовій системі України присвячено чимало норм конституційного, кримінального, цивільного, сімейного, екологічного права, які розкривають зміст питань щодо охорони, захисту, порядку здійснення права на життя. Зокрема, у ст. 27 Конституції України закріплено положення, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Також, у ст. 270 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) визначено, що відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя. В свою чергу ст. 281 ЦК України підтримує положення Конституції щодо того, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язком держави є необхідність захисту прав людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Цивільне законодавство відносить право на життя до системи особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (глава 21 ЦК України).

На міжнародному рівні закріплення прав і свобод людини та правове регулювання права на життя розпочалося з прийняття Організацією Об'єднаних Націй у 1948 р. Загальної декларації прав людини. У ст. 3 цього документу вказано, що кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканість. В свою чергу згідно зі ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 1966 р., право на життя є невід'ємним правом кожної людини, яке охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Визначальним правовим документом регіонального рівня є Європейська конвенція про права людини і основні свободи від 1950 р. У цьому документі саме правом на життя відкривається перелік основних прав і свобод людини. Згідно зі ст. 2 Європейської конвенції про права людини право на життя захищається законом. Жодна людина не може бути умисно позбавлена життя інакше, ніж на виконання вироку суду. Вступ України в Раду Європи та приєднання до Конвенції обумовлює необхідність дотримання положень цього міжнародного документа. Конвенція у подальшому була доповнена протоколами, в яких уточнювалася регламентація окремих прав. Протокол № 6 до Європейської конвенції про права людини, прийнятий у 1983 р., стосується скасування смертної кари. У ньому вказано, що після введення цієї норми жодна людина не може бути засуджена до смертної кари або страчена. Відповідно в Україні миттєво скасування даного виду покарання не відбулося. Розпад СРСР та здобуття Україною незалежності не відразу призвели до сприйняття ідей лібералізації вітчизняного кримінального законодавства та вилучення вищої міри з переліку покарань. Упродовж 1991-2000 рр. в Україні смертна кара існувала «як виняткова міра покарання» у формі розстрілу. Однак рішенням Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 р. було визнано, що смертна кара суперечить Конституції України. В результаті чого з 2000 року з Кримінального кодексу України виключено смертну кару з переліку покарань.

Як справедливо зазначають науковці, міжнародно-правові та національні нормативно-правові акти не містять чіткого визначення поняття життя та не розкривають його змісту, лише

закріплюючи «Право людини на життя» та «Право людини на забезпечення достатнього життєвого рівня, що включає в себе достатнє харчування, одяг, житло та безперервне покращення умов життя» (ст. 3 Загальної Декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р., ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., ст. 11 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації по відношенню до жінок від 18 грудня 1979 р., ст. 6 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р., ст. 2 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 р. тощо). Що ж до розуміння поняття «життя», то філософське бачення побудоване на розумінні його як форми руху матерії, яка втілюється і реалізується в індивідуальних біологічних організмах або в їх сукупності. Життю властиві якості обміну речовин, росту, розвитку, розмноження та змін під постійним впливом оточуючого середовища та генетичних мутацій. Сучасні природознавчі концепції, визначаючи поняття «життя», перераховують його основні властивості: складність і відокремленість існуючої системи; отримання енергії і оточуючого середовища, яка спрямовується на підтримання високої впорядкованості системи; активне реагування на оточуюче середовище; здатність до прогресу та ускладнень системи; здатність до розмноження (самовідтворення); передача нащадкам схожості з батьками шляхом використання інформації, закладеної у генах; властивість пристосовуватись до оточуючого середовища. Об'єднуючи зазначені риси та виділяючи найбільш суттєві з них під життям розуміють форму існування складних, відкритих систем, властивістю яких є самоорганізація та самовідтворення. Зазначене наукове природознавче розуміння життя дозволяє виробити схему складових елементів, що втілюються у структурі права на життя у правознавстві.

Право на життя розглядалось багатьма вченими, які по різному виражали свою думку по відношенню до нього, але більшість з них згодні, що воно є ключовим у системі прав людини і є стежиною для їх існування. З цього приводу деякі вчені-правники пропонують його розглядати з позицій здійснення людиною права на розпорядження власним тілом: право на здійснення його «модернізації», «реставрації» та навіть «фундаментальної реконструкції», право змінювати функціональні можливості організму та розширювати їх техніко-агрегатними або медикаментозними засобами. До їх числа пропонується відносити право на смерть, право на зміну статі, гомосексуальні контакти, трансплантацію органів, право на вживання наркотиків або психотропних засобів, право на штучне репродуктивне розмноження, право на стерилізацію, аборт та на клонування, а потім – і на віртуальне моделювання, у сенсі повноправного стверджування (дублювання) себе у не метричній формі об'єктивного існування. Права ці, у зв'язку з їх суто особистою властивістю, пропонується визначати як «соматичні».

Виходячи з вище сказаного можна зробити висновок, що правове регулювання права на життя має досить багато оціночних понять, розглядається з різних точок зору і різними науковцями, і має місце бути. Право на життя потребує більш точного і конкретного регулювання.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Батигіна О. М.

Ярмак Владислав Юрійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультет підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України,
студент, 2 курс

ЮРИДИЧНА ГЕРМЕНЕВТИКА ПРАВ ЛЮДИНИ

Каталог прав людини («human rights») формалізується шляхом їх закріплення в різних джерелах права – міжнародних договорах, конвенціях, пактах, рішеннях Європейського Суду з прав людини та інших судів, Конституції та законах тощо. Тлумачення (інтерпретація) цих формальних джерел є інтелектуальною діяльністю з розкриття суб'єктом для себе дійсного змісту відповідних юридичних правил, які містяться в цих джерелах, – шляхом їх усвідомлення, з'ясування, – а також у певних випадках роз'яснення цього змісту іншим суб'єктам. Крім того, цим

терміном зазвичай позначають процес здійснення цієї діяльності, а також мистецтво тлумачення відповідних юридичних текстів. Синонімом є термін «юридична герменевтика» (від грецьк. – мистецтво інтерпретації текстів).

Серед властивостей інтерпретаційної діяльності слід виокремити такі: 1) вона є видом юридичної діяльності; 2) вона є необхідною стадією реалізації та захисту прав людини, адже реалізація норми без з'ясування її змісту є неможливою; застосування права завжди вимагає з'ясування норм права, а в певних випадках – також їх роз'яснення; 3) вона обов'язково містить інтелектуальну складову (з'ясування змісту відповідних норм права для себе), а в певних випадках також і вольову (роз'яснення цього змісту іншим), причому з'ясування без роз'яснення може існувати, а навпаки – ні; 4) вона має пізнавальний і водночас творчий характер, є юридичним мистецтвом, володіння яким є важливим елементом професійної майстерності юриста.

Необхідність тлумачення формальних джерел, в яких закріплюються права людини, обумовлена особливостями права, а саме: 1) його нормативністю; 2) його формальною визначеністю в певному джерелі права; 3) його системністю, що вимагає врахування зв'язків між нормами права та їх взаємообумовленості; 4) необхідністю забезпечення органічної єдності «духу» і «букви» права; 5) особливістю мови як «відкритої структури», що залишає певну невизначеність при використанні юридичної термінології (влучним є відомий приклад, наведений Г. Л. А. Хартом, щодо заборони їзди на транспортних засобах у парку відпочинку та інтерпретації у зв'язку з цим терміну «транспортний засіб»), застосуванням термінології, яка містить оцінні поняття (наприклад, «моральна шкода»).

Спосіб тлумачення формального джерела закріплення прав людини – це сукупність прийомів розкриття змісту норм права, які в ньому закріплені. Головними способами тлумачення є: 1) філологічний (мовний, граматичний, лінгвістичний), який передбачає розкриття змісту норми права за допомогою загальних філологічних знань (граматики, лексики) шляхом ретельного граматично-синтаксичного, мовного опрацювання тексту правового акта, аналізу слів, словосполучень, речень, словесних формулювань права; цей спосіб є первинним, вихідним способом тлумачення, процес інтерпретації завжди має починатися саме з філологічного аналізу тексту відповідного джерела права; 2) спеціально-юридичний – розкриття змісту за допомогою спеціальних правових знань, здобутків як загальної теорії права, так і галузевих юридичних наук; 3) системний (систематичний) – розкриття змісту норми права виходячи з розуміння права як цілісної системи норм і принципів (за концепцією Р. Дворкіна – «law as integrity»), за допомогою її зіставлення з іншими нормами, а також із принципами права, визначення зв'язків між ними, їх взаємообумовленості; 4) історичний – розкриття змісту норми права за допомогою даних про виникнення та генезу того чи іншого основоположного права людини, а також про історичний фон створення джерела права (політична ситуація, підстави та обставини легалізації тощо); джерелами аналізу тут є, зокрема, проекти законів, порівняльні таблиці зауважень і пропозицій, протоколи засідань правотворчого органу, окремі думки тощо; 5) телеологічний (цільовий) – розкриття змісту норми права за допомогою виявлення безпосередньої мети закріплення в ній норми права, а також співвіднесення цієї мети з текстом джерела; 6) логічний – розкриття змісту норми права за допомогою законів, правил, прийомів та способів формальної логіки, серед яких індукція, дедукція, аналогія, доведення до абсурду, висновки від протилежного тощо. Як зазначає П. М. Рабінович, будь-який спосіб тлумачення в широкому сенсі є логічним, оскільки є неможливим без використання правил логіки. Деякі науковці виокремлюють також функціональний спосіб тлумачення – розкриття змісту норми права виходячи з мети її реалізації (застосування), використання для цілей вирішення конкретної юридичної справи.

Вибір способів тлумачення, доцільність, послідовність і комбінації їх використання залежать від специфіки джерел, юридичної справи й, головне, від досвіду та майстерності правника-інтерпретатора.

За суб'єктами інтерпретації (компетенцією інтерпретаторів) тлумачення-роз'яснення поділяється на офіційне і неофіційне. Офіційним є тлумачення змісту норми права, яке надається в офіційному порядку органами державної влади, місцевого самоврядування, міжнародними установами, чия юрисдикція визнана державою, їх посадовими особами в межах їхньої компетенції. Залежно від поширення обов'язковості результатів такого тлумачення на певне коло осіб воно поділяється на нормативне, офіційне та казуальне. Неофіційним є роз'яснення, яке не має владно-обов'язкового характеру. Вплив такого тлумачення на юридичну практику реалізації, застосування та захисту прав людини залежить від авторитету інтерпретатора як визнаного юриста, а не від його компетенції. За рівнем формальної професійної компетентності неофіційне

тлумачення поділяється на доктринальне, професійне та побутове.

Доктринальним є тлумачення, яке дається науковцями-правниками (зокрема працівниками науково-дослідних та вищих навчальних юридичних закладів) у наукових працях, коментарях до законодавства, висновках та рекомендаціях щодо загальних питань правотворчості та правозастосування або конкретних юридичних справ. Професійне (спеціальне компетентне) тлумачення дається юристами-практиками, зокрема спеціалістами правозахисних організацій, адвокатами у формі юридичних консультацій та висновків. Побутове роз'яснення дається особами, які не мають спеціальної юридичної підготовки, на підставі власного життєвого досвіду (зокрема участі в юридичних справах) та власної правосвідомості.

Усе наведене складається разом в єдину цілісну систему юридичної герменевтики прав людини, функціонування якої є необхідною умовою їх ефективної реалізації та забезпечення.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії держави і права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Смородинський В.С.

Tatevik Kharatyan

National University

“Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine”

of the Faculty of Vocational Training

for the Ministry of Justice of Ukraine

4-th-year student of the 7-th group

THE ENSURING OF THE RIGHT TO SAFE FOOD AS A GUARANTEE OF THE RIGHT TO LIFE IN THE CONDITIONS OF INTENSIFICATION OF THE BIOTECHNOLOGICAL ACTIVITIES: AN INTERNATIONAL LAW PERSPECTIVE

The last few decades witnessed a substantial improvement in quality of human life, which could not be reached without the rapid development of science and technology. Today new technologies are considered as an important tool for solving a numerous problems, including global problems, among which are food global issues. However, new technologies are not always safe, as they may pose a direct threat to human life and health and to the environment. For example, the widely applied biotechnology of genetic modification is still very controversial about its safety.

Millions of people worldwide consume foodstuffs made from genetically modified organisms (GMOs) or those that contain genetically modified ingredients, despite the international community recognizes that the result of genetic engineering is harmful to biodiversity, human health and creates a danger to lives of humans and the lives of their future generations. Numerous cautions and warnings enshrined in the international documents concerning these problems, such as Cartagena Protocol on Biosafety (Ukraine joined in 2002), the Aarhus Convention (ratified by Parliament of Ukraine in 1999), the Declaration of Rio de Janeiro on environment and Development, the World Charter for Nature etc.

The right to safe food is directly linked to the right to life, which is one of the most widely recognized human rights. It should be noted that the Human Rights Committee, which is the body of UN rejected restrictive interpretation of the right to life merely as a safeguard against arbitrary killing and invited states to adopt “positive measures” to protect the right to life in a broader sense (General Comment 6, 30 April 1982, UN Doc.). In our view, the human’s right to life could not be reduced to only to the physiological life as the simple existence from conception until death. The right to life included the right to life with human dignity and all that ensures it: not only right to food, but also the right to adequate and safe food etc. This once again confirms that the rights are interrelated and interdependent. The full realization of the right to safe food is intertwined with the realization of other rights, for example, rights to life and to health.

Today awareness of the significance of food safety and its impact on health has been greatly increased. The key legal issues in the area of the food safety are consumer protection, safety of biotechnology and genetically modified organisms, application of the precautionary principle, and international traceability of products, quality standards setting, bioterrorism threats, international cooperation and governance of public health risks, freedom of trade and legitimacy of restrictions.

International food safety is perceived as a global problem and the improvement of health security is gaining more international importance. The right to safe food in human rights law is encompassed by both the right to health and the right to food. Article 25, paragraph 1, of the Universal Declaration of Human Rights affirms that “everyone has the right to a standard of living adequate for the health of himself and of his family, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services”. Article 12, paragraph 1, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights enunciates the right to health as “the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health”. Committee on Economic, Social and Cultural Rights UN (General Comment No. 14 on the domestic implementation of article 12) interprets the right to health, “as an inclusive right extending not only to timely and appropriate health care but also to the underlying determinants of health, such as access to safe and potable water and ... an adequate supply of safe food.” The Committee draws attention to the obligation to safeguard all individuals under the States Parties’ jurisdiction from health hazards deriving from the activities of third parties (especially private actors such as individuals, groups or corporations), including the expressly mentioned duty to protect consumers from dangerous practices by food manufacturers.

In the European Union the European Food Safety Authority (EFSA), which plays an important role in providing of food security in this region, was established. Regulation (EC) No. 178/2002 establishes obligations of EU Member States regarding to food trade, general safety requirements of food law and traceability, setting the basic rule that “food shall not be placed on the market if it is unsafe”. The case law of the European Court of Justice has played a major role in the interpretation of these provisions. The Court clearly recognizes the primacy of the general interest of public health protection over any economic interest.

Summarizing all the above, we are driven to the conclusion that undoubtedly food safety problems demand close international cooperation and more stringent and clear international regulation for effective support and guaranteeing of the rights which are closely linked with the right to safe food, including a basic rights as the right to life.

Scientific adviser: PhD, As. Professor of International Law Department National University “Yaroslav the Wise Law academy of Ukraine” Tragniuk O.

Секція 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

*Андрусяк Ірина Вікторівна
НУ«ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 41 група*

ПРАВА ІНВАЛІДІВ: МІЖНАРОДНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

Близько восьми відсотків населення світу є інвалідами. Вони мають право користуватися тими ж правами й можливостями, що й усі інші люди, проте найчастіше у них немає можливості вести повноцінний спосіб життя через наявні в суспільстві соціальні й фізичні бар'єри, що перешкоджають їх повноправній участі в суспільному житті. З огляду на це, існує ціла низка міжнародно-правових актів, які спрямовані на гарантування і забезпечення їх прав. Аналіз зазначених положень допоможе більшою мірою зрозуміти сутність проблем, що стоять перед Україною у цій сфері, що і зумовлює актуальність цього дослідження.

Уперше термін «інвалід» було визначено Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 1993 р. Під цим терміном розуміється «будь-яка особа, яка не може самостійно забезпечити ведення цілком або частково свого особистого та/або соціального життя через недолік від уродженого або не уродженого характеру, фізичних або розумових здібностей».

Слід зазначити, що основним нормативно-правовим актом на загальносвітовому рівні була і залишається прийнята 10 грудня 1948 р. Генеральною асамблеєю ООН Загальна декларація прав людини, у якій було проголошено: «усі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності та правах», «кожна людина повинна мати всі права і всі свободи... незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища». Декларація соціального прогресу і розвитку 1959 р., проголосила принцип захисту прав і забезпечення «добробуту дітей, старих та інвалідів; забезпечення захисту людей, що страждають фізичними й розумовими вадами». Наступною в цьому списку була Декларація про права розумово відсталих осіб 1972 р., створена з метою захисту прав осіб з розумовими вадами.

Першим всеосяжним спеціалізованим міжнародно-правовим документом у цій сфері стала прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 1975 р. Декларація про права інвалідів, у якій проголошувалися головні права інвалідів, що відповідають положенням Загальної Декларації прав людини та іншим прийнятим документам, які встановлювали дотримання прав та свобод людей з вадами та давали можливість реалізовувати їх у життя серед людської спільноти.

У 1980 році Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) прийняла Міжнародну класифікацію дефектів інвалідності й непрацездатності. Цей документ став надзвичайно важливим у забезпеченні прав інвалідів. В ньому зазначалось, що «інвалідність – це будь-яке обмеження або відсутність здатності здійснювати ту чи іншу діяльність таким чином або в таких межах, що вважаються нормальними для людини». Крім того, було зазначено, що термін «інвалідність» містить у собі значну кількість різних функціональних обмежень, що зустрічаються серед населення.

У період з 1990 по 1993 рр. Комісією соціального розвитку ООН розроблялись стандартні правила для забезпечення рівних можливостей інвалідів, внаслідок чого в грудні 1993 р. була прийнята резолюція про «стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів». Зазначені Правила стали основою для міжнародного права і були прийняті багатьма країнами. Мета зазначених Правил полягає в забезпеченні такого становища, за якого інваліди, як члени суспільства, разом з іншими членами суспільства, мали б рівні права й обов'язки.

Акцентуючи увагу на важливості цього документу, варто зазначити, що 3 грудня 1993 року було оголошене Генеральною Асамблеєю ООН Міжнародним днем інвалідів. Генеральна Асамблея закликала усі уряди запровадити Міжнародний день інвалідів, використовуючи всі можливості для пробудження у людей свідомості щодо тієї користі, яку отримують окремі члени суспільства від інтеграції інвалідів у всі сфери суспільного, економічного й політичного життя.

Не вдаючись до переліку загальновідомих проблем забезпечення прав інвалідів у нашій країні (в трудовій, соціальній, економічній та інших сферах), в якості висновку зазначимо наступне. В першу чергу, не слід сподіватися, що на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки можна швидко підняти загальний рівень життя інвалідів. Проте, завжди характерною ознакою високої цивілізації було уважне, милосердне ставлення суспільства саме до інвалідів та людей похилого віку і дітей. Як відомо, Україна у 1998 р., згідно Протоколу № 170 Генеральної Асамблеї ООН, набула членства в Раді Європи за умови, що вона приведе у відповідність з європейськими стандартами низку чинних та ухвалить понад 30 нових законів, що сприятиме реальному входженню нашої держави до цієї організації. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним у контексті вирішення питання гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародними актами, є приєднання України до низки угод, що стосуються вирішення проблем інвалідів.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Бабушкіна Наталія Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 4 курс, 45 група*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Із самого початку діяльності Ради Європи, принцип дотримання прав людини став одним із основних. Діяльність Європейського Суду з прав людини, що є інституцією Ради Європи, зважаючи на його назву і зміст, безпосередньо спрямована на захист прав людини, що у новому тисячолітті є невід'ємною частиною життя усього людства.

Поширення юрисдикції даного судового органу на європейську державу характеризує прагнення держави до демократії, пріоритету права у всіх сферах. Європейський Суд з прав людини, який базується на Європейській Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, є одним із найбільш ефективних засобів правового захисту. Громадянин, вважаючи, що в межах його держави не було відновлено порушене право, має прямий доступ до міжнародного правосуддя за допомогою звернення в Стразбурський Суд. У разі визнання скарги прийнятною і подальшого винесення рішення постанови у даній справі держава-відповідач як Висока Договірна Сторона зобов'язується його виконати, що встановлюється статтею 46 Конвенції. Однак на практиці, незважаючи на обов'язкове виконання рішень Стразбурского Суду, дані рішення та постанови не знаходять повного відображення в праві і правових позиціях юристів держави-відповідача. Зокрема, це стосується думки суддів конституційних судів. З такою проблемою стикалися деякі європейські держави. Прикладом є справа «Lausti v. Italy» про можливість наявності символу розп'яття в італійських школах.

Варто зазначити, що звернення громадян за захистом своїх прав можливо тільки тоді, коли були вичерпані усі наявні національні інструменти судового захисту. Це означає, що захист прав людини повинні забезпечувати, насамперед, державні органи, включаючи національні суди, які зобов'язані визнавати принципи і норми Конвенції як пріоритетні основи своєї діяльності.

Зараз вже напрацьовано значний досвід з розгляду звернень громадян в Європейський суд з прав людини, а також прийнято чимало рішень цими інституціями з приводу заяв, зокрема й українських громадян. Адже за кількістю скарг, які надходять щорічно від громадян до цього Суду, Україна посідає одне з перших місць разом з Росією, Туреччиною, Польщею та Румунією.

Можна привести як приклад справу «Беляєв та Дігтяр проти України». До Європейського суду заявники скаржились за такими статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: ст. 3 – щодо неналежних побутових умов тримання їх під вартою та відсутності належної медичної допомоги в Сумському СІЗО; ст.ст. 8, 10 та 34 – на те, що працівники Сумського СІЗО переглядали їх листи до різних національних та міжнародних органів,

включаючи Європейський суд, та відмовлялись надсилати їх адресатам. Другий заявник також скаржився за ст. 8 Конвенції на втручання працівників Роменської виправної колонії в його право на кореспонденцію. Європейський суд вирішив розглядати ці скарги за ст.ст. 8 та 34 Конвенції. Перший заявник також скаржився за ст. 34 Конвенції на те, що до відкликання ним заяви з Європейського суду його спонукали національні органи.

Розглянувши справу, Європейський суд одноголосно постановив, що упродовж трьох місяців Україна має виплатити кожному заявнику по 7 000 євро відшкодування моральної шкоди разом з будь-якими податками, які можуть нараховуватись.

Вище зазначалося, що за кількістю скарг до Європейського Суду з прав людини Україна посідає одне з перших місць серед інших країн-членів Ради Європи, а це свідчить про недостатню ефективність діяльності національних правозахисних інституцій, які не спроможні забезпечити своїм громадянам належний захист їх прав та свобод, гарантованих Конституцією України. Отже, є потреба порушувати і вирішувати питання про необхідність належним чином вдосконалити національну систему захисту прав людини, зокрема й судовий захист.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри конституційного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Летнянчин Л. І.

*Бандурка Світлана Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 41 група*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО – ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

На сьогоднішній день захист прав людини і громадянина є пріоритетним як у діяльності вітчизняних державних структур, так і в діяльності міжнародних установ. Створення міжнародних механізмів гарантій прав людини є одним з найважливіших досягнень міжнародного співтовариства у XX ст. Ці гарантії знайшли своє визначення та регламентування через загальносвітове визнання міжнародних договорів з прав людини, а також спеціальних органів, на яких покладено контроль дотримання основних прав та свобод людини. Виникнення та діяльність міжнародних організаційних механізмів захисту прав людини зумовлено формуванням міжнародної єдності в аспекті розуміння цінності цих прав та їхнього захисту. Показовим є те, що коли у Статуті ООН з'явилося вище зазначене положення, ця організація відразу стала центром міжнародно – правового співробітництва з прав людини, і на її базі почали формуватися найбільш авторитетні на сьогодні міжнародні органи з прав людини.

Функції і повноваження ООН у сфері прав людини надзвичайно широкі, оскільки на її органи покладено завдання щодо прийняття рішень, рекомендацій, підготовки проектів конвенцій, скликання міжнародних конференцій, надання консультативної та технічної допомоги окремим країнам та здійснення контрольних функцій у сфері дотримання державами за взятими ним зобов'язаннями, відповідно до Статуту ООН та інших міжнародних угод.

Важливе значення має встановлення компетенції Генеральної Асамблеї ООН із приводу захисту прав людини, оскільки діяльність цього органу не конкретизована з приводу прав людини, визначене лише те, що вона може приймати рекомендації та здійснювати організацію досліджень з цих питань, при цьому, такі документи не є юридично обов'язковими для держав – членів ООН. Проте, резолюції Генеральної Асамблеї, за прийняття яких проголосували всі чи більшість держав, дають підстави визнавати існування норм та звичаєвих принципів міжнародного права, котрі стають обов'язковими для держав за змістом, а не за формою. Тому, розширення компетенції вище зазначеного органу стане помітним кроком у забезпеченні функціонування міжнародного механізму захисту прав людини.

Стаття 28 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, передбачила створення Комітету з прав людини, до повноважень якого належить розгляд скарг від окремих осіб або груп осіб про порушення прав, зазначених у Пакті, якщо такі порушення відбулися під юрисдикцією держав, що ратифікували Факультативний протокол. Особливістю функціонування цього органу є

те, що він не розглядає повідомлення, якщо скаржник не вичерпав національні засоби правового захисту, якщо скарга стосується порушення права, яке не передбачене Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, або якщо це питання розглядається за іншою міжнародною процедурою. Останнім часом, практика використання механізму захисту, встановленого вище, зазначеним Комітетом набуває все більшого поширення, оскільки відсутність обмежувальних термінів для звернення, порівняно не тривалі строки розгляду справ – стають визначальним фактором при виборі особою, яка потребує захисту відповідного органу.

Слід звернути увагу на те, що хоча останнім часом і зросла кількість органів ООН уповноважених у справах прав людини, але це не привело до пропорційного зростання якості та ефективності їх роботи. Основними причинами цього є те, що система контролю в рамках ООН є надзвичайно громіздкою, тому не рідко в її роботі спостерігаються дублювання.

Також, поряд з названими органами, у системі ООН діють – Центр із прав людини, Третій головний комітет Генеральної Асамблеї ООН із соціальних, гуманітарних, культурних питань, Комітет Генеральної Асамблеї ООН із питань апартеїду та інші органи. Проте, у діяльності цих органів є також певні недоліки, котрі зумовлені тим, що в умовах кризи, вони не спроможні вживати невідкладних заходів, а також застосовувати заходи примусу та відповідальності.

До регіональних міжнародних органів із прав людини – належить Європейський суд з прав людини, правовою основою діяльності якого є положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Регламент Європейського суду з прав людини. Ст. 33 – 34 зазначеної Конвенції визначають справи, які можуть розглядатися Європейським судом, а саме – заяви держав – учасниць Європейської конвенції з прав людини, з приводу її порушення в інших державах – членах, а також заяви окремих осіб, груп, неурядових організацій про порушення прав людини, що мали місце в державах – членах.

Проте, останнім часом назріває потреба якнайшвидше реформувати Європейський Суд, оскільки з моменту створення та до сьогодні – його роль та призначення змінились, оскільки з 1958 року Суд діяв на непостійній основі, і передбачалось, що він буде виступати як надзвичайна інституція, котра буде залучатися в окремих, найскладніших випадках застосування Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод. Показовими у цьому випадку є роки, коли судом не було розглянуто жодної справи (1963, 1966, 1977р.р.). Якщо раніше його діяльність зводилась до надання загальних тлумачень, то сьогодні він виступає у вигляді судової установи, котра для більшості осіб, які до нього звертаються стає останньою надією на захист своїх прав від порушень з боку держави.

Таким чином, зазначені міжнародні механізми захисту прав людини – потребують реформування, оскільки діючий сьогодні механізм характеризується надзвичайно розгалуженою системою органів, яка не може належним чином забезпечити функціонування стабільності та гарантованості прав людини. З цього приводу постає необхідність формування сфери розподілу впливу між такими органами, що дасть змогу скоротити часові затрати для осіб, які потребують захисту, а для самих органів дасть змогу сконцентрувати свої контрольні повноваження, щодо чітко визначеної сфери та сприятиме виробленню ними дієвих заходів впливу на держави (так званих порушників). Що ж стосується діяльності держави, щодо сприяння захисту прав людини, то необхідним є поширення компетентними органами інформації про міжнародно – правовий захист прав людини як дієвий засіб у врегулюванні назрілих конфліктів.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

Міжнародно-правові механізми захисту прав людини – це система міжнародних органів та організацій, а також форм та методів, які вони застосовують з метою вироблення та реалізації міжнародних стандартів прав і свобод людини та їх поновлення в разі порушення з боку держав. Щодо класифікації органів, що входять до механізму захисту, то до неї можна застосувати наступні критерії: за сферою дії вони поділяються на універсальні та регіональні, за процедурою організації діяльності – координаційні, квазісудові та судові, за підставами створення – статутні та конвенційні. В своїй роботі хотіла б докладніше розглянути судовий орган, а саме Європейський суд з прав людини.

Європейський суд з прав людини – це одна з установ Ради Європи, створена для контролю та дотриманням прав та свобод людини і громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, яка була ратифікована 1953 року. Він розташований у Страсбурзі (Франція).

Скарга в даний орган подається на державу за захистом тих прав, перелік яких вичерпно наведений у Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод, а коло їх достатньо обмежене, хоча і доповнювалося додатково протоколами до Конвенції після 1950 року. Суб'єктами подання можуть бути як фізичні особи, так і їх групи, або представники. Загальною вимогою є вичерпання усіх внутрішніх засобів захисту своїх прав перед тим, як звертатись до міжнародної установи, а також вказівка на те, що орган не розглядає анонімні скарги, проте, на прохання особи її прізвище може бути зашифроване.

Щодо терміну розгляду справ, то він досить тривалий, в деяких випадках може сягати 4-5 років, а то й ще більше. В даному Суді існує обмежена кількість суддів, яких є стільки, скільки держав є членами Ради Європи, і які сьогодні не можуть реально оперативно розглядати велику кількість скарг, які надходять до Суду. Судді засідають у своїй особистій якості і не є представниками жодної держави. В опрацюванні заяв Суду допомагає секретаріат, котрий складається в основному з юристів (їх також називають юридичними секретарями) із усіх держав-членів Ради Європи. Вони є незалежними від країни їх походження; та не представляють ні заявників, ні держави.

В Європейському суді з прав людини існують чітко визначені строки звернення, не пізніше ніж через 6 місяців після прийняття останнього національного рішення з питання оскарження, за виключенням поважної причини пропуску такого строку. Європейський Суд не уповноважений скасовувати рішення чи закони, прийняті на національному рівні. Досить цікавим є те, що до повноважень Суду не входить виконання рішень, які він виносить. Рішення, винесені Судом, скеровуються Комітету Міністрів Ради Європи, котрий покликаний контролювати їх виконання та забезпечувати виплату грошових компенсацій.

Європейський Суд не може виступати апеляційним інстанцією по відношенню до національних судів; він не проводить нові слухання по справам, не уповноважений скасовувати, змінювати чи переглядати рішення національних судів. Європейський Суд не може захищати Ваші інтереси безпосередньо перед державним органом, дії якого Ви оскаржуєте. Лише у виключних випадках Суд може вжити тимчасових заходів. Згідно з усталеною практикою, Суд вчиняє так лише у випадках, коли існує серйозна загроза спричинення шкоди здоров'ю заявника. Суд не надає допомоги у пошуку чи в оплаті послуг юриста для підготовки подання заяви. Також Суд не надає інформації стосовно законодавства держави, проти якої скерована заява.

Таким чином, з викладеного вище матеріалу можна зробити висновок, що діяльність Європейського суду з прав людини є досить результативною та ефективною, хоча би з огляду на те, що його рішення є обов'язковими до виконання. Суд має широкий спектр можливостей щодо впровадження своїх рішень, контроль за їх виконанням покладається на Комітет Міністрів Ради Європи й у випадку їх недотримання це може мати значні негативні наслідки для держави, аж до виключення її з даної міжнародної організації, що в цілому суттєво підвищує авторитет Суду.

Проте в його діяльності є ряд недоліків, зумовлених, у першу чергу, надзвичайно довгими термінами розгляду справ. Кількість суддів, яка сьогодні обмежена числом держав, які є членами Ради Європи, не здатна забезпечити швидкий і ефективний розгляд надзвичайно великої кількості скарг, які надходять до Суду і щодо яких зберігається постійна тенденція до зростання. Тому доречно було б ставити питання про негайне реформування Європейського Суду, зокрема, щодо способів та шляхів формування його складу, збільшивши кількість судів пропорційного до кількості населення держав-членів від однієї до двох чи трьох осіб. Це, на мою думку, є необхідним кроком для покращення ефективності роботи Суду.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії держави і права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», перший віце-президент НАПрН України Петришин О.В.

*Бехтер Роман Іванович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 44 група*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ – ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Створення міжнародних механізмів гарантій основних прав і свобод людини є одним з найбільших досягнень світового співтовариства у XX ст. Ці гарантії знайшли закріплення через загальне визнання міжнародних договорів з прав людини, а також спеціальних органів, уповноважених здійснювати контроль за дотриманням основних прав і свобод людини. Одним із найбільш ефективних серед таких органів виступає Європейський суд з прав людини.

Європейський суд з прав людини є міжнародним судовим органом, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Європейську конвенцію «Про захист прав людини і основоположних свобод» 1950 р., (далі – Конвенція) та включає всі питання пов'язані з тлумачення і застосування Конвенції, включаючи міждержавні справи і скарги окремих осіб.

Європейський суд з прав людини був створений у 1959 р. в Страсбурзі (Франція) для провадження у справах про порушення Конвенції. Із набранням чинності від 1 листопада 1998 р. Протоколу № 11 виникли правові підстави для корінної реформи раніше передбаченого в ній міжнародного механізму захисту прав людини.

Спочатку цей механізм включав три органи, які відповідали за забезпечення дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами-учасниками Конвенції: Європейську комісію з прав людини; Європейський суд з прав людини; Комітет міністрів Ради Європи.

З 1 листопада 1998 року, після вступу в силу Протоколу № 11, перші два з цих органи були замінені єдиним, - постійно діючим Європейським судом з прав людини.

Європейський суд не є вищою інстанцією по відношенню до судової системи держав-учасниць Конвенції. Тому він не може скасувати рішення винесене органом державної влади чи національним судом, не дає вказівок законодавцю, не здійснює абстрактний контроль за національним законодавством або судовою практикою, а також не має права давати розпорядження про вжиття заходів, які мають юридичні наслідки.

Суд розглядає тільки конкретні скарги з тим, щоб встановити, чи дійсно були допущені порушення вимог Конвенції. Проте, зазначений орган має право присудити «справедливе задоволення претензії» у вигляді фінансової компенсації матеріального збитку і моральної шкоди, а також відшкодування стороні, що виграла, всіх витрат і збитків.

За всю багаторічну практику діяльності Європейського суду не було зафіксовано жодного випадку невиконання його рішень державами-членами Ради Європи. Така неналежна поведінка, відповідно до Статуту Ради Європи, може призвести до призупинення членства держави, а в подальшому – до виключення держави зі складу Ради Європи.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Конвенції, можна зробити висновок, що у ній закріплено такі елементи права на судовий захист: право на розгляд справи; справедливість судового розгляду;

публічність розгляду справи та проголошення рішення; розумний строк розгляду справи; розгляд справи судом, встановленим законом; незалежність і безсторонність суду.

За результатами розгляду справи по суті суд може: встановити відсутність порушення Конвенції державою-відповідачем та протоколів до неї; визнати порушення державою-відповідачем положень Конвенції і (або) протоколів до неї. При цьому суд може визнати порушення прав лише частково, тобто щодо частини оскаржуваних фактів, а інші, які не є порушенням Конвенції.

Одним із найдискусійніших у юридичній науці запишається питання про юридичну природу рішень Європейського суду з прав людини. Зазначене питання є досить важливим, оскільки у ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» закріплена норма, згідно з якою практика суду визнається джерелом права в Україні.

Однак механізм використання рішень суду у процесі правозастосовної діяльності й досі запишається нерозробленим, а право безпосередньо застосовувати рішення суду віддається на розсуд суб'єктів цієї діяльності, а тому можуть виникнути складнощі із приводу його реалізації.

Особлива увага науковців до юридичної природи рішень суду пов'язана, по-перше, з його специфічною роллю в якості наднаціонального юрисдикційного органу, що має виключне право тлумачити та застосовувати Конвенцію; по-друге, з особливостями правових систем держав-членів Ради Європи, право якої поєднує континентальний і англо-саксонський типи правових систем.

Отже, юридичну природу рішень суду можна визначити з урахуванням їх право регулятивної функції. У такий спосіб такі рішення можна розглядати як правозастосовний акт, у якому конкретизуються норми Конвенції. Вказаний акт має прецедентний характер для самого суду та правотворче значення для правових систем держав-учасниць Конвенції.

Зазначенні положення вступають у певні протиріччя з нормою ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», в якій ця практика проголошується джерелом права. Проте, як вказувалось, практика суду не має характеру джерела права, натомість її можна вважати джерелом конкретизації норм Конвенції.

Таким чином, можна сказати, що рішення суду мають, так би мовити, змішану юридичну природу. З одного боку, вони поєднують у собі ознаки правозастосовних та інтерпретаційно-правових актів, а з другого – є результатом правозастосовної конкретизації.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Бігдан Аліна Вікторівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 45 група*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Розвиток прав людини триває досить довгий час, як на рівні національного права держав, так і міжнародного права. Боротьба за рівність чоловіків і жінок пройшла не менш тривалий шлях та отримала документальне закріплення лише наприкінці ХХ століття.

Проблемам рівності чоловіків та жінок присвячено багато досліджень, зокрема праці таких науковців: В. Близнюк, Л. Виноградова, Н. Грицяк, О. Дашковська, А. Заєць, І. Калачова, В. Кириченко, Н. Лавріненко, К. Левченко, Т. Мельник, А. Мищенко, С. Олійник та інші. Проте, незважаючи на велику кількість робіт із зазначеного питання, проблематика правового захисту гендерної рівності досі залишається невизначеною.

Питання гендерної рівності виникає з порівняння прав чоловіка та жінки. При цьому некоректно вважати за рівність саме однаковість, так як гендерні ролі чоловіка та жінки не однакові за своїм соціальним змістом. Необхідно розглядати рівність правових гарантій реалізації можливостей різних статей. Концептуальною основою гендерної рівності є незгода з єдиним

існуючим універсалом – чоловічим стандартом, а також заперечення встановлення стандартів без врахування гендерних відмінностей та особливостей.

На сьогодні акцент у формуванні гендерних відмінностей робиться саме на культурних і соціальних показниках, а не на основі статевої приналежності. Сутність гендерної методології полягає не лише в різниці у статусах, ролях чоловіків і жінок, а в розумінні влади та домінування, які встановлюються в суспільстві за допомогою гендерних ролей і стосунків.

На сучасному етапі розвитку велику увагу питанню гендерної рівності приділяють міжнародні організації на рівні міжнародного права та держави на національному рівні.

Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) 18.12.1979 року прийняла Конвенцію «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», яка затвердила віру в основні права людини, у гідність і цінність людської особи, у рівноправність чоловіків і жінок, підтвердила принцип недопущення дискримінації і проголосила, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах, а також те, що кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені в цій конвенції, без будь-якої різниці, в тому числі щодо статі.

Генеральна Асамблея ООН своєю резолюцією від 08.09.2000 р. № 55/2 прийняла «Декларацію тисячоліття ООН», в якій були зазначені основні напрямки діяльності ООН. На основі Декларації прийнято «Цілі розвитку тисячоліття». Однією з цілей є рівність прав чоловіків та жінок, боротьба із дискримінацією, а також виконання зазначеної вище Конвенції. Даний документ має велике політичне значення для держав, хоча і не носить обов'язковий характер. «Цілі розвитку тисячоліття» також встановлюють напрямки подолання бідності, голоду та вирішення інших соціального важливих питань на період до 2015 року.

Ще одним документом який проголошує гендерну рівність є Конвенція Міжнародної організації праці «Про рівне ставлення і рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками» №156 від 23.06.1981 р. Ця Конвенція проголосила рівність усіх людей незалежно від статі та їх право на здійснення свого матеріального добробуту й духовного розвитку в умовах свободи та достоїнства, економічну стабільність і рівні можливості.

Для проведення більш ефективної гендерної політики Генеральна Асамблея ООН у липні 2010 року об'єднала чотири окремі підрозділи та створила структуру під назвою «ООН – жінки». Зазначена структура повинна прискорити прогрес задоволення потреб жінок у всьому світі.

На міжнародному рівні гендерна рівність чоловіків та жінок є невід'ємним елементом прав людини. Дослідивши деякі нормативно-правові акти міжнародних організацій можна зробити висновок, що питання гендерної рівності привертає досить велику увагу міжнародної спільноти, яка намагається урівняти права жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права
ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Бобровський Марк Костянтинович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 45 група*

ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

Права четвертого покоління, такі як зміна статі, трансплантація органів, захист ембріонів, клонування, евтаназія тощо, потребують детального вивчення, осмислення та закріплення, створення загальних юридичних гарантій, які не дадуть змогу новим науковим надбанням створити загрозу цілісності особистості та іншим правам людини.

Права людини, які виникли як наслідок технічного прогресу у галузі медицини, знайшли своє закріплення, визначення та встановлення їх правових меж у низці міжнародно-правових документів. Це, насамперед, міжнародні документи, що регулюють правовідносини в медичній сфері. Вони спрямовані на створення юридичних гарантій, захист та охорону людства, індивідуума, збереження його цілісності та індивідуальності.

Науковцями, які займаються дослідженням зазначеної проблематики, основна увага приділяється вузьким питанням, таким як питання можливості клонування, проблемі евтаназії тощо. Такі дослідження, звичайно, є дуже доречними, проте, вважаємо за доцільне, для розуміння загальної картини міжнародно-правового закріплення прав людини, розглянути це питання в більш широкому аспекті, визначивши суб'єктний склад, зміст і джерела міжнародного права, які стосуються четвертого покоління прав людини.

Варто відзначити, що у процесі спільної роботи та прийняття важливих міжнародних документів у цій сфері, з огляду на відношення аналізованих прав до медичного права, активну участь брали: Всесвітня організація охорони здоров'я, Всесвітня медична організація, а також Рада міжнародної організації медичних наук. У переліку найважливіших документів Європейського Союзу, що встановлюють основи правового регулювання сфери біомедицини, слід згадати: Барселонську декларацію про основні етичні принципи біоетики і біоправа (1998) і Хартію Європейського Союзу про основні права (2000). Проте, першими міжнародними організаціями, нормативно-правові документи яких закріпили основні принципи розвитку біомедицини, були ЮНЕСКО та Рада Європи.

Основними документами, прийнятими для регулювання відносин в аналізованій сфері є: Загальна декларація про геном людини і права людини (ЮНЕСКО, 1997); Конвенція про захист прав і гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології і медицини; Конвенція про права людини і біомедицини (Рада Європи, 1997); Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про захист прав і гідність людини у зв'язку з використанням досягнень біології і медицини щодо заборони клонування людей (1998). Крім зазначеного, варто звернути увагу на Додаткові протоколи до Конвенції про трансплантацію органів і тканин людського походження (2002); Про біомедичні дослідження на людях (2005); міжнародні декларації про генетичні дані людини (ЮНЕСКО, 2003); Декларація ООН про клонування людини (2005); Загальна декларація з біоетики і прав людини (ЮНЕСКО, 2005).

Що стосується змісту прийнятих міжнародно-правових актів, то їх головною ідеєю є захист людини, дитини, людського біовиду, оскільки розробки та дослідження біомедицини проводяться на ембріонах, пов'язані з клонуванням, трансплантацією органів тощо. Усі досягнення, які прямо чи опосередковано стосуються четвертого покоління прав людини, безумовно, спрямовані на благо людства, але, напевно, суспільство ще не готове до появи нових прав та їх прояву, що потребує глибокого їх вивчення та закріплення.

На сьогодні, виходячи із загального аналізу змісту вище зазначених документів, можемо констатувати, що більшість міжнародних документів ухвалених з метою захисту природних невід'ємних прав, таких як право на життя, свободу, цілісність індивідуума тощо, мають заборонний характер. Із виникненням нових досягнень у сфері науки й техніки людство має змогу вирішити багато проблем, але, водночас, поява нових прав не повинна звужувати чи порушувати вже існуючі права людини. Ця тема була і залишається актуальною, з огляду на що, доцільним є подальше вдосконалення міжнародної нормативно-правової бази в аспекті регулювання та закріплення четвертого покоління прав людини.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Гавриленко Дар'я Валеріївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 27 група*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сучасному етапі великого значення набуває питання захисту прав жінок. Це пов'язано, насамперед, з наявністю наступних проблем: дискримінація жінок на ринку праці (низька зайнятість, рівень середньої заробітної плати жінок,

професійна дискримінація); насилля проти жінок (високий рівень злочинів проти жінок, торгівля жінками, насилля в сім'ї).

Вперше питання захисту прав жінок почали аналізувати західні вчені, такі як Х. Чарльсворт, В.Брайтон, Е.Бредні, М. Дженіс. Серед російських і українських дослідників проблем прав жінок можна назвати імена О.Коршунової, Г.Дмитрієвої, В.Іваненко, А.Федорової, С.Сергєєвої, О.Рудневої, О. Гончаренко.

Особливий захист прав жінок зумовлений тією роллю, яку відіграє жінка в суспільстві, наявністю особливих інтересів, які перш за все пов'язані з функцією дітонародження. Загалом всі інші інтереси такі ж як і у чоловіків. На розуміння материнства як соціальної функції і відповідно специфічні інтереси та права жінки вказує, зокрема, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок від 18 грудня 1979 року. З огляду на це слід зазначити, що права жінок і права дитини взаємопов'язані. Так, в Загальній декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей зазначено, що зміцнення ролі жінки в цілому піде на користь дітям усього світу.

Взагалі міжнародний захист прав жінок здійснюють різні органи, які поділяються на універсальні і регіональні. Універсальні здійснюють свої повноваження щодо значної кількості держав світу і, як правило, виключно на ті держави, які є учасницями відповідного універсального міжнародного договору. Універсальні органи можуть бути квазісудовими та конвенційними. До квазісудових належать органи, утворені на підставі міжнародних договорів для здійснення контролю за дотриманням цих договорів державами-учасницями та діють за процедурою, що нагадує судову (Комітет з прав людини). До конвенційних належать органи, утворені на підставі міжнародних договорів для здійснення контролю за дотриманням цих договорів державами-учасницями (Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок згідно з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок). Такі органи мають переважно політично-правовий характер.

Регіональні міжнародні механізми захисту створюються на підставі міжнародних договорів окремих груп держав, як правило, в межах географічних регіонів. Серед регіональних міжнародних органів є судові органи (Європейський суд з прав людини), квазісудові органи (Комітет незалежних експертів), конвенційні органи (Європейський комітет із питань запобігання тортурам і такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню).

Сучасний розвиток міжнародного права спрямований на посилення соціального захисту жінок. Так, резолюцією Генеральної Асамблеї 08.09.2000р. було прийнято «Декларацію тисячоліття ООН», де було поставлено наступні цілі: досягнути рівності прав жінок і чоловіків; забезпечення боротьби із дискримінацією та виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; розширення прав і можливостей жінок.

Окрім цього, у Факультативному протоколі Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, що ратифікований Законом України від 5.06.2003р., було закріплено два механізми захисту прав жінок від дискримінації за ознакою статі: процедура подання індивідуальних скарг (повідомлень), яка дає можливість окремим особам або групам осіб, які вважають, що вони є жертвами порушень закріплених у Конвенції прав, звертатись до Комітету з ліквідації дискримінації прав жінок; процедура розслідування, відповідно до якої Комітет може ініціювати розслідування ситуацій серйозного (тяжкого) або систематичного порушення прав, викладених у Конвенції. Так, приводом для ініціювання процедури розслідування можуть бути обмеження участі жінок у суспільному житті, торгівля жінками, систематичні форми насильства в сім'ї. Після отримання інформації щодо таких порушень Комітет перевіряє ці відомості та пропонує державі-учасниці подати свої зауваження. Процедура розслідування є конфіденційною і після вивчення результатів такого розслідування Комітет повідомляє про них відповідну державу-учасницю.

Слід зазначити, що на сьогодні кількість звернень до такого механізму захисту прав жінок є незначною. Це означає те, що громадськість недостатньо обізнана щодо такої можливості захисту прав і потребує здійснення Україною заходів щодо поширення такої інформації.

Також питаннями гендерної рівності займається Фонд ООН в галузі народонаселення, який приділяє особливу увагу таким двом важливим аспектам: заохоченню репродуктивних прав; усуненню сексуального насильства і насильства за гендерною ознакою в контексті охорони сексуального і репродуктивного здоров'я.

Взагалі органами ООН було ухвалено велику кількість міжнародно-правових документів, які надають можливість жінкам захистити від порушень свої права. До них належать Конвенція про політичні права жінок, Конвенція про громадянство заміжньої жінки, Конвенція про згоду на вступ до шлюбу, мінімальний шлюбний вік і реєстрацію шлюбів, Декларація про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів.

На національному рівні захист прав жінок забезпечують Закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» і «Про попередження насильства в сім'ї». Але практика показала, що ці закони є недостатньо дієвими. Це означає, що у випадку, коли вичерпані всі можливі національні способи захисту, необхідно звертатися до міжнародних установ. А для цього необхідно вирішити проблеми щодо виконання рішень міжнародних установ, а саме підвищити поінформованість громадськості щодо можливості звернення до міжнародного механізму захисту своїх прав і забезпечити виконання цих рішень не лише на законодавчому рівні, але і на практиці.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

*Гаврилюк Руслана Русланівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 44 група*

ДО ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «ЗАГАЛЬНОВИЗНАНІ ПРИНЦИПИ І НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА»

Питання співвідношення принципів міжнародного і національного права, хоч і не є новим, все ж потребує подальшого дослідження з огляду на те, що міжнародне право стосується як змісту суверенітету держави, так і самої природи та обов'язкової сили міжнародного права, адже статус держави як суб'єкта міжнародного права базується на її невід'ємній властивості – суверенітеті.

Суверенітет – лише один із принципів, яким керуються держави у міжнародних відносинах. І, як показує практика (ситуація в Косово, вибори в Білорусії, події в Лівії), цей принцип може бути «принесений у жертву» іншим принципам міжнародного права. Такі приклади підтверджують існування проблеми суперечностей у застосуванні основних принципів міжнародного права.

Зазначена проблема зумовлює необхідність з'ясування самого поняття «загальноvizнані принципи і норми міжнародного права». Варто зазначити, що в теорії міжнародного права зазначена категорія не є однозначно визначеною, відсутній і чітко визначений перелік принципів і норм, що пов'язано з дискусійним питанням стосовно джерел міжнародного права.

До загальноvizнаних принципів і норм міжнародного права насамперед відносять принципи, визначені в Декларації «Про принципи міжнародного права стосовно дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй» від 24.10.1970 р. та різні норми звичаєвого права. Відповідно і в конституційних актах різних держав посилення на загальноvizнані принципи і норми має різні контексти.

У конституційних актах Литви, Білорусії посилення на загальноvizнані принципи і норми міжнародного права стосуються зовнішньополітичної діяльності цих держав. Так, наприклад, у Конституції Республіки Білорусь не лише визнається пріоритет загальноvizнаних принципів і норм міжнародного права, але й наводиться перелік загальноvizнаних принципів і норм міжнародного права, якими держава керується у своїй зовнішній політиці. У параграфі 7 Конституції Угорщини міститься загальне формулювання стосовно прийняття правовою системою країни загальноприйнятих положень міжнародного права і забезпечення узгодженості прийнятих вимог міжнародного права і права внутрішнього. У ФРН загальноvizнані норми міжнародного права визнаються складовою частиною права федерації, мають переваги перед законами і безпосередньо породжують права та обов'язки для жителів федеральної території.

У теорії міжнародного права існують різні тлумачення поняття «загальновизнані принципи і норми міжнародного права», а основний зміст дискусій полягає в питанні його звичаєвого чи юридичного тлумачення.

І.І. Лукашук зазначає, що загальні принципи не є якимось особливим джерелом міжнародного права, вони долучаються до нього і набувають статусу звичаєвих норм у результаті визнання їх такими. Дж. Гінзбург у свою чергу стверджує, що загальновизнані принципи – це і є звичаєві норми міжнародного права.

Розвиток міжнародного права свідчить про те, що загальні принципи і норми створювалися міжнародними договорами, практикою їх виконання, звичаями і деклараціями окремих держав. Багато принципів міжнародного права були задекларовані, наприклад, революційною Францією у XVIII ст. До них відносять принципи поваги державного суверенітету, невтручання, рівноправності держав, принцип спрямування воєнних операцій тільки проти військових об'єктів. Радянська держава висунула принцип заборони агресивної війни, заявивши про її злочинність, принцип мирного співіснування. Розробники першого Статуту Міжнародного Суду розуміли під цим терміном «такі принципи права, що вже були визнані цивілізованими народами, тобто містилися у правопорядках цивілізованих націй або є основою цих правопорядків».

Послідовників творців Статуту Міжнародного суду відносять уже до прихильників концепції, у відповідності до якої «загальні принципи права» у міжнародному праві розглядаються як юридичні поняття, постулати, правила юридичної логіки та юридичної техніки, що застосовуються як у національних правових системах, так і у міжнародному праві у процесі тлумачення і застосування правових норм.

На нашу думку, надання юридичної сили звичаєвим нормам – це нормальна практика, що існує в усіх державах, і міжнародне право не є винятком. Кожна держава, яка прагне стати повноцінним членом міжнародного співтовариства зобов'язана дотримуватись тих принципів, які визнані міжнародними організаціями не в залежності від власних переконань стосовно загальновизнаності цього принципу. Власне, в цьому і полягає основна їх властивість, завдяки якій загальновизнані принципи є ефективним і прийнятним регулятором суспільних відносин.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

Гваладзе Кетеван Семёновна

*Белгородский государственный национальный
исследовательский университет,
юридический факультет,
студентка, 2 курс, 081104 группа*

ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ЗАЩИТЫ ЧАСТНОГО ПРАВА

На данном этапе развития общества прослеживается тенденция развития средств защиты частного права в системе российского законодательства. Особенностью международных средств защиты частного права в системе отечественного права являются их эффективность и доступность. После вступления в Совет Европы, Россия взяла на себя обязательства по обеспечению и приведению в соответствие с международными стандартами российского законодательства, в связи, с чем был предпринят целый ряд шагов по имплементации международных норм в отечественную судебную-правовую систему. После таких преобразований, произошло расширение правовой защищённости субъектов частноправовых отношений. Поэтому актуальным и практически значимым является рассмотрение международных стандартов как средств защиты частного права.

Для исследования данной проблемы нужно обратиться к определению понятия международных стандартов. По определению Р.А. Мюллерсона, все международные нормы в области прав и свобод личности следует называть международными стандартами. Также многие авторы называют стандарты новым источником международного права. Э. Ридел полагает, что

стандарт может быть использован в качестве синонима нормы или принципа права и играть важную роль вместе с источниками международного права. Оппонентом данной точки зрения является Н.А. Цивадзе, которая считает, что стандарт может формулироваться в любой из норм, точнее, и договор, и обычай могут содержать стандартное правило. Исходя из анализа российского законодательства и международных актов, под стандартами следует понимать основные положения нормативно-правовых актов, закрепляющих основные права субъектов частноправовых отношений.

К видам международных стандартов как средствам защиты частного права относятся:

- 1) международный договор;
- 2) международный обычай;
- 3) решения международных межправительственных организаций;
- 4) постановления (решения) Европейского суда по правам человека.

Сегодня вопрос о международных стандартах в российском законодательстве - это вопрос эффективности защиты прав личности, наличия исчерпывающих национальных средств судебной защиты.

Эффективным средством защиты будет являться то, что инициировано частным лицом, а не дискреционным усмотрением должностных лиц. В соответствии с пунктом 1 статьи 35 Конвенции суд может принимать жалобы от любого физического лица, любой неправительственной организации или любой группы частных лиц, которые утверждают, что явились жертвами нарушения одной из Высоких Договаривающихся Сторон их прав, признанных в настоящей Конвенции или в Протоколах к ней. Высокие Договаривающиеся Стороны обязуются никоим образом не препятствовать эффективному осуществлению этого права.

Особенность стандартов заключается в том, что в отличие от закона в отношении их не применяется ограничение в правах. Например, если лицо осуществляет свои права и обязанности добросовестно, нет оснований для их ограничения. Стандарты относятся к такому поведению, которое не связано с ограничением частного права.

Несмотря на то, что в понятие «стандарт» вкладываются унифицированные минимально требуемые от государств-участников условия, данное понятие следует отличать от понятия основных принципов международного права. Как и стандарты, основные принципы следует рассматривать как международное средство защиты частного права, в том числе и в системе российского законодательства. По определению И.И. Лукашук, основные принципы международного права выражают единство двух категорий - принципов международного права и норм международного права, закрепляют основы современной системы международных отношений, отличаются универсальностью, стабильностью содержания, всеобщим характером.

В международном праве различают этические стандарты, закрепленные законом, нарушение которых является должностным проступком. Этические стандарты играют важную роль в административно-правовом механизме предупреждения и пресечения коррупции в системе государственной службы. Этические стандарты представляют собой организованный механизм отбора и подготовки кадров для государственной службы, административно-правовой защиты государственных служащих.

Резюмируя вышеизложенное, следует сделать вывод о том, что международные средства защиты имеют процедурный характер, что делает их более разнообразными с точки зрения социального назначения. Кроме того, международные средства защиты частного права отличаются доступностью, а в случае необходимости для обеспечения доступа к правосудию предусмотрено принятие социальных мер.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор, заведующий кафедрой теории и истории государства и права Белгородского государственного национального исследовательского университета Борисов Г.А.

ПРАВО НА ОСВІТУ УВ'ЯЗНЕНОЇ ОСОБИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ

Захист прав людини є пріоритетним завданням будь-якої держави. На сучасному розвитку нашої держави чи не найбільше проблем виникає при захисті прав і свобод осіб, які є ув'язненими. У зв'язку з цим важливим під час тримання особи у місцях позбавлення волі є забезпечення належного здійснення в'язнями комплексу належних їм прав і свобод. Одним із таких прав є право на освіту. Особа яка потрапила у місця позбавлення волі повинна мати можливість отримати необхідні загальні чи професійні знання, які дозволять їй повернутися в суспільство. Загальноосвітнє та професійно-технічне навчання здійснюється з метою сприяння розвитку особи, її виправленню та перевихованню і полягає не тільки в тому, що воно дає систему знань про закономірності розвитку природи та суспільства, розширює межі світогляду, сприяє інтелектуальному розвитку засуджених, залучає їх до досягнень науки і техніки, а й безпосередньо впливає на виховання засуджених.

Метою цієї роботи є дослідження міжнародно-правових норм, в яких закріплюються стандарти права на освіту ув'язненої особи.

Найбільш загальне і важливе значення в міжнародно-правовому регулюванні права на освіту у місцях позбавлення волі має ст. 26 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 р., де зазначено, що кожна людина має право на освіту. Початкова освіта повинна бути обов'язковою, технічна і професійна освіти повинні бути загальнодоступними, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного. Значення цього документу полягає в тому, що на міжнародному рівні було закріплено загальне право на освіту, в тому числі й у місцях позбавлення волі.

Ціла низка спеціальних міжнародно-правових актів регулює зазначене питання у більш конкретизованій формі. Одним із найважливіших з них є Мінімальні стандартні правила ООН поводження з в'язнями від 30.08.1955 р. Цей акт проголошує, що в'язням, які здатні мати з цього користь, слід забезпечувати можливість подальшої освіти, включно з релігійним вихованням у країнах, де таке допускається. Навчання неграмотних і молоді слід вважати обов'язковим, і органи тюремного управління повинні звертати на це особливу увагу. Виняткова роль згаданого акту полягає в тому, що він впроваджує обов'язковість освіти для осіб, які є молоддю та неграмотними. Ще одним важливим стандартом, який проголошується в цих правилах є те, що навчання в'язнів слід узгоджувати з діючою в країні системою освіти для того щоб звільнені в'язні могли вчитися далі без ускладнень.

Ще більш прогресивним і гуманним щодо освіти осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі є Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, які позбавлені волі від 14.12.1990 р. Принципові положення, які гарантують право на освіту неповнолітніх позбавлених волі полягають у наступному:

- освіта повинна по можливості забезпечуватися за межами виправної установи в школах громади, і в будь-якому випадку викладання має здійснюватися кваліфікованими викладачами за програмами, зв'язаним з системою освіти відповідної країни;

- у дипломах чи свідоцтвах про освіту, що видаються неповнолітнім, які перебували у виправних установах, не слід робити будь-яких позначок про те, що певний неповнолітній перебував у виправній установі;

- у межах, що дозволяють зробити відповідний вибір професії, та з урахуванням вимог адміністрації виправної установи неповнолітнім повинна надаватися можливість вибирати види робіт, які вони бажають виконувати.

Слід зазначити, що питання пов'язані з освітою осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі досліджувалися на дисертаційному рівні російським науковцем Бутенко Т.П., на її думку потрібно прийняти єдиний документ, що закріплює права осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі. Автор вважає, що з прийняттям такого акту міжнародного масштабу, механізм

забезпечення прав засуджених, у тому числі і в галузі освіти, буде переглянутий і вдосконалений. На нашу думку, з таким підходом важко погодитися, адже нині діючі акти міжнародно-правового характеру й є збірниками прав і свобод особи у тій чи іншій сфері суспільного життя. Дублювання певних положень у різних міжнародних актах не можна визнати підставою для прийняття ще одного акту, який узагальнював би права і свободи ув'язнених осіб. Інша справа, що потрібно здійснювати нормотворчу діяльність для забезпечення прав і свобод ув'язнених осіб шляхом посилення міжнародних стандартів у тій чи іншій сфері суспільного життя. Проте, така діяльність повинна здійснюватися не заради узагальнення певних норм, а для врегулювання тих суспільних відносин, які цього потребують.

Таким чином, слід відзначити те, що на міжнародному рівні питання права на освіту осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі регулюється в загальних міжнародних актах, які встановлюють правовий статус відповідних категорій осіб. Право на освіту є важливим соціально-культурним правом, яке повинно забезпечуватися державою належним чином. З огляду на зазначене державам необхідно здійснювати імплементацію норм міжнародних актів пов'язаних із правом на освіту ув'язнених осіб у власне національне законодавство. Зрозуміло, що в будь-якої держави існує багато інших нагальних проблем, проте діяльність спрямована на ресоціалізацію засуджених осіб повинна бути одним із головних напрямків діяльності держави у кримінально-виконавчій та соціально-культурній сфері.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ "ЮАУ імені Ярослава Мудрого" Любченко О.О.

*Діденко Наталія Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 45 група*

ДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Питання дотримання прав і свобод людини на сьогодні є одним із пріоритетних напрямів внутрішньої і зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Ефективний захист прав і свобод людини і громадянина є одним із найважливіших питань, що існують у суспільстві, його вирішення не можливе якби без зусиль з боку міжнародного співтовариства. Саме стан справ у сфері забезпечення прав і свобод, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Метою створення у повоєнний період таких міжнародних організацій, як Рада Європи та Європейські Співтовариства, було розв'язання двох основних проблем: подолання економічної руїни та припинення вчинення злочинів проти людської гідності. Рада Європи взяла під свою відповідальність питання захисту прав та свобод людини, тоді як Європейські Співтовариства були зосереджені головним чином на економічній відбудові Європи. Таке розмежування спричинило те, що права людини не були включені до предмету угод про утворення Європейських Співтовариств: вважалося, що процес економічної інтеграції не може привести до порушення прав людини. Тому, питання захисту прав людини в рамках європейської спільноти, займає відтепер чільне місце, зокрема при визначенні напрямків європейської інтеграції.

Передусім слід зазначити, що ефективність міжнародно-правового захисту прав і свобод людини і громадянина залежить від створення правових умов з боку національного права. Мова йде про виникнення прав, які б забезпечили гарантії реалізації вже загальновизнаних на міжнародній арені й закріплених не тільки у відповідних міжнародно-правових документах, а й у національному законодавстві прав та свобод людини. Наприклад, право на звернення до Європейського Суду з прав людини. Зазначене право виникає завдяки приєднанню до Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод людини та визнання юрисдикції такого судового органу, як Європейський Суд з прав людини. Проте, забезпечення цього права неможливе без сприяння держави-відповідача, на яку скаржиться заявник, і має полягати у сприянні процедурі подачі самої заяви до цього Суду.

Багато в чому захист прав і свобод людини та громадянина залежить від створення ефективної основи для його безперешкодного і швидкого здійснення. Це перш за все пов'язано з постійними змінами, що відбуваються у суспільних відносинах, які викликані політичними, економічними та іншими перетвореннями, і зумовлюють швидке реагування, застосовуючи ті засоби захисту, що вже існують і створюючи нові й ефективні механізми захисту прав і свобод людини та громадянина, приділяючи велику увагу охороні цих прав та запобігаючи їх порушенню.

Україна як член Ради Європи та країна, яка ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, прагне реформувати правову систему та наблизити її до сучасної європейської системи права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян.

Захист прав і свобод людини і громадянина не обмежується лише положеннями Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Існує ряд міжнародно-правових актів стосовно захисту прав людини, який включає, зокрема, такі фундаментальні документи як Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. так і більш конкретні, як Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти 1960 р. та ін.

Ефективність захисту прав і свобод людини і громадянина перебуває у прямій залежності від правової культури всіх суб'єктів цього процесу. Мова йде про обізнаність суспільства із засобами і способами захисту своїх законних прав і свобод. Окреслена проблема гостро постає в інтеграційних процесах України до Європейського Союзу. Посадова особа, яка застосовуватиме право Європейського Союзу, повинна бути ознайомлена з його природою, суттю і чітко знати, де знайти відповідну правову норму, що підлягає застосуванню.

На міжнародному рівні існує ряд інститутів, що покликані забезпечити захист прав людини. Зокрема, Комітет з прав людини ООН, Європейський суд з прав людини, Верховний комісар ООН з прав людини, Комітет з прав дитини, Комітет проти катувань та інші. Таким чином, способів міжнародного захисту прав і свобод людини у сучасних умовах існує чимало. Проте, важливим на сьогодні є дослідження питань, пов'язаних із ефективністю функціонування зазначених міжнародних інституцій та реальною можливістю пересічних громадян (людей) використовувати їх для захисту своїх прав.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Дорошенко Олександр Валентинович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 43 група*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Війна — складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами, національними і соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їх збройними силами. Це специфічна форма вияву соціальних відносин, у якій домінує збройна боротьба як продовження політики, що підпорядковує своїм цілям усі сфери суспільного життя. В історії людства рідко бували періоди, коли на землі існували лише загальний мир і злагода. На сьогодні озброєні конфлікти охопили райони та континенти, які раніше були стабільними. У перші роки після закінчення холодної війни кількість збройних конфліктів пішла на спад, проте потім вона знову стала зростати. Це та інше підтверджується подіями на африканському континенті (Єгипет, Сирія, ін..), а також європейському (Росія-Грузія). Під час війни не рідко постає питання про забезпечення прав людини, а головне - їх захист.

Загальним питанням збройних конфліктів присвячені праці таких учених-фахівців у галузі права збройних конфліктів, як А.Х. Абашидзе, І.Н. Арцибасов, І.П. Бліщенко, М.М. Богуславський, В.А.Карташкін, Ю.М.Колосов, І.І. Лукашук, Ф.Ф. Мартенс, В.І. Поздняков, В.В. Пустогаров, Ю.А. Решетов, Л.І. Савінський, Г.І. Тункін, Р.А. Тузмухамедов, О.І. Тиунов, Л.М. Шестаков та ін. Проте комплексного дослідження щодо захисту прав людини під час збройних конфліктів не проводилося, що свідчить про актуальність обраної теми.

На сьогодні прийнято понад 350 міжнародних документів, також понад 200 — у Європі у сфері прав людини. Вони, насамперед, регламентують рівноправність; заборону дискримінації; право брати участь в управлінні державними справами; заборону жорстокого, принизливого поводження з будь-ким; заборону рабства, работоргівлі і примусової праці; право на свободу і особисту недоторканність, свободу думки, совісті і релігії; право на мирні збори тощо.

Правове регулювання питань захисту прав і основних свобод людини в період збройних конфліктів здійснюється наступними міжнародними актами: Женевською конвенцією про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 р. («I Женевська Конвенція»), Женевською конвенцією про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які потерпіли в корабельній аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 р.

(«II Женевська Конвенція»), Женевською конвенцією про ставлення до військовополонених від 12 серпня 1949 р. («III Женевська Конвенція»), Женевською конвенцією про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. («IV Женевська Конвенція»), а також двома протоколами, що доповнили вказані конвенції, – Додатковим протоколом, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 р. (Протокол I) і Додатковим протоколом, що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 р.

На сьогодні збройний конфлікт не містить основних ознак, властивих війні як особливому стану суспільства, а також необхідних правових критеріїв, що визначають його як війну. Тому поняття «збройний конфлікт» не тотожне поняттю «війна» і навпаки. З цього виходить принцип – будь-яка війна є збройним конфліктом, але не кожний збройний конфлікт є війною. При цьому аналіз норм, що стосуються конфліктів указаних типів, дозволяє зробити висновок про не зіставлення кількості статей на підставі того, що Женевські конвенції 1949 р. разом з Додатковими протоколами до них 1977 року містять тільки 30 положень щодо збройних конфліктів не міжнародного характеру і майже 500 статей щодо міжнародних війн.

Регламентація захисту прав людини у період збройних конфліктів обумовлена рядом чинників. По-перше, держави, безумовно, зрозуміли, що неприборкане насильство і смертоносна зброя заподіюють під час внутрішніх конфліктів такі ж страждання, як і під час війн між державами. Більш того, у збройних конфліктах, що не носять міжнародного характеру, особливо велика кількість людських жертв і страждань, оскільки в таких конфліктах якнайширше втягується цивільне населення.

По-друге, після другої світової війни колосальний розвиток отримала ідея прав людини. Міжнародне право у галузі захисту прав людини цілком свідомо й обмірковано «втручається» у внутрішні справи держав. При всіх відмінностях між гуманітарним правом, яке застосовується у період збройних конфліктів неміжнародного характеру, і правом прав людини не слід забувати, що і те і інше має загальну мету – забезпечення захисту і поваги людської гідності за будь-яких обставин.

У будь-якому випадку, збройний конфлікт, чи війна є негативом який неодмінно позначається на правах і свободах людини. Під час зазначених протистоянь, зазвичай, учасники протиріч переступають рамки, чим спричиняють тяжкі наслідки. Це спричинено також і тим, що в сучасному міжнародному праві є істотна прогалина: відсутні положення, які безпосередньо стосуються конкретних ситуацій, що виникають під час внутрішніх безладів і напруженості. Оскільки до таких ситуацій не застосовуються положення статей Додаткового протоколу II, єдиною нормою, що стосується захисту прав людини в умовах внутрішніх безладів і напруженості, є стаття 3 – загальна для всіх Женевських конвенцій 1949 року. Звичайно, у всіх таких ситуаціях повинне застосовуватись право відносно прав людини, проте його положення як такі не пов'язані зі встановленням будь-якого роду обмежень стосовно зіткнень між органами влади й опозиційними групами всередині держави.

Ще однією прогалиною у міжнародному гуманітарному праві, присвяченому захисту прав людини, є відсутність норм, що регламентують зобов'язання відносно окремих осіб або груп осіб, які знаходяться в опозиції до уряду, в будь-який період зіткнення. Таким чином, з метою удосконалення міжнародного законодавства про захист прав людини в період міжнародних і не міжнародних конфліктів, є доцільним заповнити вказані прогалини.

Насамкінець слід зазначити, що, не дивлячись на всі вище перелічені прогалини, безперечним є той факт, що в період як внутрішніх, так і міжнародних конфліктів людям доводиться випробовувати серйозні страждання, і тому необхідно зробити все можливе для полегшення їх долі.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Дубінчин Олег Михайлович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 48 група*

ПРАВО НА «РОЗУМНИЙ СТРОК» РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ В АСПЕКТІ ПРАВА ОСОБИ НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

Виконання завдань правосуддя у кримінальних справах, ефективність його здійснення і забезпечення невідворотності покарання щодо осіб, винних у вчиненні злочинів, або виправдання невинуватих, великою мірою залежать від якнайшвидшого вирішення судом цих справ по суті. Тяганина при розгляді кримінальних справ спричиняє непродуктивну витрату робочого часу, як суду, так і інших учасників процесу, негативно впливає на відновлення законних інтересів потерпілих від злочинних дій та додержання прав підсудних.

Законом України від 17 липня 1997 року Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенція), яка стала частиною національного законодавства. Саме цей міжнародний документ вперше зорієнтував суддів на необхідність розгляду кримінальної справи протягом розумного строку.

Згідно ст. 6 Конвенції, кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків або при встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього, має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Європейський Суд з прав людини (далі - Суд) сформував широку практику з питань застосування статті 6 Конвенції в частині оцінки розумності строку проведення досудового слідства та судового розгляду. У цьому контексті варто зазначити, що відповідно до статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 року, суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Пленум Верховного Суду України, акцентуючи увагу на прецедентній практиці Суду, у Постанові №1 від 27 березня 2009 року «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» додатково наголосив, що «враховуючи положення статті 9 Конституції України та беручи до уваги ратифікацію ... Конвенції ... та прийняття Закону України ... «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди також повинні застосовувати Конвенцію ... та рішення Європейського суду з прав людини як джерело права ...».

У практиці Суду чітко вбачається конкретизація початкового та кінцевого моменту перебігу «розумного строку» розгляду кримінальної справи. Моментом початку провадження у кримінальній справі служить момент висунення обвинувачення або «судове повідомлення». Останнім днем вважається день ухвалення останнього рішення, навіть якщо це рішення було прийняте за апеляцією. Так, наприклад, у справі «Меріт проти України» Суд надав наступні твердження: «У кримінальних справах «розумний строк», передбачений статтею 6 § 1 Конвенції, починається з того часу, коли особі було пред'явлено обвинувачення; це може статись як до

моменту розгляду справи в суді, так і з дня арешту, дня, коли відповідна особа була офіційно повідомлена, що проти неї висунуте обвинувачення у справі, або з дня, коли було розпочато досудове слідство. Щодо закінчення «строку» у кримінальних справах, період, передбачений статтею 6 §1 Конвенції, включає все провадження у справі, у тому числі процес апеляції.

Варто зазначити, що поняття «обвинувачення» у практиці Суду не є тотожним поняттю «обвинувачення» з погляду національного кримінально-процесуального закону. У справі «Салов проти України» Суд зазначив, що «поняття «обвинувачення» має «автономне» значення; воно повинно розумітися в сенсі Конвенції, а не лише в контексті його значення в національному праві. Таким чином, воно може визначатися як «офіційне повідомлення особи компетентним органом державної влади, в якому стверджується, що особа вчинила кримінальний злочин», визначення, яке також відповідає поняттю «настання важливих наслідків для стану підозрюваного».

При визначенні поняття «розумний строк» важливо також враховувати позицію Суду щодо повернення справ на додаткове розслідування або новий розгляд. У справі «Антоненков та інші проти України» Суд зазначив, що повернення справи на додаткове розслідування – це «процесуальний крок тимчасового характеру, який не містить елементів фінального судового рішення у кримінальній справі та не становить остаточного визначення обвинувачення проти заявника».

Враховуючи наявність значної кількості рішень Суду, в яких констатується порушення Україною статті 6 Конвенції, Верховний Суд України сформулював власну позицію з приводу початку та закінчення перебігу «розумного строку», яку виклав у своєму Листі від 25.01.2006 р. №1-5/45 «Щодо розумних строків розгляду справ». Зокрема, він наголосив, що «тривалість провадження у кримінальній справі розпочинається з моменту винесення постанови про притягнення особи як обвинуваченого, затримання особи за підозрою у скоєнні злочину чи допиту її як підозрюваного (навіть допиту особи як свідка, якщо з протоколу допиту вбачається, що на момент допиту слідчий уже підозрював допитуваного у причетності до конкретного злочину) залежно від того, яка з указаних подій сталася раніше, і закінчується винесенням остаточного рішення у кримінальній справі. При цьому період розгляду кримінальної справи не ділиться на стадії досудового слідства та судового розгляду й аналізується з точки зору його розумності в цілому».

Практикою Суду напрацьовано наступні критерії визначення «розумного строку» розгляду справи: 1) складність справи; 2) поведінка заявника; 3) поведінка органів державної влади (насамперед суду); 4) важливість справи для заявника. Так, наприклад, у справі «Антоненков проти України» Суд наголосив, що «розумність тривалості провадження має бути оцінена в світлі конкретних обставин справи з врахуванням критеріїв, напрацьованих Європейським судом, зокрема складності справи та поведінки заявника і відповідних державних органів». На зазначених вище критеріях Судом акцент було також зроблено у рішеннях у справах «Меріт проти України», «Калініченко проти України», «Саф'яннікова проти України», «Цихановський проти України», «Фандралюк проти України», «Федько проти України», «Іванов проти України», «Кобцев проти України», «Юртаєв проти України» та інших.

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України, який прийнятий 13.04.2012 року та набере чинності 19 листопада 2012 року, містить окрему статтю 28 «Розумні строки», в якій визначено наступні критерії для визначення розумності строків кримінального провадження: 1) складність кримінального провадження; 2) поведінка учасників кримінального провадження; 3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

Отже, право на розумний строк розгляду кримінальної справи є важливою складовою права особи на справедливий судовий розгляд, яке передбачено статтею 6 Конвенції. Практикою Суду сформульовано критерії для визначення розумності строків кримінального провадження, які знайшли відображення у новому Кримінальному процесуальному кодексі України, що є позитивною тенденцією.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

ОРГАНИ ООН У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Міжнародні нормативно-правові гарантії політичних прав і свобод людини й громадянина – це система універсальних міжнародних норм права, що закріплюють стандарти у сфері політичних прав і свобод громадян які є обов'язковими для виконання всіма державами. Основи широкого розвитку співробітництва держав у сфері політичних прав людини заклад Статут Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) та його органи, діяльність яких спрямована на забезпечення миру на землі.

З огляду на те, що зазначені органи створювались поступово, з метою всебічного забезпечення прав і свобод людини, актуальною для дослідження є динаміка їх створення та предмет регулювання, що дозволить більшою мірою визначити коло тих питань, які розглядаються ООН.

Відповідно до ст. 1 Статуту ООН перед цією організацією ставиться мета: «Здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру і в заохоченні і розвитку поваги до політичних прав людини, основних свобод для усіх, без різниці раси, статі, мови і релігії».

Першим органом, підпорядкованим ООН, є Економічна і Соціальна рада (ЕКОСОР), створена 1946 р., та її допоміжні органи. Зазначені органи створені і працюють під керівництвом Генеральної асамблеї ООН. На ЕКОСОР покладено дуже важливі практичні аспекти у сфері співробітництва з питань політичних прав людини.

Комісія з прав людини – постійний допоміжний орган, створений ЕКОСОР у 1946 р. Вона є основним органом з прав людини, який займається широким колом проблем: проводить дослідження і готує пропозиції та доповіді для ЕКОСОР; займається розробкою заходів для запобігання дискримінації за ознаками статі, мови, релігії; готує проекти декларацій і конвенцій у сфері соціальних, економічних і цивільних прав людини; курує питання свободи інформації, становища жінок та ін.

Так само, у 1946 р. Економічною і Соціальною Радою була створена Комісія про статус жінок. До її функцій входить: підготовка рекомендацій і доповідей Раді про заохочення прав жінок у політичній сфері; винесення рекомендацій Раді з найбільш важливих проблем, що потребують негайного розгляду, у сфері прав жінок з обліком необхідності застосування принципу рівності в правах чоловіків і жінок.

Наступним органом є Управління Верховного комісара ООН зі справ біженців, створене Генеральною асамблеєю в 1951 р. Метою зазначеного органу є забезпечення міжнародного захисту біженців, турбота про яких входить до його компетенції. До компетенції цього органу входить: сприяння укладенню і ратифікації міжнародних конвенцій про захист біженців; сприяння урядовим і приватним зусиллям, спрямованим на заохочення добровільної репатріації біженців або їх асиміляція в нових країнах тощо.

Міжнародний надзвичайний фонд допомоги дітям було створено як тимчасовий орган ООН у 1946 р. З 1953 р. він функціонує на постійній основі. До завдань фонду входить співробітництво з урядами, особливо країн, що розвиваються, з метою забезпечення благополуччя дітей та підлітків.

Секретаріат ООН забезпечує адміністративно-технічну діяльність системи ООН у сфері політичних прав людини, а саме: підготовку визначеної інформації і довідкових матеріалів, підбір і поширення документації, постійні контакти з урядами і спеціалізованими установами. Центр з прав людини – це головна ланка Секретаріату ООН, який знаходиться у Женеві. Функції Центру полягають у наступному: забезпечення послуг Секретаріату, необхідних органам ООН, які займаються політичними правами людини; надання консультативного обслуговування і технічної допомоги у сфері прав людини, а також координація зв'язків із питань прав людини з неурядовими організаціями і засобами масової інформації тощо.

Комітет проти катувань створено у 1987 р. згідно зі ст. 17 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання. Даний

комітет формує загальні правила і норми, які стосуються вчинення злочинів загальними і спеціальними суб'єктами, визначає можливі межі їх відповідальності, які повинні враховуватись країнами при формуванні норм загалом кримінального та кримінально-процесуального права.

Існують також інші міжнародні органи в системі ООН, які виступають як гарантії прав і свобод людини й громадянина. З огляду на зазначене, процес формування структури досліджених органів проходив у своєму розвитку кілька етапів, забезпечуючи права людей, які найбільше потребували такого забезпечення, тим самим сформувавши багатоланкову, складну систему, яка продовжує розвиватись і вдосконалюватись і сьогодні. Таким чином, за допомогою ефективної діяльності органів ООН приймається цілий ряд міжнародно-правових актів, що є важливим внеском у гарантування і закріплення конституційних прав і свобод не лише на міжнародному, але і на національних рівнях. Ця діяльність забезпечує їх дотримання і можливість практичної реалізації, досягаючи мети створення ООН.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Закревська Марина Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 42 група*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА МОВУ В УКРАЇНІ ТА ШВЕЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сьогодні проблема захисту мовних прав є актуальною для більшості країн світу, в яких через різні об'єктивні обставини сформувався багатонаціональний склад населення. Фахівці зазначають, що в сучасних незалежних країнах існують понад 5000 етнічних та 600 мовних груп.

Для правового розв'язання питань про забезпечення захисту прав національних меншин, зокрема мовних, на регіональному рівні Рада Європи розробила декілька основоположних міжнародно-правових документів. Серед них Рамкова конвенція про захист національних меншин, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.

Але, при ратифікації цих документів кожна країна враховує власні особливості культури, історії, законодавства та суспільних настроїв. І дуже часто, мовне питання, в силу за політизованості чи інших факторів стає яблуком розбрату в державі.

Враховуючи, що в Україні проблема мовного питання постала досить гостро, хотілося б порівняти практику регулювання статусу мов в нашій державі та в Швеції.

Для порівняння я обрала саме Швецію через те, що це одна з найбільш багатонаціональних країн світу. Сучасне шведське суспільство можна по праву назвати мультикультурним, тобто соціально розрізненим, що включає в себе представників різних етносів та культур.

Ці обставини призвели до того, що на території Швеції почала звучати різноманітна мова, яка прагнула визнання та поширення. Влада країни, з метою збереження мов національних меншин та їх правового захисту ратифікувала Європейську хартію регіональних мов або мов меншин та офіційно визнала п'ять мов, як мов меншин. Офіційне спілкування здійснюється шведською мовою, але довгий час її не було визнано Законом, як офіційну.

Можливо так тривало і надалі, але головною загрозою для шведської мови стала англійська. Нею в досконалості володіє і користується більшість шведів. Частина політиків відмовляється від допомоги перекладачів, навіть на офіційних міжнародних переговорах. Більшість академічних підручників починаючи з початкової школи надруковані англійською. Англійська стала щоденною мовою для громадян.

Саме тому з 1 травня 2009 року законодавчим актом було взято шведську мову під охорону і надано їй статус державної. Що стосується мов національних меншин, то в 2010 році був прийнятий Закон «Про підтримку мов малочислених народів». В цьому нормативно-правовому акті передбачається відповідальність громадськості за захист і заохочення мов національних меншин, право фізичних осіб використовувати мову меншини в зверненнях до органів влади, до

суду та отримувати відповіді від цих органів тією ж мовою, право на отримання освіти мовою меншини та інше.

Що ж стосується України, то існує схожа ситуація, але діаметрально протилежні шляхи її історичного формування та сучасного врегулювання. На відміну від Швеції, де національна багатоманітність формувалася шляхом еміграції населення, українська мультикультурність утворювалася шляхом військових захоплень, революційних переворотів та приналежності до складу різних держав. Українська мова довго не визнавалася та заборонялась для використання. Лише після проголошення незалежності України їй надано офіційний статус.

В Конституції України передбачається, що Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Але після врегулювання статусу української мови виникає необхідність регламентації інших мов – мов меншин. Для цього було ратифіковано Європейську хартію регіональних мов або мов меншин та ряд інших нормативно-правових актів.

В результаті чого кримсько-татарська та російська мови визнавалися регіональними мовами на території АРК.

Згодом загострилася, схожа зі Швецією, проблема регламентації російської мови, у зв'язку з її широким застосуванням. Але, англійська мова у Швеції набула поширення у зв'язку з інтеграцією до Євросоюзу, а в Україні російська через історичне коріння більшості населення.

Для врегулювання цього питання було прийнято Закон України «Про засади державної мовної політики» Закон встановлює, що державною мовою є українська мова, але істотно розширює використання регіональних мов, якщо кількість носіїв цих мов не менше 10% від населення певного регіону, а в окремих випадках й менше 10%.

Не вдаючись в подробиці Закону, можна зазначити, що ідея законодавців спрямована на демократичний розвиток подій вирішення мовного питання. Але при реалізації цього Закону втрачається дух демократизму і зачіпаються інтереси громадян. Це виражається тими факторами, що регіональними мовами, крім російської, володіють лише невеликі групи людей, на відміну від Швеції, де мови меншин мають широке застосування. Крім того, не можливо забезпечити гарантії передбачені Законом, наприклад про освіту регіональною мовою, у зв'язку з відсутністю ресурсів.

На прикладі цих двох країн можна побачити, що вирішення одного і того ж питання може бути найрізноманітніше. Але, найголовніше, щоб при цьому кожній людині надавалося право і можливість використовувати рідну мову, вивчати інші мови, а реалізація цих прав не зменшувала значення та вагомості державної мови, яка для кожного громадянина має бути символом єдності та неподільності держави.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Селіхов Д.А.

Ищенко Дарья Ивановна

*Белгородский государственный
национальный исследовательский университет,
юридический факультет,
студентка, 1 курс, 081206 группа*

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОСНОВАННОЙ ЗАЩИТЫ ПРАВ ГРАЖДАН РОССИИ НА МЕЖДУНАРОДНОМ УРОВНЕ

Нельзя не отметить, что многие признанные теоретики права уделяли внимание проблеме становления, развития и совершенствования механизма международно-правовой защиты прав человека. В то же время, как правильно заметил профессор А.В. Стремоухов: «Несмотря на научную добросовестность, во-первых, авторов и обстоятельность их работ, многие исследования страдают незавершенностью, в них не в полной мере разработан понятийный аппарат феномена международно-правовой защиты человека. Во-вторых, в работах недостаточно используется

системный подход в изучении этого явления. В-третьих, отдельные положения, касающиеся реализации механизма международно-правовой защиты основных прав человека, изложенные в них, морально и юридически устарели и требуют нового осмысления».

В данной связи выдвигается идея разработки общечеловеческой, глобальной концепции прав человека в целом и общечеловеческой концепции формирования универсальной модели системы отношений, частью которых являются права человека. По всей видимости, здесь должно быть взаимодействие: не только национальные системы должны согласовываться с международной, но и последняя, продолжая развиваться, должна совершенствоваться с учетом новых достижений в системах прав человека всех стран мира.

На сегодняшний день почти повсеместно принята формула, из которой следует, что каждое государство в международно-правовом плане обязано по отношению к своим гражданам гарантировать и соблюдать основные международные стандарты в области прав человека. Это напрямую следует из того, что правовые системы государств и система международного права имеют не только качественные отличия, но и общую основу, правовую природу, принципы права и категории. С этим связана возможность международной унификации права. Одна из форм их сближения - закрепление норм международного права в качестве элемента внутригосударственной правовой системы. В части 4 статьи 15 Конституции Российской Федерации (далее – Конституции РФ) впервые закреплено, что общепризнанные принципы и нормы международного права, международные договоры Российской Федерации являются составной частью ее правовой системы.

Ни для кого не секрет, что Конституция РФ играет важнейшую роль в согласовании (гармонизации) международного и национального права, взятых Россией на себя международных обязательств и потребностей общенационального развития. Нельзя не согласиться с мнением А.Я. Петрова в том, что «кардинальным образом изменяет подход к содержанию правовой системы России, ее структуре, иерархии нормативных правовых актов». При этом защита прав граждан России может осуществляться известным образом с использованием норм международного права.

Реализация прав человека и гражданина на основе Конституции РФ и соблюдения приоритетности норм международного права является одним из направлений конституционно-правовой политики. Таким образом, исходя из положений части 4 статьи 15, статьи 17 и статьи 18 Конституции РФ, права и свободы человека согласно общепризнанным принципам и нормам международного права, а также международным договорам РФ являются непосредственно действующими в пределах юрисдикции РФ. Поэтому авторы считают, что они определяют смысл, содержание и применение законов, деятельность законодательной и исполнительной власти, местного самоуправления и обеспечиваются правосудием.

Согласно части 3 статьи 46 Конституции РФ, каждый вправе в соответствии с международными договорами Российской Федерации обращаться в межгосударственные органы по защите прав и свобод, если исчерпаны все имеющиеся внутригосударственные средства правовой защиты. Это право обусловлено наличием соответствующих международных договоров России и используется, если исчерпаны все имеющиеся внутригосударственные средства правовой защиты. Жалобы на нарушение прав и свобод чаще всего подаются в Комитет по правам человека Организация Объединенных Наций и в Европейский суд по правам человека. Указанное направление правовой политики предполагает наличие возможности для личности использовать наряду с нормами национального законодательства международно-правовые нормы.

По нашему мнению, конституционно-правовая политика должна быть направлена на создание прецедентов применения норм международного права, предоставления организационно-материальных условий и правовых гарантий для осуществления декларируемых в Конституции РФ положений. Значительное число международно-правовых актов, их преемственность, конкретно-историческая, универсальная и общечеловеческая значимость подтверждают их актуальность для развития демократии в России.

Резюмируя вышеизложенное, следует сделать вывод о том, что международная юридическая обязанность России состоит не просто в соблюдении ею прав человека, а в полной их реализации с

помощью государственно-правовых средств. Ориентирами на пути совершенствования способов и механизмов обеспечения прав человека должны стать внутреннее законодательство и имплементация действующих и ратифицированных международных актов по правам человека.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор, заведующий кафедрой теории и истории государства и права Белгородского государственного национального исследовательского университета Борисов Г.А.

*Кисличенко Олена Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 4 курс, 10 група*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЮРИДИЧНУ ПРАКТИКУ

Інтеграція до європейських міжнародних організацій є стратегічним напрямом зовнішньої політики України. Україна здійснює свою зовнішню політику на основі загальновизнаних норм і принципів міжнародного права. Цей курс проводиться Україною і у внутрішній політиці. Однак залишаються гострі проблеми, на які звертали і звертають увагу європейські інституції. Зокрема, Парламентською асамблеєю Ради Європи, Україні рекомендовано проводити національну політику у відповідності до принципів, проголошених Європейською соціальною хартією, привести нормативну базу і правовий механізм захисту соціальних прав людини в Україні у відповідність до європейських стандартів, і тим самим забезпечити соціальну захищеність громадян.

Держава зобов'язана гарантувати і дотримувати основні стандарти в галузі прав людини, засновані на принципі пріоритету соціальних та особистих прав, свобод і обов'язків людини над загальнодержавними. Кожна людина має невід'ємні та юридично забезпечені права, які захищають її від втручання держави та зловживання владою з боку уряду.

Стаття 46 Конституції України окреслює загальні засади політики, що проводиться Україною в галузі соціального захисту громадян. Громадяни, які в силу природних, не залежних від них причин, не можуть власними зусиллями забезпечити своє існування, вправі розраховувати на належне життєзабезпечення з боку держави.

Система соціального забезпечення носить національний характер. Перелік соціальних прав та механізм їх забезпечення в багатьох країнах не тотожний. Вони мають спільні риси, але між ними є й відмінності, які визначаються економічними, соціальними і політичними пріоритетами країни.

Держава, реалізуючи соціальну функцію, визначає джерела фінансування соціального забезпечення, а також встановлює критерії надання соціального забезпечення. Однак такі критерії не можуть бути довільними, що досягається за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх механізмів самообмеження держави, до числа яких відносяться міжнародні зобов'язання у сфері соціального забезпечення. Міжнародно-правові акти визначають той універсальний комплекс основних прав і свобод, який у єдності з конституційними правами повинен забезпечити нормальну життєдіяльність людини.

Міжнародно-правове регулювання, у сфері соціального забезпечення, засноване на міждержавному співробітництві. Метою співробітництва держав, у галузі соціального забезпечення, є зрівняння в правах громадян договірних держав з громадянами країни перебування.

Джерелами міжнародно-правового регулювання у сфері соціально-забезпечувальних відносин є акти Організації Об'єднаних Націй та Міжнародної організації праці, внутрішньодержавні акти та двосторонні міжнародні договори. Кожна держава світу, яка взяла на себе зобов'язання виконувати міжнародні конвенції, у тому числі й з прав людини, повинна керуватися принципами і нормами цих угод у своєму внутрішньому законодавстві. Норми, що

містяться в міжнародних документах обов'язкові для законотворчості держави, тобто є міжнародними стандартами.

Для реалізації конституційно закріплених прав і свобод людини в Україні необхідно мати налагоджений конституційно-правовий механізм. На нашу думку, конституційно-правовий механізм реалізації соціальних прав передбачає: 1) приведення національного законодавства у відповідність до положень Європейської конвенції; 2) застосування положень Європейської конвенції з урахуванням практики Європейського Суду; 3) зміну тієї правозастосовної практики, яка призвела до порушення Європейської конвенції; 4) наявність юридичної відповідальності конкретних представників органів державної влади і посадових осіб, з вини яких сталося встановлене Європейським Судом порушення Європейської конвенції; 5) створення умов для реалізації права на звернення до Європейського Суду; 6) виконання рішень Європейського Суду.

Проведений аналіз свідчить про те, що стан чинного законодавства України в соціальній сфері на рівні нормотворчості досяг мінімального рівня, створено основи організаційно-правового забезпечення соціального захисту. Громадянські та політичні права сьогодні є більш захищеними, аніж соціальні та економічні. Негативні чинники існуючої в Україні системи соціального захисту зумовлені застарілими підходами, що залишилися від командно-адміністративної системи.

Національні суди та міжнародні органи ефективно захищають лише громадянські права, але коли мова заходить про соціально-економічні права, то тут уже стоїть питання, чи зможе держава виділити певні ресурси і фінанси для реалізації цих прав. Необхідними умовами реалізації соціальних прав людини є наявність достатніх економічних ресурсів, соціальної інфраструктури, ефективної системи суспільного розподілу. Важливо усвідомлювати, що держава повинна прагнути не лише до закріплення міжнародних стандартів у національному законодавстві, а й до виконання взятих на себе зобов'язань шляхом забезпечення їх практичної реалізації.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

Кім Ірина Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 45 група

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Інтеграція до європейських структур є стратегічною метою України, адже є найкращим способом реалізації національних інтересів побудови економічного розвинутої демократичної держави та зміцнення її позиції у світі. Україна обрала шлях приведення українського законодавства у відповідність із міжнародними стандартами. Орієнтація на право Європейського союзу стає істотним чинником розвитку законодавства інших країн, у тому числі й України.

Проблеми адаптації законодавств, урахування міжнародного досвіду в національних правових системах останнім часом відіграють провідну роль у досягненні відповідності національного законодавства до європейського права.

Науковець О.О. Хоменко вважає зазначені питання надзвичайно актуальними як для наукового осягнення, так і для практичного опанування. Актуальність цієї проблематики для України є очевидною і беззаперечною, що зумовлена переліком правових реформ для України.

Ратифікація Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема, обумовила необхідність приведення у відповідність з європейськими стандартами раніше прийнятих Україною законодавчих і нормативно – правових актів щодо прав і свобод громадян. Важливе значення для забезпечення судового захисту прав і свобод громадян мала ратифікація Україною у 1997 році Протоколів до Європейської конвенції про захист прав і свобод людини 1949 року. Це призвело до розширення переліку гарантованих прав і свобод для громадянина України, що підлягають судовому захисту, посиленню ролі і відповідальності органів законодавчої, виконавчої та судової влади за забезпечення їх реалізації.

А. Осетинський зазначає, що вдосконалення судочинства в Україні сприятиме створенню умов для утвердження верховенства права і забезпечення кожному права на швидкий та справедливий судовий розгляд справ у незалежному та неупередженому суді, що цілком узгоджується з метою наближення до європейських стандартів правосуддя.

Основний Закон України та Закон України «Про судоустрій та статус суддів» передбачає створення нової судової системи, яка повністю відповідатиме європейським стандартам та створить умови для реального захисту прав і свобод людини і громадянина, дасть можливість вирішити широке коло питань, пов'язаних з виконанням внутрішньодержавних функцій і міжнародних зобов'язань України.

Аналізуючи стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав людини, ряд авторів справедливо зазначають, що владою здійснюються певні кроки щодо приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів прав людини та їх запровадження на практиці. Проте, сьогодні вимагає посилення заходів для забезпечення виконання взятих Україною зобов'язань у галузі прав і свобод людини. В. Крижановський говорить, що з цього приводу слід підтримати пропозицію Н. Карпачової про розробку Національної програми щодо адаптації законодавства України до міжнародних стандартів у галузі прав людини, де потрібно визначити перелік універсальних та регіональних конвенцій з прав людини, які потрібно ратифікувати в першу чергу.

Насамперед проблема імплементації європейських стандартів у галузі прав людини вимагає вирішення питання про місце відповідних міжнародних договорів у національній правовій системі. При цьому, підкреслює В. Тацій, значення міжнародно – правових договорів у сфері прав людини при регулюванні внутрішньодержавних відносин не повинно зводитися виключно до застосування їх положень у процесі подолання прогалин і колізій у національному законодавстві, а суди у своїй практиці мають звертатися до положень визнаних Україною міжнародно – правових договорів з прав людини у процесі тлумачення відповідних норм національного законодавства, що дасть змогу забезпечити його застосування у світлі міжнародних стандартів прав людини.

Таким чином, належна й ефективна імплементація норм міжнародного права у національне законодавство дозволить значною мірою вдосконалити практику правозастосування в Україні. Держава має оновити законодавство відповідно до міжнародних принципів і стандартів у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Тому, реформуючи національну правову систему відповідно до норм ЄС, необхідно одночасно з адаптацією вже наявних законів приймати нові, узгоджені з правовим полем ЄС, законодавчі акти, що потребує злагодженої роботи всіх гілок влади.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Книш Микола Вікторович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 45 група*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ РЕЛІГІЙНИХ ПРАВ

Становлення України на світовій арені як незалежної та демократичної держави вимагає впевнених та однозначних кроків для подальшого її розвитку в обраному напрямку. Особливого захисту потребують такі права, як свобода совісті, свобода віросповідання та свобода функціонування релігійних організацій при забезпеченні їх рівності перед законом. Саме тому необхідним є дослідження міжнародно-правових механізмів захисту релігійних прав людини як таких, що ввібрали в себе позитивний досвід провідних країн. Виходячи з того, що в останні роки існує тенденція до збільшення кількості нових релігій, та збільшення частки населення, що сповідує нетрадиційні для України релігії загалом, досліджуване питання набуває особливої актуальності.

Актуальності досліджуваній темі додає й факт того, що жодних досліджень у такому форматі проведено не було. Загалом же окремими питаннями забезпечення релігійних прав займалися такі науковці, як А.В. Ковбан, Н.Л. Штурмак, Л.В. Ярмол, та інші.

Слід зазначити, що свобода віросповідання як фундаментальне загальноновизнане право людини знайшла своє відображення в основоположних міжнародних актах із прав людини. Міжнародно-правовий захист релігійних прав людини міститься у низці таких актів. Зокрема, ст. 18 Загальної декларації прав людини (ООН, 1948) затверджує право кожної людини на свободу думки, совісті і релігії, включаючи право змінювати свою релігію а також здійснювати релігійні обряди. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права (ООН, 1966) у ст. 18 закріплює положення, що ніхто не повинен зазнавати примусу, що принижує його свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір. Конвенція про захист прав людини та основних свобод (Рада Європи, 1950) у ст. 9 зазначає, що свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Аналогічне положення міститься й у ст. 10 Хартії Європейського Союзу про основні права (ЄС, 2000). Дещо далі пішли розробники Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на підставі релігії чи переконань (ООН, 1981), які у преамбулі вказали про те, що ігнорування та порушення прав людини, зокрема права на свободу думки, совісті, релігії та переконань будь-якого роду, є прямою чи опосередкованою причиною війн і тяжких страждань людства, особливо коли вони служать засобом іноземного втручання у внутрішні справи інших держав і призводять до розпалювання ненависті між народами та державами. Релігія чи переконання є для кожного, хто їх притримується одним з основних елементів його розуміння життя, саме тому свободу релігії чи переконань слід повністю гарантувати та забезпечувати. Крім того наводиться перелік основних релігійних прав, які гарантуються. Виходячи з цього цілком обґрунтованим буде твердження про те, що міжнародна спільнота вже досягла розуміння необхідності створення механізмів реалізації та гарантування релігійних прав людини.

Про це свідчить і Рекомендація ПАРЄ № 1556 (2002) під назвою Релігія та зміни в Центральній та Східній Європі. У цій рекомендації Рада Європи дала цінні поради, які є надзвичайно актуальними й для України, та мають бути нею використані. Так, у той час, як Асамблея висловлює думку про те, що необхідно відновлення гармонійних стосунків між релігійними організаціями та державами, у рекомендації зазначається, що важливо виключити будь-яку можливість втручання держави в питаннях віровчення, церковної організації та канонічного права. У зв'язку з появою незалежних держав деякі національні православні церкви почали домагатися незалежності для себе. Супротив православних центрів, до яких вони раніше належали призвів до загострення відносин між церквою та урядами деяких країн, що є недопустимим. Крім того Рада Європи відзначає і спроби політизації релігійного життя.

У той же час зазначається низка правових гарантій дотримання вищевказаних прав, зокрема:

- гарантування всім церквам, релігійним об'єднанням, центрам та громадам статусу юридичної особи;
- гарантування свободи релігійних меншин, особливо в Центральній і Східній Європі, з особливим акцентом на захист їх від дискримінації чи переслідування за релігійними або іншими ознаками безліччю груп, що практикують агресивний націоналізм і шовінізм;
- гарантування релігійним установам, активи яких були націоналізовані в минулому, реституцію активів протягом найкоротшого терміну або у разі, коли це неможливо, справедливої компенсації, здійснення належного догляду для запобігання приватизації націоналізованої церковної власності;

Тож бачимо, що в міжнародній практиці виведена ціла система релігійних прав та механізмів їх гарантування. Проте, в Україні, з невідомої причини, рекомендації ПАРЄ не були реалізовані, про що зазначається у рекомендації ПАРЄ Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною № 1722 (2005). Незважаючи на те, що Україна добровільно взяла на себе міжнародні зобов'язання ставши членом Ради Європи, вона не поспішає виконувати свої обов'язки, навіть якщо в цьому в першу чергу заінтересоване населення самої держави.

Проте, незважаючи на внутрішні перепони, міжнародним співтовариством було прийнято систему основоположних нормативних актів, які захищають та гарантують релігійні права його членів. Для України існують всі необхідні передумови для здійснення значного кроку у розвитку системи гарантування та забезпечення релігійних прав населення. Щоб його реалізувати необхідно привести у відповідність національне законодавство з міжнародними нормами та узгодити його з рекомендаціями, що були надані Україні.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Кобзарева Дарья Александровна
Белгородский государственный
национальный исследовательский университет,
юридический факультет,
студентка, 3 курс, 081008 группа*

ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОБЩЕПРИЗНАННЫХ ПРИНЦИПОВ И НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА СОДЕРЖАНИЕ КОНСТИТУЦИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ 1993 ГОДА

На данном этапе развития общества в Конституции Российской Федерации свое правовое выражение приобрела общая тенденции развития конституционного права различных государств, которая является неким ростом определенного количества одинаковых положений, несмотря на все многообразие национальных правовых систем. В первую очередь, данного рода обстоятельство относится к демократическим стандартам, к правам человека, а также к статусу международного права в правовой системе страны.

Следует отметить, что в части 1 статьи 15 Конституции Российской Федерации регламентируется, что «Конституция Российской Федерации имеет высшую юридическую силу, прямое действие и применяется на всей территории Российской Федерации. Законы и иные правовые акты, принимаемые в Российской Федерации, не должны противоречить Конституции Российской Федерации». В данной связи нельзя не согласиться с мнением Р. А. Мюллерсона, что подчинение государства нормам международного права, – пишет Р. А. Мюллерсон, – еще не означает подчинение национального права международному.

Ни для кого не секрет, что на сегодняшний день мировым сообществом большое значение придается правам и свободам человека и гражданина, а также проблемам их реализации. Подтверждением данному тезису может послужить большое количество международных нормативных правовых, например, Всеобщая декларация прав человека, Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах, Международный пакт о гражданских и политических правах и т.д. Следует отметить, что с принятием и вступлением в силу данных нормативных актов, Конституцией Российской Федерации, принятой в 1993 году, был признан естественный характер прав человека. О чем свидетельствует положение о том, что «основные права и свободы человека неотчуждаемы и принадлежат каждому от рождения». И мы согласны с мнением Лукашевой Е.А. В том, что Конституция Российской Федерации закрепила также практически весь комплекс прав и свобод человека, содержащихся во Всеобщей декларации и в обоих Пактах о правах человека.

Мы считаем, что на современном этапе развития общества вопросы, касающиеся реализации механизма защиты прав человека разрешаются не на уровне государства, а на уровне мирового сообщества.

Сегодня вопросы защиты прав человека выходят за рамки государственных границ, становятся достоянием всего мирового сообщества. Смысл международно-правовой доктрины прав человека характеризуется наличием некой автономии, свободой от власти. Таким образом, границы данной свободы очерчивает Конституция РФ посредством установления основных прав и свобод граждан, их гарантий и закрепления полномочий государственных органов.

На наш взгляд, признание обязательной юрисдикции Международного суда ООН по спорам, касающимся толкования и применения ряда международных договоров о правах человека, а также присоединение Российской Федерации к Факультативному протоколу к Международному пакту о гражданских и политических правах, кроме того, признание полномочий Комитета по правам человека, Комитета по ликвидации расовой дискриминации и других является итогом формирования политики в России, касающейся сферы прав человека.

Ни для кого не секрет, что Конституция Российской Федерации содержит отдельную главу, касающуюся прав и свобод человека и гражданина. Нами было выявлено, что включение данного рода норм стало закономерным результатом научных исследований многих российских ученых. Здесь собрано достаточное количество общепризнанных стандартов в области прав человека. В общей сложности, конституционный текст насчитывает порядка 65 статей, в той или иной мере посвященных правам и свободам человека и гражданина.

Исходя из вышеизложенного, следует отметить и тот факт, что действующей Конституцией Российской Федерации в отечественную правовую систему был введен не только каталог закрепленных международным правом основных прав и свобод человека, но и способы реализации международно-правового механизма их защиты. Так, например, часть 3 статьи 46 закрепляет, что «каждый вправе в соответствии с международными договорами Российской Федерации обращаться в межгосударственные органы по защите прав и свобод человека, если исчерпаны все имеющиеся внутригосударственные средства правовой защиты».

Кроме того, следует отметить, что в международном праве наличествуют нормы, предписывающие наличие законодательных оговорок, так называемые — универсальные. Так, например, во Всеобщей декларации прав человека от 10 декабря 1948 г. в части 2 статьи 29 закреплено, что «при осуществлении своих прав и свобод каждый человек должен подвергаться только таким ограничениям, какие установлены законом...». Данного рода правило содержится в статье 4 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах от 16 декабря 1966 г.

В данной связи Конституция Российской Федерации закрепила в части 1 статьи 56, что в условиях чрезвычайного положения для обеспечения безопасности граждан и защиты конституционного строя в соответствии с федеральным конституционным законом могут устанавливаться отдельные ограничения прав и свобод с указанием пределов и срока их действия. При этом в части 3 указанной статьи регламентируется комплекс прав и свобод, которые не подлежат ограничению.

Резюмируя вышеизложенное, можно сделать вывод о том, что Конституция Российской Федерации 1993 г. восприняла и закрепила большое количество положений международного права.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор, заведующий кафедрой теории и истории государства и права Белгородского государственного национального исследовательского университета Борисов Г.А.

*Корзун Катерина Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 48 група*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ГАРАНТУВАННЯ

Міжнародне право останнім часом відіграє все більшу роль у житті кожної людини. Це пов'язано з багатьма факторами, зокрема з розвитком співпраці між державами, зміцненням на міжнародній арені Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) як суб'єкта міжнародної нормотворчості та арбітражу, розширенням прав людини на міждержавному рівні, загальною гуманізацією та демократизацією суспільства тощо.

Загальновідомим є факт ігнорування міжнародної правосуб'єктності людини до другої половини XX століття. Радянська доктрина небезпідставно вважається найбільш закостенілою у цьому розумінні. На думку Завальнюка В.В., примітним є той факт, що СРСР утримувалась від ратифікації найбільш значущого у світовій міжнародній практиці акта, Загальної декларації прав людини і громадянина 1948 року (далі - Декларація), аж до 1991 року з причин крамольності закріплених у ній положень про право свободи пересування і вибору місця проживання, право залишати свою країну і повертатися до неї (ст. 13 Декларації), право на політичний притулок в інших країнах (ст. 14 Декларації), заборону довільного позбавлення громадянства (ст. 15 Декларації), право на гідний життєвий рівень (ст. 25 Декларації) тощо. Минуло порівняно мало часу, але доктрина міжнародного права незалежної України зазнала кардинальних перетворень у цьому аспекті.

Зважаючи на ратифікацію Декларації, важко не звернути увагу на ст. 6, де зазначається: «кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності». Це положення викликало багато дискусій у спільноті науковців, адже мова йде про загальну правосуб'єктність особи, а отже, не виключається і міжнародна правосуб'єктність.

Сьогодні існують різні погляди на міжнародну правосуб'єктність людини. З часом дійсності став відповідати більше той, що стверджує наявність у людини міжнародних прав і обов'язків. Дійсно, якщо поглянути на ті зміни, що відбулися на міжнародній арені за останні кілька десятиліть, то можна побачити, що фізична особа набула практично всіх ознак суб'єкта міжнародного права, що класично виокремлюють в науці. Прикладом цього може слугувати право і можливість особи звернутися до Європейського суду з прав людини, де другою стороною процесу буде виступати держава; Нюрнберзький процес – яскрава демонстрація міжнародно-правової відповідальності.

Проте постає питання гарантування права людини на міжнародні зносини. У ст. 2 Декларації вказується: «кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоурядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті». Отже, ми бачимо, що Декларація не допускає дискримінації і наголошує на рівності прав всіх людей, але у жодному міжнародному акті не вказується на гарантії недоторканності цього права з боку інших суб'єктів: держави, міжнародних організацій, територіальної громади тощо.

На наш погляд, міжнародна спільнота повинна не тільки проголошувати наявність певних прав у людини, але і приділяти особливу увагу їх гарантуванню й контролю за їх здійсненністю, тому що міжнародні акти подекуди так і залишаються юридичною фікцією. Якщо контрольна інстанція щодо додержання прав вже існує у вигляді Європейського суду з прав людини, то ні про які гарантії мова, як правило, не йде.

Гарантії додержання прав є важливим важелем на користь їх непорушності. Але як саме можна гарантувати права людини як суб'єкта міжнародного права? Загальновідомим фактом є те, що найкращою гарантією є можливість застосування санкцій до порушника. Необхідно встановити відповідальність за перешкоджання здійсненню прав людини як суб'єкта міжнародного права. Адже як людина зможе захистити свої права на міжнародному рівні, якщо вона навіть не зможе звернутися до міжнародної інстанції через перепони, що умисно здійснюються іншим суб'єктом, наприклад, державою.

Важливо зазначити, що відповідні контролюючі інстанції міжнародних організацій на території кожної з держав-учасниць ООН з вільним доступом до них фізичних осіб теж були б досить дієвою гарантією. З розвитком сучасних технологій розширюється і спектр можливостей гарантування прав і свобод дистанційно: прийом скарг і заяв електронною поштою, з використанням безкоштовних гарячих ліній телефонного зв'язку тощо.

На сьогодні повноцінним суб'єктом міжнародного права людину вважати не можна, і це підтверджують дискусії стосовно цього питання в науці міжнародного права, але спостерігається тенденція до придбання поки що нечітких обрисів елементів міжнародної правосуб'єктності людини. Підводячи підсумки, необхідно наголосити на необхідності розробки системи правових гарантій здійснення прав людини як суб'єкта міжнародного права, створенням яких краще займатися централізовано на міжнародному рівні.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Король Павло Андрійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 45 група*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ТА ПРАВА НА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

У чинному міжнародному законодавстві все більш стрімкою є тенденція до виділення екологічних прав як окремої складової прав людини. Міжнародно-правовими актами проголошуються право на сприятливе навколишнє середовище, на доступ до екологічної інформації, участь громадськості у прийнятті рішень, що стосуються навколишнього природного середовища та інше. З огляду на зазначені тенденції, доцільним є питання стосовно віднесення до таких прав використання природних ресурсів, на визначення чого спрямована зазначена робота.

Відповідно до правової доктрини, екологічні права у суб'єктивному розумінні розглядаються як закріплені в законі і гарантовані системою права можливості у сфері охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, використання природного середовища та його окремих об'єктів. З огляду на таке формулювання, вбачається доцільним виділяти право на використання природних ресурсів.

Питання використання природних ресурсів розглядаються в міжнародних документах в аспекті прав держав на розробку та використання належних їм природних ресурсів. Відповідно до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права було закріплено положення, відповідно до якого всі народи для досягнення своїх цілей мають право вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди для зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, заснованого на принципі взаємної вигоди. Зазначається, що жоден народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

Це логічно, що реалізація державою своїх суверенних прав на розробку та використання її природних ресурсів впливає на рівень реалізації нею її можливостей на міжнародному рівні та обсяг природоресурсних прав окремих суб'єктів на національному рівні.

Право держав на розроблення своїх природних ресурсів було закріплене також у Декларації Ріо-де-Жанейро по навколишньому середовищу і розвитку поряд з правом на розвиток таким чином, щоб задовольнялися потреби теперішнього та майбутнього поколінь у сфері розвитку та навколишнього середовища.

З огляду на зазначене можна зробити висновок про те, що предмет міжнародно-правового регулювання у сфері охорони довкілля значно розширився. Велика кількість держав вважає проблеми соціально-економічного розвитку більш нагальними і невід'ємними від екологічних. Отже, Декларація Ріо-де-Жанейро по навколишньому середовищу і розвитку закріпила нову тенденцію у розвитку міжнародно-правової охорони довкілля, спрямовану на пріоритетність соціально-економічних питань, розвитку загалом. Цілий перелік конвенцій, укладених в останні роки, регулює як охорону, так і використання окремих елементів довкілля: Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат, Конвенція щодо співробітництва по охороні та сталому розвитку ріки Дунай, Конвенція про охорону і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер тощо.

У переліку міжнародних документів безпосередньо не закріплено право на сприятливе навколишнє середовище, але їх зміст спрямований на його забезпечення. Це здійснюється через встановлення обов'язку держав не спричиняти шкоду природному середовищу, окремим природним ресурсам та застосовувати певні природоохоронні заходи, встановлення юридичної відповідальності та ін.

З огляду на зазначене доцільно дійти наступних висновків. Екологічні права, на відміну від прав природокористування, мають зовнішньоекономічний характер. З огляду на це, вони, хоч і включають в себе деякі види прав загального природокористування, проте останні не можуть бути повною мірою імplementовані до екологічних прав, з огляду на те, що міжнародне і внутрішньодержавне право, хоч і перебуває у тісному зв'язку, проте має різний предмет регулювання. На перший погляд, екологічні поняття є загальними і повинні включати до свого змісту також природоресурсні права. У той же час міжнародні документи регламентують лише право на сприятливе навколишнє середовище, і стосуються лише тих природоресурсних прав, які можуть увійти в суперечність з ними.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Кривобок Інна Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 45 група*

ЩОДО ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Система прав і свобод людини і громадянина, що гарантується Конституцією України, розроблена з урахуванням ряду міжнародно-правових актів. Це закономірно для України як суб'єкта міжнародного і європейського співтовариства, члена ООН, Ради Європи та інших міжнародно-правових організацій. Конституція гарантує громадянину після використання всіх національних засобів правового захисту право звертатися за захистом до міжнародних механізмів захисту прав людини.

У силу політичних і правових особливостей сучасної України, зазначений інститут набуває особливої актуальності. Дослідженням у сфері міжнародних механізмів захисту прав людини свого часу займалися такі науковці як М. Баймуратов, М. Буроменський, С. Головатий, В. Денисов, В. Кавун та багато інших. Але більшість досліджень стосувались практичних моментів, залишаючи поза увагою теоретичні основи. У цій роботі ми сконцентруємо увагу на самому визначенні «міжнародні механізми захисту прав людини».

Насамперед слід зазначити, що перші міжнародні механізми захисту прав людини з'явилися після Другої світової війни, і їх поява зумовлювалася наслідками фашизму. На сьогодні найбільш відомими є такі механізми як: універсальний – існує в рамках системи ООН; регіональний – створений в рамках Ради Європи. Але у світі існують також інші регіональні системи захисту прав людини – Міжамериканська, Африканська тощо, хоча вони були створені дещо пізніше і широкої практики ще не набули.

Основними міжнародними документами, що закріплюють міжнародні стандарти прав людини та механізми їх захисту, є: Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод; Європейська соціальна хартія; Європейська конвенція запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; Рамкова конвенція про захист національних меншин та інші.

Взагалі, категорія «механізм» в юридичній літературі досить часто використовується для характеристики багатьох юридичних явищ. Такий підхід відображає інституційний підхід до дефініції, визначаючи її структуру, систему, тут можна також визначити певний правовий процес та його характеристики, але, не зважаючи на це, зазначена концепція є досить вузькою з теоретичної точки зору.

Механізм реалізації норм міжнародного права традиційно визначається як сукупність нормативних та інституційних засобів, що використовуються суб'єктами міжнародного права на міжнародному та національному рівні з метою реалізації своїх прав.

Розглядаючи міжнародний механізм захисту прав людини, Є. Дорофєєва визначає його як інститут, заснований відповідно до міжнародних договорів у сфері прав людини з метою нагляду за виконанням міжнародних норм у сфері захисту прав людини, прийнятих державою, що підписала відповідні договори. І. Ліщина вважає, що міжнародний механізм захисту прав людини – це система міжнародних (міждержавних) органів та організацій, що діють з метою здійснення міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення у випадку порушення.

С. Поленіна, здійснюючи дослідження міжнародного механізму захисту прав жінок, зазначила, що найважливішими складовими цього механізму є: міжнародні документи; міжнародні організації та їх органи; практика застосування міжнародних документів; міжнародний контроль і процедура розгляду спорів.

Проаналізувавши наукові роботи авторитетних зарубіжних та вітчизняних дослідників, ми спробували найбільш повно визначити доктринальне поняття міжнародних механізмів захисту прав людини. Отже, на нашу думку, міжнародні механізми захисту прав людини – це система юридичних норм, прийнята міжнародною спільнотою у вигляді міжнародних конвенцій чи пактів, що закріплюють міжнародні стандарти прав і свобод людини, а також система організаційних інструментів та процедур, що діють на міжнародному рівні з метою виявлення, вивчення та запобігання порушенням міжнародно-визнаних норм і стандартів у сфері прав людини. Саме таке визначення враховує основні підходи до цієї дефініції та дає пояснення призначення, способу дії та важливості зазначеного міжнародно-правового інституту.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Курносова Карина Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки слідчих кадрів
для Міністерства внутрішніх справ України,
студентка, 4 група, 45 курс*

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ АРБІТРАЖНИХ СУДІВ

Розширення зовнішньоекономічних і культурних зв'язків між країнами є характерною ознакою нашого часу. Проблема визнання і виконання рішень іноземних судів, зокрема й іноземних недержавних установ, до яких належать арбітражні та третейські суди, існує давно. Рішення суду є актом правосуддя, який захищає права сторін та охороняє правопорядок у державі. Норма матеріального права є юридичною підставою рішення, а юридичні факти, встановлені судом у судовому засіданні, утворюють фактичну підставу.

Отже, рішенням суду остаточно вирішується спір по суті, тобто усувається невизначеність правовідношення, і після набрання ним законної сили унеможливується повторне звернення до суду тієї ж особи чи її правонаступника з вимогою про той самий предмет і з тих самих підстав.

Дія судового рішення, винесеного судом однієї держави, обмежена територією цієї держави, оскільки судові рішення розглядається як частина правопорядку тієї держави, в межах юрисдикції якої воно було винесене. Причому обов'язку визнавати іноземне судові рішення в силу загальних норм міжнародного права не існує. Тому проблеми визнання і виконання іноземних судових рішень є надзвичайно актуальними для ефективного вирішення спорів з іноземним елементом. Визнання на території держави рішень судів іншої держави означає надання цим рішенням такої ж юридичної сили, яку мають рішення судів даної держави, що вступили в законну силу. Примусове виконання іноземного судового рішення – це надання відповідним компетентним органом владного розпорядження, за яким іноземне судові рішення прирівнюється до рішення національного суду з усіма тими наслідками, які з цього прирівнювання випливають.

У 2001р. в Україні вперше з'явилося законодавче визначення понять «визнання» та «виконання» рішень іноземних судів. Їх тлумачення містилося у Законі України «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів» від 29 листопада 2001р. На сьогодні вказаний закон втратив свою юридичну силу у зв'язку із прийняття нового Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004р. Особливості щодо визнання та виконання рішень іноземних судів нині регулюються Законом України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. та розділом VIII Цивільного процесуального кодексу України. Джерелами правового регулювання питань визнання і виконання рішень іноземних судів є внутрішнє національне законодавство, зокрема Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р., Закон України від 23 червня 2005 р. «Про міжнародне приватне право», Закон України від 21 квітня 1999 р. «Про виконавче провадження», Закон України від 24 лютого 1994 р. «Про міжнародний комерційний арбітраж» та міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема Нью Йоркська конвенція про стягнення аліментів за кордоном 1956 р., Гаазька конвенція з питань цивільного процесу 1954 р., Нью Йоркська конвенція про визнання і виконання рішень іноземних арбітражів 1958 р., Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. тощо.

Відповідно до ст. 81 Закону України «Про міжнародне приватне право» в Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають з цивільних, трудових, сімейних та господарських правовідносин, вироки іноземних судів у кримінальних справах у частині, що стосується відшкодування шкоди та заподіяних збитків, а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, що набрали законної сили і підлягають визнанню та виконанню на території України відповідно до міжнародних договорів України або за принципом взаємності за домовленістю *ad hoc* (арбітраж, спеціально створений для розгляду конкретної справи) з іноземною державою. Відповідно до ст. 390 Цивільного процесуального кодексу України рішення іноземного суду визнається та виконується в Україні, якщо його визнання та виконання передбачене чинними міжнародними договорами України або за принципом взаємності за домовленістю *ad hoc* з іноземною державою.

Значний вплив на правильне застосування норм щодо виконання рішень іноземних судів має постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» від 24 грудня 1999 р. № 12. У цьому акті подано перелік нормативних актів, якими повинен керуватись суд при розгляді заяви про визнання та виконання рішень. Позитивним також є наявність у вказаній постанові визначеного кола рішень, що підлягають визнанню та виконанню. В постанові зазначається, що судами розглядаються питання про визнання й виконання лише тих рішень іноземних судів та арбітражів, коло яких визначене міжнародним договором, що поширюється на ці правовідносини.

У світовій практиці існують декілька основних систем, за якими здійснюється виконання рішень. Наприклад М. М. Богуславський виокремлює три системи виконання рішень іноземних судів. Саме для виконання іноземного судового рішення вимагається перевірка його правильності з формальної точки зору, несуперечність публічному порядку держави суду та ряду інших умов (Італія); для виконання іноземного судового рішення необхідна видача екзекватури (Франція, Бельгія, держави Африки); для виконання іноземних судових рішень, винесених в державах, які надають взаємність стосовно виконання рішень, вимагається реєстрація рішень у спеціальному реєстрі (Велика Британія). Як вважає В.В.Васильченко, законодавством переважної більшості зарубіжних країн визнаються дві основні системи виконання рішень іноземних судів: шляхом видачі екзекватури — національний суд після розгляду відповідного клопотання виносить постанову про дозвіл на виконання рішення іноземного суду (така система є характерною для Франції, Німеччини та ряду інших країн романо-германської правової сім'ї); шляхом реєстрації рішення у спеціальному реєстрі: зареєстроване рішення іноземного суду є підставою для нового судового розгляду, причому воно створює презумпцію на користь стягувача (сюди належать переважно країни англо-американської системи загального права). З вище викладеного можна зробити висновок, що до систем виконання рішень іноземних судів слід відносити: систему

екзекватури; систему, за якою здійснюється перевірка правильності рішення, що підлягає визнанню та виконанню з формальної точки зору, а також встановлення його несуперечності публічному порядку держави суду; система, за якою необхідна реєстрація рішення, що підлягає визнанню і виконанню, винесеного в державах, які надають взаємність стосовно виконання рішень у спеціальному реєстрі; система англо-американського загального права, за якою іноземне судові рішення є основою для нового судового розгляду, при якому іноземне рішення створює презумпцію для того, на чю користь воно винесене.

Таким чином, інститут визнання та приведення до виконання рішень іноземних судів є одним з основних у системі міжнародного приватного права, ступінь розвитку якого може служити показником загального рівня правопорядку певної держави. Щодо України, то кореляція законодавства в цій царині є необхідним кроком, який дозволить привести його у відповідність до норм міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України, вимог Ради Європи, а також буде мати суттєвий вплив на доктринальну координацію понять, що використовуються в процесі визнання і виконання рішень іноземних судів на території України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Білоусов Є.М

*Лисак Марія Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 48 група*

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Право сучасної України переживає період входження у європейський правовий простір. У зв'язку з цим з огляду на необхідність приведення українського права у відповідність з нормами та принципами міжнародного права є актуальним вивчення європейського правового досвіду та європейської правової доктрини. 17 липня 1997 р. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод і протоколи до неї. Таким чином Україна повністю визнала на своїй території дію ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикції Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції. Наступним кроком стало забезпечення реалізації рішень Європейського суду в Україні шляхом прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі – Закон).

Разом з тим, не зважаючи на зазначені нормативно-правові акти, науковці не можуть і до сьогодні досягти згоди з окремих питань. Одним з них є визначення правової природи рішень Європейського Суду, оскільки в ч. 1 ст.17 згаданого Закону передбачає, що національні суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Переосмислюючи це питання з погляду практичної діяльності, слід визнати, що наявність різних наукових поглядів свідчить про те, що місце прецедентів Європейського суду з прав людини на національному рівні чітко не визначено. Вище згадуване положення Закону, жодним чином не впливає і, за відсутності конституційних законів (як, наприклад, в Австрії), не може вплинути на реалізацію положень ст. 9 Конституції України. Очевидно, що дотримання різних точок зору в цьому питанні може призвести до значних розбіжностей у практиці застосування рішень Суду в Україні.

Пропонуємо проаналізувати погляди деяких вчених із зазначених питань. Перша група науковців вважає, що рішення Європейського суду, безспірно є джерелом права. Прихильники цієї позиції, визначають що джерела права – це образний вираз, який має не одне значення, а більше. Ним можна охоплювати не лише законодавство, звичай і договір, а й взагалі всі методи правоутворення або будь-яку вищу норму в її відношенні до нижчої норми, створення якої вона регулює. Отже, законодавець вкладав у зміст статті 17 вказаного закону можливість використовувати Конвенцію та судові рішення Європейського суду з прав людини, як джерело

(форму) права на всіх етапах провадження у судах України, нарівні з законами України та підзаконними нормативно-правовими актами.

Таким чином, готуючи позовну заяву, особа може посилається на норми Конвенції, а також на рішення Європейського суду з прав людини, як на правову підставу своїх вимог та заперечень. Аналогічним чином при судовому розгляді та при прийнятті судових рішень мають враховуватися не лише закони та підзаконні акти, прийняті органами державної влади України, а і Конвенція та судова практика Європейського суду з прав людини. Крім того, на думку С.Шевчука, який визначає рішення Європейського Суду, як прецедент тлумачення норм Конвенції з прав людини, європейське прецедентне право з прав людини слугує додатковим джерелом права при застосуванні та тлумаченні конституційних норм про права людини, які збігаються з основними правами, що закріплені в нормах Конвенції.

Інші науковці, навпаки не погоджуються із зазначеним формулюванням. Так, наприклад, Л.Тимченко вважає, що положення ст. 17 Закону щодо використання рішень Європейського суду як джерела права не є коректним, оскільки це положення дає підстави стверджувати, що Європейський Суд з прав людини, творить право. Однак це не відповідає дійсності. Правильнішим було б застосовувати формулу: рішення Європейського суду є джерелом тлумачення права. В. Кононенко зазначає, що джерелом права є лише Конвенція з прав людини, а не рішення Суду.

Зазначена неоднорідність поглядів спричинила появу нового твердження, що так зване право Суду являє собою дещо середнє між прецедентним правом у його традиційному розумінні та стало сформованою на континенті традицією щодо судової практики як визначеної, однакової, послідовної, усталеної позиції судів з тих чи інших питань правозастосовчої діяльності. Таким чином, рішення Європейського суду з прав людини можна розглядати як нібито новий вид джерела права, який «випадає» зі стандартної класифікації джерел права, до якої впродовж століть звикли правники, – прецедент (англійський стандарт) і кодифікована норма.

Таким чином, ми бачимо, що правова система України все ближче наближається до європейського правового простору, приймаючи нормативні акти відповідно до взятих на себе зобов'язань. Разом з тим, все частіше науковці наголошують на окремих недоліках тих чи інших нормативних актів. Одним з таких проблемних питань є визначення юридичної природи рішень тих чи інших міжнародних судових установ, зокрема правової природи рішень Європейського суду з прав людини. Адже в прийнятому в 2006 році Законі, у ст. 17 закріплено положення про те, що рішення цієї міжнародної судової інстанції є джерелами вітчизняного права. Як висновок зазначимо, що на нашу думку, рішення Європейського суду з прав людини все ж є джерелом тлумачення Конвенції 1950 р. Саме з огляду на це суди України повинні застосовувати практику цього Суду. Таке розуміння підтверджується і практикою: як стверджують зарубіжні науковці і практики, суди усіх країн Європи враховують юриспруденцію Європейського суду з прав людини як джерело тлумачення права. А це вже не доктрина, а правова позиція органів правосуддя.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Мельницька Аліна Ігорівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 45 група*

ПРОТИДІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОМУ НАРКОБІЗНЕСУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Злочини у сфері обігу наркотичних засобів дедалі частіше вчинюються організованими угрупованнями зі стійкими транснаціональними зв'язками. Це питання є не лише міжнародно-правовим, воно стосується й України, адже транснаціональний наркобізнес використовує її територію не тільки як транспортну артерію для перевезення наркотиків, а й як новий ринок їх збуту.

Наркобізнес є важливою проблемою більшості країн світу, яка призводить до підвищення смертності населення, його деградації та ослабленню. Здоров'я населення України, його безпека та життя громадян визнаються і гарантуються державою, яка тим самим покладає на себе певні обов'язки, що забезпечують зазначені права. З огляду на це, вирішення проблеми наркобізнесу є необхідним не лише для боротьби зі злочинністю, але і для забезпечення прав людини на життя та здоров'я, що зумовлює актуальність зазначеного питання.

Транснаціональний наркобізнес – це окремий вид організованої транснаціональної злочинності, який характеризується структурованою системою високоорганізованих і ретельно законспірованих злочинних угруповань, які займаються злочинною діяльністю на міжнародному рівні у вигляді промислу, що спрямований на незаконний обіг наркотиків, чи пов'язаним із ним іншим видом такої діяльності, з метою систематичного отримання максимальних прибутків та надприбутків, використовуючи у своїх інтересах як державні структури, так й інститути громадянського суспільства.

Міжнародно-правове регулювання боротьби з транснаціональною злочинністю у сфері розповсюдження наркотичних речовин обумовлене приналежністю до сфери міжнародних відносин, що стосуються інтересів не однієї, а кількох, часом багатьох держав. Злочини, які утворюють у сукупності наркотичну злочинність, посягають на міжнародні відносини та права людей, порушують міждержавні інтереси й мають міжнародний характер. Проте нині, як свідчить міжнародна практика, не сформовано чіткого, уніфікованого механізму застосування правових актів у цій сфері.

Усі міжнародно-правові акти щодо протидії транснаціональному наркобізнесу доцільно поділити на загальні та спеціальні. До загальних міжнародно-правових актів належить Статут Організації Об'єднаних Націй, у Преамбулі якого міститься вимога до всіх членів ООН об'єднати свої зусилля для підтримки міжнародного миру та безпеки. У Статуті ООН наголошено на необхідності використання міжнародного апарату для сприяння економічному та соціальному прогресу всіх народів, метою визначено здійснення міжнародного співробітництва в розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного й гуманітарного характеру та в заохоченні й розвитку поваги до прав і свобод людини незалежно від раси, статі, мови та релігії. Міжнародно-правові норми, що регламентують протидію транснаціональному наркобізнесу, визначено у конвенціях ООН – Єдиній конвенції про наркотичні засоби 1961 року з поправками, внесеними відповідно до Протоколу 1972 року, Конвенції про психотропні речовини 1971 року й Конвенції про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року.

Становлення спеціальних міжнародно-правових норм, що передбачають заходи боротьби з транснаціональним наркобізнесом, відбувається поступово. Їх розвиток триває від установлення міжнародного контролю за правомірним розподілом і використанням наркотиків до встановлення контролю за їх незаконним обігом. Юридичною основою співробітництва щодо протидії транснаціональному наркобізнесу є міжнародні договори й національне законодавство. Міжнародно-правові норми, які викладені в міжнародних договорах стосовно протидії транснаціональному наркобізнесу, акти (резолюції, директиви тощо) міжнародних організацій та їх органів, а також правові норми національного законодавства слід вважати підвалинами міжнародного співробітництва в зазначеній сфері.

Систему міжнародно-правових норм протидії транснаціональному наркобізнесу доцільно вдосконалювати, органічно доповнюючи визнаними на міжнародному рівні положеннями окремих внутрішньодержавних законів і рішень національних судів, науковими доктринами в зазначеній сфері.

Розширення сфери міжнародно-правового регулювання напрямів і заходів подолання транснаціонального наркобізнесу шляхом доповнення їх та ухвалення нових міжнародно-правових норм полягає в тому, щоб на кожному міжнародному заході, присвяченому аналізованим проблемам, необхідно приймати норми, які регулюватимуть напрями, сфери подолання цього явища, що раніше не були предметом міжнародно-правової регламентації, а також спрямовувати їх на забезпечення універсалізації та уніфікації.

На нашу думку оптимальним варіантом вирішення зазначених проблем є ухвалення Загальної конвенції ООН у боротьбі з наркозлочинністю, яка об'єднала б усі норми, що містяться у

згаданих Конвенціях і подекуди дублюють одна одну. Зокрема, доцільно передбачити два переліки злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків: перелік-максимум (всі відомі з конвенційних норм і кримінально-правових норм національного законодавства види таких злочинів) і перелік-мінімум (частина цих видів, зокрема особливо небезпечних). Останній необхідно визнати обов'язковим для включення у національне кримінальне законодавство держав, що приєднуються до запропонованої конвенції.

У тексті зазначеної конвенції доцільно також уніфікувати термінологію, яка визначатиме види злочинів, що забезпечить граничну точність і доступність для імплементації в національному кримінальному законодавстві держав.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Мокляк Сергій Сергійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 44 група*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Створення міжнародних механізмів гарантування основних прав і свобод людини є одним із найбільших досягнень світового співтовариства у XX сторіччі. Ці гарантії знайшли своє вираження та закріплення через загальне визнання міжнародних договорів з прав людини, а також спеціальних органів, уповноважених здійснювати контроль дотриманням основних прав і свобод людини. Одним із найбільш ефективних серед таких органів виступає Європейський суд з прав людини.

11 вересня 1997 року для України набула чинності Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини. Тим самим Україна визнала обов'язкову юрисдикцію Європейського суду з прав людини щодо тлумачення і застосування Конвенції. Відтоді з кожним роком кількість звернень до Європейського суду з прав людини збільшується. Статистика звернень свідчить про те, що більшість цих заяв визнається неприйнятними ще на початковому етапі їх розгляду судом. Так, з 7 тис. заяв проти України, які були направлені до Європейського суду протягом п'яти років, 4 тис. з різних причин були визнані неприйнятними для подальшого розгляду ще на початковому етапі, що в основному обумовлювалося процесуальними порушеннями. Це свідчить про актуальність та необхідність дослідження процесуальних правил звернення до Європейського суду з прав людини.

Відповідно до ст. 35 Конвенції про захист прав і основних свобод, суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні. Особливо необхідно звернути увагу на так зване "правило шести місяців". Правило шести місяців жорстко пов'язане з питанням про вичерпання всіх національних засобів захисту, оскільки термін у 6 місяців починає відлік саме з моменту вичерпання таких засобів.

Відповідно до українського законодавства останнім національним засобом юридичного захисту є касаційна інстанція, тобто звернення до Верховного Суду України, однак судова практика йде таким шляхом, що розгляд касаційних скарг Верховним Судом зведений до здійснення вузьких наглядових функцій і не відповідає захисту прав та інтересів громадян, зокрема, Верховний Суд широко використовує право розгляду справи без виклику зацікавлених осіб, а прийняті ним рішення, за загальним правилом, зводяться тільки до перевірки правильності застосування судами норм матеріального і процесуального права, що суттєво обмежують сферу перегляду рішень. Саме прецедентне право Європейського суду неодноразово вказувало на неефективність перегляду справи вищою інстанцією в багатьох національно-правових системах та доцільність звернення до Європейського суду з прав людини вже по завершенні апеляційного

перегляду. Цікавим фактом є те, що в окремих випадках заявнику немає необхідності витратити час на звернення в національні судові інстанції, зокрема, у випадку існування роз'яснень вищих судових органів, що повністю позбавляють заявника шансів на виграш справи. У випадку, якщо заявник надасть необхідні докази того, що звернення в судові органи держави заздалегідь приречено на невдачу, навівши чинну судову практику, то Європейський суд може звільнити від обов'язку проходження усіх судових інстанцій.

На основі викладеного вище необхідно підкреслити, що дотримання процедури звернення до Європейського суду з прав людини є особливо важливим. З огляду на подальший розгляд справи цією інституцією слід звернути увагу на відлік шестимісячного строку з моменту вичерпання останнього національного засобу захисту, адже, відповідно до практики Європейського суду, таким засобом є перегляд справи в апеляційному порядку. З метою підвищення поінформованості населення та усунення потенційних процесуальних ускладнень для громадян-заявників було б доцільним прийняття на національному рівні офіційної інструкції щодо правил та процедур звернення до Європейського суду з прав людини.

Таким чином, під час звернення до Європейського суду з прав людини особливу увагу необхідно звернути на процесуальні строки, порушення яких тягне за собою визнання заяви неприйнятною ще на початковому етапі їх розгляду судом.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Моргунець Ярослава Анатоліївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 48 група*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Україна 9 листопада 1995 року вступила до такої міжнародної організації як Рада Європи, і стала її повноправним учасником, а 2 вересня 1997 року ратифікувала міжнародну Конвенцію про захист прав та свобод людини та громадянина 1948 року. Із моменту визнання цієї Конвенції та набрання її чинності на території України, наша держава визнала для себе обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини. У Конвенції зокрема зазначається, що основним завданням Європейського суду є забезпечення неухильного дотримання і виконання норм Конвенції державами – учасниками. Європейський суд з прав людини здійснює це завдання шляхом розгляду і вирішення конкретних справ, прийнятих ним до провадження на основі індивідуальних скарг, які можуть подаватися фізичними та юридичними особами. Важливого значення після розгляду скарги громадян та юридичних осіб України та прийняття остаточного рішення у певній справі Європейським судом, набуває процедура виконання його рішень.

У ст. 46 Конвенції про захист прав і основних свобод людини наголошується на обов'язковості виконання певного рішення, прийнятого по тій чи іншій справі. У ст. 84 Закону України „Про виконавче провадження” закріплено, що порядок виконання в Україні рішень іноземних судів і арбітражів визначається відповідними міжнародними договорами та законами України.

Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» діє орган представництва, відповідальний за безпосереднє виконання рішень Європейського Суду – Секретаріат Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Він зобов'язаний забезпечити ознайомлення суспільства з рішеннями Європейського суду, які постановлені не на користь України. У 3-денний строк з моменту отримання повідомлення про набуття рішенням статусу остаточного, орган представництва надсилає його короткий зміст для опублікування в офіційних виданнях України, яке публікується українською мовою протягом 7 днів. Ще однією особливістю є те, що короткий виклад справи потрібно надіслати Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, а

також безпосередньо державним органам та посадовим особам, та іншим суб'єктам, які мають відношення до справи.

На підставі прийнятого рішення по скарзі, виконавчий лист на забезпечення виконання Європейського Суду за загальним правилом не видається. Ще однією особливістю є те, що особа не зобов'язана самостійно пред'являти таке рішення до виконання а також іншими способами стимулювати його здійснення.

У ст. 8 Закону України „Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” зазначається, що виплата відшкодуваної суми на користь потерпілої особи повинна бути відшкодована протягом трьох місяців з моменту отримання Рішенням статусу остаточного. Проблемним питанням у процесі виконання рішення в частині виплати грошової суми, яка підлягає відшкодуванню є те, що цим законом не передбачається зобов'язання зазначити в Державному бюджеті суми, потрібні для виконання рішень. Що стосується фінансового забезпечення виконання рішень Європейського суду, то в перехідних положеннях Закону України „Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” вказано на нагальну потребу як найшвидше передбачити окрему бюджетну програму коштів на виконання рішень. Оскільки державний бюджет приймається на кожен рік, немає переконливих гарантій того, що потрібні суми будуть виділятися в необхідних розмірах регулярно. Тобто така проблема залишається актуальною і остаточно не вирішеною на сьогодні, ніхто не прогнозує як в подальшому будуть виконуватися рішення Європейського суду, якщо у державному бюджеті не буде потрібних для цього коштів.

Основною і ефективною формою відшкодування заявнику матеріальної та моральної шкоди, а також судових витрат є насамперед виплата державою певної грошової суми. Виплата цих сум, які чітко визначаються у рішенні суду, є обов'язковою. Виконання рішень Європейського суду в такій формі забезпечує відділ примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України.

Деякі особливості має виконання рішень Європейського суду, в яких визнається порушення ст. 3 Конвенції з прав і свобод людини і громадянина – це заборона катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Проблема полягає в рівні загальної правової культури відповідних органів, які порушили цю правову норму. Для усунення порушень повинні проводитись комплексні заходи в установах пенітенціарної системи, з метою додержання стандартів, визначених Конвенцією у цій сфері кримінального-процесуального законодавства.

Отже, виходячи з вище проаналізованого матеріалу, можна зробити висновок, що рішення Європейського суду з прав людини підлягають обов'язковому виконанню країнами, які ратифікували Європейську конвенцію, в тому числі й Україною. Для виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні існує нормативно-правова основа. Зокрема, в Україні прийняті і діють окремі законодавчі акти, що регулюють питання виконання рішень, створений окремий орган, відповідальний за виконання рішень Європейського суду – Секретаріат Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Опосередковано, але все ж таки прописані повноваження урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. На нашу думку, необхідно на законодавчому рівні врегулювати питання щодо створення окремої бюджетної програми коштів на виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

РОЗМЕЖУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ТА ПРЕЕМПТИВНОЇ ВІЙНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Проблеми конфліктів, криз та воєн традиційно були основними темами наукових досліджень багатьох відомих міжнародників, істориків і політологів. Проте не слід стверджувати, що про конфлікт написано все. З розвитком науки про міжнародні відносини та конфліктологію як її окремий напрямок коло питань, пов'язаних насамперед з конфліктом як суспільним і міжнародним феноменом, лише зростає.

З огляду на це, доцільним і актуальним є з'ясування змісту та розмежування теоретичних понять, які лежать в основі «нових конфліктів», що дозволить об'єктивніше збагнути мету і наміри сторін при виникненні конфліктних ситуацій. До таких міжнародно-правових категорій, зокрема належить поняття «превентивна війна» та «преемптивна війна», які часто плутаються або неправильно перекладаються в науковій і публіцистичній літературі.

Для того, щоб більшою мірою зрозуміти співвідносність цих понять, необхідно проаналізувати їх зміст, форму закріплення, мету, походження та ін.

Преємптивність необхідно відрізнити від превентивності. Слово “преємпція” походить від латинського “*emō*” — “*купую*”, тобто купую наперед: в англійському це слово означає “переважне право на купівлю” або “заволодівати раніше інших”, а в американській практиці — “придбання переважного права на купівлю державної землі”. А слово “превентивний” походить від латинського “*ve-niō*” — “*приходжу*”, тобто раніше приходити на місце або встигати щось зробити раніше, запобігати. І зміст преємпції, отже, не в запобіганні (як превенції) і не в абстрактному випередженні, а в буквальному значенні в захопленні.

Зміст превентивної війни викладений у Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співпраці згідно зі Статутом ООН, прийнятій Генеральною Асамблеєю у 1970 р., та у Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі у 1975 р., а також в їх тлумаченнях, запропонованих в окремих рішеннях Міжнародного Суду ООН, де йдеться про основні принципи міжнародного права. Згідно з принципом незастосування сили держави не мають права на превентивну самооборону, тобто випередження потенційного агресора у бойовому розвертанні збройних сил та їх застосуванні проти нього. У разі реальної небезпеки збройного нападу держава — потенційна жертва агресії має звернутись до Ради Безпеки ООН і вжити превентивних заходів лише за її згодою.

Преємпція – поняття значно новіше. 17 вересня 2002 президентом Дж. Бушем було викладено доктрину під назвою «Національна стратегія забезпечення безпеки США» (National Security Strategy of the United States) і пізніше, 10 грудня 2002 року, доповнено «Національною стратегією боротьби зі зброєю масового ураження» (National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction). В основі цієї доктрини, яку нерідко називають доктриною Буша, лежить ідея преємптивної війни (preemptive war) і преємпції (Bush's doctrine of preemption)

Зміст превентивної війни полягає в тому, щоб здійснити військовий удар по супротивнику, перш ніж той завдасть свого очевидного удару. Зміст преємптивної методики на початку ХХІ століття полягає в тому, що варто захоплювати ворожі держави до того, як вони виявляться в стані завдати удару, який ще навіть зовсім не очевидний і, як зазначено в Національній стратегії, “може ще остаточно й не визріти”.

Головний зміст преємпції в доктрині Буша — захоплення, оволодіння чужим суверенітетом. Така преємптивність є у всіх відносинах революційною ідеєю, що не тільки обґрунтовує перевороти, зміни режимів і перевороти буквально в будь-якій частині земної кулі, але й перевороти в системах міркування й права.

Отже, якщо ідея превентивної війни виходить із необхідності діяти у випереджальний спосіб щодо очевидної й дозрілої загрози, то концепція преємптивної війни заснована на тому, що Сполучені Штати Америки, яку часто називають «імперією добра» зобов'язана, якщо керуватись зазначеними вище нормативними актами, не допускати самого виникнення цієї загрози ніде й

ніколи у світі. Як зауважив один американський аналітик, нова ідея преємптивності має, насамперед «педагогічний зміст і характер, щоб іншим було неугодно».

На нашу думку, більшість спеціалістів у сфері міжнародного права роблять помилку, виправдовуючи преємптивну війну з юридичної точки зору. Вважаємо, що справжній зміст зовнішньополітичної доктрини США призводить насправді не до преємптивної, а до превентивної війни. Тут не розрізняються превентивна війна і звичайна агресія. Досягнення розробників доктрини Буша саме й полягає у тому, що був знайдений спосіб частково ввести й укорінити нове розуміння преємптивної війни в окремих аспектах міжнародного права.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Олишевская Нелли Валентиновна
Белгородский государственный
национальный исследовательский университет,
юридический факультет,
студентка, 1 курс, 081204 группа*

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: РЕАЛИЗАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО МЕХАНИЗМА ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

На данном этапе развития общества прослеживается тенденция становления, развития и совершенствования механизма международной правовой защиты прав человека. Ни для кого не секрет, что данного рода проблематика являлась объектом исследований многих ученых.

Для функционирования международно-правовой защиты требуется взаимодействие государственно-правовой защиты человека, с защитой обеспечиваемой Европейским Судом по правам человека, так как такая необходимость служит основной причиной воздействия международно-правовой защиты на внутригосударственную. Российская Федерация, заключая международный договор о признании за человеком каких-то прав или наделении его правами, а также о средствах обеспечения каждой правовой защитой, берет на себя некоторые обязательства (проистекающие из сути и содержания конкретного договора) предоставить всем людям, находящимся на территории своей страны, конкретные основные права и гарантии их обеспечения. Однако непосредственное предоставление каждому прав, предусмотренных международными договорами, а значит, и выполнение своих международных обязательств может быть осуществлено только путем применения норм своего российского права.

Для раскрытия заявленной нами тематики следует обратиться к понятийному аппарату исследуемой нами проблемы. Итак, под имплементацией внутриправового характера в российском праве понимается законотворческий процесс адаптации существующих норм или создания новых с целью выполнения международных обязательств по реализации международно-правовой защиты основных прав человека. В результате объединения существующих точек зрения на содержание международно-правовой имплементации правовой защиты человека Б. Петранов делает вывод о том, что она включает в себя такие международные механизмы, как:

- 1) международный контроль за соблюдением государствами прав человека;
- 2) защита прав человека в международном суде;
- 3) содействие осуществлению международных соглашений в области прав человека.

Имплементация международной нормы во внутригосударственную заключается в процедуре, в ходе которой компетентный орган государства выражает согласие на обязательность международного договора посредством определенного властного акта предписывает и санкционирует выполнение правил договора субъектами внутригосударственного права. Без трансформации, без приведения своего законодательства в соответствие с требованиями международно-правового акта ни одно государство - участник международного договора не будет в состоянии осуществить его положения. В ходе имплементации только лишь национальный

законодательный орган имеет право придать международным обязательствам силу внутреннего закона.

Необходимо учесть и тот факт, что законодательство Российской Федерации всячески содействует внедрению общепризнанных механизмов и способов защиты прав человека в национальную правовую систему, предусматривая широкий спектр форм имплементации. Россия как суверенное государство определяет способы обеспечения прав человека в соответствии с внутренним законодательством и действующими международными актами. При этом она должна обеспечить осуществление прав человека без всяких ограничений, кроме тех, которые предусмотрены законом и совместимы с международными обязательствами. Таким образом, подчеркивается прямая связь между эффективностью имплементации международно-правовых механизмов защиты прав человека и социально-экономических процессов, происходящих в России, и в частности политикой Правительства России. Успешное правовое регулирование внутригосударственных отношений в настоящее время становится все в большей мере зависимым от согласованности норм национального права с международным правом, которое предполагает согласование не только норм права национальной правовой системы, но и согласование в области правовых отношений и правосознания. Нормы международно-правовой защиты прав человека стали фактором правовой защиты человека в России, они имеют огромное значение для внутригосударственного права Российской Федерации в целом и межотраслевого института правовой защиты человека в частности.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор, заведующий кафедрой теории и истории государства и права Белгородского государственного национального исследовательского университета Борисов Г.А.

*Олійник Олена Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 44 група*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ВИЗНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Міжнародне законодавство в галузі прав людини та громадянина спрямоване на захист всіх прав, включаючи і соціальні, що забезпечують спокійне, вільне, безпечне та здорове життя. Історія свідчить про те, що процес визнання соціальних прав відбувався досить довго. Лише в середині ХХ століття вони були закріплені в переліку міжнародно-правових документів. Це свідчило про те, що проблеми реалізації цих прав вийшли за межі окремих країн та стали завданнями міжнародного співтовариства. Пізніше почали поставати питання щодо більш конкретного та детального визначення соціальних норм, створення міжнародних органів, які б контролювали їх забезпечення, а також щодо забезпечення цих прав незалежно від національної приналежності особи.

Дослідженням питання закріплення соціальних прав в міжнародному праві займалося чимало науковців, зокрема, П. Рабінович, Н. Болотіна, О. Панкевич, Х. Цахер, О. Чомахашвілі. Без врахування світового досвіду в цій сфері вдосконалення власного законодавства є неможливим, що обумовлює актуальність цього питання для України. Приймаючи участь у міжнародній правотворчості, Україна має можливість підвищити свій авторитет у світовому співтоваристві.

Соціальні права належать до прав другого покоління, так званих позитивних прав, для реалізації яких потрібна організуюча діяльність держави. Ці права, а разом з ними і обов'язки держав по їх забезпеченню, були закріплені у низці міжнародно-правових актів, що свідчило про визнання соціальних прав міжнародним товариством. Найпершим документом у цій царині був Статут Організації О'б'єднаних Націй, який хоча спеціально й не виділяв соціальні права, але закріпив сам принцип поваги до прав і свобод людини без будь-якої дискримінації.

Важливу роль у становленні та визнанні соціальних прав відіграла Загальна Декларація прав людини (далі – Декларація) 1948 року, яка закріпила фундаментальні положення соціальних прав та проголосила, що вони повинні належати кожній людині. Це перший документ, що підкреслив

важливість цих прав та їх значення для всього подальшого розвитку світової спільноти. До таких прав можемо віднести: право на працю, вільний вибір роботи, на соціальне забезпечення, на відпустку, на освіту, на достатній життєвий рівень тощо.

На основі принципів та ідей Декларації було розроблено ряд міжнародних актів – Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, які деталізували положення Декларації.

Ще одним джерелом закріплення соціальних прав визнаються акти Міжнародної Організації Праці (далі – МОП), які разом з актами ООН присвячені проблемам умов праці та рівності поводження з мігрантами. Починаючи з 1919, року МОП почала приймати Конвенції та Рекомендації, які охопили практично всі питання щодо регулювання праці.

У другій половині XX століття було прийнято значну кількість міжнародних конвенцій з окремих категорій прав людини і громадянина. До них, зокрема, відносяться: Декларація прав дитини, Конвенція про права дитини, Конвенція про охорону материнства, Конвенція про нічну працю підлітків у промисловості.

Усі зазначені вище документи створили потужну правову базу для визнання, дотримання і захисту соціальних прав людини у світі.

Проте, під час реалізації цих прав постали певні питання, що стали на заваді ефективному їх здійсненню. Передусім, науковці досі не визначилися з чітким переліком саме соціальних прав, через що існують суперечки щодо включення окремих прав до групи соціальних. Водночас науковці не мають однозначної позиції щодо самого визначення цих прав, що породжує певні труднощі при їх тлумаченні. До того ж все частіше постає питання про те, хто є суб'єктом соціальних прав: виключно особи чи і їх об'єднання та групи. Зазначені питання потребують більш детальних досліджень, що можливо призведуть до змін у доктрині міжнародного права.

Отже, соціальні права є фундаментальними правами людини, що регулюють найбільш важливі сфери життєдіяльності. Вони закріплені в переліку міжнародно-правових документів, що вирізняються своєю цілеспрямованістю та спеціалізацією як по відношенню до окреслених в них проблем, так і щодо соціальних груп, права яких вони захищають. Ці акти продовжують удосконалюватися та доповнюватися все новими положеннями, що конкретизують та розвивають права та свободи людини. Стандарти поведінки, закріплені в міжнародно-правових актах, слугують моделлю для розробки та прийняття країнами національного законодавства в сфері соціальних прав людини.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Пахомова Валерія Артурівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 22 група*

СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Відповідно до статті 55 Статуту ООН міжнародне співробітництво та дотримання прав людини визнане необхідною умовою для розвитку мирних відносин між націями. В преамбулі Загальної декларації прав людини зазначається, що «визнання гідності, притаманної всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних прав є основою свободи, справедливості та загального миру». Питання прав людини належить до кола найбільш актуальних проблем сьогодення, однак, у вітчизняній міжнародно-правовій літературі недостатньо приділяється уваги системному аналізу механізмів у сфері прав людини, особливо висвітленню змін інституційного характеру.

Проблеми міжнародного захисту прав людини досліджувались у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема Р. Більдера, Є. Бредлі, В. Буткевича, В. Денисова, Н. Карпачова, В. Нікітюка, І. Ніколайка, О. Мартиненка, П. Рабіновича, А. Робертсона, І. Сабо, М. Товта, С. Черниченка, В. Шаповала, М. Хавронюка та ін. В той же час ряд питань, присвячених європейській системі захисту прав людини в рамках Ради Європи та Європейського Союзу

висвітлювалися в працях В. Андріанова, М. Анісімової, А. Гнатовського, О. Головка, С. Науменка, Н. Плахотнюк, С. Шевчука та ін.

Під терміном “механізми міжнародного захисту прав людини” розуміють систему міжнародних (міждержавних) органів і організацій, що діють з метою здійснення міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення у випадку порушення.

Виникнення міжнародного права прав людини як складової сучасного міжнародного правопорядку значною мірою пов'язано зі створенням і функціонуванням в ньому інституційних механізмів контролю за здійсненням державами у даній сфері своїх міжнародно-правових зобов'язань. В міжнародному співтоваристві поступово склалася система органів, що діють на універсальному і регіональному рівнях, уповноважених вживати заходів щодо тих держав, які порушують основні права і свободи людини, визначені у відповідних міжнародних угодах. Розвиток цієї інституційної системи продовжується і сьогодні шляхом удосконалення юрисдикції та створення нових органів.

Не зважаючи на те, що не існує єдиної класифікації правозахисних міжнародних організацій, прийнято виділяти дві основні групи: універсальні та регіональні. Універсальні правозахисні механізми – це органи й організації, які поширюють свою діяльність на увесь світ, незалежно від державних і регіональних кордонів, що пов'язані з основною міжнародною організацією світу – ООН. Всі універсальні правозахисні органи поділяють на три види:

1) Постійні органи, що є частиною апарату ООН – Комісія ООН з прав людини та її експертний орган – Підкомітет по запобіганню дискримінації та захисту прав меншин, а також Комісія становища жінок, створені в рамках ЕКОСОС для виконання його повноважень в галузі захисту прав людини.

2) Органи, створені згідно з міжнародними угодами, укладеними під егідою ООН, зокрема Пакт про громадянські та політичні права і про соціальні й економічні права 1966 р. (перший набув чинності 23 березня 1976 р., а другий – 3 січня 1976 р.). Ці документи (а також Протоколи до Пакту про громадянські і політичні права), разом із Всезагальною Декларацією складають основне джерело міжнародного права в галузі захисту прав людини – Міжнародний білль про права людини.

Окрім зазначених Пактів були розроблені: Конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації, Конвенція про запобігання катуванням та іншому жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність поводженню чи покаранню, а також безліч інших договорів, та були створені відповідні виконавчі органи: Комітет ООН з прав людини, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, Комітет з расової дискримінації, Комітет проти катувань тощо.

3) Спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй. У відповідності зі ст. 57 і 63 Статуту ООН із Організацією пов'язані різні установи, створені міжурядовими угодами в галузі економіки, соціальних відносин, культури, освіти, охорони здоров'я та ін. На сьогодні існує 16 таких організацій (Міжнародна Організація Праці (МОП), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) тощо).

Регіональна міжнародна організація – установи, розташовані в межах певного регіону земної кулі (Європи, Африки, Південної Америки), учасниками яких є держави.

На сьогодні у світі функціонує три регіональні системи захисту прав людини: Міжамериканська, Африканська і Європейська. Перша діє в рамках Організації Американських Держав і представлена Міжамериканською комісією з прав людини і Міжамериканським судом з прав людини.

Африканська система складається з Африканської комісії прав людини і народів, що є органом Організації Африканської Єдності. Вона діє на підставі Африканської хартії прав людини і народів.

Європейська система захисту прав людини діє в рамках Ради Європи, членом якої Україна є від 1995 р. Європейський правозахисний механізм заснований на низці договорів, основним серед них є Європейська конвенція захисту прав людини й основних свобод. Крім неї, у рамках Ради Європи розроблені Європейська соціальна хартія, Європейська конвенція прав меншостей, Європейська конвенція прав дитини, Європейська конвенція запобігання катуванням.

При Раді Європи діють Європейський комітет з прав меншин, Комітет незалежних експертів по соціальних і економічних правах, Європейський комітет запобігання катуванням. Головний

Європейський правозахисний орган – Європейський суд прав людини, рішення якого є обов'язковими для держав, що приєдналися до Конвенції захисту прав і свобод.

Слід зазначити, що, окрім міждержавних органів і організацій, у світі існує безліч так званих неурядових правозахисних організацій. Такі (міждержавні) органи відрізняються тим, що вони створюються за взаємною згодою кількох держав, як правило, оформленою міжнародною угодою, діють у межах такої угоди, угодою також визначаються їхні повноваження і спеціальні правила процедури.

Формування і діяльність міжнародних контрольних органів, що діють у сфері прав людини, позитивно вплинула на розвиток її держав-членів, їх законодавчих положень, зокрема призвела до виникнення власної юридичної практики, що постійно оновлюється та уточнюється з прийняттям конвенційних норм та в результаті рішень цих органів.

Відтак, для України діяльність контрольних механізмів, що функціонують в міжнародній сфері є актуальним. Це зумовлено не лише загальним зобов'язанням країни сприяти дотриманню основних прав і свобод людини, що передбачено державами-членами в Статуті ООН, але й тим, що вона погодилась на міжнародний контроль за дотриманням міжнародних стандартів основоположних прав у своєму внутрішньому правопорядку відповідно до чинних угод і рішень міжнародних органів. Україна зобов'язалася подавати конвенційним органам контролю доповіді про дотримання прав і свобод людини, встановлених у міжнародних конвенціях з прав людини, і виконувати рекомендації цих органів, а також брати в них участь. Особливе значення для України має діяльність Європейського суду з прав людини, що діє в рамках Ради Європи як механізм міжнародного контролю.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Селіхов Д.А.

*Петрукович Юлія Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 44 група*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист та контроль за дотриманням основних прав і свобод людини є одним із керівних напрямів діяльності Європейського Суду. Після ратифікації Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, наша держава зобов'язалася дотримуватися та використовувати практику Європейського Суду на рівні з національним законодавством. Відповідно до Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» ця практика проголошена джерелом права у судочинстві. Завдяки такому законодавчому закріпленню з'явилася можливість підвищення рівня юридичної забезпеченості соціально-економічних прав шляхом їх реалізації і захисту за допомогою засобів правосуддя.

Дослідженням діяльності Європейського суду з прав людини займалися такі правознавці як С. Верланов, Л. Заблоцька, В. Євінтов, А. Федорова, Д. Супрун, М. Козюбрата інші. Ці науковці зробили значний внесок у дослідження різних аспектів діяльності Європейського Суду, але питанню щодо практики Страсбурзького суду як інструменту захисту соціально-економічних прав людини у науковій літературі приділено не достатньо уваги.

Деякі науковці підтримують думку проте, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – Конвенція) відображає переважно лише громадянські та політичні права людини. На думку цих вчених, Конвенція оминає соціальні та економічні права внаслідок цього відсутня чітка юридична регламентація цих прав і тому вони не можуть бути предметом судового захисту, а також не можуть вважатись суб'єктивними правами.

На нашу думку, Конвенція все ж таки закріплює деякі соціально – економічні права людини. Цей висновок можна зробити враховуючи як положення Конвенції, так і практику Європейського суду з прав людини.

Відповідно до ст. 11 Конвенції кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Враховуючи практику з питань застосування цієї статті Європейським Судом, слід зазначити, що у справах, пов'язаних із профспілками, Суд визначив «загальну мету» цього права наступним чином сприяння економічним і соціальним інтересам їх членів. Проте Суд не розкриває вичерпного змісту цього права шляхом визначення саме прав профспілок. Так, у рішенні «Шмідт і Далстрьом проти Швеції», Європейський Суд зазначив, що Конвенція гарантує профспілкам свободу захисту професійних інтересів членів профспілки профспілковими діями, ведення яких держави мають дозволити та зробити можливим. Однак, кожна держава має право на вільний вибір засобів досягнення зазначеної мети. Так, право на страйк є одним із найбільш важливих засобів, проте не менш важливого значення має право на ведення колективних переговорів зазначене Судом у справі «Профспілки машиністів локомотивів проти Швеції».

Наступним прикладом захисту соціально-економічних прав Європейським Судом є застосування ним ст. 6 Конвенції, а саме визначення меж поняття «цивільних прав та обов'язків». Зазначена стаття передбачає, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру. Відповідно до рішення у справах «Фельдбрюгге проти Нідерландів та Дойчлянд проти Німеччини» ст. 6 Конвенції застосовується й у випадку, коли предмет спору грошові суми передбачені пільгами соціального забезпечення. Тобто Суд зазначив: для того щоб право мало цивільний характер, спір повинен мати майновий характер. Більш конкретно зміст поняття «цивільних прав та обов'язків» розкрито у справі «Маса проти Італії». Так, Суд наголосив, що держава при виплаті пенсії не здійснює дискреційні повноваження, тому її можна порівняти з роботодавцем, який є стороною трудового договору, що регулюється нормами приватного права. Тому право заявника на пенсію слід вважати цивільним правом, що зазначено у ст. 6 Конвенції.

Європейський суд з прав людини у справах «Бакалов проти України», «Дубенко проти України» у своїх рішеннях постановив, що у цих випадках мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Зазначене порушення полягало у невиконанні державою судового рішення протягом тривалого часу, що Суд зазначив як втручання у право володіння особи своїм майном. Так, грошовий борг суд розглядав у сенсі «володіння» тим самим захищаючи право особи на різні соціальні виплати.

Таким чином, положення конвенції більшою мірою присвячені громадянським і політичним правам. Проте, практика Європейського суду з прав людини свідчить про закріплення рівнозначності та єдності усіх прав та свобод, в тому числі і соціально-економічних прав. Тобто зазначені права хоч і входять до прав «другого покоління», але враховуючи динамічний розвиток суспільних відносин практика Суду сприяє розширенню переліку та захисту соціально – економічних прав.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

Прокопенко Наталія Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут, студент,
студентка, 4 курс, 45 група

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Актуальність зазначеної теми полягає у тому, що міжнародне співтовариство приділяє значну увагу розвитку і забезпеченню прав людини, що сприяло прийняттю низки міжнародних документів щодо закріплення, правової регламентації та розробки механізму міжнародного захисту прав людини у державах, які підписали відповідні міжнародні документи.

Проблеми сутності, стану, застосування, удосконалення та розвитку прав людини привернули увагу багатьох вчених, серед яких С.Н. Крижанівський, В.Л. Погорілко, П.М. Рабинович, Н.Б. Толкачова, В.Г. Буткевич, Н.М. Шишкова, А.І. Дмитрієв.

Процес становлення міжнародних інститутів і договірної закріплення прав людини призвели до того, що право Європейського Союзу намагається підкорегувати внутрішні механізми захисту і забезпечення прав людини, які склалися у державах – членах. І у зв'язку з цим не може залишатися осторонь розвитку національного права країн Європейського Союзу. Так, на саміті Європейського Союзу 2000 року глави держав – членів проголосили Хартію основних прав Європейського Союзу. Найважливішою рисою Хартії є її універсальний характер – каталог прав людини цього документу закріплює категорії прав людини у всіх сферах суспільного життя: політичні, економічні, громадські, соціальні і культурні права. У цьому полягає суттєва відмінність Хартії від раніше прийнятих каталогів, де політичні і громадські права людини та соціально – економічні і культурні права людини були поділені на дві нерівноцінні групи, і закріплено в різних документах, з різною юридичною силою як на універсальному рівні ООН, так і на рівні Ради Європи.

Порівнюючи з попередніми документами про основні права, які видавалися з метою захисту людини від неправомірних дій державної влади, Хартія спрямована на захист тих самих прав і свобод, але від порушень з боку іншого суб'єкта. Призначення цієї Хартії є систематизація основних прав людини, які були визнані раніше за громадянами Європейського Союзу в інших джерелах, з урахуванням установчих договорів і Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод 1950 року. Разом з тим в Хартії закріплено унікальний спосіб класифікації основних прав і свобод. Підставою виступають не предмет суб'єктивного права, а саме особисті, економічні і політичні права, а самі цінності на захист яких вони спрямовані: гідність, свобода, рівність та солідарність.

Водночас Хартія закріпила певні новації. Так, вперше визнані як основні права право на цілісність особистості і право на добросовісне управління. Зміст Хартії основних прав Європейського Союзу є ширшим за зміст Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод. Якщо Європейська конвенція захищає переважно громадянські і політичні права, то Хартія охоплює значно більшу кількість прав людини, наприклад, право на належне управління, соціальні права робітників, захист особистих даних, право направляти звернення до Європейського Омбудсмена щодо шахрайства та некомпетентності інституцій Європейського Союзу.

В цілому прийняття Хартії розцінюється як доказ того, що Європейський Союз на сьогодні є не тільки економічним, але і правовим співтовариством. Європейська Хартія є важливою частиною розвитку нормативного закріплення прав людини з притаманними їй юридичною силою і механізмом реалізації.

Отже, можна зробити висновок, що Хартія основних прав Європейського Союзу являє собою новий етап і інтеграції Європейського Союзу, основою якого є принцип демократії та правової держави, також вона свідчить про прагнення до тіснішого внутрішнього об'єднання в рамках Європейського Союзу, дає сучасне трактування і кодифікацію існуючих положень щодо основних прав людини, детально встановлює права, притаманні громадянам Європейського Союзу, не протиставляючи їх універсальним правам людини.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ІЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У юридичній науці поняттю «громадянство», враховуючи на його значення, завжди приділялося багато уваги, внаслідок чого воно вважається достатньо розробленим. Проте розвиток європейської інтеграції, одним з наслідків якої стало запровадження громадянства Європейського Союзу, змушує переглянути традиційні погляди на цей інститут конституційного права.

Громадянство визначають як усталений політико-правовий зв'язок фізичної особи з певною державою, що виражається в сукупності взаємних прав, обов'язків і відповідальності особи та держави. Отже, поняття громадянство нерозривно пов'язано з поняттям держава. Однак ЄС не є державою, хоча реалізує властиві їй численні суверенні права, тому громадянство Європейського Союзу має певні особливості, що відрізняють його від національного громадянства.

В установчих договорах відсутнє визначення поняття громадянство Євросоюзу. У Маастрихтському договорі вказувалося лише на запровадження громадянства ЄС і зазначалося, що кожен громадянин держави-члена є громадянином Союзу. Амстердамський договір уточнив, що громадянство ЄС має доповнювати, а не замінювати собою національне громадянство. Тобто громадянство Євросоюзу має субсидіарний характер по відношенню до національного громадянства і не замінює собою останнє. Це означає, що набуття загальноєвропейського громадянства не перешкоджає особі реалізовувати в повному обсязі всі права й обов'язки, надані їй як громадянину конкретної держави-члена ЄС, і разом з тим гарантує їй отримання комплексу нових прав і свобод. Так, у Лісабонському договорі закріплено основні права громадянина Євросоюзу:

- а) право вільно пересуватись і мешкати на території держав-членів;
- б) право обирати й бути обраним на виборах до Європейського парламенту, а також на муніципальних виборах у державах-членах ЄС, де мешкають громадяни Союзу, на тих же умовах, що і громадяни будь-якої держави-члена ЄС;
- в) право користуватися захистом з боку дипломатичних і консульських установ будь-якої держави-члена ЄС на території країн, що не входять до його складу, де не представлена держава-член Євросоюзу, громадянином якої вони є, на тих самих умовах, що й громадяни цієї держави;
- г) право направляти петиції до Європейського парламенту, подавати скарги Європейському омбудсману і звертатися до інститутів і консультативних органів Союзу будь-якою мовою Договору й отримувати відповіді тією ж самою мовою.

Інститут громадянства традиційно передбачає наявність в особі не лише прав, а й обов'язків, до яких традиційно національне законодавство відносить військовий обов'язок та обов'язок платити податки. Переліку обов'язків громадян Європейського Союзу установчі договори не містять. На думку науковців закріплення аналогічних обов'язків за громадянами Союзу неодмінно викликало б протидію з боку його держав-членів, оскільки це фактично передбачало б передачу останньому низки принципів для збереження суверенного статусу державної влади прав.

Для уточнення особливостей громадянства ЄС необхідно розглянути спосіб його набуття і припинення. Громадяни держав-членів ЄС автоматично набувають громадянство Євросоюзу. Установчі договори не містять положень, які стосувалися б втрати громадянства Союзу, однак існують підстави вважати, що втрата громадянства відповідної держави-члена ЄС матиме наслідком втрату й громадянства Євросоюзу. Оскільки держави-члени ЄС зберігають за собою суверенне право визначати, хто є їхніми громадянами, то відповідно процедура набуття і втрати громадянства ЄС буде різною і визначатиметься національним законодавством держав-членів ЄС.

Таким чином, громадянство Європейського Союзу є особливим явищем, досвіду створення якого не було раніше. Це політико-правовий зв'язок між громадянами держав-членів ЄС та Євросоюзом як міжнародною наднаціональною організацією, створеною на основі об'єднання держав, який характеризується специфічною формою набуття та втрати громадянства, змістом якого є лише права.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Трагнюк О.Я.

ПРАВО НА ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ БЕЗПЕКИ

В усі часи застосування сили входило до одних з найбільш актуальних питань суспільства, оскільки його реалізація вирішувала долю не лише конкретної особи, а й як свідчить історія – цілих держав та суспільств. Безумовно з розвитком сучасних процесів, демократизацією суспільних відносин і значним поширенням глобалізації, суспільство намагається максимально обмежити застосування цього права, що безпосередньо пов'язано з проблемами, що майже завжди виникають при цьому.

Актуальність теми обумовлюється особливою вагою негативних наслідків до яких може призвести неправильне розуміння сутності зазначеного права, а також підстав його застосування.

Наслідком обмеження користування цим правом стало вироблення, а згодом і закріплення в міжнародному праві принципу незастосування сили та погрози силою, який відображено в пункті 4 статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй, відповідно до якого «Всі члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в їх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності чи політичної незалежності будь-якої держави, так і яким-небудь іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй».

Проте, не дивлячись на заборону використання цього права в умовах сучасного суспільства міжнародна спільнота в певних випадках все ж дозволяє відхилення від зазначеного правила. Мова йде насамперед про передбачені цим же міжнародним актом - Статутом Організації Об'єднаних Націй дві ситуації правомірного застосування сили: по-перше, в цілях самооборони; і по друге, - за рішенням Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

Застосування сили в першому випадку на сьогодні виправдано законами розумності і невід'ємним правом кожної людини на самооборону. Питання здійснення права на самооборону в міжнародному праві пов'язані і з іншими галузями права, в яких розвивається ця проблематика і дозволяє застосовувати напрацювання вчених інших галузей права. Стосується це насамперед дотримання певних критеріїв застосування права на силу при самообороні. Йдеться про те, що суб'єкт, що реалізує право на самооборону не вправі вийти за межі необхідної оборони і повинен враховувати наступне:

1) право на застосування сили при самообороні може застосовуватися лише щодо суб'єкта, що вчинив військовий озброєний напад;

2) право на застосування сили може застосовуватися лише суб'єктом щодо якого вчинено військовий озброєний напад;

3) протиправність нападу має визначатися виключно на основі норм міжнародного права, а не будь-якого іншого права включаючи право суб'єкта, що має намір реалізовувати право на застосування сили при самообороні;

4) єдиною метою реалізації права на застосування сили є відновлення правомірних прав та інтересів потерпілого суб'єкта;

5) реалізація права на застосування сили має забезпечувати повернення до попереднього стану, що існував до вчинення військового озброєного нападу і не повинна заподіювати суб'єкту, щодо якого застосовується зазначене право незворотної шкоди.

За умов реалізації права на застосування сили ж при виникненні другої ситуації, то міжнародне законодавство теж значно обмежує його застосування, передбачаючи в ст. 42 Статуту Організації Об'єднаних Націй, що Рада Безпеки вправі застосувати силу лише в разі коли дійде висновку, що міри передбачені в ст. 41 цього ж міжнародного акта виявляться або вже виявилися недостатніми для врегулювання конфлікту мирним способом для відновлення миру і безпеки. У цьому разі мова йде насамперед про будь-які заходи не пов'язані з використанням збройних сил: повний або частковий розрив економічних стосунків, залізно-дорожніх, морських, повітряних, поштових, телеграфних і інших засобів спілкування, а також розрив дипломатичних відносин.

Іншим питанням, що заслуговує на увагу у цьому контексті є саме визначення поняття «сили», адже жоден міжнародно-правовий акт не містить його легального визначення саме в значенні передбаченому правом на застосування сили. Серед вчених теж немає єдності щодо визначення цього поняття, проте аналіз їх праць із зазначеного питання дає підстави прийти до висновку, що найбільш часто термін «сила» у міжнародному праві використовується у широкому та вузькому значенні.

Згідно більш ширшого підходу під терміном «сила» розуміють здебільшого ступінь та інтенсивність впливу держави на систему міжнародних відносин чи її окремих елементів з метою досягнення її національно-державних інтересів.

У вузькому розумінні поняття «сили» найбільш часто асоціюється безпосередньо з військовою складовою конкретної держави, а також з можливістю фізично реалізовувати цілі, поставлені державою, за допомогою військових засобів, незважаючи на спротив інших суб'єктів міжнародних відносин. Саме в останньому значенні термін «сила» застосовується при реалізації міжнародного права на застосування сили, оскільки як справедливо зазначає більшість вчених у цьому випадку мова не може йти про застосування економічних та інших подібних до них заходів впливу.

Отже, на сьогодні не дивлячись на значне обмеження можливості реалізовувати право на застосування сили міжнародне законодавство все ж виправдовує в деяких випадках правомірність приведення його в дію. Якщо у першому випадку : за умов самооборони - міжнародні акти детальніше врегульовують підстави для його застосування, то друге питання залишається відкритим, оскільки саме тут найбільш часто можливі випадки проявів суб'єктивного розуміння конфліктної ситуації, що склалася при застосуванні зброї.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Севастьян Оксана Вікторівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 41 група*

ІСТОРІЯ УТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Європейський Суд з прав людини (далі ЄСПЛ) – це основний судовий орган європейської системи захисту прав людини, що був утворений 1959 р. для забезпечення дотримання зобов'язань держав, що підписали Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.

Ідея створення ЄСПЛ як регіонального міжнародного суду для захисту прав людини виникла відразу після Другої світової війни, проте функціонувати Суд розпочав лише у 1959 р. Цей значний часовий розрив був зумовлений низкою причин: 1) ратифікація Конвенції державою-учасницею не означала автоматичного визнання юрисдикції Суду, а потрібна була спеціальна заява щодо цього визнання, необхідна кількість яких (вісім) була зібрана лише у 1958 р; 2) відповідно до Конвенції заявники повинні були спершу звертатися до спеціального органу – Європейської комісії з прав людини, яка вирішувала питання щодо прийнятності заяви, вивчала фактичні обставини справи, брала участь у можливій процедурі дружнього врегулювання та передавала справу до Суду зі своїми висновками.

Якщо проаналізувати сорокарічну діяльність Суду від моменту його створення (21 січня 1959 р.) до радикальної реформи юрисдикційного механізму Ради Європи (листопада 1998 р.), то її умовно можна розділити на три періоди. Перший із них охоплює час становлення Суду (від дати створення і до 70-х рр.). Оскільки Європейська комісія з прав людини, яка почала працювати у 1955 році, не накопичила вихідних матеріалів, створення Суду практично не могло розпочатися. У 1959 р. Регламентом були апробовані на практиці основні процесуальні правила, порядок розгляду справ, структура та стиль аргументації рішення. Після розгляду в 1960-1961 рр. першої справи

було вирішено лише 10 справ та винесено 17 рішень. Тому через невисоку продуктивність Суду перший період його діяльності називають «затяжною стадією становлення».

У другому періоді (із середини 70-х до межі 90-х рр.) число розглянутих справ збільшилось до 200 і відповідно збільшилась кількість рішень Суду, що умовно можна назвати модельними. Вже на початку другого періоду стало зрозуміло, що провідне місце у практиці Суду зайняли індивідуальні скарги. Всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію визнали право на індивідуальну скаргу. У 1983 р. набирає силу нова редакція Регламенту Суду, згідно якої заявник – приватна особа одержує статусу сторони в процесі, але не в особистій якості, а в якості його представника, яким міг бути адвокат з будь-якої країни, що входить до складу Ради Європи. У цей період у суспільній думці остаточно затвердився авторитет ЄСПЛ. Період із середини 70-х до межі 90-х р.р. називають часом зрілості Європейського Суду.

Одна із характерних рис третього періоду (1990 р. – кін. 1998 р.) - стрімке збільшення членів Ради Європи, а також справ, що надійшли до Суду. 6.11.1990 р. був прийнятий Протокол №9, який надав право індивідуальним заявникам безпосередньо передавати справу до Суду і особисто брати участь у засіданнях. У квітні 1994 р. було підписано Протокол №11 «Про реорганізацію контрольного механізму...», який вносив значні зміни до розд. II і IV Конвенції, а розд. III було виключено.

Таким чином, з 1959 р. та до кін. 1998 р. Суд розглянув 935 справ. Серед них: 33 справи закінчилися мирним врегулюванням за обопільною згодою сторін; у 23 справах Суд припинив провадження; майже 100 заяв було відхилено як неприйнятні відповідними Комітетами.

Протокол № 11 і відповідно нова редакція Конвенції набрали сили 1.11.1998 р. і тоді ж відбулася інавгурація нового Суду, обраного Парламентською Асамблеєю в січні та квітні 1998 р. На місце первинних інституцій – Європейського Суду та Комісії з прав людини – прийшов єдиний орган – постійно діючий Європейський Суд з прав людини. Серйозних змін зазнала організації та порядок діяльності суду. Окрім того, що Суд почав працювати на постійній основі на нього було покладено повноваження щодо формування «судового досьє» стосовно кожної прийнятої до розгляду справи, Суд сам почав вирішувати питання про прийнятність скарги і на нього було покладено обов'язок сприяти процедурі мирного врегулювання спорів. Невдовзі після набрання чинності Протоколом № 11 стало зрозумілим, що реформа недостатньо ефективна з огляду на постійно зростаючу кількість заяв, тому у рамках Постійного комітету з прав людини ПАРЕ розпочалась робота над подальшою реформою Суду, результатом якої став Протокол № 14.

Набрання сили 1.06.2010 р. Протоколу № 14 ознаменувало початок проведення нової структурної реформи ЄСПЛ. Ця реформа безпосередньо стосувалася порядку перебування суддів на посадах (зокрема, судді обираються на дев'ять років без права на переобрання) та удосконалення судової процедури: 1) створення канцелярії Суду; 2) фільтрація явно необґрунтованих заяв; 3) справи, що є предметом усталеної практики Суду оголошуються прийнятими і одночасно виносяться рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання є предметом усталеної практики; 4) новий критерій прийнятності (якщо заявник не зазнав суттєвої шкоди і повага до прав людини, гарантованих Конвенцією не вимагає розгляду заяви по суті).

Однак навіть цих заходів, як вважають експерти та держави-учасниці Конвенції, може виявитися недостатньо аби вирішити системні проблеми Суду. Тому на Третньому саміті глав держав та урядів держав-учасниць було прийнято Варшавську декларацію в якій зазначено про утворення групи поважних осіб для розробки загальної стратегії забезпечення ефективності функціонування ЄСПЛ. 15.11.2006 р. група поважних осіб подала свою доповідь Комітету Міністрів Ради Європи, зазначивши що реформування системи слід провести за чотирма напрямками: 1) структура судового механізму (Суд має складатися з трьох елементів: власне Конвенції, яка міститиме матеріальні положення, Статут Суду та Регламент Суду. Також запропоновано утворити незалежний судовий комітет, який займатиметься питаннями прийнятності заяв та вирішенням справ, які є предметом усталеної практики Суду, формалізувати вимоги до заяв та встановити більш жорсткі вимоги щодо їх прийнятності); 2) відносини Суду з державами-учасницями (запровадження системи дорадчих висновків на запити судів держав-учасниць); 3) позасудові або додаткові засоби вирішення спорів (на рівні Ради Європи або національному рівні, посилення ролі інформаційних представництв Ради Європи для надання інформації та

правової підтримки); 4) інституційний статус суду та суддів (запропоновано змінити процедуру відбору суддів, запровадивши стадію розгляду кандидатур комітетом відомих осіб, який міг би складатися з колишніх суддів, на предмет їх відповідності вимогам Конвенції до подання на розгляд ПАРС, та зменшення складу суддів).

Отже, враховуючи все вищесказане, розвиток Європейського Суду з прав людини можна умовно поділити на 5 етапів : 1) від дати створення і до 70-х років – становлення Суду, мала кількість розглянутих справ; 2) із середини 70-х до межі 90-х рр. – час зрілості Суду, значне збільшення кількості розглянутих справ, створення так званих модельних рішень, підвищення авторитету Суду; 3) 1900 р. – кін. 1998 р. – збільшення числа держав-учасниць Ради Європи, відповідно збільшення справ, що надійшли до Суду, надання права індивідуальним заявникам безпосередньо передавати справу до Суду і особисто приймати участь у судових засіданнях; 4) з 1 листопада 1998 р. до 2010 р. – утворено постійно діючий Європейський Суд з прав людини якому були надані повноваження щодо формування «судового досьє», вирішення питання про прийнятність скарги і сприяння процедурі мирного врегулювання спорів; 5) з 1 червня 2010 р. і до сьогодні – проведення структурної реформи, яка безпосередньо стосувалась порядку перебування суддів на посадах, удосконалення судової процедури та продовження роботи над розробкою загальної стратегії забезпечення ефективності функціонування Європейського Суду з прав людини.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А. О.

*Скрипнюк Олександр Олександрович
КНУ імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин,
студент, 4 курс, 4 група*

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Наразі Україна як незалежна і суверенна держава, має чіткі юридично встановлені міжнародні зобов'язання та несе відповідальність за продовження закріпленого законодавством України зовнішньополітичного курсу, який включає у себе стратегічні цілі європейської інтеграції при збереженні рівноправних та добросусідських відносин з Російською Федерацією та іншими сусідніми країнами, зміцнення позицій України в Східноєвропейсько-Чорноморському регіоні. У цьому контексті політика України у сфері зовнішніх зносин полягає насамперед в утвердженні і розвитку України як незалежної демократичної держави шляхом забезпечення дипломатичними та іншими засобами і методами, передбаченими міжнародним правом, захисту суверенітету і безпеки, територіальної цілісності та непорушності державного кордону, політичних, торговельно-економічних, науково-технічних, культурних та інших інтересів України, а також законних прав громадян України та її юридичних осіб за кордоном. Закріпленою на правовому рівні метою цієї зовнішньої політики є набуття членства в Європейському Союзі та забезпечення незалежності України, її гідного місця в Європі і світі. Утім, реалізація всіх без винятку названих цілей пов'язана із необхідністю розв'язання ряду конкретних завдань, до яких слід віднести насамперед удосконалення системи координації політики європейської інтеграції України на політичному рівні, включаючи її формування, стратегічне планування, імплементацію, моніторинг та аналіз ефективності, шляхом розроблення ефективного централізованого інституційного механізму координації, а також укладення угоди про асоціацію з ЄС.

Паралельно з цим, в Україні має відбуватись активна робота на власне законодавчому рівні, яка забезпечила б не тільки процес адаптації законодавства України до законодавства країн ЄС, але й запровадження у практику регулювання суспільних відносин в Україні (йдеться про всі типи відносин, включаючи політичні, економічні, соціальні, національно-культурні, інформаційні, без

пекові тощо) тих правових стандартів і цінностей, які домінують у європейському праві та в європейській правосвідомості.

Однією з таких незаперечних цінностей і пріоритетів є, поза всяким сумнівом, праволюдінні цінності і демократичні стандарти в галузі охорони, захисту та забезпечення прав людини. Разом з тим, доцільно привернути спеціальну увагу тому, що процес утвердження демократії і забезпечення принципів правової держави в Україні пов'язані не лише з удосконаленням системи чинного законодавства України, але й з її готовністю визнавати рішення тих міжнародних органів, які сформовано на загальноєвропейському рівні і які мають на меті дотримання демократії, верховенства права і захист прав людини. У цьому сенсі особливої ваги набуває правове удосконалення регулювання відносин, що виникають у зв'язку з обов'язком Української держави виконувати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України, з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також протоколів до неї, з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини, зі створенням передумов для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України. У цьому контексті необхідно наголосити, що практику Європейського суду слід сприймати не лише у безпосередньому контексті прийнятих ним конкретних рішень, але й з погляду формування нового бачення сутності того, що може бути описано поняттям «європейського праворозуміння» в частині прав людини. Тобто принципово важливим для Української держави є навіть не стільки сам факт безумовного виконання рішень Європейського суду, скільки створення таких правових та інших умов, коли в державі не порушуватимуться права людини, і країна даватиме громадянам якомога менше приводів та підстав звертатись до цієї європейської судової інстанції.

Нагадаємо, що відповідно до статті 34 Конвенції Європейський суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Нині, згідно статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для виконання Україною. Більше того, статтею 7 цього закону визначено, що протягом трьох днів від дня отримання повідомлення Європейського суду про набуття рішенням статусу остаточного орган представництва надсилає стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права подати до державної виконавчої служби заяву про виплату відшкодування, в якій мають бути зазначені реквізити банківського рахунка для перерахування коштів. Утім не зважаючи на наявність достатньої законодавчої бази, не можна не відмітити численних проблем, які виникають в Україні у зв'язку із виконанням рішень Європейського суду, особливо коли винною у порушенні прав людини визнається держава. Нажаль, останнім часом в Україні лише збільшується кількість випадків, коли рішення Європейського суду сприймаються формально, не виконуються у повному обсязі або ж взагалі робиться все, щоб знівелювати їх значення. Очевидно, що така практика ставлення держави до процесу захисту прав людини є неприпустимою, адже наразі саме права людини та їх дотримання є тією базовою основою, яка дозволяє встановити факт належності або неналежності до загальноєвропейського правового простору.

Отже реалізація Україною практично всіх без винятку взятих на себе зобов'язань перед ЄС передбачає посилення уваги до якості правового забезпечення її внутрішньої і зовнішньої політики в галузі забезпечення та захисту прав людини. Не викликає сумніву й те, що втілення цих вимог пов'язане з переосмисленням самих основ державної правової політики, яка повинна перетворитись на право людину не тільки за своєю формою, але й за своїм реальним юридичним змістом.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, академік НАПрН України, завідувач відділу міжнародних наукових зв'язків НАПрН України Скрипнюк О.В.

ДО ПИТАННЯ ОBOB'ЯЗKOBOCТІ BИKОНAHHЯ PІШEHHЬ КОМІТЕТІВ ООН В УКРАЇНІ

Відповідно до частини 4 статті 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Як передбачено у ст. 2 Закону України від 17 квітня 2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для виконання Україною. На відміну від рішень Європейського суду питання виконання рішень відповідних органів міжнародних організацій по індивідуальних скаргах (Комітету ООН з прав людини, Комітету ООН проти катувань та ін.) не врегульоване національним законодавством України, у зв'язку з тим, що вказані органи за своєю суттю не є навіть «квазісудовими».

Існує 9 основних міжнародних договорів у галузі прав людини, один з яких, по насильницькому зникненню, ще не набув чинності. З моменту прийняття Загальної Декларації прав людини в 1948 році всі держави-члени ООН ратифікували як мінімум один договір в області прав людини, а 80 відсотків держав - чотири і більше. Моніторингом реалізації основних міжнародних договорів з прав людини займаються вісім договірних органів з прав людини: Комітет з прав людини, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, Комітет з ліквідації расової дискримінації, Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, Комітет проти катувань та, відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань, – Підкомітет з попередження катувань, Комітет з прав дитини, Комітет із захисту прав трудящих-мігрантів, Комітет з прав інвалідів. Україна визнала компетенцію відповідних Комітетів (окрім Комітетів із захисту прав дитини та трудящих-мігрантів) отримувати й розглядати повідомлення, що можуть подаватися особами, які перебувають під юрисдикцією держави учасниці, або групами осіб чи від їхнього імені, які стверджують, що вони є жертвами порушення цієї державою учасницею відповідних прав.

На стадії розгляду справи по суті зазначені органи ухвалюють рішення, які містять підсумкову позицію цих органів щодо того, чи мало місце порушення прав особи або групи осіб з боку держави в конкретній справі. Щодо юридичної сили цих рішень точаться дискусії.

Характер обов'язковості рішень уповноважених міжнародних органів в індивідуальних справах обговорювався на міжнародному рівні, проте світові експерти не дійшли одностайної згоди з цього приводу. Досить категоричну позицію щодо юридичної сили рішень цих органів займає експерт Комітету ООН з прав людини пан Шайнін, який однозначно вважає, що рішення відповідних органів міжнародних організацій за індивідуальними скаргами є обов'язковими для держав-учасниць, оскільки ці рішення є втіленням не волі цих органів, а волі відповідного міжнародно-правового договору з прав людини, обов'язковість якого визнана державою-учасницею через ратифікацію чи приєднання. Якщо ж держава-учасниця не виконує ці рішення, то такі дії повинні тлумачитися як невиконання нею міжнародно-правових зобов'язань, що є підставою для винесення цього питання на обговорення Ради Безпеки ООН і застосовування щодо такої держави відповідних міжнародних санкцій.

Натомість Голова Комітету ООН з прав людини пані Шанс вважає, що ці органи не є судом у його класичному розумінні та можуть розглядатися як так звані «квазісудові» органи, рішення яких виражають авторитетну позицію експертів, що входять до їх складу. Та й у самих рішеннях Комітетів не йдеться про їх обов'язковість: «Комітет хотів би отримати від держави-учасниці протягом 180 днів інформацію про заходи, вжиті для втілення в життя міркувань Комітету. Крім того, державі-учасниці пропонується опублікувати міркування Комітету». В цьому контексті слушною є думка російської вченої К. Панової, яка зазначає, що рішення Комітету по суті (повідомлення), яке знаходить відображення в повідомленні відповідній державі та особі, має рекомендаційний характер. Проте думка Комітету з прав людини настільки авторитетна, що на практиці багато держав прагнуть дотримуватися цих рекомендацій. Більше того, постійне ігнорування рекомендацій Комітету може призвести до того, що Комітет може включити це

питання до своєї щорічної доповіді Економічній і соціальній раді (ЕКОСОР) і тим самим надати їм гласності, звернути увагу міжнародного співтовариства на відповідну державу. Так, Латвія, коли Комітет визнав її такою що порушила права кандидата у депутати Антоніни Ігнатане, змінила закон про вибори, усунувши вимогу до кандидатів певної категорії володіння латиською мовою. Підстава такого ставлення до міркувань Комітету як до обов'язкових - те, що в міркуваннях фіксуються порушення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Його обов'язковість для країн-учасниць, в тому числі Латвії, безперечна, а Комітет з прав людини заснований тим же самим пактом, і саме йому доручена оцінка виконання Пакту. Таким чином, Комітет - найбільш авторитетне джерело оцінки того, порушується пакт певними діями держави чи ні. Тому характерними рисами міждержавних правозахисних організацій є те, що: а) вони змушують світове співтовариство звертати увагу на порушення прав людини, б) навіть якщо їхні рішення і не є обов'язковими до виконання, вони все одно не можуть бути проігноровані.

Процесуальне законодавство визначає процесуальні наслідки визнання судового рішення *міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною*, таким, що порушує міжнародні зобов'язання України. Проте, питання щодо можливості застосування цих положень процесуального законодавства України стосовно рішень відповідних органів міжнародних організацій, учасником яких є Україна, залишається відкритим. Яскравим унаочненням цієї проблеми можуть слугувати Міркування Комітету від 19 липня 2011 р. за повідомленням № 1535/2006 у справі «Віктор Щітка проти України» та Ухвала судової палати з кримінальних справ Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про відмову засудженому Щітці Віктору Валерійовичу в допуску кримінальної справи до провадження у Верховному Суді України. Постановляючи таке рішення, ВССУ виходив з того, що, оскільки у чинному кримінально-процесуальному законодавстві безумовною підставою перегляду судових рішень ВСУ передбачено встановлення міжнародною судовою установою саме порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, а Комітет діє не як судова установа, то, на думку колегії суддів, були відсутні підстави для допуску справи до провадження у ВСУ. Прокуратура міста Києва підстав для перегляду судових рішень стосовно Щітки В.В. також не вбачає. Висновки Комітету з прав людини Організації Об'єднаних Націй щодо порушення права Щітки В.В. за ст.ст. 7 та 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, зокрема, його катування під час досудового слідства, несправедливого та необ'єктивного судового розгляду, підтвердження у ході проведеної перевірки не знайшли.

Наведене дозволяє дійти загального висновку про те, що невизначеність на законодавчому рівні юридичних наслідків рішень відповідних органів міжнародних організацій, учасником яких є Україна, зводить нанівець ефективність права на звернення до міжнародних судових установ та відповідних органів міжнародних організацій як однієї з вихідних юридичних гарантій правопорядку. Отже, зважаючи на те, що держава далеко не завжди добровільно виконує рішення органів міжнародних організацій, доцільно було б: створити спеціалізований орган, який би контролював виконання висновків Комітетів ООН, здійснював офіційний переклад та офіційну публікацію таких рішень; внести зміни в процесуальне законодавство України, які б дозволяли перегляд судових рішень з підстав визнання судового рішення *міжнародною організацією, юрисдикція якої визнана Україною*, таким, що порушує міжнародні зобов'язання України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

*Суглобова Аліна Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультету підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України,
студентка, 3 курс, 12 група*

ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Права і свободи людини в міжнародно-правовому вимірі розглядаються як природні та невід'ємні, бо саме вони є інструментом реалізації людини як особистості. Перше юридичне закріплення прав людини відбулося в Декларації незалежності США 1776 року, але статусу

міжнародних стандартів вони набули лише з моменту підписання в 1945 році Статуту ООН.

Після цього була прийнята ще низка документів серед яких: Загальна Декларація прав людини 1948р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966р. та ін. Такі документи в міжнародній правовій системі визнаються «жорстким правом» і мають на меті забезпечення обов'язку держав захищати своїх громадян, встановлюючи єдиний для всіх мінімальний рівень захисту прав.

З метою виконання положень договорів і конвенцій країнами, які їх ратифікували, запроваджуються міжнародні механізми захисту прав людини – спеціалізовані міжнародні інструменти, установи та організації, що безпосередньо займаються захистом основоположних прав і свобод.

Існує два види механізмів захисту: універсальні, які діють на рівні всього світу, та регіональні – дія яких розповсюджується в межах певного регіону. Також має місце розподіл механізмів залежно від підстав створення. Він передбачає наявність конвенційних органів, що створюються на підставі міжнародних договорів (Комітет з прав людини, Європейський суд з прав людини, Комітет з прав дитини та ін.), і органи, які утворені на базі міжнародних організацій. Особливістю останніх є те, що їх рішення мають, як правило, рекомендаційний характер.

Функціями конвенційних органів є контроль за виконанням пакту урядами держав; моніторинг розвитку країни в контексті дотримання прав і свобод людини; аналіз доповідей, що періодично надаються урядами; розгляд окремих скарг щодо порушення прав людини.

Основним недоліком більшості механізмів є те, що вони реагують лише на масові або систематичні порушення, враховуючі окремі скарги лише для моделювання загальної ситуації в певній країні. Тому найефективнішими є органи, здатні своєчасно реагувати на окремі порушення прав і свобод людини та приймати індивідуальні скарги. Але таких інстанцій в світі небагато. Серед них Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ).

ЄСПЛ є органом Ради Європи, який спрямовує свою діяльність на дотримання положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Існування цього органу надає можливість будь-якій фізичній особі або державі подавати скарги про порушення прав людини, але за умови, якщо були випробувані всі національні засоби захисту. ЄСПЛ має одну велику перевагу у порівнянні з іншими інструментами механізму захисту прав – його рішення мають обов'язковий характер для держав, що ратифікували Європейську Конвенцію.

Звертаючи увагу на природу міжнародно-правових механізмів захисту прав людини, може здаватися, що вона порушує принципи незалежності, суверенітету і невтручання у внутрішні справи держав. Але в той же час, ці механізми сприяють реалізації основного призначення держав всього світу – захисту прав і свобод їх громадян.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри державного будівництва НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Соляник К.Є.

*Талізін Яна Олегівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 45 група*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ЇХ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ

Права та свободи людини у міжнародному публічному праві розглядаються як природні та невід'ємні, завдяки яким людина може реалізувати себе як особистість. Виникнення міжнародних організаційних механізмів захисту прав людини пов'язане з розширенням у цій сфері міжнародно-правового співробітництва після Другої світової війни. Це стало наслідком формування міжнародної єдності в розумінні цінності прав людини та їхнього захисту. У сучасному світі дотримання та захист прав людини є досить актуальним питанням з огляду на те, що знаходяться

такі держави, які вважають права людини чимось декларативним і необов'язковим для забезпечення або забезпечують дотримання прав вибірково.

Питанням важливості міжнародних прав та свобод за всю історію переймалося дуже багато науковців, серед яких Л. Зваак, Р. Каламкарян, Г. Лукьянцев, Р. Мюллерсон, М. Прело, Д. Харріс, С. Черниченко та інші. Але мало хто з дослідників приділяв увагу цим стандартам як частині якогось іншої системи, права людини майже не розглядалися в інституційному підході. У цьому дослідженні ми спробуємо показати значення стандартів прав людини в аспекті міжнародного механізму їх гарантування та захисту.

На думку С.Черниченка, міжнародні стандарти в галузі прав людини – це міжнародно-правові, тобто такі, що випливають із норм міжнародного права, обов'язків держав. М.Орзіх вважає, що «хоч основні права, свободи і обов'язки встановлюються найвищими органами державної влади у формі конституційного закону, вони не можуть бути вужчими за змістом від міжнародно-правових стандартів. Це – завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи». Для уніфікації зазначеного поняття пропонуємо наступне визначення: міжнародні стандарти прав людини – це закріплені у міжнародних актах та інших міжнародних документах певні показники цих прав, до досягнення яких заохочуються або ж зобов'язуються держави.

Для визначення важливості та призначення міжнародних стандартів прав людини, пропонуємо розглянути їх функції. Так, до них відносять: визначення прав та перелік свобод, які відносяться до категорії основних та обов'язкових для всіх держав-учасниць певних міжнародних угод або конвенцій; формування головних рис змісту прав та свобод, які повинні втілюватись у відповідних конституційних та інших нормативних положеннях окремих держав; встановлення зобов'язання держав щодо визнання та забезпечення проголошених прав та свобод, а також встановлення на міжнародному рівні гарантій, необхідних для реалізації і захисту прав і свобод; фіксація умов щодо застосування прав і свобод людини, одночасно із законними обмеженнями цих прав і свобод.

Норми, що не лише проголошують права людини, але й передбачають механізм їх реалізації, містяться в двох пактах, що виходять від Загальної декларації прав людини – Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. і відкриті для підписання, ратифікації та приєднання. Тож ми можемо зробити висновок, що міжнародні стандарти у галузі прав та свобод людини з самого початку встановлювалися як елемент системи механізму їх гарантування і захисту. Але такий підхід свого часу не набув поширення, а стандарти і механізми розглядалися як окремі міжнародні інститути. Повернення до початкової ідеї зараз набуло особливого значення, оскільки постала необхідність їх все частішого застосування, а ефективність у цьому разі забезпечується саме єдністю цих двох елементів.

Слід зауважити, що з одного боку, міжнародні органи та організації мають переважно контрольні повноваження у сфері дотримання прав та свобод людини з боку держав, а їх рішення, як правило, мають рекомендаційний характер. З іншого боку, держави як учасниці різноманітних міжнародних угод про права людини, мають певні зобов'язання щодо дотримання, забезпечення та захисту прав людини. Таким чином, дієвість механізму забезпечення та захисту прав людини залежить як від міжнародних інституцій, так і від окремих держав, які є учасниками відповідних міжнародних організацій та міжнародних договорів.

Таким чином, визнання міжнародних стандартів прав людини слід розглядати як історичне надбання суспільного розвитку, а також як процес нагромадження позитивного досвіду в галузі прав людини, що на сьогодні потребує глибокого вивчення з точки зору інституційного підходу. Адже ефективність гарантування та захисту міжнародних стандартів прав людини залежить від усвідомлення їх як частини єдиного механізму, який є процесуальною нормою та невід'ємною частиною цієї важливої системи міжнародного права.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РОЗМЕЖУВАННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО І ТЕРАПЕВТИЧНОГО КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ

З самого початку виникнення проблематики клонування людини дискусія з цього питання не втрачає своєї гостроти. Основною причиною колізій є окремі положення міжнародного права, в яких закріплено, що репродуктивне клонування людини є порушенням її прав на індивідуальність та права на повагу до честі і гідності. Тому, дослідження питання про нормативне розмежування терапевтичного і репродуктивного клонування є необхідним з огляду на потенційну можливість застосування терапевтичного клонування в медичних галузях і встановлення норм, які б деталізували захист прав людини при їх порушенні.

Ведучи мову про міжнародно-правову регламентацію клонування людини слід вказати такі документи як Загальна декларація про геном та права людини від 11.11.1997 року, Декларація ООН про клонування людини від 8.03.2005 року, Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини від 4.04.1997 року та Додатковий протокол до Конвенції про захист прав і гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини, що стосуються заборони клонування людських істот від 12.01.1998 року та ін. Саме ці акти окреслюють загальну спрямованість міжнародно-правового регулювання клонування людини.

Проте, попри наявність значної кількості міжнародно-актів, що прямо чи опосередковано врегульовують клонування людини, багато питань залишаються поза увагою міжнародних нормотворців. Одним з таких є розмежування терапевтичного і репродуктивного клонування людини.

Аналізуючи положення ст. 18 Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини викликає питання наступна теза: перша частина вказує, що регулювання досліджень на ембріонах *in vitro* встановлюється національним законодавством (тобто, можливе встановлення дозволу на ці дослідження). Спірність цієї тези полягає в тому, що в процесі проведення таких дослідів неминуче постане питання про співвідношення процедур дослідів над ембріоном *in vitro* із проведенням процедури клонування.

В Декларації ООН про клонування людини не застосовуються терміни «репродуктивне клонування» і «терапевтичне клонування». Натомість, вона містить положення наступного змісту: «...Держави-члени закликають до заборони всіх форм людського клонування, в тій мірі, в якій вони є несумісними з гідністю людини і захистом прав людини...». З цього формулювання випливає, що існує щонайменше дві форми клонування людини, проте, не уточнюються, які саме, так само, як і не уточнюється, що саме слід вважати *формою* клонування. Проте, ця Декларація носить скоріше рекомендаційний характер і не створює прямих обов'язків для держав.

Додатковий протокол до Конвенції про захист прав і гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини, що стосуються заборони клонування людських істот від 12.01.1998 року в цьому аспекті є більш інформативним правовим актом, що містить наступні положення: «...наукові дослідження в сфері клонування ссавців, особливо шляхом розділу ембріона і пересадки ядра...» (також, додатковий протокол при цьому використовує такий термін як «методи клонування»). Якщо тлумачити положення Додаткового протоколу в системі з положеннями Декларації ООН про клонування людини, то можна дійти висновку, що клонування шляхами переносу ядра або розподілу ембріона є швидше не формами клонування, а його *методами* – сукупністю біотехнічних процедур здійснення клонування.

Загальна Декларація про геном та права людини в статті 11 закріпила положення, що «...Не допускається практика, яка суперечить людській гідності, така як практика клонування з метою відтворення людської особи...». В цьому аспекті формулювання, що міститься в Додатковому протоколі («...забороняється будь-яке втручання з метою створення людської істоти, генетично ідентичній іншій людській істоті, неважливо живій чи мертвій...») цілком узгоджується із наведеним вище формулюванням Загальної Декларації про геном та права людини. Ключовим

аспектом цього положення є визначення мети клонування – створення людської особи, що дає нам змогу вести мову про два можливі варіанти: мета є підставою розподілу клонування на види або ж мета є обов'язковим елементом клонування.

Ст. 3 Хартії основних прав Європейського Союзу від 7.12.2000 року встановлює: «...заборону репродуктивного клонування людських істот...». Значення цієї норми полягає перш за все в тому, що вона використовує дефініцію «репродуктивне клонування людини», хоча і не розкриваючи її зміст.

Розглянувши всі наведені вище положення вбачається, що міжнародний нормотворець не приділив увагу закріпленню поняття терапевтичного клонування, яке виокремлюється медичною наукою, проте не існує на рівні міжнародно-правових норм. В цьому аспекті особливу увагу слід приділити не правовим, а біотехнічним питанням, для того, щоб краще зрозуміти сутність терапевтичного клонування і його відмінності від клонування репродуктивного. По суті, терапевтичне клонування є тим самим, що й репродуктивне, але з обмеженням до 14 днів терміном зростання ембріонів. Протягом перших 14 днів формуються ембріональні (а згодом стовбурові) клітини, здатні надалі перетворюватися на специфічні тканинні клітини окремих органів, і використовуватися у медицині для терапії багатьох захворювань, що обумовлює доцільність подальшого розвитку цієї форми клонування. З цієї тези випливає, що, по суті, розмежування між репродуктивним і терапевтичним клонуванням є умовним, так як розподіл проводиться на основі мети і часу цієї біотехнічної процедури.

На основі наведеного вище вбачається, що: по-перше, репродуктивне і терапевтичне клонування є саме *формами* клонування людини, які здійснюються за допомогою *методів* клонування; по-друге, нормотворець не приділяє увагу нормативному визначенню терапевтичного клонування людини, приділивши всю увагу саме репродуктивному клонуванню людини; по-третє, легальне розмежування терапевтичного і репродуктивного клонування людини є необхідним з огляду на потенційну суспільну корисність першого і надасть змогу, не порушуючи міжнародно-правових норм та відповідних зобов'язань, розвивати національну правову систему і медичні галузі науки, а також буде значним кроком на шляху до поширення гарантій захисту прав людини.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

Терела Максим Анатолійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 1 курс, 12 група

ЗАХИСТ ВІД КАТУВАНЬ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Абсолютна заборона катування є імперативною нормою міжнародного права, і, як постійно підкреслює у своїй практиці Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ),— «відображає одну з фундаментальних цінностей демократичного суспільства». Норма абсолютної заборони катування закріплена в усіх основних міжнародних інструментах, починаючи від загальних принципів міжнародного права, міжнародних документів звичаєвого права до міжнародних договорів на універсальному і регіональному рівнях. Ядром регіональної системи захисту прав людини на теренах Європи є саме Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – ЄКПЛ), стаття 3 якої проголошує: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

Часто і теоретики, і практики задають собі питання, чому дана стаття не передбачає вичерпного переліку випадків катування чи інших видів жорстокого поводження, які б становили порушення статті 3 ЄКПЛ. Натомість, існує коротке оціночне і, одночасно, широке за змістом положення, яким визначено заборону катування за статтею 3 ЄКПЛ. У даному випадку потрібно звернутися до загальних принципів тлумачення Конвенції.

Беручи до уваги те, що ЄКПЛ є багатостороннім міжнародно-правовим договором регіонального характеру, при застосуванні Конвенції повинні братися до уваги загальні принципи тлумачення міжнародних договорів, що закріплені у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 року. У пункті 3 статті 31 Віденської конвенції зазначено, що для цілей тлумачення договору враховується і «наступна практика застосування договору, яка встановлює угоду учасників щодо його тлумачення». Текст ЄКПЛ — у силу передусім надзвичайно узагальненого характеру формулювань — не може слугувати самодостатнім інструментом правозастосування, а тому потребує тлумачення через практику ЄСПЛ. Практично аксіоматичним твердженням стало формулювання «норми Конвенції діють так, як вони витлумачені Судом». Рішення ЄСПЛ виступають як «тінь» інтерпретованої статті Конвенції, що нерозривно пов'язані з нею. Формат Європейської конвенції та механізм, який забезпечує функціонування її положень, - практика ЄСПЛ, створюють своєрідне правове коло – Конвенція не може існувати без її інтерпретації Європейським Судом, а Європейський Суд не може творити без Конвенції.

Ратифікувавши ЄКПЛ, Україна одночасно визнала обов'язковість практики ЄСПЛ. У самому ж тексті Конвенції стаття 32 проголошує, що «юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї...». Відповідно, при здійсненні судами правосуддя підходи щодо тлумачення норм ЄКПЛ застосовуються на рівні із положеннями Конвенції, оскільки норми Конвенції є нормами прямої дії, як і норми Конституції. Конвенція розглядається Європейським судом як «живий механізм», який динамічно розвивається в умовах розвитку суспільства, і «має бути розтлумачена у світлі вимог сьогодення».

Конкретизувавши статтю 3 виписаними тими чи іншими видами поведінки, які підпадали б під категорії «катування», «нелюдського», чи «такого, що принижує гідність, поведінки або покарання», автори Конвенції тим самим би звузили або обмежили сферу дії статті 3 ЄКПЛ. Адже передбачити абсолютно усі випадки, які б могли виникнути в цьому контексті, неможливо.

Як приклад, можна навести уже хрестоматійну справу Прайс проти Сполученого Королівства. У цій справі заявниця стверджувала, що за неповагу до суду під час цивільного провадження їй було призначене покарання у вигляді тимчасового ув'язнення на 7 днів адміністративного арешту, а поведінки з нею під час тримання під вартою становило порушення статті 3 ЄКПЛ. Справа в тому, що у заявниці був недостатній розвиток чотирьох кінцівок (фокомелія), а також захворювання нирок. У даному випадку було визнано порушення статті 3 ЄКПЛ, зважаючи на особливості становища інваліда-заявника. Очевидно, якщо б на місці пані Прайс була здорова людина, ситуація склалася б навпаки.

Принцип ефективного захисту впливає із Преамбули ЄКПЛ. Головною ідеєю цього принципу є те, що «конвенція гарантує не теоретичні та ілюзорні права, а права, які мають практичний вплив і є ефективними».

У контексті застосування принципу ефективного захисту до інтерпретації статті 3 ЄКПЛ потрібно звернути увагу на питання щодо вичерпання національних засобів правового захисту. Якщо за загальним правилом заявник перед тим, як звернутися до ЄСПЛ, повинен вичерпати усі засоби правового захисту на національному рівні аж до суду найвищої інстанції, то у справах, пов'язаних із порушення статті 3 ЄКПЛ, Європейський суд підходить більш прискіпливо до оцінки ефективності національних засобів захисту. Так, наприклад, у справі Мельник проти України «суд нагадав, що мають бути вичерпаними лише ті засоби захисту, які є ефективними...».

Мінімальні критерії ефективності розслідування, які ЄСПЛ визначив у своїй прецедентній практиці, включають такі: незалежність та неупередженість (безсторонність); ретельність (сумлінність); невідкладність (оперативність, своєчасність); адекватна компетентність; залучення потерпілого і громадський контроль.

Наступним важливим принципом тлумачення статті 3 ЄКПЛ є принцип пропорційності, який полягає у забезпеченні рівноваги між правами окремого індивіда та суспільними або державними інтересами. Як проголошує ЄСПЛ у рішенні Сьорінг проти Сполученого Королівства, «в основі всієї Конвенції лежить пошук справедливого балансу між загальними інтересами суспільства і вимогами щодо захисту основних прав індивіда».

Отже, основним завданням ЄСПЛ є вирішення скарг фізичних осіб щодо дотримання державами-учасниками їхніх зобов'язань за ЄКПЛ, у тому числі і щодо застосування ст. 3 цього документа. Через ухвалення рішень у конкретних справах Суд фактично сприяє подальшому

запобіганню порушенням ст. 3 ЄКПЛ. Таке запобігання є тривалим та складним процесом, оскільки полягає у вжитті державою-порушницею низки заходів, зокрема і законодавчого характеру, щодо поліпшення свого чинного національного законодавства та судової практики з метою зменшити можливість порушення цієї статті.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права і конституційного права
ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

Ткачева Лилия Сергеевна

*Белгородский государственный национальный
исследовательский университет,
юридический факультет,
студентка, 3 курс, 081008 группа*

ПРАВОВОЙ МЕХАНИЗМ МЕЖГОСУДАРСТВЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЛАСТИ ЗАЩИТЫ ДЕТЕЙ

Международно-правовые механизмы защиты детей сегодня представляют собой комплекс норм и институтов, который применяется для регулирования различных межгосударственных отношений в этой сфере. Права несовершеннолетнего требуют повышенной, по сравнению с другими субъектами права, правовой защиты законных интересов, так как реальной возможности защищать свои права столь же эффективно, как это может делать взрослый человек у несовершеннолетних, нет. Важное значение имеют основные и специальные принципы международно-правовой защиты прав детей. Доклад Организации Объединенных Наций 2010 г. об осуществлении целей в области развития, сформулированных в Декларации тысячелетия, определяет как физические, так и общесоциальные факторы, говорящие о крайнем неблагополучии детей и семей на глобальном уровне. Ребенок имеет зависимое состояние от семьи и общества. Эта идея присуща современным принципам и нормам международного права, которые ориентированы на защиту прав детей, именно с учетом такого состояния. Всеобщая Декларация прав человека 1948 г. в ч. 2 ст. 25 гласит: «Материнство и младенчество дают право на особое попечение и помощь. Все дети, родившиеся в браке или вне брака, должны пользоваться одинаковой социальной защитой». Статья 24 Международного пакта о гражданских и политических правах 1966 г. устанавливает право каждого ребенка без какой-либо дискриминации на такие меры защиты, которые требуются в его положении как малолетнего со стороны его семьи, общества и государства. В этой же статье закреплено право ребенка на регистрацию его рождения и получение им имени, а также на приобретение гражданства (ч. 2, ч. 3). Часть 3 ст. 10 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах 1966 г. также требует от государств-участников принятия особых мер охраны и помощи в отношении всех детей и подростков без всякой дискриминации, в том числе и по признаку семейного происхождения. Так, дети и подростки должны быть защищены от экономической и социальной эксплуатации; применение их труда в нравственно или физически вредных для них областях должно быть запрещено. Исходя из вышеперечисленного, уже первые послевоенные международные документы по правам человека предусматривают отдельное регулирование специального правового статуса детей и семей.

Следует отметить проблему определения возраста, в котором ребенок становится взрослым человеком, ведь она является достаточно сложной как в области физиологии и психологии, так и в правовой сфере. Конвенция о правах ребенка 1989 г. (РФ является ее участницей) в ст. 1 закрепляет норму о том, что «ребенком является каждое человеческое существо до достижения 18-летнего возраста, если по закону, применимому к данному ребенку, он не достигает совершеннолетия ранее». Налицо компромисс между системами международного и национального права по установлению возраста совершеннолетия. Справедливо согласиться с мнением Е.О. Чинаряна: «Несмотря на то, что понятие «ребенок» рассматривается в социальном контексте, с правовой точки зрения очень важно дать определение данному термину или хотя бы обозначить его временные границы, так как ребенок как личность пользуется специальными

правами, которые ей присущи только в данный период. Трудность данного определения в международном праве заключается в том, что существующие между государствами большие различия в сферах культуры, в вопросах религии, в политических, правовых системах делают невозможным дать точное определение понятию «ребенок», которое могло бы удовлетворить все заинтересованные стороны».

Проанализировав Конвенцию 1989 г., закрепляющую базовые права ребенка (ст. 6 - ст. 30), можно сделать вывод, что ребенку принадлежат в равной степени все естественные, личные и частично гражданские и политические права, относящиеся к взрослому индивиду. Также нормы Конвенции 1989 г. направлены на установление жестких запретов на такие действия в отношении детей, как например употребление наркотических средств и психотропных веществ (ст. 33), похищение детей, их контрабанда или торговля ими (ст. 35) и другие.

В данной связи, в списке строгих запретов можно увидеть применение норм уже существующих универсальных международных договоров к правовому институту, как защита и достойное обращение с детьми. Специалисты-правоведы оценивают Конвенцию о правах ребенка 1989 г. как «документ особого социально-нравственного значения, ибо она утверждает признание ребенка частью человечества, недопустимость его дискриминации, примат общечеловеческих ценностей и гармоничного развития личности. Конвенция провозглашает приоритет интересов детей перед потребностями государства, общества, религии, семьи». На наш взгляд, Конвенция о правах ребенка является общепризнанной основой для формирования национального законодательства о детях и семье и обозначает международно-правовые стандарты для дальнейшей эволюции межгосударственных соглашений по защите детей в различных ситуациях.

Важнейшим образом, значение международно-правовой защиты детей обусловило сочетание универсальных, специальных и внутригосударственных институтов, используемых для обеспечения их прав и свобод. Соблюдение особых принципов этой защиты и особого правового статуса детей является непременным условием создания новых международных договоров в области семейных отношений. И в мирных условиях, и в ситуациях военных действий права детей должны оставаться общепризнанной ценностью и доминирующей основой гуманитарного сотрудничества на межгосударственном уровне.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор, заведующий кафедры теории и истории права Белгородского государственного национального исследовательского университета Борисов Г.А.

*Ткаченко Ірина Анатоліївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 43 група*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Проблематика захисту прав і свобод людини довгі роки не втрачає своєї актуальності. Ефективності забезпечення прав і свобод людини, гарантуванню їх реального визнання та дотримання присвячено чимало наукових досліджень А. Гавердовського, В. Калугіна, О. Скакун, В. Рибаківа, О. Калініченко та інших науковців. Тим не менш, навряд чи зазначена тема здатна себе вичерпати та втратити свою важливість.

Міжнародне право – це сукупність міжнародно-правових принципів і норм, які створені суб'єктами міжнародного права і регулюють відносини між державами, народами, що борються за незалежність, міжнародними організаціями, державоподібними утвореннями, а також, у деяких випадках, відносини за участю фізичних і юридичних осіб. Саме в джерелах міжнародного права закріплені основи захисту прав і свобод людини, першочергові положення та принципи їх гарантування. Але ці міжнародно-правові норми характеризуються певними особливостями, які і є предметом цього дослідження.

Перш за все, конвенції, пакти і хартії, основним завданням яких є захист прав людини, породжені післявоєнним світовим ладом, коли люди й уряди відчайдушно шукали будь-яких засобів запобігти новій війні. Одним з таких засобів стало формування нової галузі міжнародного

права – міжнародного права захисту прав людини. Договори – джерела цього права – мали і мають низку ознак, зовсім не характерних для договорів класичного міжнародного права.

По-перше, вони передбачають певні права людини і заходи для їхнього захисту, які повинні визнати і реалізувати держави-учасниці договору. Отже, такі конвенції регулюють не стільки взаємини держав-учасників, як це було в класичному міжнародному праві, скільки стосунки між державами-учасницями та їхніми власними громадянами, захищаючи останніх від перших. При цьому, конвенції формулюють таким чином, щоб вони органічно увійшли до національних правових систем відповідних країн і могли бути використані безпосередньо як державними органами, так і громадянами в їхніх відносинах, незалежно від того, чи були вжиті державою спеціальні заходи для впровадження положень цих угод у національне право.

Другою важливою рисою таких угод є те, що вони носять уніфікуючий характер. Основною метою договорів про права людини є встановлення в державах-учасниках відносно рівних мінімальних стандартів захисту тих чи інших прав. При цьому зазначені стандарти не є застиглою формою, вони розвиваються разом із законодавством держав-учасниць.

Крім того, обов'язковим елементом цієї системи є заснування незалежних міжнародних органів, покликаних спостерігати за виконанням державами своїх зобов'язань по конвенціях і пактах. Такі органи відомі і в класичному міжнародному праві, але особливість органів спостереження за дотриманням прав людини полягає в їх незалежності від держав-учасниць. Хоча кандидатури для призначення на посади членів таких органів – експертів, суддів тощо – пропонують держави, після обрання ці особи працюють «персонально» і найчастіше не представляють держави, які їх запропонували. Слід зазначити, що ці органи іноді навіть компетентні приймати обов'язкові для держав рішення.

Створення зазначених органів обумовлене тим, що для вирішення питання про рівень захисту громадян від держави найчастіше необхідний безсторонній об'єктивний погляд, тим більше, коли мова йде про необхідність порівняння цього рівня із середнім рівнем захисту у всіх державах-учасниках. Наприклад, Європейський суд з прав людини вважає порушенням права ті випадки, коли з точки зору Європейської конвенції прав людини очевидного порушення немає, але в більшості держав, які входять до Ради Європи, рівень захисту розглянутого права значно вищий.

Україна ратифікувала низку міжнародних договорів, які містять положення стосовно захисту прав людини. У результаті, фактично, у національний правопорядок була запроваджена зовсім нова структура нагляду за дотриманням законодавства – міжнародні органи захисту прав людини. Однак, на жаль, українська юридична наука, вклавши безліч зусиль і засобів у вивчення деяких з цих механізмів, забула про інші, що й призвело до істотної прогалини в теорії і ще більшій прогалини в юридичній практиці з цього питання. Так, наша держава прийняла Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», але це лише елемент у великій системі, який регулює питання лише відносно одного міжнародного органу, а необхідність доктринальних досліджень та законодавчого регулювання існує відносно кожної такої інституції. Адже механізми міжнародного захисту прав людини сьогодні ще не можна визнати загальнодоступними для українських громадян. Усунення прогалин в цій сфері, гармонізація національних норм у відповідності з міжнародними стандартами має стати першочерговим завданням української держави на шляху до європейської та світової інтеграції.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Турчак Олександра Олегівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 41 група*

ПРИНЦИП СПІЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ЛЮДСТВА В НОРМАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Аналіз норм міжнародного права дозволяє зазначити, що чинне законодавство, особливо стосовно природних ресурсів, які знаходяться під винятковою юрисдикцією держав, недостатньо забезпечує їх охорону. Крім того, не існує такого органу, який би займався провадженням

екологічної політики, закликаючи країни, які здійснюють надмірну експлуатацію природних ресурсів, до порядку. Зазначене актуалізує всебічні дослідження у цій сфері.

Концепція загальної спадщини людства відноситься до просторів та ресурсів, які за своєю природою не можуть знаходитись під суверенітетом тієї чи іншої держави. З них тільки Місяць та інші небесні тіла, а також Міжнародний район морського дна отримали загальновизнаний статус спільної спадщини людства. Віднесення таких об'єктів як відкрите море, відкритий космос і Антарктика до вищезазначеної категорії залишається думкою окремих юристів.

Відповідно до норм міжнародного права, держава може практично без обмежень експлуатувати природні ресурси, які знаходяться під її юрисдикцією (це забезпечується принципом суверенності); держави зобов'язані обмежувати використання природних ресурсів до такої межі, щоб це не ставило під загрозу збереження природних ресурсів у спільному та вільному доступі, що і зумовлює виникнення цілого ряду проблем.

Основою принципу спільної спадщини, на думку захисників навколишнього середовища, є те, що існують певні ресурси, які, незалежно від їх розташування, географічного поширення та правового статусу, повинні охоронятись в інтересах усього людства. Такі ресурси охоплюють все навколишнє середовище у його цілісності. Інші ж вважають, що принаймні дика флора і фауна, природні території та цінні ландшафти повинні охоронятись як основа існування і добробуту людства. Водночас потребує визнання, що збереження цієї спадщини, незалежно від її розташування, стосується інтересів суспільства в цілому.

Якщо розглядати принцип спільної спадщини у контексті загальної проблематики природних ресурсів у різноманітних угодах та документах, дотримання яких не є обов'язковим, то картина виглядає досить розмитою.

У Стокгольмській декларації 1972 р. згадується про спадщину у вигляді дикої фауни та її місце проживання, у преамбулі до Рамсарської конвенції 1971 р. водні птахи розглядаються як міжнародний природний ресурс, у Бернській конвенції 1979 р. дика флора та фауна визнаються природною спадщиною. Тільки Конвенція про захист світової культурної та природної спадщини 1972 р. є чіткою у визначеннях, зокрема у своїй преамбулі визначає, що особливо цінна культурна та природна спадщина повинна охоронятись як частина світової спадщини людства. Зазначені угоди, крім цього, передбачають систему заходів щодо збереження і стабільного використання природних ресурсів, виписаних у відповідних законодавчих актах.

Розгляд новіших угод та "м'якого права" показує, що держави із все меншою готовністю сприймають принцип спільної спадщини, навіть у вигляді преамбул. Варто згадати Декларацію Ріо 1992 р., Декларацію щодо лісів 1992 р., Рамкову конвенцію про охорону біорізноманіття, в преамбулі якої немає терміну спадщина. Також на принцип спільної спадщини посилаються у двох важливих директивах ЄС щодо збереження природи, – у преамбулі Директиви ЄС про птахів 1979 р., яка визначає мігруючих птахів як "спільну спадщину", та у Директиві ЄС про місце проживання 1992 р. (в якій місце проживання, що знаходяться під загрозою, визнаються такими, що належать до "природної спадщини Європейського співтовариства").

В юридичній теорії статус принципу спільної спадщини щодо природних ресурсів в цілому є досить невизначеним та дискусійним. У теорії екологічного права деякі автори розглядають принцип спільної спадщини як чинник міжнародного звичаєвого права, тоді як інші рішуче відкидають це твердження.

На нашу думку, зазначений поділ є штучним і обидві концепції є відображенням одного і того ж принципу спільної спадщини. Однак різниця полягає у правовому статусі принципу спільної спадщини у чинному міжнародному праві. Цей принцип стає правовим, коли справа стосується космічного простору, морів та, мабуть, Антарктики. Через відсутність чіткого визначення, практичного застосування та широкого визнання, суперечливим залишається питання, чи має цей принцип правовий характер стосовно природних ресурсів загалом.

Ряд науковців вважає, що в найближчому майбутньому принцип спільної спадщини стане правовим стосовно дикої флори і фауни, природних територій та цінних ландшафтів тощо. На користь цього твердження свідчить чимало документів, зокрема Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 р., положення, що містяться у преамбулах уже згаданих угод та директив ЄС щодо охорони природи, особливо Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 р., та ін.

Держави, які знищують або експлуатують природні ресурси всупереч вимогам сталості, де б вони не були розташованими, мають нести відповідальність перед іншими державами.

З огляду на зазначене, варто зробити висновок, в міжнародних документах доцільно визначити певний правовий режим об'єктів спільної спадщини. Держави у цьому випадку будуть зобов'язані співпрацювати для сталого менеджменту і використання природних ресурсів, зокрема тих, які перебувають під національною юрисдикцією.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

*Шевченко Леся Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 44 група*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Питання прав і свобод людини та громадянина на сьогодні є найважливішими у реалізації внутрішньої і зовнішньої політики усіх держав світової співдружності. Саме стан прав у сфері забезпечення прав і свобод особи, їх практична реалізація є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому. Це обумовлює актуальність дослідження питань про міжнародні стандарти у сфері прав людини як напрямку сучасної правової науки. Сукупність зазначених чинників й зумовили вибір цієї теми дослідження. Мета роботи полягає у визначенні особливостей міжнародних стандартів щодо прав та свобод людини і громадянина та їх реалізації в Україні.

Окремі питання захисту прав людини і громадянина розглядалися в працях таких авторів, як: Баглай М.В., Румянцев В.О., Страшун Б.А., Тодика Ю.Н., Фрицький О.Ф., Чиркин В.Е., Яворський В.Д. та інших.

Україна приділяє значну увагу розвитку та забезпеченню прав людини, але через скрутні соціально-економічні умови не може забезпечити їх повну та ефективну реалізацію. Процеси імплементації Україною міжнародних стандартів у сфері прав людини і громадянина набули особливої інтенсивності після Другої світової війни, чому насамперед сприяла загальна демократизація міжнародних відносин, створення Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), інших демократичних міжнародних інституцій. У Статуті ООН, прийнятому після Другої світової війни було проголошено, що однією з цілей діяльності ООН є міжнародне співробітництво для сприяння загальній повазі і дотриманню прав людини та основних свобод для всіх. Для забезпечення проголошеної мети Генеральна Асамблея ООН прийняла 10 грудня 1948 р. Загальну декларацію прав людини (далі – Декларація), в якій уперше в історії було встановлено перелік основних прав і свобод людини, що підлягають дотриманню в усьому світі, а також було погоджено юридичний зміст цих прав і свобод та визначено легальні випадки допустимих їх обмежень. На Всесвітній конференції з прав людини (Відень, 1993 р.) представники 171 держави, в тому числі й України, підтвердили універсальність та загальнообов'язковість міжнародних стандартів прав людини і наголосили, що їх виконання є важливим чинником існування демократичного суспільства в будь-якій країні.

Загальне визнання міжнародних стандартів обумовлює зобов'язання всіх держав світу погодитись на міжнародний контроль за дотриманням цих стандартів у національній правовій системі. Крім того, відповідно до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Факультативного протоколу до нього 1966 р., Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенції про права дитини 1989 р., Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. Україна, ратифікувавши їх, взяла на себе зобов'язання надавати конвенційним органам доповіді про дотримання прав і свобод, передбачених цими конвенціями, і виконувати зауваження цих органів, а також брати участь у інших формах міжнародного контролю.

Україна як суб'єкт міжнародного права, одна із держав-співзасновниць ООН, проводить активну роботу, спрямовану на використання міжнародних інститутів захисту прав людини. Цьому сприяють положення Конституції (ст. 9), а також визначення зовнішньої політичної діяльності України як такої, що спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права.

Україна є стороною практично всіх багатосторонніх конвенцій ООН в галузі прав людини. Однак у зв'язку з теперішніми соціально-економічними умовами вона не в змозі повністю забезпечити виконання низки міжнародних норм. І це на сьогодні основна проблема, яка потребує розв'язання. Згідно з Міжнародними пактами про права людини 1966 р. Україна взяла на себе зобов'язання привести своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, закріплених у цих пактах. Аналогічне зобов'язання взяла Україна згідно зі ст.1 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. Але на сьогоднішній день робота по адаптації правової системи України до Європейської правової системи ведеться занадто повільно. Держава приділяє мало уваги зазначеному напрямку. Так, робота з адаптації законодавства України до міжнародного права має будуватися на основі єдиної системи її координації, планування та контролю. Виконання завдань з адаптації законодавства також неможливе без належної організації цієї роботи в усіх органах державної влади та без належного інформаційного, кадрового, наукового і фінансового її забезпечення.

Отже, необхідно зазначити, що адаптація законодавств – це складне і багатовимірне явище, і майбутнє членство України в Європейському Союзі є однією з його цілей. Розвиток національної правової системи у напрямку її зближення із правовою системою Європейського Союзу має забезпечити високий рівень підготовки в нашій країні проектів нормативно-правових актів, що, в свою чергу, забезпечить дотримання прав і свобод людини та громадянина і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, піднесенню його до рівня держав-членів ЄС.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Шевчук Іван Петрович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 45 група*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ІНВАЛІДІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Понад 650 мільйонів людей, що становить приблизно 10-15 % населення світу живуть з інвалідністю. За даними Програми розвитку ООН, 80 % інвалідів живуть у країнах, що розвиваються. Згідно з оцінками Світового Банку 20 % найбільш бідних жителів Землі складають інваліди. Вирішальним чинником у міжнародному регулюванні проблем інвалідів є визначення того, що питання інвалідності належить до сфери прав людини, однак, незважаючи на те, що було прийнято значну кількість міжнародних актів, люди з обмеженими можливостями в усьому світі продовжують зазнавати дискримінації, а їх права порушуються. Тому на сьогодні залишається актуальним питання щодо захисту прав і свобод людей з обмеженими можливостями.

Зазначеною проблематикою займалися такі дослідники: А. М. Слюсар, Ю. О. Сердюк, Н. Б. Болотіна, В. М. Догадов, Т. З. Гарасимов, М. Л. Захаров, Р. І. Іванова, М. І. Іншин, З. Л. Кондратьєв, С. І. Кобзев, О. Є. Мачульська.

Значну роль у регулюванні прав інвалідів становлять Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, які викладені в резолюції 48/96, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 1993 року. Вони об'єднують змістовно 22 правила, які охоплюють всі аспекти життя інвалідів і передбачають реалізацію постійних заходів по вирівнюванню можливостей всіх інвалідів в забезпеченні прав людини. Крім того прийнята Конвенція ООН про права інвалідів та Факультативний протокол до неї Генеральною асамблеєю в грудні 2006 року. У зазначеній конвенції висвітлені основні міжнародні стандарти забезпечення та захисту прав і

свобод людей із інвалідністю. Для реалізації цих стандартів Україна підписала та ратифікувала цей документ Законом України від 16.12.2009 №1767-VI. Виходячи з положень конвенції, її метою є заохочення, захист й забезпечення повного й рівного здійснення всіма інвалідами всіх прав людини й основоположних свобод, а також заохочення щодо поваги притаманного їм достоїнства. Також головною рисою цього документа є те, що в ньому визначені категорії осіб які відносяться до інвалідів. Так до них належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які під час взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. Зазначена Конвенція не закріплює нових прав а лише підтверджує, посилює і розвиває права закріплені в інших міжнародних актах.

Держави-учасниці відповідно до Конвенції беруть на себе певні зобов'язання щодо надання створеному при ООН Комітетові з прав інвалідів відповідної інформації про виконання положень Конвенції та юридичні засади і механізми їх імплементації у законодавство держав, що ратифікували цей документ.

Згідно офіційної статистики кількість людей з обмеженими можливостями в Україні 2,67 мільйонів, що становить близько 5,2 % від кількості всього населення. Потрібно зазначити що статистичні дані не відповідають реальному стану речей. Така ситуація виникає з того, що люди з обмеженими фізичними властивостями самі не хочуть отримати інвалідність або не мають можливості належно оформити такий статус. Ще однією із вагомих причин невідповідності офіційної статистики є те, що ціла низка медичних діагнозів, пов'язаних з обмеженням життєдіяльності людини, не дають право на отримання статусу інваліда. Суспільство схильне сприймати людей із особливими потребами крізь призму негативних стереотипів. Значна кількість людей звикла неупереджено ставитись до них, вважаючи інвалідів непрацездатними, неспроможними тощо. Від людини з інвалідністю очікують певної незвичайної поведінки її побоюються. Все це принижує людину якій доводиться жити з інвалідністю.

На національному рівні інвалідність розглядається переважно як соціальна проблема, не гарантуючи відсутності обмежень їхніх основних прав. Тому від соціального захисту інвалідів необхідно терміново переходити до реального забезпечення їх прав, а це означає приведення законодавства України у відповідність до приписів Конвенції ООН про права інвалідів.

Позитивним моментом нашої держави після підписання Конвенції стало прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 29 липня 2009 року № 784 "Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки "Безбар'єрна Україна". Цією постановою, з метою подальшої реалізації державної політики із створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення і на виконання положень статті 9 Конвенції ООН про права інвалідів, Кабінет Міністрів України затвердив план заходів на 2009-2015 роки "Безбар'єрна Україна".

Першочерговим завданням відповідно до цього документу є складання переліку нормативно-правових актів, що підлягають прийняттю для реалізації положень Конвенції ООН про права інвалідів у частині пристосування інформаційної, транспортної і соціальної інфраструктур, вулично-дорожньої мережі до потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення або перегляду з метою внесення до них відповідних змін.

Таким чином необхідно на законодавчому рівні закріпити поняття "інвалідність" яка б відповідала б Конвенції про права інвалідів. Конвенцію ратифіковано, а отже виникла необхідність доопрацювання чинного законодавства, оскільки Конвенція стала його частиною, а Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" входить до системи законодавства, що захищає права інвалідів, таким чином виникла необхідність закріплення практичних механізмів реалізації основних "стандартів" в сфері захисту прав інвалідів. Виникає нагальна необхідність у прийнятті Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування». Також необхідно визначити межу відповідальності місцевих органів влади за невиконання або неналежне виконання законодавства України у сфері соціального захисту інвалідів.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД

Порушення релігійних прав людини негативно впливають на інші права, зокрема право на життя, фізичної цілісності, свободи та безпеки особи, право на свободу висловлення, мирні збори та асоціації, освіту, право не підвергатися тортурам, право на свободу пересувань, національність тощо, з огляду на що їх дослідження і аналіз є надзвичайно важливим в аспекті забезпечення і гарантування прав людини загалом.

Основну роль у забезпеченні цих прав відіграє діяльність міжнародних міжурядових організацій. Пропонуємо розглянути це питання на прикладі Організації Об'єднаних Націй, яка на сьогодні є найвпливовішою міжнародною міжурядовою організацією. Найважливішими першочерговими міжнародно-правовими актами ООН в сфері реалізації та забезпечення релігійних прав і свобод є Загальна декларація прав людини, Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставах релігії або переконань та Міжнародний Пакт про громадянські та політичні права. Зазначені акти ООН містять у собі норми, які або гарантують право на свободу віросповідання, або забороняють дискримінацію з приводу релігійних переконань.

Загалом, аналізуючи питання щодо забезпечення реалізації релігійних прав і свобод, науковці акцентують свою увагу на перелічених вище актах, проте, доцільно звернути увагу на так звані «похідні акти», які дадуть змогу більш поглибленого і всебічного розуміння даних прав.

Насамперед у Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 1948 року, закріплено положення про зобов'язання сторін Конвенції попереджувати та карати акти, спрямовані на знешкодження, повністю чи частково, будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи як такої.

Женевська конвенція 1949 року забезпечує принцип недискримінації, встановлює права релігійного персоналу, а також релігійні права осіб, які є суб'єктами конвенції. Надаючи захист релігійному персоналу, конвенції опосередковано закріплюють релігійні права осіб для яких він функціонує. Крім того, забезпечується право на свободу мати релігійні переконання, відвідувати богослужіння та виконувати обряди віри, право звертатися до духовного персоналу та право на духовну допомогу, право мати відповідні місця для проведення богослужінь та культові об'єкти, необхідні для них, право дітей на релігійну освіту та деякі інші.

Конвенція про статус біженців 1951 року, містить три важливих положення щодо забезпечення та реалізації релігійних прав і свобод. По-перше, даний акт захищає осіб, які втрачають можливість правового захисту в своїй країні через переслідування чи обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою, зокрема, релігії, надаючи їм статус біженців за міжнародним правом. По-друге, впроваджує принцип недискримінації, зобов'язуючи договірні держави застосовувати положення Конвенції до біженців без будь-якої дискримінації за ознакою їхньої раси, релігії або країни їхнього походження. По-третє, є спеціальною нормою стосовно релігійних переконань біженців. Відповідно до неї держави мають надавати біженцям на їх територіях рівне сприятливе становище, як і власним громадянам, щодо свободи сповідувати свою релігію і свободи надавати своїм дітям релігійне виховання. Тобто, на відміну від норм Загальної декларації прав людини 1948 року, Конвенція поклала міжнародно-правове зобов'язання на держав-учасниць гарантувати за внутрішнім законодавством біженцям свободу віросповідання нарівні з власними громадянами.

Водночас у Конвенції про боротьбу проти дискримінації в галузі освіти 1960 року, зазначається про відсутність дискримінації в здобутті освіти, незважаючи на релігійні переконання. Зазначена конвенція спрямована на захист свободи вільно навчати релігії та задоволення вимог батьків стосовно релігійної освіти своїх дітей.

Варто згадати і Міжнародний Пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 року, який хоча майже не згадує релігійні права і свободи, однак містить декілька важливих положень в

зазначеній сфері. Він зобов'язує держави гарантувати права, закріплені в Пакті, без дискримінації з приводу релігії, а ст. 13 захищає свободу батьків забезпечувати релігійне та моральне виховання своїх дітей у відповідності з власними переконаннями.

Отже, з огляду на зазначене вище, питанню забезпечення релігійних прав і свобод присвячена значно більша кількість міжнародно-правових актів, і, не дивлячись на те, що вони стосуються аналізованого питання лише опосередковано, проте значною мірою деталізують, конкретизують загальні норми, створюють систему, відповідно до якої релігійні права і свободи знаходять своє всебічне вираження.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

Яковенко Ніна Вікторівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 44 група

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ В АНТРОПОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Усі права людини універсальні, неподільні, взаємопов'язані і взаємозалежні. На універсальності прав людини наголошує Загальна Декларація прав і свобод людини: «Кожна людина, де б вона не знаходилася, має право на визнання її правосуб'єктності».

Уперше в історії в нормах Загальної декларації прав людини елементами правового статусу людини були закріплені міжнародновизнані права і свободи. Декларація містить мінімальний перелік елементарних прав і свобод людини, що став стандартом, до досягнення якого, повинні прагнути всі народи і всі держави. Безсумнівно, що основу складають такі права, як право на життя, заборона рабства, заборона катування та жорстокого поводження, заборона принижуючих гідність покарань, право на незастосування зворотної сили закону при кримінальному переслідуванні. Європейська конвенція про захист прав людини й основних свобод дещо доповнила цей перелік і включила право не бути засудженим чи покараним двічі за один і той же злочин. Прийняті згодом Американська конвенція з прав людини 1969 року і Африканська хартія прав людини й народів 1982 року ще більше розширили його. Посягання на ці норми розглядається як посягання на основи світового правопорядку. Тому логічним є твердження, що основу сучасного світового правопорядку складають імперативні, непорушні права людини.

Вчені, що проводять дослідження у сфері прав людини, зокрема М. О. Баймуратов, В. О. Карташкін, М. І. Козюбра, В. М. Костицький, О. О. та інші, вивчають усі права людини у сукупності, як міжнародні стандарти прав людини, як загальнообов'язковий взірєць, шаблон, який повинні наслідувати всі держави світу та їх органи, а також всі суб'єкти права, що функціонують на їх території.

В.Г. Буткевич зазначає, що міжнародні стандарти це «своєрідний кодекс прав людини в міжнародному праві». Проте, не слід вважати міжнародні стандарти суто декларуючим прикладом, це норми які необхідно втілювати в життя. На думку Р. Дворкіна, єдиним автором міжнародних стандартів є персоніфікована світова спільнота, яка втілює ідеали справедливості, старанності і належні процедури, які полягають в публічних стандартах – джерелах національної внутрішньодержавної правотворчості».

Міжнародні стандарти прав людини вміщують в собі цілу низку категорій прав, до яких відносяться громадські та політичні права, економічні, соціальні і культурні права, а також колективні права. Норми, що не тільки проголошують права людини, але й передбачають механізм їх реалізації, містяться в двох пактах– Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права і Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, які були прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року.

Сьогодні існує досить розгалужена міжнародна система захисту й гарантування прав людини, яка складається з універсальних міжнародних органів, основною метою діяльності яких є захист прав людини. У 1977 р. відповідно до ст. 28 Міжнародного пакту про громадянські та

політичні права створено Комітет з прав людини. Цей орган наділений повноваженням розглядати скарги від окремих осіб або груп осіб про порушення прав, зазначених у цьому Пакті. Організація об'єднаних націй утворила Раду Безпеки ООН спеціально для вивчення стану прав людини, по суті, і здійснення нагляду у сфері виконання державами своїх зобов'язань у сфері поваги прав людини. Важливе місце в системі захисту міжнародних прав людини займає Європейський суд з прав людини, що представляє собою міжнародний судовий орган, покликаний перевіряти дотримання державами прав та гарантій їх забезпечення, передбачених Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод. Суд розглядає скарги, подані громадянами або, в деяких випадках – державами, щодо порушення їхніх прав з боку окремих держав. 20 грудня 1993 року рішенням Генеральної Асамблеї ООН було засновано посаду Верховного комісара ООН з прав людини, який є головною посадовою особою, відповідальною за координацію всієї діяльності у галузі прав людини в рамках ООН. Головним завданням Верховного комісара є сприяння максимально повному здійсненню всіх прав людини шляхом втілення в життя відповідних рішень, прийнятих керівними органами ООН.

Таким чином, основу міжнародних стандартів у сфері прав людини складають норми природного права, що включає ідеали свободи, справедливості та рівності перед законом. Ці норми закріплюються правовою системою кожної держави. До них належать: фундаментальні права і свободи, зафіксовані у Загальній декларації та пактах про права людини; демократичні принципи та норми організації і діяльності державної влади, основними серед яких є народовладдя, розподіл влад, верховенство права, проголошення народу єдиним джерелом влади та наявність незалежних від влади органів правосуддя. На їх основі держави зобов'язані упорядкувати чинне законодавство, усунути протиріччя з нормами міжнародного права, відмінити застарілі норми, ліквідувати прогалини. Саме вказана діяльність держав забезпечить реальність та ефективність міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Ясько Сергій Юрійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 41 група*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав людини на національному та міжнародному рівні в сучасному світі є надзвичайно актуальною проблемою, з огляду на те, що права людини є фундаментальною засадою побудови правової держави та реалізації демократичних принципів. В умовах глобалізаційних процесів відбуваються зміни в політичному та соціально-економічному житті людини, а також – трансформується сектор недержавних відносин. З ініціатив окремих представників національних громадянських суспільств почалось створення структури нового міжнародного громадянського інституту, який діє поза територіальними межами країни створення.

У насиченому ЗМІ глобальному оточенні великого значення набуває їх комунікабельна сила, здатність охоплювати глобальну аудиторію, формувати погляд у міжнародних масштабах. Починають формуватися інститути глобального громадянського суспільства – міжнародні неурядові організації, які є мобілізаторами міжнародної громадської думки. Основним методом досягнення цілей міжнародних правозахисних неурядових організацій є здійснення тиску на міжурядові організації, або ж ті чи інші держави. За твердженням М. Чернявської, міжнародні неурядові організації виводять прийняття управлінських рішень за межі політичної еліти, організовуючи суспільний діалог з ключових питань сьогодення, розширюючи самоуправління, утверджуючи активну громадську позицію і відповідальність людей за власну долю, долю країни та світу в цілому, здійснюють громадський контроль за виконанням міжнародних угод, сприяють

підвищенню відповідальності перед світовою громадськістю: забезпечують аналіз і експертну оцінку політичних проблем.

Серед міжнародних неурядових організацій особливе місце посідають міжнародні правозахисні неурядові структури. В світі діють тисячі міжнародних правозахисних неурядових організацій, найбільш впливовими серед яких є Міжнародний Гельсінський Комітет, Міжнародна Амністія, Лікарі за мир та ін. Характерною особливістю міжнародного правозахисного руху є повна (організаційна та фінансова) незалежність від держави та відсутність політизованого підходу. Однією з найбільш важливих функцій правозахисних неурядових організацій являється моніторинг за діями держави в галузі прав людини шляхом збирання, оцінки та розповсюдження інформації про стан дотримання прав людини.

Одна з найбільших міжнародних правозахисних неурядових організацій, що об'єднувала станом на 2008 р. понад 2,2 млн. активістів і прихильників у більш ніж 150 країнах світу є Міжнародна амністія. Діяльність Amnesty International почалася у 1961 р. з публікації П. Бененсона «Забуті в'язні» у Британській газеті «Observer», передрукований пізніше газетами різних країн. П. Бененсон закликав до проведення міжнародної кампанії на захист в'язнів совісті, тобто людей, яких ув'язнено за їх погляди та переконання. Громадськість активно відреагувала на заклик. У восьми країнах світу виникли осередки нової організації, а в Лондоні було створено Міжнародний секретаріат Міжнародної амністії.

Міжнародні акції, які організовує і проводить Міжнародна амністія спрямовані проти тортур, забезпечення права людини на фізичну та психічну недоторканість. Активісти Міжнародної амністії домагаються відміни смертної кари в усьому світі, припинення «зникнень» громадян і позасудових страт.

Особливістю Міжнародної амністії є те, що відома своєю неупередженістю, вона не підтримує і не перебуває в опозиції до жодної політичної системи чи національного уряду та діє на захист прав людини в усьому світі, навіть у тих випадках, коли організація не поділяє переконання людини, права якої були порушені. Прагнення незалежності від будь-яких державних та громадських інституцій та осіб зумовлює те, що Міжнародна амністія принципово не звертається з проханням про фінансову підтримку і не приймає фінансову допомогу за рахунок внесків членів організацій, добровільних пожертвувань і зборів від благодійних заходів.

Основний метод роботи Міжнародної амністії – кампанія з метою привернути увагу громадськості до фактів порушень прав на здійснення тиску на владу відповідної країни, переважно шляхом організації потоку письмових звернень від громадськості різних країн, в яких ситуація характеризується як така, що вимагає від влади негайних дій щодо її виправлення.

Діяльність Міжнародної амністії яскраво проявилася в захисті прав людини на чеських землях напередодні революції 1989 р., сприяючи політизації чеського суспільства, його згуртування навколо демократичних цінностей сучасності.

Таким чином, роль міжнародних правозахисних неурядових організацій у вирішенні проблем захисту прав людини у різних країнах світу є неоціненною. Діяльність міжнародних правозахисних неурядових організацій спрямована на реальний захист прав людини в усьому світі, дозволяє вирішувати задачі, які неспроможні вирішувати уряди та міжурядові організації з огляду на політичну заангажованість.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О. О.

Секція 3. РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

*Акулова Марина Юріївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 36 група*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

Сьогодні складно уявити наше життя без розвиненого інформаційного простору, засобів масової інформації, телекомунікаційних мереж. Тому виникає необхідність законодавчого врегулювання інформаційних та інших, тісно пов'язаних з ними відносин.

Право на інформацію загалом сформулося в другій половині ХХ століття у зв'язку з швидким та бурхливим розвитком інформаційних технологій. Нині відбувається глобалізація інформаційних процесів, застосування комп'ютерної техніки в різноманітних сферах діяльності суспільства і держави. З проголошенням незалежності України правова регламентація у сфері інформаційних правовідносин зазнала змін, що полягають у переході від інформаційної закритості до звичних для світового співтовариства методів врегулювання інформаційних відносин. В цих умовах актуальним стає питання забезпечення інформаційної безпеки.

Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» визначає інформаційну безпеку, як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації. Задля уникнення цих негативних наслідків, необхідно створити ефективний механізм правового регулювання інформаційних відносин.

Закон України «Про інформацію» закріплює заборону збирання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу, без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. Цим законодавець втілює права громадян закріплені у статті 32 Конституції України, саме: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України». Загалом законодавство спрямоване на забезпечення інформаційної безпеки як окремих громадян, так і держави загалом. Адже у Законі України «Про основи національної безпеки» серед зазначених основних напрямів державної політики національної безпеки визначає і інформаційну. Але, як свідчить правозастосовча практика, не всі законодавчі положення втілюються належним чином. Зокрема, якщо розглянути одну з найгостріших проблем сьогодення – кіберзлочинність, то для ефективного її подолання необхідна співпраця провідних міжнародних організацій із розвитку інформаційного суспільства, створення, з урахуванням міжнародного досвіду, сприятливих регуляторних режимів для розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі розробка програмного забезпечення, яке не дозволило б сторонній людині отримувати конфіденційну інформацію із системи, розробка засобів захисту інформаційних ресурсів, захисту від комп'ютерних вірусів тощо, а все це потребує значного фінансування з боку держави.

В Указі Президента України від 8 липня 2009 року «Про доктрину інформаційної безпеки України» окремо визначено низку принципів, на основі яких має забезпечуватись інформаційна безпека: свобода збирання, зберігання, використання та поширення інформації; достовірність, повнота та неупередженість інформації; обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону; гармонізація особистих, суспільних і державних інтересів; запобігання правопорушенням; в інформаційній сфері; економічна доцільність; гармонізація українського законодавства в інформаційній сфері з міжнародним; пріоритетність національної інформаційної продукції.

Інформаційна безпека є однією із найважливіших складових частин інформаційного суспільства, котра є результатом діяльності людини, спрямованої на гарантування належного рівня безпеки в інформаційній сфері. Тому необхідно приділяти належну увагу вдосконаленню законодавства, спрямованого на регулювання інформаційних відносин, так і створенню дієвих механізмів втілення цього законодавства.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Андрієнко Андрій В'ячеславович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 36 група*

УКРАЇНА ЯК СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Одним з напрямів конституційної модернізації сучасної України є її соціально-економічний розвиток та подальше становлення як соціальної держави. Концепція соціальної держави знайшла своє відображення у конституційних положеннях та чинному законодавстві України. Так, у ст. 1 Конституції України закріплено, що Україна є соціальна держава. Це передбачає забезпечення соціальної безпеки громадян, створення необхідних і достатніх умов для реалізації соціальних прав людини і громадянина. Неоднозначність сучасних доктринальних підходів щодо принципів та змісту політики демократичної, соціальної держави, а також сучасні політико-правові події актуалізують необхідність доктринального аналізу та конституційно-правової характеристики України як соціальної держави з метою ефективного втілення концептуальних положень у соціальні відносини.

Термін «соціальна держава» запровадив у науковий обіг ще в 1850 р. Лоренц фон Штайн. Однак, його активне теоретичне розроблення почалося в першій половині ХХ ст., переважно в німецькій літературі. Остаточно в значенні політико-правової концепції поняття «соціальна держава» увійшло в науковий обіг після його фіксації в Конституції ФРН 1949 р. У широкому розумінні соціальну державу визначають як таку, що прагне до забезпечення кожному громадянину гідних умов існування, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, а в ідеалі приблизно однакових життєвих шансів, можливостей для самореалізації особистості.

Соціогуманітарний зміст і значення спрямованості діяльності соціальної держави, визнання нею суб'єктивних публічних прав людини і громадянина обумовлюють відповідальність держави перед людиною за свою діяльність (ст. 3 Конституції України). В юридичній літературі, «держава, як і її органи, не може ігнорувати соціальні права не тільки тому, що це принижує авторитет держави, що зветься соціальною, а й тому, що бездіяльність держави у забезпеченні соціальних прав є антиконституційною». Конституційно закріплюється система соціальних прав та свобод людини (ст. 46 – 49 Конституції України), а соціальний захист населення є одним із важливих напрямів діяльності України як соціальної держави.

На практиці рівень соціального забезпечення визначається, виходячи з реальних можливостей кожної держави, при дотриманні тенденції до поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень. Внаслідок зростання економічних можливостей суспільства зростає і обсяг матеріальної допомоги тим його членам, які не можуть активно брати участь у створенні матеріальних та інших благ. В Рішенні Конституційного Суду України від 25 січня 2012 р. констатується, що «однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України». Метою та призначенням соціальної держави є підтримка рівноваги між свободою та рівністю, між правами та обов'язками, між

рівністю та справедливістю. При цьому, слід пам'ятати, що засади справедливості та рівності є важливими принципами політики у сфері соціального захисту населення.

Нині в Україні склалася досить небезпечна ситуація з соціальним захистом громадян. Захист економічних та інших прав громадян в умовах розвитку ринкових відносин ні в якому разі не повинен відходити на задній план. Але поки що соціальна роль нашої держави зводиться до мінімуму. Ігноруються права не тільки тих, хто взагалі потребує соціального захисту, а й тих, для кого соціальна допомога є єдиним засобом виживання в нинішніх умовах.

Таким чином, враховуючи наведене, можна дійти висновку, що соціальна держава – це держава, політика якої має пріоритетну соціальну спрямованість, що виражається у відповідному обслуговуванні державою громадянського суспільства, створенні необхідних та достатніх умов для реалізації економічних, соціальних та культурних прав людини, гарантуванні соціального захисту та соціальної безпеки людини, виходячи з соціально-економічних можливостей держави, на основі принципів справедливості, пропорційності та гармонічного поєднання (балансу) інтересів суспільства і людини.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Арабчук Анна Ігорівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 15 група*

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Верховенство права є одним із провідних елементів загальних засад конституційного ладу України. Цей принцип має неабияке теоретичне і практичне значення. Але його трактування не є однозначним. Зміст принципу верховенства права потребує насамперед повної ясності в самому праворозумінні. Він залежить від визначення обсягу права. Також необхідно більш чітко усвідомити в якій мірі права людини забезпечуються існуванням права та його верховенством..

Дія принципу верховенства права має за мету встановлення певних рамок діяльності держави в ім'я захисту прав людини, викорінення будь-якого свавілля. Саме заради цього діє основоположний принцип демократичної держави, як поділ влади. Охорону прав особистості забезпечує саме існування права, оскільки відповідно до вимог справедливості воно є правом саме такої міри свободи й рівності для кожної особи, яка не може заважати здійсненню свободи або рівності всіх учасників суспільних відносин.

В юридичній науці існує твердження, що верховенство права є невідривним від правової держави, й ототожнення верховенства права з пануванням розуму і справедливості. Але це твердження нам мало що розкриває. Верховенство права є лише одним із принципів, хоча і провідним, який, вимоги розуму і справедливості, як і правова держава, спрямовує на захист прав людини. Право діє у тій сфері, де інші регулятори не є ефективними. Їх норми можуть доповнювати право чи бути основою для нього, чи регулювати відносини поза правовою сферою. Особливо це стосується суспільної моралі.

Правильним підходом до визначення змісту верховенства права є проголошення його верховенства перед державою. Право є первинним, а держава вторинною, що знаходить свій прояв у різних напрямках. Навіть історично склалось, що право передує державі.

Держава не створює і не змінює право, вона лише здатна надавати йому формальної визначеності. Державні органи повинні діяти в правовому полі, беззастережно підкорятися вимогам права. Держава не може дарувати кому б то не було права або скасовувати їх. Її місія полягає в забезпеченні вимог здійснення постійно існуючих прав шляхом їх захисту.

Також важливим для розуміння значення верховенства права є встановлення його співвідношення із законом та іншими джерелами права. Це особливо важливо тоді, коли право формально не визначене, а існує у своєму природно-правовому варіанті або як система фактичних суспільних відносин. Якщо ж правові ознаки відсутні, то закон визнається неправовим. Державні

органи та посадові особи повинні бути зорієнтовані на проведення постійної і копіткої роботи з підвищення наукового рівня законів, їх динамічного розвитку, правильної інтерпретації, підвищення рівня судового захисту прав громадян. Лише за такого підходу будуть значно пом'якшені результати зіткнення права з неправовим законом і збережеться простір дії принципу верховенства права. Здійснення цього принципу можливо лише в умовах, коли закони є демократичними за змістом і спрямованими на захист прав особи. Саме це відрізняє верховенство права від верховенства закону, яке характеризує ієрархію правових актів, їх поділ на закони, перш за все Конституцію, та підпорядковані їм підзаконні акти.

Верховенство права є невідривним від верховенства саме правового закону, насамперед Конституції. Основою цього принципу є відповідність і підкорення законодавства закріпленим у Конституції загальним положенням, правовий характер яких не тільки презюмується, але є незаперечним. Тому перевірка відповідності правам людини здійснюється шляхом порівняльного аналізу їх із положеннями Конституції. Інші обмеження суспільних прав теж підлягають перевірці з точки зору їх відповідності найвищим загальнонародським.

Отже, поняття верховенства права як один з провідних принципів, можна трактувати по різному. Правові акти ретельно переглядаються і опрацьовуються перед їх прийняттям, щоб вони не обмежували права інших осіб та громадян держави, не перешкоджали іншим правовим актам. Держава не може створювати чи змінювати право, вона лише надає формального вигляду тій чи іншій правовій нормі, деталізує її положення та охороняє право.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Бондаренко Денис Олегович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 36 група*

ВЛАСНИЙ ПОГЛЯД НА СУТНІСТЬ ВИБОРЧОГО ПРАВА

Розбудова України як демократичної, правової, соціальної держави вимагає подальшого реформування механізму державної влади. Чинна Конституція України визначила правовий фундамент модернізації вітчизняної політичної, економічної, соціальної, правової системи та окреслила основні напрями такого вдосконалення. І в цьому аспекті, поряд з іншими питаннями, й надалі доволі актуальною залишається проблема реалізації конституційного принципу народовладдя, який базується, передусім, на визнанні українського народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади. Незважаючи на важливість інституту референдуму в реалізації громадянами свого суверенітету, провідна роль належить усе-таки виборам, оскільки здійснення державної влади потребує постійного, періодичного формування представницьких органів влади та органів місцевого самоврядування, тоді як референдуми в нашій країні проводяться вкрай рідко. Вибори – важливий інститут безпосередньої форми демократії, який має засадниче значення для забезпечення легітимності державної влади, становлення й розвитку громадянського суспільства, стабільності конституційного ладу, формування державності на демократичних, правових засадах. Інститут виборів забезпечує оновлення органів державної влади та місцевого самоврядування на місцевих засадах, їхню ротацію відповідно до волі українського народу. Тобто, завдяки виборам фактично здійснюється публічне політичне відтворення самої Української держави.

Вибори є своєрідним барометром політичного життя України, показником реального співвідношення політичних у країні. Вони виступають основою будь-якої демократичної політичної системи, гарантуючи представництво інтересів різних соціальних груп населення в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. До того ж, незважаючи на те, що впродовж останніх років у науковій літературі з незважаючи на те, що впродовж останніх років у науковій літературі з'явилося чимало праць, присвячених виборчому праву (В. М. Шаповал, М. І. Ставнійчук, О. Ю. Тодика, Ю. А. Веденєєв, А. А. Вешняков, В. І. Лисенко, С. О. Белов, В. В. Маклаков, Н. О. Михальова, О. Е. Постников, О. Н. Ярмиш та інші), в сучасній науці конституційного права України фактично відсутні конституційно-правові дослідження сутності виборчого права, поза увагою вітчизняних науковців залишається низка нерозв'язаних проблем

теоретичного та практичного характеру, зокрема і щодо розуміння виборчого права. І це актуалізує предмет дослідження. О. Ю. Тодика називає три підходи до характеристики виборчого права, які формувалися поступово під впливом історичних та інших чинників. Перший підхід базувався на звуженому тлумаченні виборчого права, оскільки деякі науковці (Т. Г. Анісімова, Б. П. Кравцов, М. А. Постриков) відрізняли інститути виборчого права від власне процесу організації проведення виборів. Другий підхід – розширене тлумачення виборчого права, яке знайшло відображення в наукових розробках Л.Д.Воеводіна, І.П.Ільїнського, Г.І.Петрова, Н.А.Теплової, А.І.Кіма, Н.Т.Савенкова. За цього підходу під виборчим правом розумілася сукупність державно правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі формуванні виборних органів державної влади в центрі й на місцях, як найважливіший фактор здійснення народовладдя в СРСР, забезпечення волі та інтересів народу. Третій підхід базувався на тому, що виборче право розглядалось як сукупність юридичних норм і складова частина конституційного права, що регулює суспільні відносини, які виникають під час виборів депутатів до представницьких органів державної влади. Зазначена тенденція в розумінні виборчого права і сьогодні знаходить найбільшу підтримку серед науковців у галузі конституційного права. Нині під суб'єктивним виборчим правом розуміють право громадян брати участь у формуванні органів держави, місцевого самоврядування, або право конкретної особи брати участь у виборах, чи право окремого громадянина обирати та бути обраним до органів державної влади та місцевого самоврядування або гарантовану громадянину державою можливість брати участь у виборах державних органів та органів місцевого самоврядування. Розрізняють, активне і пасивне суб'єктивне виборче право. Активне виборче право (інколи його ще називають загальним виборчим правом) – це право громадянина обирати, голосувати за будь-яку кандидатуру чи проти всіх кандидатів. Пасивне виборче право – це право громадянина бути обраним, яке охоплює право висувати свою кандидатуру чи давати згоду на висування (право бути зареєстрованим як кандидат), право проводити виборчу кампанію в рамках чинного законодавства, інколи брати участь у формуванні виборчих органів (окружних і дільничних виборчих комісій), право оскаржувати результати виборів і т. ін. Під виборчим правом в об'єктивному значенні розуміється система правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з виборами органів державної влади і місцевого самоврядування, чи система правових норм (конституційних і нижчих за своєю юридичною силою), які регулюють суспільні відносини, пов'язані з виборами в органи державної влади і місцевого самоврядування, з реалізацією форм прямої демократії. Обсяг національних правових актів, які регулюють порядок формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, не дозволяє зробити висновок, що виборче право є підгалуззю конституційного права, а не публічного права.

Узагальнюючи, слід наголосити, що виборче право в об'єктивному розумінні – це інститут конституційного права, що є сукупністю конституційно-правових норм, які закріплюють принципи, порядок організації та проведення виборів, і регулюють суспільні відносини, пов'язані з правом громадян обирати, бути обраним до представницьких інших виборних органів (посадових осіб) державної влади та місцевого самоврядування.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

Борута Ярослав Валерійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 33 група

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНТЕРНЕТУ В УКРАЇНІ

Світ підпорядковується динамічним законам сучасності. Це зумовлює появу нових суспільних відносин, які потребують правового врегулювання. Одним з таких прикладів є сфера користування Інтернету, передусім, визначення його правового статусу.

Інтернет можна охарактеризувати як всесвітню систему взаємополучених комп'ютерних мереж, що в основі своїй мають комплекс Інтернет-протоколів. Історія Інтернету починається з

досліджень 1960-х років, що проводилися на спеціальне замовлення уряду США і мали на меті створення надійних відокремлених комп'ютерних мереж. Попередницею Інтернету стала мережа ARPANET (англ. Advanced Research Projects Agency Network), яка, почавши функціонувати в кінці 1960-х, в кінці 1970-х об'єднала близько 200 вузлів. Спочатку мережа використовувалась в основному для пересилки електронної пошти. Саме тоді з'явилися перші списки поштових розсилок, дошки оголошень тощо. В ті часи мережа була недостатньо технічно розвинута і могла взаємодіяти з іншими мережами. До кінця 1970-х рр. почали активно розвиватись протоколи передачі даних, що були стандартизовані у 1982—1983 рр. 1 січня 1983 р. мережа ARPANET перейшла з протоколу NCP на протокол TCP/IP, який досі успішно використовується для об'єднання мереж. Саме у 1983 р. за мережею ARPANET закріпився термін «Інтернет». Щодо України, то в 1993 р. була створена студія "Айкен", що однією з перших займалася розробкою українських сайтів. У 2000 р. була створена Інтернет асоціація України - торгово-промислова асоціація, що об'єднує зусилля підприємств-членів у розвитку Інтернету в Україні.

Виникають численні суперечки з визначення конституційно-правового статусу Інтернет-ЗМІ. Згідно з ч. 2 ст. 22 Закону України "Про інформацію" засобом масової інформації є засіб, призначений для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації. Інформацією ж згідно ст. 1 цього закону вважаються будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Про Інтернет не зазначається у Законі України "Про інформацію", але фактично він є ЗМІ, згідно наданого у законі визначення.

На відміну від традиційних ЗМІ Інтернет надає більше можливостей для розповсюдження інформації на невизначене коло осіб, має зовсім іншу природу, закони та засоби подачі інформації.

Вважаємо, що правове врегулювання інституту Інтернет-ЗМІ є досить важливим. На сьогодні практикою всіх розвинутих в інформаційному плані країн є розробка та створення законодавчої бази, яка б могла врегулювати питання Інтернету. На жаль, в основному, законодавство щодо Інтернету створюється в бік контролю цього інституту інформаційного права з боку держави. Наприклад, в ЄС Інтернет регулюється як загальними для ЄС законами, так і окремо в кожній країні-учасниці. В Німеччині і Швейцарії ведеться боротьба з сайтами неонацистської і антисемітської направленості. У Франції існує ряд державних структур, які в реальному часі слідкують за порядком в Інтернеті. Там існує урядова агенція HADOPI, чиє завдання полягає у забезпеченні дотримання закону, спрямованого на боротьбу з піратським завантаженням музичних записів і фільмів. Неодноразово виникали спроби врегулювати статус Інтернету в Україні. Наприклад, в Указі Президента України "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" від 31.07. 2000 зазначається, зокрема, вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів інформаційних відносин, виробництва, використання, поширення та зберігання електронної інформаційної продукції, захисту прав на інтелектуальну власність, посилення відповідальності за порушення встановленого порядку доступу до електронних інформаційних ресурсів всіх форм власності. Головним для правового регулювання Інтернет-ЗМІ є п. 7-8 ст. 3, в якому Президент постановив Кабінету Міністрів України забезпечити створення національного реєстру українських інформаційних інтернет-ресурсів та підготовку і подання у шестимісячний строк до Верховної Ради України законопроекту з питання особливостей діяльності Інтернет-ЗМІ. Та Указ так і не знайшов деталізації в інших нормативно-правових актах. Нещодавно один із народних депутатів під час форуму інтернет-діячів iForum запропонував власну концепцію розвитку українського сегменту Інтернету. Зазначена концепція включає п'ять напрямків розвитку Інтернету: розповсюдження інформації в Інтернеті, діяльність Інтернет-ЗМІ, Інтернет-комерція, застосування Інтернет-технологій в освіті, а також регулювання авторського права в мережі. Але поки що відповідного законопроекту не подано до Верховної Ради України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І. К.

ГЕНДЕРНІ ВІДНОСИНИ В АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Становлення конституціоналізму — процес складний і багатоманітний. Він, в числі інших демократичних перетворень, передбачає утвердження рівних можливостей для самореалізації як жінок, так і чоловіків. Сучасна демократія скасувала середньовічну суспільну ієрархічну систему та привілеї, пов'язані з суспільним становищем та статеву належністю, й проголосила принцип рівності усіх перед законом. Концепція і практичне застосування гендерної рівності є центральними поняттями сталого розвитку суспільства. У гендерній рівності не йдеться про питання жінок. Мова йде про рівну участь чоловіків та жінок у покращенні умов як їхнього власного життя, так і життя громади.

Питання гендерної рівності набуло сьогодні актуальності і неабиякої цінності для права. У 2000 р. Україна разом із 189 країнами — членами ООН підписала Декларацію Тисячоліття, в якій сформульовані найважливіші цілі світового розвитку, серед яких одне з основних — досягнення рівності жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності. Безпосередньо в Україні гендерні відносини ще не досягли такого рівня правового регулювання як у країнах Заходу, але наша держава іде вірним шляхом, розробляючи свою законодавчу базу, а також формуючи певну доктринальну думку зусиллями таких вчених, як Н. Оніщенко, Т. Мельник, О. Руднева, Г. Христова, О. Дашковська та ін.

Основу юридичного визнання та закріплення принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків становить Конституція України, яка визначає ідеологію і політику держави щодо статусу жінок та чоловіків, можливостей їх впливу на економічні та політичні процеси, що відбуваються в суспільстві. Стаття 21 Основного Закону зазначає, що «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними».

В контексті визнання принципу рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, який передбачає створення рівних умов для розвитку особистості, для самореалізації індивіда без огляду на його статеву належність, велике значення має стаття 23 Конституції України, де наголошується, що «кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей».

Найбільш повно заборона дискримінації за ознакою статі відтворена в статті 24 Конституції України. Згідно з ч. 1 статті 24 Основного Закону громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Друга частина цієї статті Конституції містить так зване недискримінаційне положення Основного Закону, яке характерне для всіх базових демократичних міжнародних та національних документів у сфері прав людини, а ч.3 статті 24 Конституції України безпосередньо спрямована на втілення на конституційному рівні принципу гендерної рівності.

Слід зазначити, що проголошена у цій статті рівноправність людей — це однаковість, тобто рівність, прав людини і громадянина у всіх і кожного. Вона поділяється на загальносоціальну та юридичну. Загальносоціальна рівноправність полягає у фактичній, «матеріальній» рівності прав і свобод людини, а юридична рівноправність — у формальній рівності юридичних прав і свобод. Тобто, юридична рівність прав і свобод є свідченням визнання державою фактичної рівності основних прав людини, та забезпечення цих прав всіма засобами державного впливу аж до примусу.

Однак, незважаючи на проголошення Україною рівності прав жінок та чоловіків численні норми чинного законодавства й досі містять дискримінаційні гендерні «викривлення», які стосуються скоріше не сутності цих норм, а їх реалізації. Зафіксовані у нормах положення мають певну силу де-юре, але де-факто вони залишаються виключно на папері, так і не знаходячи відтворення у реальному житті. Це пов'язано з тим, що гендерний вимір правової площини характеризується передусім рівністю жіночої та чоловічої соціальних статей. Встановлення такої рівності на практиці вимагає подолання патріархальних стереотипів, статевої ієрархічності соціальних зв'язків, у яких чоловіки заздалегідь сприймаються як вищі за розумовими та

фізичними здібностями істоти, їхня діяльність є більш значущою та пріоритетною порівняно з діяльністю жінок. Більше того, сучасний світ потребує формування гендерної культури як компонента сучасної цивілізації; включення гендерного компонента в політичну культуру. Велике значення потрібно надавати правовому вихованню в контексті подолання гендерних стереотипів, гендерній освіті, використовувати всі наявні наукові засоби та способи для подолання дискримінаційних ознак в умовах сьогодення.

Отже, у ст. 24 Конституції України гендерне питання розглядається в двох площинах: з одного боку, це формальне закріплення рівності жінок та чоловіків шляхом встановлення рівних прав і можливостей у правових нормах (питання законотворчої діяльності); з другого боку, практичне існування рівних умов реалізації наданих законом можливостей, втілення правових принципів і норм у повсякденній діяльності. Останнє, як це вже було зазначено вище, є питанням правореалізаційної та правозастосовної діяльності, що пов'язане з функціонуванням судових органів, місцевих і загальнодержавних інститутів влади та органів місцевого самоврядування, а також усіх суб'єктів приватного права, включаючи кожного індивіда. Тобто, це питання гендерної самосвідомості кожної людини, починаючи від державних службовців і закінчуючи широким загалом.

Як бачимо, необхідно комплексно підійти до проблеми подолання гендерної нерівності в Україні, розробити і реалізувати цільові програми, спрямовані на формування в підсвідомості пересічного українця вірних концепцій гендерної культури, створити збалансовану систему соціальних ролей чоловіка та жінки. І дуже важливим є те, щоб існуюча влада, формуючи політичний курс країни, не тільки регламентувала гендерну рівність, а й запроваджувала її в життя.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач відділу Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, член-кореспондент НАПрН України Оніщенко. Н.М.

*Грінько Ольга Юрійвна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 15 група*

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА СТРАЙК

Право на страйк визнано міжнародною спільнотою як засіб захисту працівником своїх соціально-економічних інтересів у випадку їх порушення. Страйк, за чинним законодавством, є кінцевою стадією вирішення колективного трудового спору і застосовується у тому разі, якщо сторонам не вдалося врегулювати розбіжності іншими засобами, передбаченими законодавством.

Право на страйк – це невід'ємне конституційне право громадян України, важлива ознака демократичної держави. Активне використання страйкових методів боротьби зумовлює необхідність детального вивчення феномена страйку, його правового режиму та суспільного значення.

Правом на страйк можна скористатися лише за наявності певних умов:

- У разі допущення грубих порушень соціально-трудова справ з боку власника;
- У випадку недосягнення компромісу після проведення примирних процедур.

Це право належить лише тим, хто працює, і може бути використане ними для захисту своїх інтересів у разі, якщо вони порушуються роботодавцем, зокрема державою.

Основними ознаками страйку є тимчасове, добровільне припинення роботи; організований та колективний характер проведення страйку; метою проведення є вирішення колективного спору; учасниками є працівники, які обстоюють свої інтереси у спорі з роботодавцем.

Право на страйк має двоякий характер. При його реалізації виявляється індивідуальна воля суб'єктів на проведення страйку.

Страйк розпочинається тільки у тому разі, якщо примирні процедури не призвели до вирішення колективного трудового спору (конфлікту) або якщо роботодавець ухиляється від примирних процедур чи не виконує угоди, яка досягнута у ході вирішення трудового конфлікту.

Але занадто детальне регулювання примирних процедур призводить до того, що вони можуть тривати більше, ніж два місяці. Це знижує їх ефективність і сприяє порушенню законодавства про проведення страйків.

Практика показує, що, враховуючи невисоку ефективність інших способів захисту трудових прав, страйк здебільшого є єдиним ефективним засобом впливу працівників на роботодавця.

Сутність права на страйк є бажанням і можливістю боротьби за свої економічні і соціальні інтереси. За змістом – це право на захист своїх економічних, соціальних досягнень та благ. Формою - право на страйк є колективною (солідарною) формою вирішення трудових спорів, якщо процедури примирення не привели до розв'язання трудової суперечки, або якщо власник (уповноважений орган) ухиляється від примирних процедур.

Форми страйку різні: повне або часткове припинення праці, праця за правилами (формальне виконання обов'язків), уповільнення праці, «сидячий» та так званий «італійський страйк» - різке зниження темпу праці, а то й цілковите її припинення при залишенні на робочих місцях. Розрізняють локальні страйки - на одному підприємстві чи в одному районі, галузеві - охоплюють якусь галузь господарства і загальні (генеральні) - охоплюють всю країну.

На нормативно-правовому рівні право на страйк закріплене у ст.44 Конституції України, якою встановлено, що ті, хто працює мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Більш детально право на страйк регламентується Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», згідно з яким страйки можуть виникати у зв'язку із встановленням нових або зміною існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту; укладенням та виконанням колективного договору, угоди; не виконанням вимог законодавства про працю (ст.2).

У випадку реалізації права на страйк не можна допускати порушення прав працюючих. Конституційні права та свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Частина 2 ст. 64 Основного Закону передбачає, що не можуть бути обмежені права та свободи, передбачені статтями 29, 40, 55, 68 Конституції.

Можливість обмеження права на страйк окремим категоріям громадян впливає із принципу, закріпленого у ст. 23 Основного Закону: «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей». Тобто реалізація права на страйк не може призвести до порушення прав інших громадян і до конфлікту їх інтересів. Воно може бути обмежено або навіть заборонено.

Але практика показує, що страйки все частіше втрачають свою ефективність. Право на страйк створює особливі труднощі у державному і напівдержавному секторах, де поняття роботодавця не завжди є достатньо ясным і де проблема життєзабезпечення виникає частіше, ніж в інших секторах, оскільки використання цього права неминує стосуватися третьої сторони, яка інколи почувається жертвою конфліктів, у яких вона бере участь.

Наслідки участі працівників у страйку знаходяться у прямій залежності від визнання його законності. Якщо страйк незаконний, то участь у ньому розцінюється як порушення трудової дисципліни. У протилежному випадку участь у законному страйку – це правомірна дія, яка не може бути підставою для притягнення страйкарів до дисциплінарної відповідальності. За працівниками, які законно страйкують, зберігається місце роботи й посада. Страйкарі позбавляються заробітної плати за час страйку незалежно від того, буде його визнано законним чи ні, але в разі потреби можуть отримувати матеріальну допомогу на період цієї акції зі страйкового фонду, якщо такий створюється.

Найкращий спосіб вирішення страйків – це встановлення відносин соціального партнерства між роботодавцями та профспілками чи працівниками ще до початку трудової боротьби.

Таким чином, право на страйк є невід'ємним конституційним правом громадян України. Існування такого права є важливою ознакою демократичної держави та громадянського суспільства. «Право на страйк закріплюється за кожним, хто працює, для захисту своїх економічних і соціальних прав та інтересів, а також всіх інших прав та інтересів, на які здійснив посягання роботодавець».

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Однією з актуальних проблем сьогодення для України залишається так звана мовна проблема. На перший погляд це може здатися дивним, адже Основний Закон нашої держави у ст. 10 закріпив, що державною мовою в Україні є українська мова. Конституційний Суд України у своєму рішенні від 14.12.1999 р. розтлумачив ст. 10 і під державною (офіційною) мовою розуміє мову, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя. Нормативне регулювання цього питання здійснює також Європейська хартія регіональних мов або мов меншин ухвалена у Страсбурзі 5 листопада 1992 року, вдруге ратифікована Законом України від 15.05.2003 р. № 802-IV «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин». Хартія призначена для захисту міноритарних мов від поглинання їх мажоритарними, тобто спрямована на захист не мов національних меншин, яких в Україні понад 100, а як впливає із самої Хартії — на захист культурного розмаїття Європи, а також нещодавно прийнятий українським парламентом Закон України «Про засади державної мовної політики».

Не буде перебільшенням зазначити, що історія розвитку і становлення нашої мови — це історія утисків і заборон. Варто згадати хоча б Валуєвський циркуляр 1863 року, щоб зрозуміти, наскільки твердим був намір знищити так зване "малоросійське нареччя". Наступні роки не принесли полегшення, наприклад сумнозвісний Емський Указ. Союз Радянських Соціалістичних Республік у перші роки існування проводив на завойованих українських землях політику українізації, щоб здобути прихильність місцевого населення, пізніше ця політика була замінена повністю протилежною — русифікацією. У роки, що передували розпаду Радянського Союзу, за допомогою жорстких адміністративних і дискримінаційних заходів було асимільовано значну частину українського етносу передусім у великих промислових центрах східної, південної і частково центральної України.

На існуючу й нині деформованість мовної ситуації в Україні вказує співвідношення носіїв української і російської мов, що не відповідає співвідношенню етнічних українців і росіян на її території. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року українці становлять 77,8 % населення України, тоді як за даними низки соціологічних опитувань (Опитування центру Разумкова 2002р., Опитування Інституту соціології НАН України 2005р., Опитування Research&BrandingGroup 2011р.) українську мову визнало рідною лише ~ 67,5 %.

Аналізуючи мовну ситуацію в нашій державі слід вказати про поширене нині спотворення української мови, або так звану проблему суржику. Безперечно, вона має історичні передумови і причини, і пов'язана перш за все з перебуванням України протягом тривалого часу під владою інших держав які проводили політику асиміляції (Річ Посполита, Російська імперія, СРСР).

Чітке визначення суржику і пов'язаної з ним загрози тотального розмивання норм української літературної мови дав свого часу Б. Антоненко-Давидович у праці «Як ми говоримо». Недобре, — зазначав письменник, — коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови або обох, плутає ці мови, перемішує їхні слова, відмінює слова однієї мови за граматичними вимогами другої, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом тягне його в іншу мову. Так створюється мовний покруч, чи, як кажуть у нас, на Україні, суржик.

За даними досліджень Київського міжнародного інституту соціології, у 2009 р. поширеність «суржикомовності» серед дорослого населення різних регіонів України становила від 2,5% (Західний регіон) до 21,7% (Східно-Центральний регіон), а загалом по Україні — близько 24%. З даної проблеми витікає наступна, а саме відсутність державного органу, який би слідкував за чистотою використання мови, в першу чергу - на телебаченні, в рекламних текстах, і який виправляв би хоча б найгрубіші граматичні помилки.

Враховуючи вищенаведене доходимо висновку, що слід шукати напрямки вирішення наявних проблем шляхом компромісів між інтересами української держави, україномовної, російськомовної громади та іншими національними меншинами.

Як варіант вирішення мовної проблеми довгий час, ще з перших років незалежності, пропонувалося впровадження російської мови другою державною як нібито єдиний реальний вихід з ситуації, яка склалася після розпаду колишньої комуністичної імперії.

Але український законодавець пішов іншим шляхом прийнявши влітку 2012 року Закон України “Про засади державної мовної політики” відповідно до якого: державною мовою залишається українська; норми української мови встановлюються у загальнообов'язкових довідкових посібниках, які затверджуються Кабміном; до регіональних мов та мов меншин відносяться: російська, білоруська, болгарська, вірменська, гагаузька, ідиш, кримськотатарська, молдавська, німецька, новогрецька, польська, ромська, румунська, словацька, угорська, русинська, караїмська, кримчацька; заходи, спрямовані на використання регіональних мов, застосовуються на тих територіях, де кількість носіїв такої мови становить більше 10% населення; всі акти державних органів приймаються українською мовою, але офіційно публікуються також і регіональними мовами та мовами меншин; вся документація державних та місцевих органів повинна здійснюватися державною мовою; всі посадові та службові особи в зазначених регіонах зобов'язані спілкуватися з відвідувачами, які використовують регіональну мову, тією ж регіональною мовою; всі судові та слідчі документи складаються державною мовою, але слідство та судочинство може вестися регіональними мовами; навчання в освітніх закладах ведеться державною мовою; у випадку, якщо школярами, їхніми батьками або студентами подано достатньо заяв про необхідність навчання регіональною мовою, державні та комунальні заклади освіти мають створити окремі мовні класи або групи.

Якщо зробити загальний висновок, то багато в чому Закон є як мінімум неоднозначним. По-перше, він обмежує можливість державних службовців спілкуватись українською мовою з відвідувачами, які звертаються до службовця регіональною (частина третя статті 11). По-друге, запропоновані Законом правила щодо регіональних мов можуть бути ефективними лише тоді, коли йдеться про російську мову. Але цей ідеалістичний мовний режим повністю руйнується, коли уявити на місці регіональної будь-яку іншу мову, крім російської.

Таким чином можемо зробити висновок, що прийняття даного закону не вирішує ті спірні питання які існують в Україні ще з 1991 року, а саме статус української мови як державної і співіснування її з іншими мовами, що застосовуються на території України, зокрема з російською.

Якщо провести паралелі з даними останнього Всеукраїнського перепису 2001 року, то російська мова стане регіональною в 13 адміністративно-територіальних одиницях України – у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській областях, а це на нашу думку призведе до поступового витіснення української мови зі всіх сфер життя на цих територіях.

Ми вважаємо, що для досягнення консенсусу у сфері державної мовної політики в Україні необхідно: при прийнятті на державну службу запровадити іспит на знання української мови як державної всіма державними службовцями, керівниками всіх державних установ і підприємств, працівниками державних підприємств із обслуговування населення, а також обов'язковий іспит на знання регіональних офіційних мов усіма державними службовцями, керівниками всіх державних установ і підприємств, працівниками державних підприємств із обслуговування населення.

Тобто, у містах і селах, де запроваджено додаткові офіційні мови, державні службовці й керівники мають вільно володіти і складати іспит не з однієї державної мови, а з двох (чи більше) мов; слід пам'ятати, що право громадян різних мовних груп на освіту мовою, яку вони обирають, знову ж таки, не відміняє необхідності вивчати та знати українську мову як державну.

Другою основою політичного консенсусу в державній мовній політиці може стати положення про те, що при забезпеченні прав російськомовних громадян і представників національних меншин на навчання рідною для них мовою обов'язково слід до програм таких дошкільних закладів, шкіл та вузів включати вивчення української мови в обсягах у 1,5-2 рази більших, ніж у відповідних україномовних учбових закладах, адже учні та студенти цих закладів, як правило, недостатньо володіють українською мовою як державною.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

Дячук Юлія

*НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 9 група, 3 курс*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

Будь-який прогрес обумовлюється працею. Для того, що побудувати гідне майбутнє необхідні нові ідеї, знання, творчі здібності, енергія, прагнення кращого... Звісно ж, генераторами усього цього повинні стати ті люди, які підпадають під категорію «молодь». Саме тому проблема працевлаштування молоді є досить важливою та заслуговує на увагу.

Чинним законодавством України передбачені певні правові гарантії працевлаштування населення загалом та молоді зокрема. Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. У ч. 2 ст. 43 Конституції наголошено на тому, що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. В Україні заборонено будь-яку дискримінацію у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей. Відповідно до ст. 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Усі перелічені гарантії стосуються і молоді, що створює для них реальну можливість користуватися всією сукупністю трудових прав. Що ж до прав у галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов, то тут молодь користується додатковими пільгами.

Демократизація суспільства і нові реалії ринкової економіки розширили можливості молоді у виборі сфер та видів економічної діяльності, територіальної та професійної мобільності, значно скоригували її вимоги до робочого місця. Разом з тим, внаслідок відмови від напівпримусових форм зайнятості, послаблення державного контролю за працевлаштуванням, зокрема, розподілом молодих спеціалістів, скорочення соціальних програм, підвищилась незахищеність молоді на ринку праці, суттєво ускладнилась її соціальна інтеграція, загострилися проблеми молодіжного безробіття.

Деякі науковці вважають, що ситуація, яка протягом останніх років склалася із зайнятістю та працею молоді, без перебільшення є напруженою та має тенденцію до погіршення. Загострення соціально-економічних проблем, недосконалість правової і нормативної баз, відсутність дієвих механізмів державної підтримки молоді в період її соціального становлення і розвитку значно ускладнили процеси відновлення інтелектуального потенціалу, трудових ресурсів держави, негативно позначились на становищі молоді сім'ї, здоров'ї, фізичному й духовному розвитку молодих громадян, призвели до зростання безробіття серед молоді, загострення криміногенної ситуації в суспільстві.

Основною причиною низької конкурентоспроможності молоді на ринку праці вважається брак професійних знань, відсутність необхідної кваліфікації і трудових навичок. Але, поряд з цим, молодь досить вигідно відрізняється від інших категорій населення своєю здатністю до творчої діяльності, високою працездатністю і мобільністю, сприйнятливістю до інновацій, гарним здоров'ям, тривалим періодом майбутньої працездатності.

Отже, можна виділити таку нагальну проблему стосовно працевлаштування молоді, як переважна відмова роботодавця в наданні першого робочого місця молодим фахівцям. Це зумовлено насамперед відсутністю досвіду роботи. Крім того, як вважає Т. А. Коляда, не менш важливими проблемами є: 1) часткова зайнятість – молоді люди погоджуються на такі умови праці, оскільки у них немає іншого виходу, при цьому, розглядають таку роботу саме як тимчасову і не пов'язують з нею перспектив у майбутньому; 2) проблема працевлаштування молоді в сільській місцевості – її причиною є економічний спад, що призводить до виникнення труднощів щодо збереження робочих місць у традиційних сільськогосподарських секторах.

Слід також зазначити, що немає уніфікованого поняття «молодь». В національному законодавстві взагалі відсутнє повне визначення вказаного поняття, оскільки Закон України «Про

соціальне становлення та розвиток молоді в Україні» від 5 лютого 1993 року, регламентуючи його, вказує тільки на вікові межі та на громадянство України: молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років. Але варто зазначити, що даний закон регулює відносини щодо соціального становлення молоді. Тому в даному випадку варто звернутися до спеціального закону – Кодексу законів про працю – який хоча і не містить окремого визначення поняття молоді, але в ч. 1 ст. 197 під молоддю, щодо якої передбачені відповідні соціальні заходи з працевлаштування, розуміє громадян України віком від 15 до 28 років. Разом з тим, при визначенні поняття «молодь» в контексті трудового права, ми маємо враховувати, що законодавством України допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює (ч. 3 ст. 188 КЗпП).

Загалом, питання забезпечення зайнятості молоді є важливим для суспільства і держави, тому визначає особливі завдання для правового регулювання в цій сфері. Стосовно зазначених вище проблем слід наголосити, що це далеко не весь їх перелік. Саме тому питання працевлаштування молоді потребує підвищеної уваги як з боку науковців, так і з боку законодавця, держави і суспільства в цілому.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри трудового права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», член-кореспондент НАПрН України Прилипко С. М.

*Ельникова Марія Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультет підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України,
студентка, 4 група, 5 курс*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ДЖЕРЕЛ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Захист джерел інформації встановлюється в Україні на законодавчому рівні, що є дуже важливим для суспільства, адже сприяє можливості донесення достовірної інформації до широких мас. Термін "джерело", згідно з Рекомендацією Ради Європи № R (2000) 7 "Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації", означає будь-яку особу, яка передає інформацію журналістові.

Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» журналістам надається право на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду. Нерозголошення джерел інформації є не тільки правом журналіста. Відповідно до Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або збереження таємниці авторства є обов'язком журналіста. В кодексах професійної поведінки журналістів викладене етичне зобов'язання журналістів вважати професійною таємницею джерело інформації, яка передана конфіденційно.

Декларація принципів поведінки журналіста, встановлює, що журналіст зобов'язаний дотримуватися професійної таємниці та не розголошувати джерело інформації (п. 6 Декларації). Разом з тим в Кодексі професійної етики українських журналістів відсутні норми щодо захисту професійної таємниці та дотримання журналістами принципів охорони такого виду інформації як з обмеженим доступом.

Світова практика свідчить, що захист джерел інформації являється серйозною проблемою. Рекомендація №R (2000) 7 закріплює, що право журналістів не розкривати інформацію, що ідентифікує джерело не повинно підлягати іншим обмеженням, ніж тим, які згадані в ст.10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

В українському законодавстві закріплюється, що журналістська таємниця може бути розкрита лише на вимогу суду. Якщо суд постановить, що законний інтерес в розкритті відомостей, які ідентифікують джерело інформації перевищує суспільний інтерес в її нерозкритті, то журналіст зобов'язаний буде повідомити ці відомості. Розголошення інформації про ідентифікацію джерела слід вважати необхідним, якщо буде переконливо встановлено, що: немає розумних альтернативних заходів або вони були вичерпані особами, що домагаються розголошення; доведений законний інтерес в розголошенні явно переважає суспільний інтерес в нерозголошенні за досить значними обставинами, що мають важливий характер; необхідність розголошення визначається тиском соціальної необхідності.

Рекомендацією Ради Європи встановлені додаткові умови ідентифікації джерела інформації: мають бути вичерпані всі можливі альтернативні заходи ідентифікації джерела без свідчень журналіста; вимогу чи клопотання про надання інформації задля ідентифікації можуть вносити лише особи чи органи влади, які мають прямий законний інтерес у розкритті; журналіст, як і будь-яка інша особа має право скористатися гарантіями не свідчити проти себе; санкції за нерозкриття інформації, що ідентифікує джерело можуть накладати на журналіста лише судові органи в процесі судового розгляду з гарантіями права на справедливий суд; журналіст повинен мати право на перегляд іншою судовою інстанцією рішення про накладення на нього санкцій за нерозкриття; якщо журналіст готовий розкрити своє джерело інформації на вимогу суду, уповноважені органи повинні вжити додаткових заходів задля обмеження ступенів розкриття.

На жаль українським правоохоронцям навіть на думку не спадає звертатись до суду, вони або викликають журналістів на допити, або самі навідуються до редакції з усними вимогами розкрити джерела інформації. Разом з тим статтею 17 Закону України "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів" гарантується право журналіста не видавати отриману в результаті службової діяльності інформацію та матеріали: "службова діяльність журналіста не може бути підставою для його арешту, затримання, а також вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених ним матеріалів та технічних засобів, якими він користується у своїй роботі". Як ми бачимо, очевидна колізія норм. Але журналісти і ЗМІ мають право наполягати на чинній нормі закону "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів" та не підкорятися незаконним спробам обшуку чи виїмки. Таку суперечку може вирішувати тільки суд, куди і варто спрямовувати у такому разі правоохоронців.

На мою думку, в Україні необхідно на національному рівні більш детально регламентувати право журналіста на відмову давати інформацію, що ідентифікує джерело, встановити норми щодо захисту журналістської таємниці, закріпити механізм розкриття джерела інформації для того, щоб запобігти порушенням конституційного права кожного на інформацію.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Слінько Т.М.

*Запорожець Тетяна Юрївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 34 група*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

У реальному житті суспільства завжди є такий соціальний простір, в якому люди взаємодіють між собою без контролю держави. Ці зв'язки між людьми та їх групами мають суттєве значення для підтримання соціальної і духовної сфер життєдіяльності держави і суспільства. Вони підтримуються і відтворюються від покоління до покоління. Інтереси й потреби окремих індивідів та соціальних груп повинні мати самостійну і незалежну від держави основу для своєї реалізації.

Саме конституційно-правове регулювання має забезпечити такі взаємовідносини держави та інститутів громадянського суспільства.

Діяльність громадянського суспільства спрямоване на мобілізацію та захист суспільством і його представниками своїх прав та інтересів у всіх сферах суспільного й державного життя. Відповідно, конституційні засади громадянського суспільства є системою тих вихідних принципів, на основі яких виникають, змінюються та припиняються визначені суспільні відносини.

Варто погодитися з вітчизняними вченими-конституціоналістами, що конституційно-правове регулювання в країнах із демократичним політичним режимом спрямоване на підтримку громадянського суспільства. Однак, у сучасній науці поняття «громадянське суспільство» не має однозначного наукового тлумачення. До сьогодні існують невирішені питання щодо визначення конституційних засад громадянського суспільства в Україні, встановлення його сутності, змісту та кваліфікуючих ознак, незважаючи навіть на те, що на цей час в Україні відбувається процес активного формування громадянського суспільства. Головним завданням держави у цьому напрямку на сьогодні є спрямування подальшого розвитку суспільства на виключення будь-якої дискримінації. Саме людина повинна мати право на вільний вияв своєї позиції, на законодавчий захист з боку держави. Особлива увага має приділятися всебічному захисту громадянських прав людини, адже гарантія прав і свобод людини, невтручання держави у справи громадянського суспільства є політико-правовими передумовами побудови демократії. На думку вчених, чим міцніше громадянське суспільство, тим менш помітною є роль держави, і навпаки, – недостатньо розвинуте громадянське суспільство веде до надмірного посилення держави, яка намагається поглинути суспільство, домінувати над ним. Тому важливо, щоб державні органи постійно перебували під контролем недержавних інституцій, а останні діяли в межах Конституції та законів, враховуючи об'єктивні потреби держави. Досвід багатьох західних країн з усталеними традиціями демократії свідчить, що саме така система взаємовідносин держави і громадянського суспільства забезпечує стабільність суспільства і держави, демократичний вектор розвитку соціуму.

Існує ряд законодавчих актів, які регулюють діяльність окремих складових громадянського суспільства або окремі аспекти взаємодії суб'єктів громадянського суспільства з суб'єктами публічної влади. Це, зокрема, Закони України «Про об'єднання громадян», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про органи самоорганізації населення» тощо. Однак, громадянське суспільство не запроваджується законом, воно виникає, формується раптово, шляхом суверенізації життя особистостей та громад. Роль держави полягає лише у підтримці діяльності інституцій громадянського суспільства. Сприяння держави формуванню простору для розвитку громадянського суспільства є одним із найважливіших її завдань.

Не менш гостро стоїть і проблема виявлення структури й основних елементів громадянського суспільства. Актуалізувалася, але до сьогодні не отримала свого комплексного розв'язання проблема встановлення конституційно-правового статусу інститутів громадянського суспільства та виявлення їх системи. Дійсно, важко не погодитися, що на сьогодні держава все ґрунтовніше апелює до конструктивного розв'язання проблеми створення належних умов для розвитку громадянського суспільства та його інститутів. Так, у прийнятому Верховною Радою України 1 липня 2010 р. Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» у ст. 5 «Засади внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства» відображаються засади формування відповідних інститутів. До них законодавець відносить: утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави; завершення політичної реформи, посилення взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, затвердження громадського контролю за діяльністю влади; забезпечення незалежної діяльності об'єднань громадян, посилення їх впливу на прийняття суспільно важливих рішень; проведення всеукраїнських та місцевих референдумів тощо. Однак, в жодному нормативно-правовому акті так і не знайшли свого відображення структурована система та чітке закріплення конституційно-правового статусу інститутів громадянського суспільства, що є на нашу думку, негативним явищем, яке необхідно змінювати.

Взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства набуває певних форм, основними з яких визнаються громадські слухання та консультації, круглі столи, громадські ініціативи, громадська освіта, референдуми тощо. Зазначені форми мають бути наділені такими характеристиками, як динамічність, прозорість, відкритість, доцільність,

ефективність, результативність, що необхідно, на нашу думку, закріпити на законодавчому рівні. Вони повинні забезпечувати безперервність двосторонньої взаємодії держави та громадянськості.

Отже, сприяння розвитку громадянського суспільства є однією з найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави. Дійсно, на сучасному етапі розвитку Україна йде шляхом демократичних перетворень, зміцнення громадянського суспільства. Очевидно, що певні принципи розвитку й функціонування громадянського суспільства і його інститутів мають отримати свій подальший розвиток у чинному законодавстві. Перспективними напрямками подальших досліджень та розвитку цього питання є налагодження співпраці влади та громадянськості. Це сприятиме подальшому розвитку соціального партнерства, від якого державна влада може отримати набагато більше користі, що проявиться не тільки в посиленні її авторитету серед громадян, але й зростанні їхньої довіри до владних структур. З метою покращення ситуації з формуванням громадянського суспільства, в Україні слід утверджувати принцип верховенства права та формувати правову державу, підвищувати рівень гарантованості прав і свобод, підвищувати життєвий рівень населення, займатися вихованням молодого покоління в дусі поваги до закону. Подальший розвиток відносин громадянського суспільства та влади, як підсистем єдиної суспільної системи, є визначальними у досягненні мети, що проголошена першою статтею Конституції України – створення суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, у забезпеченні демократичного розвитку країни взагалі.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Калініченко Аліна Владиславівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 3курс, 9 група*

ЗАХИСТ ПРАВ МОЛОДІ НА ПРАЦЮ

Право на працю є одним з основних прав людини, які утвердилися у XX ст. Це право проголошено у Загальній декларації прав людини (ст. 23), розширено витлумачено у Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, де зазначено, що «держави визнають право на працю...» Європейська конвенція про захист прав та основних свобод забороняє застосування примусової праці. Конституція (ст. 43) і закони України включають основні положення міжнародних стандартів у галузі права на працю. Положення ст. 43 Конституції значно розширюється у Кодексі законів про працю України (КзпП). Зокрема, глава XIII «Праця молоді».

Молодіжний сегмент ринку праці – найбільш проблемна частка загальнонаціонального ринку праці. Пошуки першого робочого місця, невідповідність рівня та якості отриманої освіти професійним обов'язкам, відсутність досвіду роботи, невідповідність запитів молоді та пропозицій роботодавців посилюють напруження на ринку праці. За офіційними даними, протягом останніх декількох років спостерігається стала тенденція до збільшення кількості безробітної молоді. Невирішені проблеми працевлаштування молоді призводять до зростання безробіття та зниження рівня життя; поширення пасивних (утриманство), нерегламентованих (тіньова зайнятість) і деструктивних (кримінал) моделей поведінки; спонукають до зовнішніх трудових міграцій; спричиняють втрату мотивації до праці, зміну структури ціннісних орієнтацій і падіння престижності легальної зайнятості.

З огляду на несприятливі тенденції молодіжної зайнятості зростає необхідність підвищити захист права на працю молоді.

1 січня 2013 року набуває чинності Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. Чи зможе даний закон призвести до покращення механізмів просування інтересів молоді на ринку праці України, зокрема в частині забезпечення першим робочим місцем?

На нашу думку, новий Закон містить недоліки, які не дозволять ефективно вирішити проблеми молодіжної зайнятості. Зокрема, у понятійному апараті, що суперечить КЗпП, а саме:

1) На сьогодні в законодавстві України відсутнє визначення терміна «молодий спеціаліст». Проте існують визначення інших понять, що непрямо вказують на його ознаки. Новий Закон також не вводить даний термін, у п. 10 ст. 1 передбачений лише «молодий працівник».

Відмова від терміну «молодий спеціаліст» видається дещо штучною, адже КЗпП (ч. 2 ст. 197) визначає, хто є молодими спеціалістами. А також КЗпП не містить терміну «молодий працівник», але визначає поняття «працевдатної молоді» (ч. 1 ст. 197).

2) В новій редакції Закону України «Про зайнятість населення» існує термін «перше робоче місце» (п. 4 ст. 14 та п. 4 ст. 24), проте визначення поняття «перше робоче місце» в Законі відсутнє, що є нелогічним з огляду на сферу регулювання Закону. Воно міститься в ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

3) Неточним є визначення працевдатного віку: це особи віком від 16 років, які не досягли встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пенсійного віку, адже «безробітними» згідно Закону можуть вважатися особи у віці від 15 років.

Згідно КЗпП, мають право працювати особи з 15 років; аналогічна норма міститься і в ратифікованій Україною Європейській соціальній хартії (переглянутій). Ст. 7 Хартії чітко визначає, що мінімальний вік прийняття на роботу становить 15 років з певними винятками. Отже, віковий період між 15 і 16 років випадає із законодавчого регулювання і призводить до ситуації, коли особи увіці 15 років не є працевдатними, але можуть бути безробітними.

4) Ст. 24 нового Закону визначає заходи щодо сприяння забезпеченню молоді першим робочим місцем, вводячи, зокрема такі новачі, як стажування на підприємствах, в установах та організаціях молоді, яка навчається (ст. 24, ч. 2, п. 4; зміст розкрито в ст. 29), компенсація 50 % або 100 % суми нарахованого єдиного внеску (ч. 3 ст. 24, ст. 26, ст. 27) за умов створення нових робочих місць та/або працевлаштування молоді як категорії осіб, яка потребує додаткового захисту. Передбачається, що механізм компенсації (який замінив інститут дотацій на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних) стимулюватиме роботодавців до створення нових робочих місць та працевлаштування на них молоді. Проте в законі згадка про Мінекономрозвитку, котрий забезпечує встановлення показника створення нових робочих місць, зникла. А отже, в законі відсутнє підґрунтя для визначення роботодавців, які створюватимуть нові робочі місця під час реалізації державних програм. Також не чітко окреслений порядок проходження стажування.

Як бачимо, новий Закон не узгоджується з Конституцією і значним об'ємом чинних законодавчих актів, які регулюють соціально-трудові відносини в Україні, а також містить значні внутрішні суперечності. Він не лише не вирішує проблеми молодіжної зайнятості, а, навпаки, загострює їх, ускладнюючи становище молоді на ринку праці України.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри трудового права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гончаренко В.М.

*Качуріна Анна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 3 курс, 9 група*

НЕГЛАСНИЙ ВІКОВИЙ ЦЕНЗ ПРИ ПРИЙНЯТТІ НА РОБОТУ

У статті 24 Конституції України передбачено, що всім громадянам наданий і гарантований рівний обсяг прав і свобод. Кожний громадянин України на рівних умовах користується всіма можливими правами і свободами без утиску з боку держави, державних органів, окремих посадовців або інших осіб. Загальновідомим є той факт, що усі громадяни – рівні перед законом.

Принцип рівності – це універсальна категорія, яка виключає дискримінацію за будь-якою ознакою, в тому числі за ознакою віку.

У свою чергу, у статті 2 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) зазначається, що Україна забезпечує рівність трудових прав усіх громадян незалежно від будь-яких обставин. Ця стаття вказує на те, що вік не може бути причиною обмеження права на працю. Зрозуміло, що мова йде не про мінімальний вік, з настанням якого особа може вступати в трудові правовідносини (за загальним правилом – при досягненні 16 років, а в окремих випадках – з 14 років за письмовою згодою батьків).

Але, на жаль, на практиці в нашій державі існує дискримінація при працевлаштуванні, приблизно половину від якої становить вікова дискримінація (так званий, ейджизм). Не новина, що прийом на роботу в наш час здійснюється відповідно до вікових критеріїв. Майже всі компанії віддають перевагу більш молодим і енергійним працівникам, ніж людям старшого чи похилого віку. Навіть професіонали своєї справи мають мізерний шанс влаштуватися на роботу в такому віці.

Самі роботодавці під час опитування мотивують свою поведінку тим, що таких людей важко навчати, у них закорінився радянський менталітет, вони менш працездатні, ніж молодь тощо. З цим важко погодитись, адже люди такого віку мають значно більший досвід, як життєвий, так і професійний. Тому це не більше, ніж помилкові стереотипи.

Частина 1 статті 22 КЗпП вказує на заборону необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу. Науково-практичний коментар дає роз'яснення, що необґрунтованою відмовою є будь-яка відмова у прийнятті на роботу, якщо вона не ґрунтується на оцінці ділових якостей особи. Зрозуміло, що ніхто з роботодавців не ризикує письмово вказувати справжні причини відмови працівнику, завжди знаходиться безліч інших. Тим часом українським законодавством не передбачено покарання за дискримінацію при прийнятті на роботу.

Більше того, роботодавці допускають в оголошеннях про прийом на роботу ганебні критерії про вік: «Розглянемо кандидатів до 35/45/50 років». Проект Закону України «Про зайнятість», набрання чинності якого відбудеться 1 січня 2013, в частині 1 статті 11 передбачає, що держава гарантує особі право на захист від будь-яких проявів дискримінації у сфері зайнятості населення за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, членства у професійних спілках або інших об'єднаннях громадян, статі, віку, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. У частині 3 цієї ж статті вказується, що забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії зазначати обмеження щодо віку кандидатів, пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати вимоги, що надають перевагу одній із статей, а також вимагати від осіб, які працевлаштовуються, надання відомостей про особисте життя. Ця стаття суттєво змінює ситуацію.

Але все ж таки нагальна проблема у всебічному вирішенні цього питання залишається. Адже законодавство про запобігання та протидію дискримінації носить доволі декларативний характер, необхідно конкретизувати відповідні норми-принципи. До того ж, вказаних в законодавстві заходів впливу на роботодавців за дискримінацію при працевлаштуванні замало, потрібно всіляко заохочувати останніх у прийнятті на роботу людей старшого та похилого віку, посилити контроль державних органів за підприємствами, установами, організаціями стосовно прийняття на роботу, широко інформувати населення про можливість захисту своїх прав у разі дискримінації тощо.

Залишаючи цю проблему без змін, ми ризикуємо піддати загальнолюдську культуру, яка перш за все залежить від дотримання принципу рівності, повільному занепаду. Варто якнайчастіше акцентувати на цьому увагу, щоб змінити складені в нашому суспільстві стереотипи. До того ж, фактично усі розвинені країни вже перейшли на новий рівень у цьому питанні. Якщо наші зусилля будуть направлені в правильне русло, такі переконання щодо віку працівника зникнуть з часом.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри трудового права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», член-кореспондент НАПрП України Прилипко С.М.

СВОБОДА СОВІСТІ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ: КОНСТИТУЦІЙНО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Поняття «свобода совісті» є багатоаспектним явищем, зміст якого є ширшим за «свободу віросповідання». Совість - це моральна оцінка свідомістю людини змісту та наслідків власних і чужих вчинків, яка здійснюється на підставі його особистих або колективних переконань. Совість, як елемент моральної свідомості, орієнтує людину в зовнішньому вияві своїх думок і почуттів.

Свобода совісті, є конкретним виявом свободи людини, на якій базуються інші права і свободи людини. Правовий аспект свободи совісті визначається сукупністю юридичних норм, які регулюють суспільні відносини в процесі реалізації свободи совісті. Свобода совісті може бути об'єктом цих норм лише в процесі самореалізації особистості. Держава законом установлює лише межі, можливості та гарантії зовнішнього вияву свободи совісті, однак право не може регулювати процес світоглядного вибору.

Свобода віросповідання є лише елементом свободи совісті. Свобода віросповідання – це право громадян сповідати будь-яку релігію або не сповідати ніякої, відправляти релігійні культи або додержуватися атеїстичного світогляду. Сповідувати віру – означає відкрито визнавати її, вести особисте, сімейне і суспільне життя у відповідності зі своїм релігійним світоглядом. Релігія істотно впливає на розвиток прав і свобод людини, на формування політичної, правової та релігійної культури населення, що вимагає необхідності правового регулювання та забезпечення прав і свобод людини у сфері релігійних відносин як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Конституційно-правовий аспект свободи совісті визначається як сукупність правових норм і реальних гарантій, що регулюють і визначають розвиток пов'язаних з релігією суспільних відносин. Свободу совісті та віросповідання необхідно розглядати як у якості правового явища, так і в контексті всіх інших прав і свобод, які входять до складу правового статусу особи. Реалізація зазначених свобод залежить від наявності дієвого механізму їх юридичного забезпечення. Основою такого механізму в Україні є національне законодавство, насамперед Конституція України, яка проголошує, що "кожен має право на свободу світогляду і віросповідання", Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації", чинні міжнародні договори. На міжнародному рівні право на свободу совісті і віросповідання знайшло своє відображення в Загальній декларації прав людини та в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, в яких передбачено, що кожна людина має право на свободу думки, совісті та релігії. Спеціальним міжнародним документом із цих питань є Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставі релігії або переконань. Вони створюють єдиний комплекс правового регулювання та важливих гарантій здійснення свободи совісті та віросповідання.

Законодавство України:

- гарантує право на свободу совісті усім особам, а також політичні, економічні, юридичні та інші умови й можливості його практичної реалізації;
- забезпечує відповідно до Конституції України принципи соціальної справедливості, рівності, захисту прав і законних інтересів громадян незалежно від їхнього відношення до релігії;
- визначає форму і принципи державно-церковних відносин, державні гарантії свободи совісті, а також правовий статус релігійних організацій, їх становище, межі функціонування, обов'язки перед державою і суспільством.

Релігійні організації, незалежно від їх конфесійної приналежності мають рівні, законодавчо закріплені права і можливості для свого функціонування. Держава однаковою мірою захищає права, законні інтереси всіх релігійних організацій будь-якого віросповідання. Права релігійних організацій та їх членів поділяються на три основні групи: 1) права по здійсненню богослужінь та відправленню інших релігійних культів; 2) майнові права релігійних організацій, пов'язані із

користуванням культовими приміщеннями та використанням інших культових атрибутів; 3) права релігійних організацій та їх членів у трудовій та інших сферах. Існують також права і обов'язки віруючих та релігійних організацій, які передбачаються канонами кожної релігії і становлять канонічне право.

Підсумовуючи, слід зазначити, що людина від народження має право бути вільною, суверенною і незалежною у реалізації своїх ідей, переконань, суджень, свого погляду на світ, сенсу людського життя, це приватна сфера особистості й держава не має права втручатися у цю дуже тонку й делікатну царину людського буття.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Колтунова Анастасія Георгіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 42 група*

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Доволі тривалий час поширеною була думка, що мережа Інтернет має бути вільною від будь-якого впливу і мусить функціонувати на основі саморегулювання. Це було зрозумілим, коли Інтернет був доступним обмеженому колу осіб. Проте зараз ситуація виглядає наступним чином: за даними Київського міжнародного інституту соціології кількість користувачів мережею Інтернет у 2002 році становила 7% загальної кількості населення України, а станом на лютий 2012 року – 43%. Вказане свідчить про те, що Інтернет став посідати вагомую роль у житті громадян України. Через це, у сучасних взаємовідносинах суспільства з Інтернетом гостро постає проблема у забезпеченні права на приватність.

Право на приватність одержало своє міжнародне визнання із прийняттям Загальної декларації прав людини ООН 1948 року, стаття 12 якої закріплює: «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте й сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємниці його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань». 6 липня 2012 року під час проведення 20-ї сесії Комітету з прав людини ООН, було прийнято Резолюцію про сприяння та захист прав людини в Інтернеті. Дана Резолюція закликає всі держави захищати права особи у мережі Інтернет у тій самій мірі, як і у повсякденному житті.

Захист прав людини (право на приватність) у мережі Інтернет являє собою систему заходів протидії втручання у сферу приватного життя людини як з боку третіх осіб, так і з боку держави. Це стосується як персональних даних (прізвище, ім'я, по батькові, дата й місце народження особи, національність, освіта, досвід роботи, відомості про сімейний стан і т.д.) так і авторського права (будь-які результати творчої діяльності, включаючи комп'ютерні програми, бази даних, фільми, фотографії і скульптури, інші твори) та суміжних прав (права виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій мовлення).

У 2012 році Міжнародним альянсом інтелектуальної власності (ІПА) Україну було включено у перелік особливої уваги - «список 301» (перелік країн, де особливо поширеним є Інтернет-піратство). У звіті ІПА перераховуються найбільш популярні канали розповсюдження піратської продукції в Україні, це, зокрема, файлообмінники Ex.ua, Demonoid.me. Ще однією проблемою ІПА називає популярні в нашій країні домашні мережі (LAN), які за невелику плату надають доступ до загальної бібліотеки файлів інших користувачів (відео, фото, музики та іншої інформації). В Україні дана проблема залишається законодавчо неврегульованою, взагалі відсутніми є важелі впливу з боку держави на порушення прав в мережі Інтернет. Верховною Радою в першому читанні було прийнято Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав» (реєстр. № 6523 від 15.06.2010 року), де механізми захисту авторського права та суміжних прав у

мережі Інтернет передбачені таким чином: у разі виявлення порушення у мережі Інтернет суб'єкт авторського права та суміжних прав має право звернутися до Інтернет-провайдер (організації, що надає доступ до мережі Інтернет), який протягом двох тижнів з моменту отримання такого звернення зобов'язаний попередити порушника. У разі продовження порушення провайдер зобов'язаний призупинити надання послуг порушнику протягом двох тижнів. Якщо провайдер не вживає вищезазначеного, то він несе солідарну відповідальність разом із порушником. Проте поряд із цим виникає ряд питань: чи всі Інтернет-провайдери мають можливість надання доступу до контенту (інформаційного наповнення, по відношенню до мережі Інтернет зазвичай мають на увазі контент сайту, тобто все, що з'являється перед очима користувача), і у зв'язку з цим, чи усі повинні нести таку відповідальність?

Законодавство України не містить легального визначення «Інтернет-провайдер», що не дозволяє повною мірою говорити міру його відповідальності. Законодавство європейських країн з даних питань базується на відповідних директивах Європейського парламенту та Ради, зокрема: Директива 2001/29/ЄС від 29.05.2001 року «Про гармонізацію окремих аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві» та Директива 2000/31/ЄС від 08.06.2000 року «Про деякі правові аспекти надання інформаційних послуг, зокрема електронної комерції на внутрішньому ринку» (Директива про електронну комерцію). Остання виділяє наступні функції та види Інтернет-провайдерів: провайдери змісту (такі провайдери несуть відповідальність за зміст власної інформації, крім того, вони зберігають контент у своїй технічній базі, а отже можуть контролювати доступ до нього); хост-провайдери (зазвичай здають в оренду певний об'єм пам'яті операторам веб-сайтів, не можуть контролювати змістовну частину свого серверу); провайдери доступу (підключають до мережі Інтернет кінцевого користувача, як і хост-провайдери не можуть відстежувати дані, що передаються через їх сервер). Таким чином, не всі Інтернет-провайдери можуть нести відповідальність, оскільки не відповідають за змістовну частину свого серверу.

Відповідно до ч. 4 ст. 40 Закону України «Про телекомунікації»: «Оператори, провайдери телекомунікацій не несуть відповідальності за зміст інформації, що передається їх мережами», що суперечить положенням законопроекту від 15.06.2010. Таким чином законодавство України потребує деталізації, та врахування положень законодавств європейських країн, що дозволить більш ефективно відстежувати порушення прав людини у мережі Інтернет.

Отже, на сьогодні Інтернет являє собою глобальне і загальнодоступне середовище, в якому, не існує чітких правил поведінки, проте існує потреба вживати різного роду зусилля як на технічному, технологічному та організаційному рівнях з метою захисту прав людини.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Селіхов Д.А.

*Костуренко Тетяна Василівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 25 група*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В УКРАЇНІ

Процес розбудови правової держави в Україні пов'язаний із додержанням та реалізацією гарантованих Конституцією України прав і свобод людини та громадянина, зокрема таких, що пов'язані з інформаційними відносинами.

Актуальність цієї теми зумовлюється тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства та розбудови державності конституційно-правове регулювання права на інформацію покликане забезпечити як можливість кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб, так і доступ громадян до публічної інформації, гарантувати реалізацію багатьох інших прав і свобод людини і громадянина, що є важливим чинником існування демократичного суспільства.

Дослідженням питання конституційного права на інформацію займалися наступні вітчизняні і зарубіжні науковці: В. Погорілко, М. Демкова, Р. Калюжний, О. Нестеренко, Т. Костецька, О. Кохановська, Л. Кузенко, Н. Кушакова та ін.

Уперше у ст. 19 Загальної декларації прав людини 1948 р. було закріплено право людини і громадянина на інформацію. У подальшому зазначене право було більш деталізовано у п. 1 ст. 10 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. та у п. 2 ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. У національному законодавстві право на інформацію гарантується Конституцією України, окремі аспекти його реалізації визначаються Законами України «Про інформацію» у редакції від 3 липня 2012 р., «Про доступ до публічної інформації» від 17 травня 2012 р., «Про захист персональних даних» у редакції від 23 лютого 2012 р. та ін.

У Законі України «Про інформацію» поняття «інформація» тлумачиться як документовані або публічно оголошені відомості про події і явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Також у чинному законодавстві розмежовуються основні види інформації. До них належать статистична, масова, про діяльність державних органів влади і місцевого самоврядування, правова, про особу, довідково-енциклопедичного характеру, соціологічна інформація.

Право на інформацію характеризується наступними ознаками. По-перше, воно належить кожному, тобто громадянину, іноземцю, особі без громадянства. З приводу цієї ознаки існують дискусії, оскільки одні науковці вважають, що право на інформацію – це політична можливість громадян, інші (серед них Т. Костецька) переконані, що право на інформацію – це не лише право громадянина, але й право людини. Ми погоджуємося з думкою Т. Костецької, що право на інформацію доступне не тільки громадянам, а й іноземцям та особам без громадянства, оскільки Конституція України гарантує право на інформацію кожному. По-друге, є природним правом, що належить особі протягом усього життя. По-третє, є невід'ємним правом людини. По-четверте, не є абсолютним правом.

Право громадян на інформацію закріплено, зокрема у статтях 32, 34, 40, 57 Конституції України. Так, ст. 34 Основного Закону гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Беручи до уваги те, що інформація відіграє важливу роль в житті суспільства законодавством передбачений до неї певний режим доступу, тобто порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації. Крім норм, що закріплені в конституційному праві є норми в адміністративному, цивільному, кримінальному і трудовому праві, що регулюють зазначені відносини.

Законодавче забезпечення права на доступ до інформації потребує подальшого вдосконалення. Так, наприклад, у Законі України «Про інформацію» закріплено багато визначень та класифікацій інформації, однак деякі з них мало застосовуються на практиці. Також у ньому відсутнє визначення поняття відкритої інформації. На нашу думку, ці фактори та деякі інші, дають підстави нам стверджувати про недосконалість Закону України «Про інформацію».

Одним з актуальних питань в інформаційному праві є питання про доцільність прийняття в Україні Інформаційного кодексу. Думки вчених з цього приводу розділилися. Так, одні вважають, що доречно було б прийняти Інформаційний кодекс, в якому містилося визначення поняття «інформації», було передбачено порядок доступу до неї. Інші, зокрема, В. Кушакова вважає, що потрібний не Інформаційний кодекс, а закони та окремі нормативно-правові акти щодо конкретних питань.

Важливу роль відіграє інформація, яке безпосередньо стосується дій влади, оскільки її відсутність створює загрозу зловживань або узурпації державної влади. Існують проблеми, які перешкоджають забезпеченню прозорості діяльності органів державної влади. Якщо коротко зупинитися на них, то можна визначити такі: 1) існує велика кількість нормативно-правових актів про інформацію різних рівнів, які суперечать одне одному; 2) відсутність кваліфікованих кадрів, що призводить до зниження рівня доступу інформації;

3) неосвіченість громадян щодо можливостей повноцінної реалізації права на інформацію.

Отже, право на інформацію в системі конституційних прав і свобод є універсальним з точки зору забезпечення реалізації інших прав і свобод соціальних, політичних та економічних та є фундаментом для побудови демократичної, соціальної, правової держави.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПОСЕРЕДНИЦТВА У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ

Кризовий період, трансформаційні процеси в економіці України сприяли загостренню низки проблем, зокрема, проблеми зайнятості населення. На сьогоднішній день поряд із Державною службою зайнятості діють приватні агентства зайнятості, які відіграють значну роль на ринку праці. Отже, постає актуальне питання про законодавче врегулювання інституту посередництва у працевлаштуванні.

На даний момент лише Податковий кодекс закріплює поняття «послуга з надання персоналу». Також це питання регулюється у розділі VI нового Закону України «Про зайнятість населення» № 5067-17, який набере чинності 01.01.2013. Зважаючи на новизну цього інституту, в його правовому регулюванні містяться деякі неточності.

Так, відповідно до пп. 14.1.183 ст 14 Податкового кодексу «послуга з надання персоналу» - господарська або цивільно-правова угода, відповідно до якої особа, що надає послугу (резидент або нерезидент), направляє у розпорядження іншої особи (резидента або нерезидента) одну або декількох фізичних осіб для виконання визначених цією угодою функцій. Угода про надання персоналу може передбачати укладання зазначеними фізичними особами трудової угоди або трудового контракту із особою, у розпорядження якої вони направлені.

В цьому визначенні можна побачити низку неврегульованих моментів:

- по-перше, не зрозуміло, який це саме цивільно-правовий договір, адже послуга з надання персоналу відрізняється від субпідряду тим, що субпідрядник, не делегує повноважень тим, на користь кого виконуються роботи. Не можна також послугу з надання персоналу звести до цивільно-правового договору оренди, оскільки людина (працівник) не є річчю, яку можна орендувати. Ці відносини також не зводяться до відплатного надання послуг, оскільки предметом з надання персоналу фактично є трудова діяльність працівників;

- по-друге, Кодекс законів про працю не містить поняття «трудова угода». Згідно зі ст 21КЗпП між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою укладається «трудовий договір» або особлива форма трудового договору «контракт»;

- по-третє, сама назва статті включає законодавчо невизначене поняття «персонал». Велика Радянська Енциклопедія дає таке визначення – основний (штатний) склад підготовлених, кваліфікованих працівників підприємств, установ, профсоюзних та громадських організацій тієї чи іншої галузі діяльності; Енциклопедія суспільного виробництва – підготовлені працівники розумової та фізичної праці у різних галузях суспільного виробництва. Таким чином, законодавець використовує термін, який типово тлумачиться через слово «працівник», тим самим фактично звужує відносини між фізичною особою та резидентом (нерезидентом) до трудових правовідносин, ототожнюючи тим самим подану статтю зі ст. 36 нового Закону України «Про зайнятість».

Доопрацювання потребують і окремі положення нового Закону України «Про зайнятість». Так, як зазначається в самому законі, він покликаний визначати правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття, тобто він регулює відносини, що передують трудовим та спрямовані на виникнення останніх, проте п. 5 ч. 1 ст. 39 зазначає, що «суб'єкти господарювання - роботодавці, які наймають працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в іншого роботодавця зобов'язані не перешкоджати укладенню трудового договору між працівником та роботодавцем, у якого виконувалися ним роботи». Зі змісту наведеної статті випливає, що «працівник» може виконувати роботи без укладання договору, тобто законодавець передбачає диспозитивність у вирішенні цього питання, а це суперечить суті послуги з посередництва у працевлаштуванні, яка спрямована на

встановлення трудових відносин. Крім того, таким чином ігноруються положення ч. 4 ст. 24 КЗпП, з якої випливає, що навіть, якщо договір не був укладений у письмовій формі, він вважається укладеним і тоді, коли наказ чи розпорядження не були видані, але працівника фактично було допущено до роботи.

Незважаючи на закріплення у ст. 39 нового Закону України «Про зайнятість» обов'язок суб'єкта господарювання забезпечувати виплату працівникові заробітної плати в належному розмірі, забезпечувати час роботи та відпочинку, нараховувати та сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на користь працівника, диспозитивність законодавця щодо укладення трудового договору значно погіршує становище «працівника», адже позбавляє його гарантій, які не передбачені цивільним законодавством, а зумовлені саме трудовими правовідносинами (наприклад, деякі гарантії, передбачені розділами VIII, XI, XII, XIII, XIV)

Отже, проаналізувавши окремі положення, можна дійти висновку, що національне законодавство потребує суттєвих змін для більш повного забезпечення прав і свобод громадян у сфері працевлаштування та регулювання трудових правовідносин.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри трудового права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», член-кореспондент НАПрП України Прилипко С.М.

*Курин'ятник Тетяна Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
господарсько-правовий факультет,
студентка, 4 курс, 7 група*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Відзначаючи позитивні тенденції зростання політичної активності громадян України – увагу до демократичних перетворень, гуманістичних цінностей, до права та його ролі у процесі реформування суспільства, рівень правової культури українського суспільства не завжди відповідає стандартам сучасних демократичних суспільств. Зокрема, непоодинокі випадки адміністративного впливу на процеси реформування українського суспільства, використання командних методів вирішення складних проблем державного будівництва, що свідчить про необхідність підвищення рівня правосвідомості і правової культури не лише населення, але й посадових осіб, парламентарів та урядовців. Загалом, такий стан суспільних відносин гальмує проведення демократичних реформ, дестабілізує розвиток суспільства. Правова культура покликана забезпечити розв'язання цих проблем, стати умовою демократизації усіх сфер громадського життя, наближенню України до європейських стандартів демократії.

Правова культура — це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу й відображають у правовій формі стан свободи особи, інші соціальні цінності. Складовими правової культури є рівень засвоєння членами суспільства правових цінностей (правових норм і принципів, навичок правомірної поведінки, поваги до права і т. ін.), ступінь оволодіння ними і практичного їх запровадження у життя.

Правова культура є показником активності суб'єктів права у правовій сфері, добровільності виконання вимог правових норм, реалізації прав і свобод громадян. Рівень досягнутої в суспільстві правової культури значною мірою впливає на ефективність правового регулювання, характер законодавства, форми й засоби забезпечення прав громадян, ступінь визнання загальнолюдських цінностей, норм міжнародного права.

Важливою є роль правової культури у розв'язанні питань захисту прав і свобод людини, як провідної ознаки правової держави, що виступає критерієм її відповідності нормам міжнародного права. На жаль, сучасний стан вітчизняної правової культури свідчить про те, що у суспільстві ще поширені правовий нігілізм та інші прояви деформації правової свідомості.

В умовах сучасних глобалізаційних процесів, інтенсифікації зв'язків між державами та міжнародними інституціями потрібен якісно новий тип правової культури громадян, що відповідав би новій гуманітарній стратегії розвитку правової держави. Але, звичайне копіювання

європейських чи світових стандартів у законодавство України, без врахування особливостей розвитку нашої держави, рівня правової культури населення, не може дати позитивних результатів. Необхідно здійснювати такі демократичні перетворення, які враховують як кращий досвід європейських держав, так і традиції та культуру власного народу.

Правове виховання — це цілеспрямований постійний вплив на людину з метою формування у неї правової культури і активної правомірної поведінки. Правове виховання тісно пов'язане з усіма видами соціального виховання — моральним, політичним, естетичним та ін. Система правового виховання — це сукупність основних частин (елементів) правовиховного процесу, яка забезпечує його певний порядок і організацію. Правова освіта — необхідний елемент правової культури, умова правової вихованості особи. У свою чергу, система правової освіти і виховання має бути безперервною, починаючи з дошкільного закладу, продовжуючи у школі, у ВНЗ та у подальшому житті.

Якість правової культури та правової освіти безпосередньо впливає на якість норм права, за допомогою яких регулюються відносини у різних сферах діяльності. Високий рівень правової культури людини й суспільства, в якому функціонують ефективні механізми відтворення її цінностей, є умовою реалізації прав і свобод людини. Це зумовлює необхідність неухильного зростання й досягнення високого рівня правової культури кожного громадянина, кожної посадової особи, кожного державного службовця й особливо професійних юристів, які виконують головну роботу із законотворення та застосування права.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Мартєва Євгенія Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультет підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України,
студентка, 3 курс, 32 група*

ПРАВО НА ВІЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В АСПЕКТІ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Дослідження права на вільний розвиток особистості в аспекті толерантності є надзвичайно важливим. В сучасному світі складно, практично неможливо знайти країни з релігійно (культурно, національно) однорідним населенням, що породжує необхідність забезпечення мирного співіснування людей, у котрих в силу розходжень світогляду існує своє бачення необхідного способу життя для розвитку особистості.

Спершу хотілося б зазначити, що відмінності потрібні. Як заявляв у своєму відомому трактаті Джон Міль: « До тих пір, поки людям не буде дозволено вести той спосіб життя, який вони хочуть і який «стосується тільки їх самих», цивілізація не зможе розвиватися, якщо не буде вільного обміну ідеями, ми не зможемо знайти істину, не буде можливостей для розвитку самобутності, оригінальності, геніальності, розумової енергії і моральної мужності. Товариство буде задушене вагою «масової пересічності». Все різноманітне і багате за змістом зникне під гнітом звичаю і постійної схильності людей до послуху, яке народжує тільки «виснажених і безплідних», «обмежених і скалічених» індивідів зі «змарнілими здібностями». Проте, необхідно враховувати, що люди у багатьох відношеннях залежать один від одного, і ніяка людська діяльність не може бути настільки приватною, щоб ніяк і ніколи не зачіпати життя інших людей. Тому існування відмінностей викликає потребу в толерантності, так як толерантність є умовою існування відмінностей.

Дослідження толерантності були тією чи іншою мірою представлені в концепціях Ю. Хабермаса, М. Уолцера та інших дослідників. Висвітленням специфіки правової природи права на вільний розвиток особистості займалась вітчизняний вчений Н.Р. Кім. Толерантність у загальному значенні розуміється, як здатність приймати щось, не схвалюючи це.

Розглядаючи толерантність, як практичні дії з боку держави та міжнародної спільноти, необхідно зазначити про такі її значення, як толерантності гарантованого правопорядку та

політичної доброчесності толерантної поведінки. Перше значення полягає у визнанні на законодавчому рівні можливості існування відмінностей, в той час як друге, полягає у зобов'язанні носіїв цих відмінностей до спільного толерантного ставлення. Монтеск'є підкреслював причинно-наслідковий зв'язок між цими значеннями: «Як тільки деякі країни прийшли до законів про допущення багатьох релігій, вони повинні були зобов'язати їх виявляти взаємну толерантність. Тому доцільно, щоб закони про ці різні вірування не тільки сприяли тому, що вони не доставляли занепокоєння державі, але і щоб вони підтримували мир у відносинах між собою».

Ми можемо стверджувати те, що толерантність є необхідною умовою повноцінної реалізації цього права. Оскільки, навіть у демократичних суспільствах, де гарантуються та забезпечуються основні конституційні права і свободи людини й громадянина, де важливу роль відіграє громадянське суспільство та наявні й чітко працюють інші демократичні інститути можливе нетерпиме ставлення до певних відмінностей, а як наслідок обмеження щодо ведення звичного способу життя. На доведення цієї тези, можна розглянути проблему демонстрації релігійних символів, що стала наріжним каменем для багатьох демократичних держав.

У своєму рішенні від 18 березня 2011 року Європейський суд з прав людини зайняв позицію, відповідно до якої демонстрацію релігійних символів неможна вважати порушенням прав осіб, що сповідують іншу релігію або не сповідують ніякої. Оскільки за своїм характером вони є пасивними і не вимушують змінювати свої погляди чи переконання інших осіб і ці особи мусять ставитись терпимо до таких релігійних символів.

Заборона одягу, що приховує обличчя у Франції, та будівництва мінаретів у Швейцарії, продемонстрували, як заходи спрямовані на боротьбу за рівне становище жінок та забезпечення спокою громадян, обернулися проявом нетерпимого ставлення до релігійних символів ісламу, замість реального вирішення проблеми.

Отже аналізуючи право на вільний розвиток особистості в аспекті толерантності, слід враховувати те що воно вже є виявом толерантності з боку держави по відношенню до своїх громадян у їх відмінних прагненнях щодо вибору власного способу життя. Також воно містить вимогу до індивідів толерантно ставитись до відмінностей, що існують між ними. Така обопільність є найважливішою умовою реалізації цього права. Оскільки громадяни перебувають у рівному становищі, і вимога заборони комусь самовиражатися апелюючи до своїх прав може викликати досить серйозні зіткнення.

Розгляд проблеми демонстрації релігійних символів, показав що її причиною може бути не лише релігійна нетерпимість. Вона може виникати, не як наслідок нетолерантного ставлення до способу відправлення релігійного культу чи манери одягатися, а скоріше нетерпимого ставлення до поширення культурної, мовної, традиційної самобутності на побутовий уклад представників титульної нації. Врегульовуючи такі суперечності, державам слід знаходити способи впливу лише на не толерантно налаштованих громадян. Утиски в цілому національної меншості є недопустимими.

Враховуючи специфіку правової природи права на вільний розвиток особистості, загальна заборона конкретних дій з метою захисту певної групи населення може призвести до його ж порушення у інших. Вирішуючи спори щодо меж реалізації цього права, на жаль не можливо задовольнити потреби всіх. Адже завжди в результаті їх вирішення залишатимуться ті, хто мають терпіти та ті до кого терпимість має бути виявлена. Головну роль в цій справі має посідати суд, адже при вирішенні таких спорів приймається рішення, відповідно до якого буде визначено, кому можна продовжувати вести усталений спосіб життя, а кому слід переглянути своє ставлення до того, що є для нього неприйнятним.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Барабаш Ю.Г.

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА І ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Забезпечення гендерної рівності – передумова сталого розвитку суспільства. Але гендерна рівність є запорукою покращення не лише життя, але й усієї громади. Хоча в Україні останнім часом було досягнуто значного прогресу у сфері гендерної рівності, проте все ще багато потрібно зробити. Рівність перед законом означає, що будь-яке розрізнення чи диференціювання забороняється без належного і об'єктивного виправлення. Існують типові різновиди дискримінації, пов'язані зі світоглядом і упередженим дискримінаційним ставленням до певних категорій людей чи наявністю суб'єктивно оцінюваних уявних переваг. Окремо виділяють 6 рис дискримінації: стать, вік, расу, колір шкіри, здоров'я, громадянство. Є дві форми дискримінації – пряма і непряма. Пряма дискримінація – будь-яке розрізнення, засноване на таких ознаках, як раса, колір, мова, релігія, громадянство або країна походження чи етнічне походження, що не має об'єктивного і розумного виправдання. Різне ставлення не має об'єктивного і раціонального виправдання, якщо воно не переслідує законної мети чи якщо немає розумного відношення пропорційності між вжитими засобами та переслідуваною метою.

Непряма дискримінація має місце тоді, коли явно нейтральний фактор, як то вимога, критерій або практика, не можуть бути виконані особами, котрих об'єднують за ознаками, як то раса, колір, мова, релігія, громадянство або країна походження чи етнічне походження, коли цей фактор має об'єктивне і розумне виправдання. Останнє має місце, якщо він переслідує законну мету та якщо дотримано розумного відношення пропорційності між вжитими засобами та переслідуваною метою. Особливою темою у сфері порушень принципу рівних є дискримінація жінок та чоловіків. Тут багато у чому діють дискримінаційні традиції, що склалися протягом усієї історії людства. Сучасне українське суспільство переживає значні зміни у різних сферах своєї діяльності, в тому числі і становленню громадянського суспільства. Якщо враховувати той момент, що громадянське суспільство є суспільством високорозвинутих індивідів в моральному відношенні, то питання паритетності гендерних ролей взагалі не повинно мати місце. Реалізуючи місію і принципи гендерного паритету в українському суспільстві, ми маємо унікальну можливість досліджувати й навіть брати активну участь у гендерній політиці. І коли мова йде про втілення демократичних засад розбудови цивілізованої держави, ми сподіваємось на дотримання усіх норм і принципів, що задекларовані у Конституції України. Під гендерним паритетом: «слід розуміти визнання рівності, однакових можливостей, рівноправності та рівного представництва як вихідних, неодмінних умов функціонування двостатевого суспільства».

Можливі моделі втілення гендерної політики в Україні:

1) модель – досягнення гендерного паритету на ринку праці, що пов'язане в першу чергу із ліквідацією гендерних стереотипів в даній сфері. Основна проблема полягає в тому, що слід подолати бар'єр в оцінці можливостей жінки і чоловіка. Звичайно чоловіки і жінки відрізняються один від одного, але вони не гірші і не кращі один одного – вони різні. Психологічні і соціальні розбіжності не перешкоджають рівності у виборі професії та робочого місця. Адже рівність означає свободу вибору, а розходження ведуть до того, що чоловіки і жінки можуть надавати перевагу різним сферам діяльності. І, навіть, якщо їхні інтереси належать до однієї і тієї ж сфери, то шляхи досягнення успіху бувають зовсім різними. І в жодному випадку не можна принижувати гідність жінки, задумуючись над дилемою чи зробить вона кар'єру чи піде в декрет. Це в свою чергу тягне і відповідальність працедавця, який може опиратись на стереотипи і боятись гендерної рівності.

2) модель – зміна декоративної паритетної політики на реальні кроки взаємодії гендеру. Для даної програми слід застосувати комплексний підхід, що включає формування стратегій і тактичних кроків щодо втілення гендерної рівності, а не дисбалансу і змін індексу людського розвитку з урахуванням гендерних відмінностей. Навіть якщо враховувати квоти на представництво жінок в органах влади з досвідом у різних країнах, то можна помітити таку картину, що в українському суспільстві жінці-політику не довіряють, до неї мають особливе

ставлення і навіть іноді співчують з її «жіночим щастям». І тому, перед нами стоїть завдання не тільки серією семінарів та конференцій з гендерного лідерства виховати жінку-лідера, а в першу чергу дати можливість їй бути яскравою особистістю, творчою натурою, яка зможе реалізувати свій потенціал у будь-якій сфері.

3) модель – реалізація національного плану дій з програми гендерної рівності. Важливим моментом даної моделі є те, що написання плану і його втілення завжди в країнах пост-комуністичного простору мають двоякий і суперечливий характер. Важливим моментом є тільки діагноз проблематики, а механізм вирішення такої ситуації починаючи з національного рівня і закінчуючи локальним. І тому тематика гендерного паритету в українському суспільстві має ілюзорний характер, який базується на міфах та стереотипах минулого століття. Саме так, як у середньовіччі трактували призначення жінки у трьохвимірному просторі: *Kuchen, Kirche, Kinder* (перекладаючи з німецької мови кухня – церква – дитина). Безумовно таке трактування жіночого призначення безнадійно постаріло і стало нереальним.

Узагальнюючи вище викладене, приходимо до висновку, що дана проблема є важливою. Громадські організації ще кілька років не тільки проводитимуть тренінги, семінари чи літні школи з проблем рівних прав і можливостей, але й пропагуватимуть нові стратегії щодо втілення даного закону. І тому, гендерні проблеми не є суто проблемами Західної чи Центрально-Східної Європи з розвинутим громадянським суспільством і цінності демократії. Також неможна стверджувати, що обговорення закону України «Про забезпечення рівних прав жінок і чоловіків та рівних можливостей їх реалізації» - це данина часові і представницям жіночої статі. Це своєрідний правовий механізм, який повинен не тільки аргументувати, а мати правову силу і компетенцію, що і відбулось 8 вересня 2005 року, коли Верховна Рада України прийняла закон про рівні права жінок і чоловіків.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Олефір Діана Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 15 група*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Мислителі античності довгий час ототожнювали громадянське суспільство з державою, тобто вони по суті розуміли під поняттям громадянського суспільства політичну державу, яка поєднувала найважливіші сфери суспільства: сім'ю, релігію, освіту, культуру, мистецтво тощо.

У сучасному розумінні громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і стосунків, які покликані забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і колективів, приватних інтересів і потреб.

Актуальність вивчення проблем громадянського суспільства пояснюється тим, що воно виступає своєрідним фундатором правової демократичної держави.

Досі в Україні тривають дискусії про вплив держави та про баланс сил державної влади й суспільства. Значна частина населення вбачає в державі чужу, корумповану силу, не довіряє державній владі, хоча і дотримується утопічного погляду, ніби винятково державними засобами можна створити нове громадянське суспільство. Між іншим, це типова утопія, поєднана з надією на мудрого вождя, авторитетного правителя, який, прийшовши до влади, владнає все справедливо й демократично. Державна влада дійсно може сприяти встановленню громадянського суспільства, але без ініціативи народу її можливості обмежені.

Сьогодні є дійсно необхідним розуміння того, що громадянське суспільство не приходить саме по собі. Його потрібно систематично і послідовно стимулювати, ладнаючи систему державного управління таким чином, щоб вона перетворювалася з перепони на потужний важіль цього процесу.

Тому виникає необхідність самоорганізації громадян та їх об'єднання, лише тоді вони зможуть здобути для себе права в законному діалозі з державою.

Самоорганізація громадян — найважливіша передумова формування і ознака сформованості громадянського суспільства. Оскільки самоорганізація є головним засобом реалізації інтересів громадян, то від того, як вона забезпечується з боку суспільства і держави, залежить їх активність у процесі побудови громадянського суспільства, а також темпи його формування, сила і міць у стосунках з державою. Адже саме завдяки самоорганізації громадян утворюється несуча конструкція громадянського суспільства у вигляді його інститутів і організацій, яка робить його усталеною і стійкою системою.

Кожна людина має невід'ємне право на життя, свободу, щастя тощо. На те, що власне і зветься правами людини. З урахуванням цього аспекту громадянське суспільство виступає системою громадян, у якій їм гарантується не тільки визнання їх інтересів і необхідність їх формування, а й надаються права на їх реалізацію. Визнання і забезпечення законних прав людини виражає сутність громадянського суспільства і слугує необхідним чинником його становлення і еволюції, адже це означає надання громадянам свободи в реалізації їх інтересів, за відсутності якої неможлива їхня самоорганізація і захищеність перед державою.

Для реалізації своїх інтересів окремі громадяни та їх групи утворюють різного роду інститути, які знаходяться в певній автономії від держави. Ці інститути виконують як специфічні, так і загальні функції. Вони сприяють відтворенню і соціалізації громадян як суб'єктів спеціалізованої діяльності і формуванню несучої конструкції і середовища громадянського суспільства.

Покликанням громадянського суспільства стає відстоювання перед державою безпосередніх інтересів громадян та їх груп, а також права на їх самоорганізацію. За державою закріплюється роль гаранта захисту загальносуспільного інтересу від егоїзму приватних і групових інтересів, обстоювання прав громадян.

Отже, варто зробити висновок, що громадянське суспільство необхідне для затвердження демократії. Чим воно більше розвинуто, тим легше громадянам захищати свої інтереси, тим більше у них можливості самореалізації в різних сферах громадського життя й тим менша небезпека узурпації влади й здійснення повного контролю за суспільними процесами. На сучасному історичному етапі Українська держава має підходити до формування громадянського суспільства з огляду на специфічні риси українського менталітету. На законодавчому рівні має бути закладена якісно нова модель правової організації життя людини і суспільства, відповідно до якої весь державний і суспільний механізм спрямовується на здійснення і захист прав і свобод людини.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Осипчук Марія Геннадіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 17 група*

ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Для будь-якої сучасної, демократичної, правової держави дуже важливе значення має рівень розвитку громадянського суспільства, адже головне його призначення полягає у тому щоб забезпечити можливість громадянам та їх об'єднанням самостійно реалізовувати та захищати власні права та інтереси. Громадянське суспільство – це система громадських інститутів, яка забезпечує самореалізацію та розвиток населення.

Важливою передумовою формування громадянського суспільства є визнання та забезпечення державою політичного, економічного та ідеологічного плюралізму. Саме ці чинники сприяють дотриманню та реалізації прав і свобод людини, оскільки плюралізм означає існування та визнання різних точок зору, врахування інтересів різних соціальних груп. На шляху до

становлення демократичної держави саме політичний плюралізм набуває великого значення для суспільства, оскільки цей фактор суттєво впливає на діяльність органів державної влади, економіку, соціальні процеси та регулювання суспільних відносин.

Дослідженням явища політичного плюралізму почали займатися ще у другій половині XVI століття. Першим дослідником у цій галузі був провідний французький вчений Жан Боден. Він вважав, що лише одна людина, лише індивідуальна особистість здатна бути суверенною й усі плюралістичні форми суверенів зводяться фактично до індивідуальних суверенів. Такий підхід зачіпає досліджувані проблеми плюралізму, а також різні форми державного устрою та правління.

Політичний плюралізм набуває важливого значення не лише в сучасних умовах, але й на всіх етапах історичного розвитку. Як доказ цього можна згадати представника доби Просвітництва Дені Дідро. Він вважав, що розумне управління уможливлується лише в тих державах, де не на словах, а на ділі існує свобода слова та свобода совісті, де кожен громадянин має право вільно мислити та висловлювати свої думки. Дідро засуджує форми одноособового правління, що існували в Європі у XVIII столітті: «Право заперечувати в людському суспільстві є правом природнім, невід'ємним і священним. Правителі повинні вміти вислуховувати та зважати на критичні судження про свою діяльність. Необхідно привчати громадян користуватися своїми священними правами. Треба рахуватися в справі управління з громадською думкою».

До класичних теорій політичного плюралізму відносять праці Алексиса де Токвіля □ французького соціолога-компаративіста. На його думку, демократичне правління можливе за умови свободи асоціацій, а «...об'єднання виникають тоді, коли декілька індивідuumів публічно заявляють про свою підтримку тієї чи іншої доктрини, визнаючи її як основну й беруть на себе обов'язок відстоювати її. Право на об'єднання, таким чином, майже зливається зі свободою друкованого слова, проте об'єднання має більшу силу, ніж преса...».

У XIX столітті переважна більшість науковців почали розглядати політичний плюралізм як явище, повністю протилежне монополістичному принципу організації суспільства. Хоча у державах не було жодного офіційно дозволеного вияву плюралізму, але тогочасне суспільство відчувало потребу у визнанні та врахуванні різних думок та поглядів. Саме тому у цьому столітті відбулись визначні революції, які змінили не тільки державний лад в певних країнах, а й ставлення людей до державного та суспільного устрою. Яскравим прикладом цього є наявність таких історичних документів як «Декларація прав і свобод людини і громадянина» у Франції, «Біль про права» в Америці та інші документи, які законодавчо закріплюють права і свободи особи у державі.

Найважливішою ознакою політичного плюралізму є багатопартійність, яка вказує на чисельність та розгалуженість політичної системи. В партіях повинен акумулюватися потенціал суспільства. Серйозною перешкодою на шляху до багатопартійності є відсутність в суспільстві консенсусу з приводу базових цінностей, ідеалів і цілей суспільного розвитку.

Таким чином, наявність політичного плюралізму у державі свідчить про рівень розвитку громадянського суспільства, його можливості впливати на правову дійсність та реалізацію прав і свобод людини. У сучасних демократичних державах політичний плюралізм є однією з головних умов формування громадянського суспільства. У таких державах захист та реалізація прав і свобод людини є найголовнішим завданням. Плюралізм в політиці виражає міру свободи і рівності соціальних груп, партій з приводу здійснення політичної влади. Він дозволяє не тільки реалізовувати права громадян, а дає змогу громадянському суспільству контролювати діяльність державних органів, слідкувати за збереженням демократичного ладу у державі.

Отже, у сучасних демократичних державах громадянське суспільство неможливе без політичного плюралізму. Плюралізм є не тільки однією з умов формування громадянського суспільства, а й необхідним фактором державного розвитку, який відображає рівень демократії у суспільстві та забезпечує всебічний вплив на самосвідомість громадян.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко М. І.

ПРАВО НА ВІЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Конституція України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. З цього головного принципу Конституції і виникли її принципово нові визначення прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, нові засади організації і функціонування державної влади, а також визначення того, що суспільне життя в Україні будуватиметься на засадах політичної, економічної та ідеологічної різноманітності.

Так, права і свободи людини — це її соціальні можливості, які визначаються економічними й культурними умовами життя суспільства і законодавче закріплюються державою. В них виражена та міра свободи, яка об'єктивно можлива для індивіда на конкретному етапі розвитку суспільства. Конституційне закріплення прав і свобод особи в різних країнах має свої особливості, зумовлені національними традиціями розвитку політико-правової теорії і практики. Стаття 23 Конституції України закріплює, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості. Дане право належить до громадянських (особистих) прав людини. Це можливості людини, надані для забезпечення її фізичної та морально-психологічної індивідуальності. Вони слугують гарантією індивідуальної автономності і свободи, засобом захисту суб'єктів від свавілля з боку держави та інших осіб, їх призначенням є гарантування можливостей фізичного існування та духовного розвитку людини.

Право на вільний розвиток своєї особистості — це перше з конкретних прав людини, закріплене в Конституції України, щоправда, таке право не було зафіксоване у Загальній декларації прав людини але в останні десятиріччя воно набуває все ширшого визнання та підтримки всесвітнім співтовариством. У 1986 році ООН прийняла Декларацію про право на розвиток у якій надано роз'яснення його змісту. Так, право на розвиток є невід'ємним правом людини, маючи яке, кожна людина та всі народи можуть брати участь у такому економічному, соціальному, культурному і політичному розвитку, де можуть бути повністю здійснені всі права людини й основні свободи, а також сприяти йому та користуватись його благами. Принципово важливим є положення цього документа про те, що людина є основним суб'єктом процесу розвитку та має бути активним учасником і бенефіціарієм права на розвиток.

Межею здійснення людиною її права на розвиток визначається необхідність дотримання прав і свобод інших людей, тобто в обов'язку кожного не посягати на права і свободи інших. Вона властива використанню людиною не тільки права на розвиток, а й усіх інших прав. Уявлення про те, що межею здійснення людиною власних прав є не порушення прав інших осіб, відображає загальнолюдський досвід життя в суспільстві, досвід гуманного, цивілізованого спілкування, що зустрічається вже у стародавніх релігійних текстах та у висловлюваннях видатних мислителів людства (Руссо, Монтеск'є, Канта та ін.). Конституція України закріплює загальні положення, що стосуються прав і свобод людини і громадянина, при чому в основі такого підходу є те, що усі люди народжуються вільними і вільні у своїй гідності і правах, а природні права і свободи людини є невід'ємними й становлять основу будь-яких інших прав і свобод особи, вони є не вичерпними. Право на вільний розвиток своєї особистості проявляється у гарантованій державою можливості користуватися в суспільстві громадянською, політичною свободою виходячи з принципу загальної взаємодії членів суспільства. Проте, говорячи про рівноправність слід пам'ятати, що особа не може бути вільною від суспільства, тому важливим є усвідомлення співвідношення між інтересами особи та суспільства.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Погорелый Максим Маркович
Белгородский государственный
национальный исследовательский университет,
юридический факультет,
студент, 4 курс, 080907 группа*

К ВОПРОСУ О РОЛИ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В СТАНОВЛЕНИИ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В РОССИИ

Российское общество вступило на путь демократических преобразований более 20 лет назад и с того момента и до сегодняшнего дня можно наблюдать процесс становления гражданского общества в нашей стране. Во время разработки проекта Конституции России в 1991 - 1993 гг., планировалось включить в нее специальный раздел, который именовался бы «Гражданское общество». Так или иначе, данный конституционный проект был интегрирован в другой, ставший основой Конституции РФ 1993 г., но уже без указанного раздела. Тогдашние лидеры конституционной реформы пришли к выводу, что этот раздел излишне усложняет и утяжеляет основное содержание проекта.

Одним из компонентов предполагаемой главы «Гражданское общество» являлся раздел «Средства массовой информации». И действительно, средства массовой информации являются особым субъектом гражданского общества. Именно СМИ призваны информировать гражданское общество о деятельности власти, о попытках ограничить права индивидов и общества, о незаконных действиях представителей власти. Именно через них гражданское общество осуществляет контроль за деятельностью государства. И именно они осуществляют обратную связь между государством и гражданским обществом, информируя органы власти об отношении населения к действиям власти и проблемах индивидов и их объединений, нуждающихся в помощи со стороны государства.

Как отмечает В. В. Гриб, включение СМИ в структуру гражданского общества традиционно. Тем не менее, по мнению некоторых ученых, в частности, Н.И. Матузова одним из главных элементов гражданского общества являются не любые, а независимые СМИ, а В.С. Мокрый к таким элементам относит государственные СМИ. Однако, в данном вопросе представляется целесообразной точка зрения Н. И. Матузова, потому как только независимые СМИ могут стать реальным инструментом контроля за властью, чего нельзя сказать о государственных СМИ. Эту точку зрения поддерживает С. Н. Швердяев, по мнению которого учреждение государственными структурами общественно-политических СМИ означает вторжение государства в исключительную сферу общественного дискурса и приводит к посягательству на принцип идеологического плюрализма, фундаментальную основу гражданского общества.

В то же время, по мнению В. В. Гриб, независимость СМИ - это некая правовая фикция. СМИ в любом случае зависят от собственника, учредителя, который назначает главного редактора, от доступности источников информации, давления правоохранительных органов или криминала и т.д. И с этой точкой зрения можно согласиться, потому как несовершенство отечественного законодательства в сфере СМИ может приводить к ситуациям, когда заинтересованные лица могут применить определенные административные механизмы, позволяющие скрыть объективную информацию, не нарушая при этом действующего законодательства. Получается, что у государства в условиях усиления роли средств массовой информации в общественной жизни часто есть соблазн превратить их в инструмент идеологии и манипулирования общественным мнением.

Разумеется, подобная ситуация в гражданском обществе недопустима. Данное обстоятельство актуализирует необходимость разработки правового механизма защиты средств массовой информации в процессе реализации их полномочий. И здесь стоит отметить, что, несмотря на то, что на данный момент в России отсутствует единый закон, регулирующий механизм реализации права на информацию, существует ряд нормативно-правовых актов, конкретизирующих конституционное положение о праве на свободу слова и информации. В частности, речь идет о Федеральном законе № 149-ФЗ «Об информации, информационных технологиях и о защите информации», который носит «технологический» характер, регулирует отношения, возникающие при формировании и использовании информационных ресурсов, создании и использовании информационных технологий, защите информации и т.д. Кроме того, в

декабре 1991 г. был принят Закон РФ «О средствах массовой информации», в основу которого положен демократический принцип свободы массовой информации. В ней была закреплена свобода поиска, получения, производства и распространения массовой информации, а также учреждения СМИ. Также необходимо отметить Федеральный закон от 13 января 1995 г. № 7-ФЗ «О порядке освещения деятельности органов государственной власти в государственных средствах массовой информации». Суть его состоит в том, что государственные СМИ должны своевременно и достаточно полно информировать население о деятельности органов государства.

Подводя итог всему вышесказанному, стоит отметить, что истинная реализация СМИ как института гражданского общества зависит не только от того, являются ли они государственными или нет, но и от того, исполняются ли те правовые нормы, которые закрепляют свободу СМИ. В любом случае, государство обязано сотрудничать со средствами массовой информации. Государственные органы и должностные лица обязаны выступать с разъяснением интересующих общественность вопросов, но здесь речь должна идти не об идеологическом давлении, а об отчете перед обществом. Для того чтобы полноценно реализовывать свою отчетную функцию, государственные органы обязаны обеспечивать открытость своей деятельности. И возможно именно такой формат взаимодействия государства и СМИ станет основой идеологического плюрализма и свободы мнений в формируемом гражданском обществе.

Научный руководитель: старший преподаватель кафедры теории и истории государства и права юридического факультета НИУ «БелГУ» Кутько В. В.

*Правдюк Діана Вікторівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут
студентка, 1 курс, 15 група*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний світ переживає нову могутню революцію, здатну принципово змінити життя людей — їх роботу, дозволя, способи об'єднання в співтовариства і навіть ставлення до самих себе. На відміну від попередніх технологічних революцій, заснованих на матерії і енергії, ця фундаментальна зміна зачіпає наше розуміння часу, простору, відстані і знання. В основі інформаційної революції лежить вибуховий розвиток інформаційних технологій (ІТ), різноманітність і можливість вживання яких лімітовані лише винахідливістю самої людини. Сьогодні стала очевидною перевага інформаційної складової діяльності людей над всіма іншими її формами і компонентами.

У сучасному світі знання й інформація породжують нові знання, їхні обсяги і вплив на продуктивний розвиток суспільства зростають у часі подібно сніжному кому. Цей виклик жадає від людства нових способів і засобів поширення і використання глобальних знань з метою подальшого прогресу, що і є головною властивістю суспільства знань і інформації. Пошук нової парадигми улаштування світу, що вимагає глобалізації знань і наукових досягнень, і став передумовою виникнення нової фази розвитку людства, пов'язаної з появою інформаційного суспільства і його найбільш розвиненої форми — суспільства знань. В епоху інформаційного суспільства людство одержує могутній інструмент для об'єднання зусиль з метою одержання нових знань, спрямованих на рішення своїх глобальних проблем, економічного зростання і підвищення життєвого рівня населення.

Становлення і розвиток інформаційного суспільства є характерною рисою ХХІ століття. Саме в інформаційному суспільстві активно розвиваються інформаційні і комунікаційні технології, створюються умови для ефективного використання знань в рішенні найважливіших завдань управління суспільством і демократизації суспільного життя. Світова спільнота, ставши на шлях постіндустріальної цивілізації становлення і розвитку інформаційного суспільства, формує різні шляхи його побудови.

Характерними рисами і ознаками інформаційного суспільства є:

– формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору країни, як частини світового інформаційного простору, повноправна участь України в процесах інформаційної і економічної інтеграції регіонів, країн і народів;

– становлення і в подальшому домінування в різних сферах перспективних інформаційних технологій, засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій;

– створення і розвиток ринку інформації і знань як факторів виробництва на додаток до ринків природних ресурсів, праці і капіталу, перехід інформаційних ресурсів суспільства в реальні ресурси соціально-економічного розвитку, фактичне задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах;

– зростання ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі суспільного виробництва;

– підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного розвитку за рахунок розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному і регіональному рівнях і, відповідно, підвищення ролі кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як найважливіших характеристик послуг праці;

– створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне одержання, поширення і використання інформації як найважливішої умови демократичного розвитку.

Інформаційне суспільство вносить істотні якісні зміни і в методологію сучасної освіти: знання формують основу для реалізації потреб освіти і складають один з найважливіших виробничих чинників. В інформаційному суспільстві економіка країни зазнає зміни і трансформується в економіку, засновану на інформації і знаннях, інтелектуальних інформаційних технологіях, і підтримується всесторонньо розвиненою людиною. Ці тенденції в економіці вимагають нових видів освіти, етичної компетентності і інфраструктури, що підтримує процес постійного вдосконалення знань і умінь.

Термін «Інформаційне суспільство» було прийнято використовувати щодо нової світової спільноти, яка базується на інформації. Загальноприйнятого визначення — що таке інформаційне суспільство ще немає, хоча в розумінні кола проблем, які воно охоплює і які мають бути вирішені при цьому, є істотні просування. Приведемо нижче деякі найпоширеніші визначення даного поняття.

Інформаційне суспільство — це таке суспільство, в якому виробництво і споживання інформації є найважливішим видом діяльності, а інформація признається найзначнішим ресурсом.

Інформаційне суспільство — це суспільство, в якому є реалізованим загальний доступ до глобальних джерел інформації і автоматизованої її обробки.

Інформаційне суспільство — ступінь в розвитку сучасної цивілізації, що характеризується збільшенням ролі інформації і знань в житті суспільства, зростанням частки інфокомунікацій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті, створенням глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їх соціальних і особових потреб в інформаційних продуктах і послугах.

Беручи до уваги вищенаведені визначення, можна зробити висновок, що створення інформаційного суспільства — новий виток розвитку людської цивілізації, і він не мислимий без розвитку процесу інформатизації, який, у свою чергу, є пов'язаним з розвитком інформаційної індустрії.

Інформаційна індустрія — це виробництво технічних засобів (ЕОМ, ПЕОМ, телефонів, телексів, факсів, ксероксів та інших пристроїв) та програмного забезпечення (нових інформаційних технологій). Зауважимо, що саме інформаційна індустрія підтримує процес інформатизації суспільства.

Інформаційна індустрія — це засіб для переходу від індустріального суспільства до інформаційного. Інформаційне суспільство не може бути ізольоване, тому інформатизація суспільства веде до інформаційної єдності всієї цивілізації.

В інформатизації суспільства є й негативні сторони:

– головна з них – втручання в приватне життя (не санкціонована електронна пошта, реклама, віруси);

– інформаційна криза – другий приклад негативного явища, пов'язаного з інформатизацією суспільства;

– третє негативне явище, що супроводжує розбудову інформаційного суспільства – відірваність тих, хто занадто захоплюється інформаційними технологіями, від реального життя.

Так, викладачі Американського Університету Вільямса Вуда стурбовані тим, що їх студенти проводять дуже багато часу в Інтернеті. Щоб перешкоджати цьому, керівництво університету запропонувало студентам знижку на оплату навчання за те, що студенти проводимуть більше часу в реальному житті. Студент підписує договір з університетом, в якому обумовлюється, що протягом року студент відвідуватиме різні університетські культурні заходи, заробляючи при цьому бали.

Всі залучені до інформаційного суспільства — інформатизація не залишила осторонь жодної сфери соціальної активності: від повсякденного життя до міжнародних відносин, від сфери дозвілля до виробничих стосунків.

Так, наприклад, у зв'язку із збільшенням виробництва комп'ютерів і розширенням мережі Інтернет світ починає «хитатися» під потоком. Згідно результатам досліджень, більше 90% інформації зберігається в цифровій формі в комп'ютерах, таким чином займаючи менше місця, ніж на папері, у фільмах і відеозаписах. В цілому в мережі Інтернет зібрано близько 550 мільярдів документів, і щодня створюється ще 7,3 мільйони нових сторінок. За словами вчених університету, кожний житель в будь-якій точці земної кулі може мати доступ до інформації в мережі Інтернет, і абсолютно є очевидним ризик «потонути в цьому океані інформації», тому необхідно «навчитися в ньому плавати».

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Самохатко Анжела Анатоліївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 22 група*

ПРАВО ЛЮДИНИ НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ

Право на свободу світогляду та віросповідання закріплено на конституційному рівні, а саме у ст. 35 Основного Закону України – кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Дане положення відповідає ст.18 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та ст.9 Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод. Право на свободу світогляду та віросповідання належить до особистих прав (в загальній класифікації прав і свобод людини і громадянина), а також до культурних або духовних прав людини.

Впродовж багатьох століть праву людини на свободу світогляду та віросповідання приділялась значна увага. В даний період на фоні усталених релігійних напрямів існує досить велика кількість релігійних організацій. Отже, актуальність даної теми невпинно зростає.

Даній проблематиці присвячені праці таких вчених, як В. Журавський, Р. Шемшученко, В. Гордієнко, Л.Ярмол, І.Красіна, П. Рабінович, І. Лукашук, В. Буткевич, О.Буткевич та інші.

Відповідно до Радянського енциклопедичного словника, світогляд – це цілісна та впорядкована певним чином сукупність теоретично-практичних знань, різноманітних ідей, поглядів та почуттів людини про навколишній світ в цілому та про саму себе зокрема. Слід зазначити, що поняття та зміст світогляду нерозривно поєднано із поняттям віросповідання. При цьому сутність поняття віросповідання впливає зі змісту поняття релігії.

Свобода віросповідання в юридично-інституційному аспекті – це сукупність правових норм, які закріплюють право кожної окремої особи мати, приймати та змінювати релігію або релігійні переконання за своїм власним вибором, відправляти релігійні культи за своїми вподобання, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання. При цьому

свобода віросповідання обов'язково передбачає рівність людини та громадянина перед законом та рівні можливості користування особою політичними і громадськими правами.

Перший нормативний акт, в якому було закріплено даний вид свобод, датується 313 роком до нашої ери – так званий Міланський едикт, виданий імператорами Римської імперії Костянтином і Лікінієм.

Національними нормативно-правовими актами, що гарантують та закріплюють право людини та громадянина на свободу світогляду та віросповідання в Україні є: Конституція України від 28.06.1996 р., Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 р. та інші.

Виходячи зі змісту конституційних положень, право на свободу світогляду і віросповідання гарантується державою всім особам, які перебувають на території України, і вибирає у себе як право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, так і право безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Така редакція статті Основного Закону спрямована на консолідацію українського народу, на усунення міжконфесійних суперечок і поділу суспільства на віруючих та атеїстів, на надання кожному, незважаючи на його ставлення до релігії, рівних прав та можливостей, на прищеплення суспільству віротерпимості. А загалом – на забезпечення взаєморозуміння, спокою та злагоди усього населення.

Відповідно до ст.4 Декларації прав національностей України: усім громадянам України кожної національності гарантується право сповідувати свою релігію, використовувати свою національну символіку, відзначати свої національні свята, брати участь у традиційних обрядах своїх народів.

Безпосереднє відношення до права особи на свободу совісті та віросповідання мають взаємовідносини держави і громадянина України у зв'язку з виконанням ним конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни. Частина 4 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» зазначає, що громадянин України має право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою. І відповідно до ст.2 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» право на альтернативну службу мають громадяни України, якщо виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням і ці громадяни належать до діючих згідно із законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю.

Відомий український вчений В.І. Манукян підкреслював, що Європейський суд з прав людини дотримується думки, що держава зобов'язана забезпечити можливість мирного здійснення прав на релігійні вірування. Державні органи повинні контролювати діяльність осіб, які можуть заважати реалізації прав на свободу релігії. Таким чином, позитивний обов'язок держави поширюється як на свободу мати ті чи інші релігійні погляди, так і на можливість висловлювати їх.

Відповідно до частини 3 ст. 35 Конституції України церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави. Отже, держава не втручається в діяльність релігійних організацій, що здійснюється в межах закону, не фінансує діяльність будь-яких релігійних організацій. У свою чергу, останні не мають права брати участь у діяльності політичних партій, надавати політичним партіям фінансову підтримку, висувати кандидатів до органів державної влади тощо, хоч кожний окремих священнослужитель як громадянин України має рівне з усіма іншими громадянами право на участь в політичному житті.

У 2004 році Рада Європи ініціювала проведення порівняльного дослідження практики релігійної освіти в середніх школах у різних країнах європейського континенту. За результатами цього дослідження, Парламентська асамблея Ради Європи зазначила, що практично в одній із країн вивчення релігії в школі не відповідає європейським стандартам демократії, не сприяє вихованню більш толерантного підходу до релігійних вірувань інших людей. Висновок Ради Європи полягав у тому, що релігію у школі вивчати потрібно, однак для насадження якихось певних вірувань (адже свобода віросповідання передбачає право і на відсутність релігійних вірувань), а для того, щоб сприяти кращому порозумінню між представниками окремих конфесій, а також атеїстами.

Отже, можна дійти висновку, що право та свобода світогляду та віросповідання є природним, невід'ємним правом людини. Також досить важливим є толерантне ставлення до усіх релігій і вірувань, які діють в межах Конституції України і законів України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Відповідно до ст.1 Конституції, Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державною. Неодмінним атрибутом правової держави є громадянське суспільство, а особливим інститутом громадянського суспільства є адвокатура. В Україні законодавчо закріплено право на надання юридичної допомоги абсолютно всім фізичним і юридичним особам, що і є основним завданням адвокатури.

На сьогоднішній день розвиток цього інституту відбувається у межах процесу модернізації правової системи, удосконалення та реформації судової системи, прийняття низки резонансних нормативно-правових актів, таких як Закон України «Про судоустрій та статус суддів», Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції», Кримінально-процесуальний кодекс, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Для інституту адвокатури України цей процес є дуже складним і суперечливим, оскільки в державі ще не сформувалися надійні механізми практичної реалізації громадянських прав і свобод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність цієї проблеми підтверджена в багатьох дослідженнях українських науковців, зокрема В. В. Андреевського, А. В. Козьмініх, С. В. Прилуцького, О. Д. Святоцького, Ю. С. Шемшученка та інших. Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених інститутам громадянського суспільства, науковцями досі не були комплексно розглянуті деякі питання адвокатури як інституту громадянського суспільства.

Мета дослідження. Проведення історико-правового аналізу становлення адвокатури України як особливого інституту громадянського суспільства.

Викладення основного матеріалу. В усіх розвинутих країнах світу інститут адвокатури ґрунтується на кількох загальноприйнятих принципах:

1) адвокатура - це інститут громадянського суспільства, головною метою якого є захист приватних осіб у правовому спорі з державою. Тому адвокат є незалежним юристом, який практикує індивідуально чи разом з колегами, забезпечує себе самостійно, отримуючи гонорари від своїх клієнтів;

2) адвокатська діяльність ґрунтується на особливих, довірчих, конфіденційних відносинах між адвокатом і клієнтом, що охороняються не лише законом, а й нормами професійної етики. Водночас ці стосунки перебувають під загрозою зловживань як з боку недобросовісних адвокатів, так і з боку клієнтів. Зважаючи на специфіку адвокатської діяльності, вона перебуває під контролем професійних асоціацій адвокатів, які відіграють, як зазначено в «Основних положеннях про роль адвокатів» (прийнятих восьмим Конгресом ООН 1990 року), «життєву роль у підтримці професійних стандартів і етичних норм» та здійснюють дисциплінарний суд над адвокатами – порушниками правил професійної поведінки;

3) професійний обов'язок кожного адвоката – брати участь у наданні безкоштовної юридичної допомоги малозабезпеченим верстам населення, добросовісно та з повною відповідальністю вести хоч одну справу, не отримуючи гонорар від клієнта;

4) юридична допомога представникам соціально незахищених верств населення фінансується державою. Обов'язок професійних асоціацій адвокатів – забезпечувати проведення захисту з кримінальних справ за призначенням;

5) уряд повинен, відповідно до вищезазначеного документа ООН, «забезпечити адвокатам можливість виконувати всі їх професійні обов'язки без залякування, будь-яких перешкод, турбування та недоречного втручання в їхню діяльність».

Жоден нормативно-правовий акт України та жоден міжнародно-правовий документ не визначають адвокатуру державним або підпорядкованим державі органом. Зокрема, в Україні інститут адвокатури здійснює свою діяльність на основі нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який забезпечує незалежність адвокатури, регламентує надання юридичної допомоги, захист їх прав та інтересів у суді тощо. В ст. 2 Закону встановлено,

що адвокатура України - недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. А недержавні самоврядні інститути і є невід'ємною частиною громадянського суспільства. Отже, адвокатуру можна вважати інститутом громадянського суспільства.

Громадянське суспільство - це система інститутів поза межами державних органів та інституцій, яка забезпечує самоорганізацію та розвиток населення; сукупність громадянських і соціальних організаційних форм, які формують основу реально функціонуючого суспільства у протиставі і доповнення виконавчих структур держави (незалежно від політичної системи).

Термін «громадянське суспільство» використовується в трьох значеннях:

- як громадянське, цивільне суспільство, що протиставляється нецивілізованому, варварському суспільству;
- як феномен античного полісу – громадянська община;
- як буржуазне суспільство, в якому сфера приватних справ та інтересів звільняється від прямого впливу державних інститутів, стає автономною, безпосередньо незалежною від держави сферою життєдіяльності людей.

Вітчизняні дослідники почали цікавитися проблемою розвитку громадянського суспільства приблизно з середини 90-х рр. XIX століття.

Ю. Шемшученко вважає, що «громадянське суспільство і правова держава становлять більше теоретичний ідеал, ніж практичну реальність. Фактично немає у світі країни з остаточно сформованим громадянським суспільством і правовою державою. Але є країни, в яких багато з рис, відповідних цьому ідеалу, практично утвердилися як стабільні основи життєдіяльності громадянського суспільства і державних структур. З цього випливає, що для нашої країни формування громадянського суспільства і правової держави, налагодження стабільних зв'язків між ними – складний і, головне, розрахований на тривалу історичну перспективу процес. Той, хто вважає, що це можна зробити у так званий «перехідний період», помиляється».

Інші українські науковці визначають громадянське суспільство - як суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права. Тобто громадянське суспільство можна розглядати як самоорганізовану систему взаємовідносин між громадянами, їх групами та державою, яка створюється для захисту та реалізації законних інтересів, прав та свобод людини і громадянина. Саме за допомогою цієї системи можна визначити рівень розвитку громадянського суспільства в країні.

Як відомо, інституційною основою громадянського суспільства є «третій сектор», до складу якого входять громадські організації, що побудовані на системі відпрацьованих принципів та правових норм із врегулювання суспільних відносин, які відповідають інтересам громадян.

Проте особливим елементом інституційної бази досліджуваного суспільства є інститут адвокатури, оскільки він вважається ядром правозахисного механізму, визначає соціальне і практичне значення всієї правозахисної системи.

Історичні відомості про діяльність інституту адвокатури свідчать про те, що первинні риси та форми досліджуваного інституту зародилися у вигляді приватно-правової діяльності.

Розглядаючи шляхи регламентації адвокатської діяльності, можна виокремити кілька концепцій розвитку адвокатури як соціального інституту:

- нігілістична концепція – заперечує публічне значення діяльності адвокатури. Адвокат розглядається як цинічний і корисливий тлумач норм права, який просто заробляє на чужих проблемах. Подібне трактування було актуальним в XVI–XVIII ст. На сьогодні ця концепція втратила будь-яке значення, крім історичного;

- етатична концепція – визначає, що адвокатура є частиною державного апарату, який служить тій меті, що й обвинувачення, оскільки обидві сторони покликані встановлювати істину у справі та здійснювати пропагандистсько-виховний вплив на населення. Спроба реалізувати цю концепцію відбувалася за радянської влади;

- згідно з підприємницькою концепцією адвокатура – це об'єднання осіб, які надають юридичні послуги на підприємницькій основі;

- соціальна концепція – розглядає адвокатуру як специфічний суспільний інститут, який покликаний забезпечувати професійну підтримку громадянина при спілкуванні з державою та іншими громадянами, особливо при зверненні до правосуддя.

В Україні інститут адвокатури, як самостійний правовий інститут, починає свій розвиток з 1864 р. після проведення судової реформи. Остання сприяла відділенню адвокатури від судової адміністрації, закріпленню права громадян на захист у суді тощо. Адвокатів у ті часи називали повіреними. Їх розподіляли на дві категорії – присяжних повірених (особи з вищою юридичною освітою та стажом роботи в суді не менш між п'ять років) і приватних повірених (особи, які досягли вісімнадцятирічного віку та склали іспити в окружному суді або судовій палаті і отримали свідоцтво на право ведення судових справ). На відміну від присяжних повірених, приватні повірені могли виступати лише в тих судах, до яких вони були приписані і які здійснювали нагляд за їхньою діяльністю.

Через певний час в адвокатурі України відбулися деякі зміни, зокрема було створено перші організаційні форми адвокатури, визначено основні принципи професії (відносна свобода адвокатської роботи, система визначення гонорару та ін.).

У кінці 20-х рр. XX ст. народний комісаріат юстиції запровадив при президії колегії захисників інститут стажистів (випускники юридичних факультетів) і практикантів (особи, які мали два роки трудового стажу). Тому особливим моментом для української адвокатури того часу була реорганізація форм роботи членів колегії захисників, скасування приватної адвокатської практики та перехід на колективну форму. Крім того, це був новий етап в історії адвокатури України, який був пов'язаний зі створенням у містах юридичних консультацій.

У 30-х рр. XX ст. та під час Великої Вітчизняної війни справи у військових трибуналах розглядалися у прискореному порядку, без захисника та прокурора. Втім, правосуддя військового часу на розвиток інституту адвокатури не вплинуло.

До середини 70-х рр. XX ст. адвокатура України пройшла шлях реформування та пошуків ефективних форм і методів надання юридичної допомоги фізичним та юридичним особам. Престижність та ефективність її діяльності перебували на невисокому рівні через недооцінку принципів демократії, порушення прав людини, декларативний характер проголошених у суспільстві прав та свобод, відсутність змагального судочинства. Інститут адвокатури все ще перебував під пильною увагою державних органів. Але відбулися й позитивні зрушення – у правовому статусі адвокатів відбулися зміни, спрямовані на утвердження незалежності професії, зокрема було організовано юридичні консультації та встановлено порядок їх діяльності.

З моменту проголошення незалежності України місце адвокатури в українському суспільстві помітно визначилося. Однією з необхідних умов захисту прав людини вже зараз беззаперечно сприймається незалежність адвокатури. Важливим підтвердженням цього є прийнятий 19 грудня 1992 р. Закон України «Про адвокатуру», згідно з яким адвокатура не тільки добровільне професійне громадське об'єднання, а й покликана сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, подавати їм іншу юридичну допомогу. Отже, головний суб'єкт надання правової допомоги – адвокат – повинен бути захищений в першу чергу від держави.

З огляду на специфіку адвокатської діяльності та її еволюцію, інститут адвокатури України посідає помітне місце у громадянському суспільстві. Адже його основні функції – зокрема забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах – спрямовані на охорону і захист законних прав та інтересів громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб та суспільства.

Проте адвокатура України є не тільки інститутом громадянського суспільства, а й корпорацією, головним обов'язком якої є забезпечення захисту інтересів усіх суб'єктів громадянського суспільства. Про це свідчить наявність потреби громадянського суспільства в даному інституті, яке потребує надання професійної правової допомоги фахового юриста, оскільки більшість членів суспільства позбавлена можливості захищати свої інтереси в конфліктах з державою та іншими особами. Відповідно, той аспект, який визначає надання допомоги громадянам необхідністю у вирішенні проблем із владою, підтверджує соціальну роль інституту адвокатури.

Висновки та пропозиції. Таким чином, виокремлюючи основні особливості адвокатури як інституту громадянського суспільства, з'ясовуємо, зокрема, те, що адвокатура є:

- 1) самостійним, сформованим елементом правозахисної системи;
- 2) державно-соціальним утворенням громадянського суспільства, діяльність якого спрямована на захист прав та свобод людини і громадянина;
- 3) з одного боку – інститутом громадянського суспільства, основним завданням якого є захист прав та свобод громадян, з іншого – її завданням є захист самого громадянського суспільства та інтересів інших його інститутів;
- 4) публічно-правовим інститутом громадянського суспільства;
- 5) інститутом громадянського суспільства. Її розвиток залежить від рівня правової культури населення, з одного боку, політичної волі держави та можливого нормативно-правового закріплення — з іншого.

Для вдосконалення інституту адвокатури України як інституту громадянського суспільства в умовах побудови правової держави необхідно:

- сформулювати у громадян правильне уявлення про роль адвокатури в громадянському суспільстві та й в цілому у державі;
- зміцнити довіру громадян та всього суспільства до діяльності адвокатури;
- домагатися повної незалежності адвокатури;
- затвердити реальну, а не декларативно прописану в Конституції змагальність сторін у судовому процесі
- поліпшити якість надання кваліфікованої юридичної допомоги;
- забезпечити доступність юридичної допомоги;
- гарантувати безперешкодне виконання адвокатами своїх обов'язків.

Підводячи підсумок, зазначимо, що адвокатура України є публічно-правовим інститутом громадянського суспільства, який покликаний захищати та представляти інтереси не тільки окремих осіб, а й всього суспільства в цілому. Тобто цей інститут існує та розвивається для захисту індивідуальних і суспільних благ.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, завідувач кафедри загальноправових дисциплін Донецького державного університету управління Шестак В. С.

*Сидоренко Тетяна Юрївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс 14 група*

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Початок ХХІ століття ознаменований різким загостренням соціальних проблем молоді у різних країнах світу. У більшості з них молодь приблизно вдвічі частіше, ніж представники старших вікових категорій, опиняється в маргінальному становищі при виборі місця праці, непропорційно великою є її частка в когорті безробітних, найнижчими показниками характеризується рівень її доходів й стартові можливості отримання освіти та самоствердження. Погіршується матеріальне становище значних верств молоді, а це штовхає частину молоді на протиправні, злочинні дії. Непрацевлаштованість або відсутність постійного місця роботи стає звичним способом життя частини молоді. Сьогодні спостерігається стрімке падіння загального рівня культури молоді, деградація моральних цінностей. Значно зменшилося тяжіння молоді до отримання нових знань, до науки. Проте молодь це майбутнє держави, а тому від забезпечення стартових умов її діяльності залежить подальший розвиток нинішнього суспільства, а також майбутніх поколінь.

Правове виховання членів людської спільноти, адаптація їх до реальної правової дійсності – це ті визначальні чинники, які формували і формують цивілізаційний розвиток людства. Аналітичний розгляд цих чинників належить до серйозних, фундаментальних і, безперечно, актуальних проблем. У наш час деколи надто недосконалою і спрощеною виглядає система

правового виховання молоді в Україні. Нерідко спостерігається схильність до абсолютизації його прикладного характеру, до примітивної конкретизації завдань. Проте, правове виховання – досить складна, багаторівнева система і, водночас, – надзвичайно важлива філософсько-правова проблема. Тому будь-які спроби дати просту відповідь на питання про природу правового виховання неминуче приречені на невдачу. Стан чинної системи правового виховання молоді є певною мірою підтвердженням цього. Аналіз структури і динаміки злочинності, інших правопорушень в цілому дає підставу стверджувати, що стан правового виховання молоді на нинішньому етапі розвитку нашої держави ще далекий від бажаного.

Вважаю, що означена проблема вимагає якнайпильнішої уваги, глибокого наукового обґрунтування і невідкладного вирішення. Так як, „людина є найвищою соціальною цінністю”, для формування громадянського суспільства та побудови правової держави. Все це зумовлює інтерес до проблеми правового виховання таких наук, як педагогіка, психологія, соціологія та ін. Основні теорії, вироблені у пізнавальному процесі цих наук, намагаються звести правове виховання до окремих, хоча переважно і влучно виокремлених рис, але, як правило, залишають поза увагою важливі філософсько-правові аспекти. Головна ідея цього підходу полягає в тому, щоб розглянути певну сукупність філософських уявлень про правове виховання молоді, не порушуючи при цьому весь обсяг тих проблем, які є предметом юридичного вчення. Дослідженням різних аспектів правового виховання, свідомості, культури населення займалося чимало науковців - як вітчизняних, так і зарубіжних, які з'ясовували поняття, мету, зміст, функції, засоби, методи правового виховання, критерії оцінки його ефективності тощо. Це знайшло відображення у працях В. Бабкіна, В. Бачиніна, М. Вербицького, В. Головченка та ін.

За дослідженнями останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, серед яких найголовнішими є: безробіття; економічна, соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні проблеми (високий рівень розлучень, сімейних конфліктів); низька народжуваність; матеріальна незабезпеченість; поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція); втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму. До числа особливо тривожних тенденцій у молодіжному середовищі відноситься низький рівень освіти, прискорення падіння престижу загальної і професійно-технічної освіти; збільшення числа молоді, що починає трудову діяльність із низьким рівнем освіти і не маючої бажання продовжувати навчання; відтік обдарованих юнаків і дівчат із багатьох вузів і з країни. Руїнація традиційних форм соціалізації, заснованої на соціальній обумовленості життєвого шляху, з одного боку, підвищило особисту відповідальність молодих людей за свою долю, поставивши їх перед необхідністю вибору, з іншого боку - виявило неготовність більшості з них включитися в нові суспільні відносини. Вибір життєвого шляху став визначатися не здібностями й інтересами молодої людини, а конкретними обставинами.

Можна зробити висновки, що заробіток для молоді в наш час – це не самоціль, а засіб для повноцінного існування та продовження роду. Працювати по спеціальності, це проблема яка пов'язана з економічною ситуацією в країні, тому, щоб забезпечити себе, випускники змушені вибирати роботу не за фахом, втрачаючи класифікацію. Я вважаю, що вирішення цих проблем потребує розробки і втілення у соціальну практику державної молодіжної політики, яка повинна бути зорієнтована на створення нової системи професійної підготовки молоді з урахуванням тенденцій сучасного соціально-економічного буття, потреб ринку праці, подолання відчуження молоді від політичних та суспільних процесів. Необхідність рішучого повороту до реальних, практичних завдань будівництва правової, демократичної держави, вирішення цілого комплексу політичних, соціально-економічних проблем, що виникають у зв'язку з цим, передбачає переосмислення всіх суспільних та індивідуально-особистих цінностей, формування на цій основі нової системи світоглядних орієнтацій.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко М.І.

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

Інформація – одна із найважливіших потреб людства, універсальна субстанція, що пронизує всі сфери людської діяльності, слугує провідником знань та думок, інструментом спілкування, взаєморозуміння та співробітництва, утвердження стереотипів мислення та поведінки. Таким чином, право на інформацію – одне з найважливіших прав у житті людини, а ступінь реалізації людиною цього права є показником рівня розвитку демократії та правового розвитку держави.

Основним документом, що забезпечує право на інформацію, її збирання, розповсюдження, а також забезпечує право нерозголошення певних видів інформації є Конституція України (ст. 31, 32, 34). Також основні засади діяльності засобів масової інформації регулюються нормами Законів України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про інформаційні агентства», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» тощо.

У Законі України «Про інформацію» дано визначення, що інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Також у законі чітко вказано те, що кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Проте право на інформацію не є абсолютним і необмеженим, оскільки важливою умовою в процесі його реалізації є те, що громадяни, юридичні особи і держава не повинні порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. Інформаційне законодавство також визначає гарантії права на інформацію, зокрема створення механізму реалізації права на інформацію; створення можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів; обов'язку суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення; обов'язку суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації; здійснення державного і громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію; встановлення відповідальності за порушення законодавства про інформацію. Таким чином, гарантуються різносторонні можливості людини на доступ до інформації.

Історичний досвід показує, що чим більша значимість проголошеної ідеї, тим важче вона втілюється на практиці, тим довшим є її шлях до суспільства в цілому та конкретної особистості. Тому розвиток права на інформацію, як одного із найважливіших прав людини і громадянина, відбувається повільно, а механізми реалізації поки що є недосконалими.

Отже, реально здійснюване право на інформацію виконує важливі функції у життєдіяльності людини. Варто зазначити, що з посиленням у суспільстві демократичних норм та інститутів роль цього права і міра його впливу на реалізацію інших прав лише зростає. Незаконне і безпідставне обмеження таких прав зумовлює послаблення механізму забезпечення свободи особистості у цілому. Розширення і посилення його надійності у реалізації сприятиме закріпленню правового статусу громадянина, підвищуватиме упевненість людини у власних силах, забезпечуватиме найбільш повне задоволення суспільних інтересів, що являється найбільшою цінністю прав і свобод.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Ткач Ірина Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 2 курс, 29 група*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ МОВ

Проблема захисту та розвитку державної мови та мов національних меншин є надзвичайно важливою з точки зору забезпечення стабільності конституційного ладу та належного регулювання міжнародних відносин.

Основоположні права людини та громадянина гарантують свободу використання мов. Так, Конституція України гарантує вільний розвиток, використання і захист російської та інших мов національних меншин України. Адже ми вільно використовуємо російську або іншу мову у повсякденному житті, а також при взаємодії з державою.

Регулюванню правовідносин з питання застосування мов національних меншин присвячується ряд міжнародних актів, зокрема, Європейська хартія регіональних мов або мов національних меншин. Вона наголошує на важливості міжкультурного діалогу. Саме це підкреслює необхідність створення умов для співіснування як державної мови, так і мов національних меншин. Виходячи з цього, існує проблема розмежування статусу державної мови та мов національних меншин. Сьогодні стикається з деформованим розумінням даного питання, що виявляється у викривленому та неоднозначному тлумаченні статусу мов. Це висуває дану проблему на арену політичних дискусій.

На нашу думку, у вирішенні даного питання слід звернутись до неправильного трактування положень Європейської хартії регіональних мов або мов національних меншин. Перш за все, слід дати визначення цьому документу. Це спеціальний правовий акт, головною метою якого є захист мов, що перебувають на межі зникнення, тобто створення такого мовного симбіозу при якому будуть забезпечені необхідні умови для оптимального співіснування як державної мови так і мов національних меншин. При цьому, в Хартії зазначається, що при такому співіснуванні необхідно забезпечити лише можливість використання і розвитку інших мов, однак це не повинно зашкоджувати застосуванню офіційних (державних) мов і необхідності їх вивчення.

Україна, прийнявши положення Європейської хартії регіональних мов та мов національних меншин, прийняла на себе зобов'язання зі створення та забезпечення умов для вільного використання та розвитку російської та інших мов національних меншин. Але слід зазначити, що дане право не може використовуватись із утисками використання офіційних мов держави. Таким чином, держава хоча і забезпечує умови для вільного використання мов національних меншин, однак в своїй діяльності повинна використовувати офіційні мови. Так, за таких умов буде вирішена проблема співіснування державної мови та інших мов.

Практика втілення в життя положень Мовної хартії свідчить про велику кількість випадків деформованого розуміння цих норм. Так, іноді вказані норми тлумачаться таким чином, що використання російської або іншої мови національних меншин України визначається як більш пріоритетне за використання та розвиток державної мови, що є зовсім неправильним.

Чинна законодавча база України, включаючи ратифіковані Верховною Радою України міжнародні акти, є достатньою для повноцінної реалізації права на вільне використання російської та інших мов національних меншин України. При цьому, слід звернути увагу, що неоднозначне тлумачення даних норм, яке має місце як серед населення, так і серед фахівців, що займаються питаннями законотворчої діяльності є важливою частиною проблеми. Тому, вважаю, що для вирішення проблеми використання та розвитку російської та інших мов національних меншин немає необхідності у прийнятті нових законів та підзаконних актів. Проте, більш доцільним та ефективним вважаю проведення заходів для правильного втілення змісту вже діючих норм національного законодавства та міжнародних актів.

Отже, держава для забезпечення збалансованого співіснування мов повинна забезпечувати не лише умови для використання та розвитку мов національних меншин, а й вжити заходів для правильного осмислення змісту норм національного та міжнародного законодавства. Це повинно здійснюватись шляхом уточнення меж застосування даного права. Це забезпечить стабільність

конституційного ладу та навіть знизить потенціальну загрозу двомовності в Україні, бо Конституція та законодавство не можуть розглядати стосунки між державною мовою та мовами національних меншин у контексті суперництва.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Летнянчин Л. І.

Толочко Марія Василівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультет підготовки кадрів
для Пенсійного фонду України,
студентка, 4 курс, 41 група

ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ

Політична партія – найуніверсальніша з політичних форм громадської організації, спеціально пристосована до політичної діяльності в умовах представницької демократії. Політика - складна система обміну між індивідами, в якій останні колективно прагнуть до створення особистої мети, оскільки не можуть реалізувати її шляхом звичайного ринкового обміну. Між політичною ареною і економічним ринком існують прямі аналогії, в обох випадках виникають відносини зі споживачем: він віддає свій голос за діяльність політичної партії, що відповідає його надіям і сподіванням, так само, як і купує товар за гроші. Актуальною проблемою, яка має як теоретичне, так і безпосередньо практичне значення, залишається визначення поняття політичної партії, узагальнення сучасних конституційно-правових підходів до цього поняття.

Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах, - ст.2 Закону України "Про політичні партії в Україні". Законодавче визначення не можна вважати точним та змістовно вдалим, адже воно лише копіює положення ст. 36 Конституції України.

Політична партія – це частина суспільства, репрезентативна у своїй аналітико-пізнавальній і практичній діяльності провідним тенденціям його розвитку, підпорядкованого задоволенню матеріальних і духових потреб та інтересів людини. Політичну партію Постол О.Є. пропонує розглядати в таких значеннях: як суб'єкт продукування ідей, які мають не класово обмежений, а виключно загальний характер; як суб'єкт громадянського суспільства, але не масовий, а елітарний – обраний об'єктивним розумом; певний соціальний атрактор, що притягує до себе все суспільство як за змістом ідей, доступних для розуміння кожному, хто цього справді бажає, так і демонстрацією адекватного йому способу життя, привабливого і прийнятного для соціуму. Юдін Ю. А. наголошує: "Політична партія – це громадське об'єднання, яке створене для участі в політичному процесі з метою завоювання та здійснення державної влади конституційними засобами, діє на постійній основі і має політичну програму".

Едмунд Берк пише: "Партія – це об'єднання людей, що згуртувалися для сприяння загальнонаціональному інтересові своїми спільними зусиллями і то на якійсь певній, спільно узгодженій zasadі". Вчений К. Іонеску визначає це поняття так: "Політична партія представляє угруповання або постійну асоціацію індивідів, добровільно об'єднаних між собою ідеологічною близькістю та спільними політичними переконаннями, створену на територіальному рівні на базі певних суворих принципів організації та дисципліни, мета якої зафіксована у програмі або статуті, полягає у проголошенні та здійсненні у ході виборчої та парламентської змагальності з іншими партіями, певної доктрини або політичної концепції щодо розвитку й управління даним суспільством". Д. Сарторі визначає політичну партію як "політичну групу, яка бере активну участь у проведенні виборів і має завдяки цьому можливість проводити своїх кандидатів до органів публічної влади". К. Лоусон стверджує, що політична партія – це організація індивідів, яка прагне шляхом виборів або крім виборів продовжити повноваження народу або його частини з метою здійснення політичного панування в суспільстві. Політолог Жан-Луї Кермон дає таке визначення

політичних партій: "Це організовані політичні сили, які об'єднують громадян однієї політичної тенденції для мобілізації думки з певної кількості цілей та для участі в органах влади або для орієнтування влади на досягнення цих вимог".

Проте, деякі науковці здійснюють критичний аналіз визначення поняття політичних партій через наявну ідеологічну невизначеність партій, формально-копіювальний підхід до розробки та реалізації програмних документів, що призводить до розходження заявлених програмних зобов'язань з практичною діяльністю, невідповідність структури та внутрішньої організації партії демократичним принципам, хоча, як зазначає В. Лапаєва, внутрішнє облаштування партії – це модель її уявлення про функціонування державної влади. К. Лоусон зазначає, що всупереч демократичному міфу й електоральному редукаціонізму, партії діють як агенти де демократизації. О. Турчинов вважає, що політичний режим, який утворився в Україні, можна назвати олігархофренією – фактично необмежену політичну і економічну владу вузької групи людей у поєднанні з необмеженим доступом до національних ресурсів, повним ігноруванням державних інтересів, на фоні крайніх мізерних здатностей до суспільно-орієнтованої діяльності. Політичні партії, самі по собі, є дуалістичними утвореннями. Як зазначав Ж. Клемансо, партії – це водночас добро і зло. "Добро - тому що вони є колективною силою у боротьбі за прогрес. Зло - бо вони рано чи пізно обов'язково уподібнюються церкві з її ієрархією та дисципліною". Партія, як зазначає Р. Катс, представляє собою "стратегію захоплення суспільної підтримки".

Незважаючи на наявність 201 політичної партії в Україні, існує номінаційний, штучний плюралізм, а вибори – це не змагання інтелектів, політичних програм, цілей суспільного розвитку та засобів їх досягнення. Це конкуренція "брудних" технологій і маніпулювань свідомістю. Політичні партії орієнтуються не на вимоги виборців, не "стукають у двері кожної української сім'ї", а орієнтуються на інтереси фінансово-промислових груп та транснаціонального капіталу. Партії не приймають / не дотримуються стратегічних програм розвитку, а отже, вони не обмежені в своїй діяльності певними директивами, діють виходячи з кон'юнктурних політичних та економічних інтересів. Основною метою політичної партії має бути не завоювання влади в державі, а підняття суспільства на рівень громадянського стану. Таким чином, політична партія повинна пройти еволюційний шлях від передвиборного проекту до дієздатного політичного інституту. Все це має відбутись завдяки чіткому правовому регулюванню статусу політичних партій, визначенню поняття політичної партії, яке би відповідало сучасному розумінню інституту громадянського суспільства - політичної партії.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Веніславський Ф.В.

Фоменко Ілона Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 37 група

ЩОДО ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ МОБІНГУ

Забезпечення прав і свобод людини передбачено будь-якою галуззю права. Трудове право містить низку положень, завдяки яким захищаються права та інтереси як роботодавця, так і працівника. Проте, на сучасному етапі законодавчо не закріплено поняття мобінгу та відповідальності за його допущення, що призводить до порушення конституційних прав щодо рівності та гідності в правах.

Для дослідження цього питання необхідно з'ясувати, що собою являє мобінг. Це явище психологічного терору стосовно працівника з боку роботодавця або інших працівників, зокрема постійні негативні висловлювання, постійна критика на адресу працівника, його соціальна ізоляція усередині організації, виключення зі службових дій, соціальних контактів, поширення про працівника завідомо неправдивої інформації тощо.

Причини мобінгу є різноманітними: несумісність поведінки або зовнішнього вигляду із загальноприйнятими нормами, невідповідність кваліфікації (при цьому неважливо, чи вона

недостатня, чи навпаки, вища, ніж у всіх), ставлення до сексуальних, релігійних, національних або інших меншин, потенційна конкуренція впливовому члену колективу, з нудьги тощо. Починається все з того, що людина (жертва) штучно потрапляє в ситуацію повної залежності від оточення на роботі, стає безпорадною і поступово психологічно виснажується. При цьому захистити себе стає практично неможливо.

Проте, важливо проаналізувати саме шляхи подолання цього явища, які можна поділити на юрисдикційні та неюрисдикційні. Перш за все необхідно законодавчо закріпити поняття мобінгу та передбачити статтю, що встановлюватиме відповідальність в разі його виявлення на роботі (наприклад, попередження, догану, сувору догану і звільнення як дисциплінарні стягнення для працівників і відповідальність для роботодавців). Варто також покласти на роботодавця обов'язок активної протидії мобінгу, а працівника наділити правом направляти скарги за моральний тиск до громадських утворень на підприємстві або до державних органів, правом вимагати від роботодавця відшкодування і т.п. Держава в свою чергу повинна створити комплексні програми щодо визначення форм, методів і напрямів протидії мобінгу в трудовому колективі. Саме такі заходи є юрисдикційними.

Неюрисдикційними можуть бути такі групи профілактики мобінгу:

1) організаційні: створення нормальних умов праці, організацію робочого місця відповідно до рівня і характеру завдань, що виконує працівник; підтримка здорового соціально-психологічного клімату в колективах; розподіл обов'язків так, щоб не допускати перевантаження одних і недозавантаженість інших;

2) індивідуально-психологічні: корегування поведінки кожного працівника до усталених на фірмі корпоративних правил; запрошення або введення посади психологів, які проводять дослідження, тестування, щоб здобути інформацію про тенденції в психологічній атмосфері колективу;

3) соціально-психологічні: робота керівника, спрямована на організацію неформального спілкування учасників колективу; ознайомлення нового працівника з колективом, особливостями роботи; роз'яснення санкцій за організацію мобінгу; проведення корпоративних заходів, спрямованих на зближення членів колективу. Керівник також повинен брати участь у розв'язанні конфліктних ситуацій.

На підтвердження актуальності та необхідності протидії мобінгу, варто зазначити наслідки утиску на роботі та їх статистику: стрес (76%), параноя (60%), головний біль (55%), почуття відчуженості (41%), вони часто виражаються у нічних кошмарах (48%), безсонні (71%), неувважності (70%). У 28% опитаних пресинг на робочому місці провокує надмірне споживання алкоголю, медикаментів, їжі, паління. Кожен четвертий у ситуації пресингу замислюється про самогубство. Актуальність також зумовлюється тим, що більшу частину свого життя людина проводить саме на роботі.

Мобінг негативно впливає не лише на здоров'я об'єкта цього процесу, а й на тих, хто його ініціював. Це серйозна проблема для підприємства, адже ставить під загрозу його конкурентоспроможність в умовах ринкової економіки, зумовлює зниження прибутків, погіршення іміджу фірми, працездатності та компетентності персоналу. Через мобінг підприємства втрачають цінні кадри, відбувається приховування інформації колегами один від одного, знижується активність комунікацій, ініціативність членів колективу, погіршується здоров'я та психіка працівників.

Таким чином, необхідно впроваджувати всі заходи запобігання психологічного терору стосовно працівника на державному (шляхом правової регламентації проблеми) та локальному (передбачаючи в правилах внутрішнього трудового розпорядку) рівні.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Грекова М. М.

ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Українська мова є духовною основою та історичним надбанням українського народу. Вона є важливим засобом існування як культури, так і самого українського народу та української державності. Особливої актуальності набуло питання використання державної мови після прийняття Закону України «Про засади державної мовної політики» від 03 липня 2012 року, що істотно змінило її значення, застосування у всіх сферах державної діяльності, судочинства, діловодства та документації.

Положення про українську мову як державну міститься у розділі 1 «Загальні засади» Конституції України, який закріплює основи конституційного ладу в Україні. Стаття 10 Основного Закону України визначає, що українська мова є єдиною державною мовою в Україні. На державу покладається обов'язок забезпечити належний розвиток і функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя. Конституційний Суд України у Рішенні від 14 грудня 1999 року (справа про застосування української мови), визначив, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом.

Закон України «Про засади державної мовної політики» (далі – Закон) встановлює, що статус державної мови належить українській мові, проте істотно розширюється використання регіональних мов, якщо кількість населення певної території цих мов не менше 10% від населення певного регіону (ч.3 ст. 7), а у деяких випадках навіть менше ніж 10% (ч.4 ст.7). У ст. 1 Закону передбачено, що «державна мова — закріплена законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, установах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики тощо». Конституційним Судом України (Рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення ч. 3 ст. 21 КЗпП України від 9 липня 1998 р.) було надане офіційне тлумачення терміну «законодавство»: так, ним охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України. Таким чином, положення Закону України «Про засади державної мовної політики в Україні» про обов'язковість у відповідних випадках застосування російської мови або іншої регіональної, підпадають під ним же визначене поняття державної мови, а, отже, державна мова втрачає своє переважне становище.

Стаття 14 Закону визначає можливість судів здійснювати судочинство регіональною мовою. Проте, відповідно до Конституції (ст. 10) та Рішення Конституційного суду у справі про застосування української мови, мовою судочинства є виключно державна мова. Закон передбачає використання в органах державної влади регіональних мов державними службовцями, тим самим знижуючи ступінь використання української мови у державній діяльності. Зокрема, Закон забороняє державним службовцям спілкуватись українською мовою з відвідувачами, які звертаються до службовця регіональною (ч. 3 ст. 11).

Багато науковців, із правової точки зору, розцінюють прийняття цього Закону як підрив конституційного ладу України. Вони наголошують на тому, що цей нормативний акт змінює правовий статус української мови, тим самим змінюючи положення Розділу 1 Конституції України. Відповідно до Розділу 13 Основного Закону України зміни до його 1 Розділу затверджуються виключно всеукраїнським референдумом, тим самим Закон порушує право українського народу визначати та змінювати засади конституційного ладу в Україні.

Мовне питання та мовна політика повинна бути врегульована, перш за все, шляхом підвищення культурної політики, забезпечення високого рівня культури мови та освіченості народу. Лише за наявності таких передумов можлива подальша реформа мовного законодавства.

На думку Головного науково-експертного управління, концептуальною вадою законопроекту є те, що у ньому мова розглядається не як одна із найважливіших етнонаціональних ознак, а як територіальна ознака, що не узгоджується з теорією етносу та нації. У зв'язку з цим законопроект спрямовується не стільки на задоволення мовних потреб національних меншин України, скільки на впровадження регіональних мов, серед яких особливе місце відводиться російській мові.

Безумовно Закон Української РСР «Про мови в УРСР» від 29 жовтня 1989 року був застарілим та не відповідав етапу сучасного розвитку української держави. Це і зумовило необхідність прийняття нового закону, що врегульовував порядок використання не тільки української мови як державної, а й інших регіональних мов. Проте, зазначений закон містить велику кількість прогалин та неточностей, які можуть істотно вплинути не тільки на сферу застосування і реалізації української мови, але й на її статус як єдиної державної мови, що визначає українську самобутність. Тому зазначений Закон потребує великої кількості поправок та змін, які б усунули зазначені колізії. Лише за цих умов Закон «Про засади державної мовної політики в Україні» буде спроможним належним чином здійснювати правове регулювання мовної політики в Україні.

Українська мова є втіленням української культури і нації. Українська держава, як демократична, має забезпечити розвиток і використання регіональних мов та мов національних меншин. Проте, забезпечення розвитку та функціонування української мови є пріоритетним обов'язком держави і повинно неухильно нею виконуватися. Саме активне використання її в усіх сферах державної діяльності, сприятиме утвердження української мови як сутності українського народу і держави.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ШОІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Шевчук Наталія Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 44 група*

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Права жінок належать до прав людини третього покоління, до так званих колективних прав, які включають право на мир, на національне самовизначення, на здорове навколишнє середовище, на свободу від дискримінації за статевою, віковою, національною ознакою. Ці права адресовані не стільки індивіду, скільки певним соціальним групам, що потребують додаткових гарантій для захисту своїх прав. Для виділення прав жінок в особливу категорію прав людини є вагомі підстави.

Термін «гендерний підхід» виникає в соціології в 70-ті роки. Він формується як опозиція дослідженням відносин між статями. Під гендерним підходом у соціології ми розуміємо аналіз відносин влади, організованих на підставі культурно-символічного визначення статі. Культурно-символічне визначення статі (те, що називається гендером) – це комплексна характеристика статусу, що виникає на перетинанні безлічі ознак індивіда й/або групи. Таким чином, гендерний підхід являє собою варіант стратифікаційного підходу, у ньому завжди є присутньою теза про нерівний розподіл ресурсів за ознакою приписаної статі, про відносини панування-підпорядкування, виключення-визнання людей, яких суспільство відносить до різних категорій статі.

Феміністська критична думка освоює й розвиває марксизм, структурно-функціональний аналіз, інтеракціонізм. Феміністські послідовники марксизму пропонують, принаймні, два варіанти концептуалізації гендерних відносин. По-перше, вони стверджують, що сфера відтворення є настільки ж значимою для соціального порядку, як і сфера виробництва. Відтворення – світ домашнього господарства, родини й дітородіння – це сфера відновлення й поповнення робочої сили, де головною діючою особою є жінка, при цьому її робоча сила й домашня (емоційна) праця

не помічається й не оплачується капіталістичним індустріальним суспільством. Таким чином, марксистські феміністки мислять сферу відтворення як сферу гноблення жінок.

У марксистській феміністській традиції нерівність матеріальних ресурсів і життєвих можливостей чоловіків і жінок розглядаються як структурно обумовлені (капіталізмом і/або патріархатом), а самі «жінки» і «чоловіки» - як відносно недиференційовані категорії (іноді – як соціальний клас). Відносини між категоріями – це відносини нерівності й експлуатації (патріархату), при яких жінки як клас дискриміновані в публічній сфері.

Структуралістські концепції, адаптовані такими феміністськими теоретиками як Джульєт Мітчелл і Гейл Рубін, виходять із того, що становище індивіда визначається його становищем у структурній опозиції «чоловік – жінка». Інкорпоруючи в аналіз поло-родових відносин і сексуальності ідеї К. Леві-Стросса, політекономію й структуралізм, Г.Рубін вводить поняття статево-гендерної системи. Це поняття стало одним з основних у гендерному підході. Відповідно до нього, у кожному суспільстві існує система «стать/гендер» (sex/gender system) – певна організація, за допомогою якої біологічний сирий матеріал статевого життя й відтворення людини піддається людському, соціальному втручанню й здобуває певні конвенціональні форми. Іншими словами, статево-гендерна система – набір механізмів, за допомогою яких суспільство перетворить біологічну сексуальність у продукти людської діяльності й у рамках яких ці перетворені сексуальні потреби задовольняються.

Феміністки переосмислюють також і функціоналістський статево-рольовий підхід. Відповідно до цієї позиції, поведінка чоловіків і жінок є різною, оскільки воно відповідає різним соціальним очікуванням. Дослідники показують, як ці очікування відтворюються такими соціальними інститутами як школа, родина, професійне співтовариство, засоби масової інформації. Очікування що змінюються стають головною темою обговорення соціальних ролей у цьому варіанті гендерного підходу. Ролі, запропоновані представникам різної статі, перестають розглядатися як взаємодоповнюючі, робиться акцент на їх ієрархію й відносини влади.

Теорія соціального конструювання гендера заснована на розрізненні біологічної статі й соціальної категорії приналежності до статі. Гендер визначається як робота суспільства з приписування статі, що провадить і відтворює відносини нерівності й дискримінації. «Жінки» (як і «чоловіки») більш не розглядаються як недиференційовані категорії, навпроти, категорія різниці стає основною у визначенні жіночності й мужності. Різниці задаються через контексти віку, раси й сексуальної орієнтації. Вказана позиція багато в чому співзвучна з тезами Декларації Організації Об'єднаних Націй з питань сексуальної орієнтації й гендерної ідентичності, представлена Генеральній Асамблеї ООН 18 грудня 2008 року. Декларація засуджує насильство, утиски, дискримінацію, ізоляцію, стигматизацію й заботи за ознакою сексуальної орієнтації й гендерної ідентичності.

Отже, гендерний підхід розвивається як феміністська критика основних напрямків соціології. Однак під впливом феміністської критики в цей час у західній соціології відбулися такі зміни, які вже не дозволяють відокремити тематику відносин статей від власне гендерного підходу. Суспільні стереотипи стосовно жіночих і чоловічих гендерних ролей здатні впливати на гендерний розвиток людини. На індивідуальному рівні традиційні гендерні стереотипи обмежують розвиток особистості, можливості самореалізації, вибору моделей та манер поведінки, видів професійної діяльності, кар'єрного просування, звужують або розширюють економічні, політичні та соціальні можливості людини. На рівні міжособистісних відносин стереотипні уявлення обмежують прояви тих соціально-психологічних рис, що їх вважають неприйнятними цій статті. Внаслідок чого, наприклад, чоловіки мають набагато менш близькі й емоційні зв'язки з дітьми, батьками, друзями. Натомість жінку, котра у взаємовідносинах з іншими проявляє принциповість, твердість, незворушність, сприймають як відхилення від норми, як жінку, що втрачає жіночність.

Науковий керівник: д.ф.н., професор, завідувач кафедри гуманітарних та соціально-економічних навчальних дисциплін ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Куцепал С.В.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЕКСТРЕМІЗМУ В УКРАЇНІ

Екстремізм – 1.) прихильність до крайніх поглядів; 2.) діяльність суспільних і релігійних об'єднань або інших організацій, ЗМІ, фізичних осіб по плануванню, організації та підготовці вчиненню дій, спрямованих на насильницьку зміну основ конституційного ладу і порушення цілісності країни, підрив безпеки держави, захват або присвоєння повноважень, створення незаконних військових формувань, здійснення терористичної діяльності, розв'язування соціальної, національної або релігійної ворожнечі, приниження національної гідності, вчинення масових заворушень, хуліганських дій і актів вандалізму, пропаганда виключності, переваги або неповноцінності громадян за ознакою соціальної, расової, національної, релігійної або мовної приналежності; пропаганда і публічна демонстрація атрибутики екстремістських організацій, публічні заклики до здійснення зазначеної діяльності, фінансування зазначеної діяльності або сприяння її здійсненню.

У наші часи дуже актуальними є дослідження політико-правового регулювання механізмів попередження політичного екстремізму. Актуальність цієї проблеми можна обґрунтувати великою кількістю чинників. Спочатку треба згадати про міжнародні передумови, які сталися на початку ХХІ століття, відповідно до яких гранична форма екстремізму – тероризм була оголошена найголовнішим ворогом світової спільноти.

По-перше, починаючи від президентської виборчої компанії 1999 року та події 9 березня 2001 року, політичний екстремізм використовується як один із чинників впливу на політичні процеси в Україні. В цьому випадку ми можемо говорити не про реальні прояви, а про навіювання загрози, стимулювання населення до певних політичних дій. По-друге, проблема правового регулювання діяльності суб'єктів державно-політичних відносин перейшла із теоретичної у практичну, наприклад, до Верховної Ради України протягом IV-VI скликань було внесено певну кількість законопроектів, які спрямовувалися на боротьбу проти політичного екстремізму та тероризму. Важливою особливістю запровадження нормативно-правової протидії політичному екстремізму є те, що світова практика не має досвіду та однозначного підходу до вирішення цієї проблеми. По-третє, низький рівень життя населення, соціально-економічна криза, деформація політичних структур, що спостерігається в Україні є реальним підґрунтям для розвитку політичного екстремізму. Саме ці особливості суспільно-політичного життя визначають основні проблеми правового регулювання протидії політичному екстремізму в Україні. Виходячи з наведених суджень, ми можемо сказати, що протистояння екстремізму здійснюється двома альтернативними шляхами. Перший – це наслідковий. Він передбачає творення такої законодавчої бази, яка зможе розмежувати реальний та символічний політичний екстремізм. Другий – це виокремлення типових ознак. Тобто упередження діяльності носіїв як реального, так і символічного політичного екстремізму, а на практиці застосування санкцій лише проти опозиційних політичних організацій.

Дуже актуальним залишається питання спроможності вирішення всіх проблем політичного екстремізму одним законом. Але проблема полягає у тому, що екстремізм стимулюється різними чинниками суспільного життя, тому цей закон має врегульовувати всі ці фактори. Дивлячись на дуже стрімкий розвиток інформаційних технологій, проблема боротьби з політичним екстремізмом має бути обґрунтована в міжнародному праві.

Це обґрунтування не дозволить маніпулювати терміном «екстремізм» в різних країнах світу. Але на сьогоднішній день у міжнародному праві закріплені лише загальні положення, які мають незначне відношення до подолання екстремізму.

В Українському законодавстві велика увага приділяється декларуванню прав і свобод людини, що на думку політиків мало попередити розвиток екстремізму. Конституція України гарантує багато прав і свобод людини. Наприклад: 1) ст. 24 Основного Закону – встановлюються рівні права та можливість незалежно від походження людини; 2) ст. 15 Конституції України –

гарантує політичну та ідеологічну рівноправність; 3) ст. 37 Основного Закону – визначає заборону політичним партіям мати воєнізовані формування та здійснювати діяльність спрямовану на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підлив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення.

Як вказує Е. Паін, переважна більшість спроб узаконити протистояння екстремізму потерпіла крах через те, що в юридичній практиці існує два підходи до поняття «політичний екстремізм». Якщо виходити з того, що політичний екстремізм є протиправним явищем, то основний тягар в протистоянні екстремізму має взяти на себе кримінальне право. Але якщо згадати, що відсутній однозначний підхід до визначення терміну «політичний екстремізм», то санкції за такі дії в кримінальному кодексі України не передбачені, але є санкції за: 1) терористичний акт; 2) створення незаконних військових формувань; 3) порушення прав громадян. Використання терміну «екстремізм» у суддівській практиці теж є дуже проблематичним, оскільки суду необхідно довести умисність дії, що при визначенні проявів екстремізму є досить складним завданням.

Отже, можна зробити висновок, що правове регулювання протидії політичному екстремізму, як і його попередження є складним і неоднозначним. Все це дає підстави стверджувати, що в Україні необхідно активізувати дослідження політичного екстремізму і, таким чином, створити відповідну теоретичну базу для законодавчого вирішення цієї проблеми.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права і конституційного права
ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

Шуміло Ольга Олексіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультет підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України,
студентка, 5 курс, 11 група

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Загальновідомо, що міграційні процеси є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Використання праці мігрантів подекуди відіграє неабияку роль в економіці багатьох держав. Поряд з цим, при переміщенні людей між державами можуть бути порушені норми міжнародного і внутрішнього права, а також завдано шкоди різним сферам життя соціуму. Тому особливого значення набуває налагодження міжнародної співпраці у сфері регулювання, запобігання і припинення незаконної міжнародної міграції.

Відповідно до офіційних оцінок у Західній Європі на даний час перебуває не менше ніж 4 млн. незаконних іммігрантів, зокрема у Німеччині – приблизно 200 тис. осіб, у Франції – до 1 млн., Італія демонструє показник у 950 тис. Означена проблема є актуальною загальноєвропейською проблемою разом з такими проблемами як: зміцнення безпеки, боротьби з корупцією, захист прав і свобод людини, екологічні та демографічні проблеми.

Через те, що проблемами захисту й адаптації мігрантів займаються як міжнародні універсальні, так і міжнародні регіональні організації, можна виокремити такі основні міжнародні акти, зміст яких справляє вплив на регулювання статусу мігрантів на території Європи. Це Загальна декларація прав людини і громадянина, Статут Міжнародної організації з праці, Конвенція «Про статус біженців», Європейська конвенція про захист прав і основоположних свобод, Європейська Соціальна Хартія, Хартія ЄС про основні права, Гельсінський Заключний Акт ОБСЄ, Угода про співпрацю держав-учасниць СНД у боротьбі з незаконною міграцією.

На початку ХХ ст. величні маси європейських переселенців зрушили до Америки, те ж саме відбулося і під час Світових війн. Сьогодні Європа є привабливою для мігрантів своїм рівнем життя, наявністю дешевого незаповненого ринку праці, а остаточною поштовхом до подорожі в один бік нерідко послуговує відсутність перспектив для поліпшення добробуту на батьківщині.

Більшість мігрантів потрапляють у держави Європи нелегально, що сприяє підвищенню рівня криміногенної обстановки, порушенню прав і свобод як мігрантів, так і громадян держави перебування.

У європейському праві міграція розглядається в двох аспектах: нелегальної та легальної міграції, а також окремо виділений інститут біженців. Незаконну міграцію слід розглядати як одну з форм територіального переміщення населення, специфіка якої полягає в тому, що під час такого переміщення або перебування, порушуються норми міжнародного права і внутрішньодержавного права відповідних держав. Зокрема, до таких випадків відносять порушення візового режиму, власне факт перебування на території іноземної держави та порядок зайняття трудовою або підприємницькою діяльністю.

Найбільш визначними європейськими міждержавними організаціями, що дотримуються єдиних принципів боротьби з нелегальною міграцією та її наслідками, захисту мігрантів від різних видів дискримінації є Рада Європи, ОБСЄ, СНД тощо; також можна виокремити наступні правозахисні інституції: Європейський суд з прав людини, Комісар з прав людини, Європейська конвенція з боротьби з расизмом і нетерпимістю; програми – «Демосфен» і «Правоохоронні органи і права людини».

Вперше правове регулювання міграції в межах ЄС визначили Шенгенські угоди, а саме Угода «Про поступову відміну перевірок на загальних кордонах» від 14 червня 1985 р. У жовтні 1995 р. Європейська рада підтвердила проведення загальної міграційної політики і політики притулку через:

- 1) партнерство з державами походження;
- 2) загальну європейську політику притулку;
- 3) справедливе ставлення до громадян третіх країн;
- 4) загальну діяльність з протидії нелегальної міграції.

На сьогодні основними заходами та програмами із запобігання нелегальній міграції у межах ЄС є: програма «Eurodac», відповідно до якої в 2000 р. було запроваджено систему порівняння відбитків пальців для претендентів на притулок і деяких інших категорій громадян третіх держав; надання необхідної інформації про правові підстави в'їзду, особливості національного права і політики держави, яка приймає, небезпеки нелегальної міграції, а також дії із створення Єдиних консульських служб і Єдиної прикордонної служби. Щодо України, то на прикордонній території Молдови та України діє Місія ЄС з прикордонної допомоги Молдові та Україні, головним завданням якої є співпраця у напрямках гармонізації стандартів та процедур управління кордоном згідно з нормами, які діють на території країн ЄС; а також сприяння підвищенню професійності прикордонної та митної служб обох країн.

Отже, підводячи підсумки, можна наголосити, що недопущення порушення прав мігрантів регулюється як міграційною політикою ЄС в рамках «першої опори», так і в межах загальної зовнішньої політики та політики співпраці поліції та судових органів у кримінально-правовій сфері.

Наостанок підкреслимо, що проблема мігрантів і біженців найближчим часом навряд чи буде вирішена, так само як і проблема прав і свобод цих категорій, оскільки при зростанні населення у державах т.з. «третього ешелону», подальшого виснаженні сільськогосподарських угідь, скороченні запасів прісної води та екологічної кризи найближчим часом очікується подальше збільшення темпів міграції.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Станкевич О.І.

ЗАКОНОДАВЧІ НОВАЦІЇ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Упередження ставлення людей один до одного існує в будь-якому досконалому чи навпаки, занедбаному суспільстві. Після Другої світової війни необхідність забезпечення основних прав людини була визнана в більшості розвинутих країн.

Підписана низка міжнародних угод, декларацій, конвенцій, які ефективно сприяють запобіганню і протидії дискримінації в державах-учасниках. Україна приєдналася до таких міжнародних стандартів, що регулюють вищезгадане питання, як: Загальна декларація ООН про права людини 1948 р., Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1963 р., Міжнародна конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Міжнародний пакт ООН про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародний пакт ООН про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Декларація ООН про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин 1992 р. та інші.

Вдосконалюючи і приводячи законодавство України з питань протидії, запобігання дискримінації до вимог сучасності було прийнято велику кількість нормативно-правових актів.

Актуальним для дослідження й аналізу є новий закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012, який викликає ряд складних питань. Як потрібно інтерпретувати термін «дискримінація»? В яких сферах здійснюється протидія і запобігання дискримінації? Яким чином відбуватиметься відшкодування моральної і матеріальної шкоди в різних галузях права? Як відмежовувати, зокрема на практиці, позитивну дискримінацію (дії) від непрямої дискримінації?

Підхід до визначення терміну «дискримінація» в згаданому законі є вужчим у порівнянні з визначенні, даним в ст.1 Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. В цій статі проявами дискримінації є не просто дії чи бездіяльність, що обмежують права людини за певними ознаками, а будь-яке розрізнення, виняток, обмеження чи перевагу, основані на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, метою або наслідком яких є знищення або применшення визнання, використання чи здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-яких інших галузях суспільного життя.

Проте, позитивним в законі є те, що дано різновиди дискримінації (непряма дискримінація, підбурювання до дискримінації, пряма дискримінація та утиск), вказано принципи недискримінації.

Ще одним суперечним положенням являється порівняння і розрізнення позитивної дискримінації з непрямою дискримінацією, так як в 2 випадках відбувається утиск в правах однієї групи людей над іншою; також не зрозумілим є те, на який час може в позитивних діях застосовуватися обмеження прав.

Важливим є й питання в яких саме сферах буде відбуватися запобігання і протидія дискримінації, оскільки не відомо чи входить до «інших сфер суспільних відносин» культурна сфера, релігія, право власності, спадкове право чи пенсійне забезпечення та ін. Це є важливим, оскільки в міжнародних стандартах сфера протидії і запобігання вказана більш широко (ст. 6 Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації).

Правовий захист від дискримінації повинен здійснюватися в різних галузях права – публічних і приватних, якими повинно встановлюватися відповідальність за порушення рівноправності громадян. Положення ст.15 «Порядок відшкодування матеріальної шкоди та моральної шкоди визначається законом» є незрозумілим. Це пояснюється тим, що законодавчі механізми захисту від дискримінації обмежується Конституцією України, вищезгаданим законом та Кримінальним кодексом України. Деякі положення включенні в КЗпП, закон України «Про

міліцію», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» тощо, але деякі важливі положення взагалі не відображені (наприклад, в СК України, ЦК України).

Отже, що прийнявши новий закон Верховна Рада України не заповнила всіх прогалин в сфері захисту від дискримінації в силу об'єктивних і суб'єктивних обставин. Це пояснюється тим, що в Україні практично відсутня відповідна судова практика, встановлений не повний перелік дій антидискримінаційного законодавства, залишилася проблемою притягнення до юридичної відповідальності за дискримінаційні діяння в усіх сферах суспільного життя. Важливим чинником у врегулюванні та вирішенні цього питання є й правова культура населення, менталітет різних національностей тощо.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри конституційного права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого», член-кореспондент НАПрН України В. П. Колісник.

Секція 4. ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

*Вовк Анна Юрївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 12 група*

ВЕТО ПРЕЗИДЕНТА В СИСТЕМІ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ

Право вето Президента було закріплено Конституцією України 1996 року, але деякі питання існування й функціонування цього інституту в системі стримування і противаг між різними гілками влади в Україні залишилися відкритими. Для того, щоб чітко окреслити проблеми, які потребують вирішення, необхідно розглянути цей інститут в його історичному розвитку, дослідити міжнародний досвід та практику застосування права вето в Україні. Інститут вето набув нинішнього свого значення в процесі еволюційних явищ, які були покликані сприяти підтриманню балансу повноважень всіх державних органів, всіх гілок влади і тим самим запобігти узурпації влади і зловживанням нею.

З поділом влади виникла і система стримувань і противаг в якій провідна роль належала главі держави, оскільки він має право законодавчої ініціативи: прийнятий парламентом закон має бути обов'язково підписаний президентом лише тоді він набуває чинності, в іншому випадку накладається на закон вето і повертається до парламенту як неприйнятий. Сам термін “вето” досить рідко використовується в конституціях держав, він, як правило, розкривається через складніші формулювання. Це зумовлено тим, що в конституційному регулюванні законодавчого процесу важливо якраз визначити межі і спосіб участі у законодавчому процесі глави держави, а не просто дати назву цьому його повноваженню. Тому творці конституцій віддають перевагу створенню конструкцій, які окреслюють право вето глави держави в його змістовній частині і тим самим уникають двозначних тлумачень з приводу змісту цього права.

Виділяють абсолютне (резолютивне), відкладальне (супензійне або відносне) та часткове вето. Абсолютне вето – це заборона на введення в дію ухваленого парламентом закону, що вже не може бути подолана. У конституційно-правовій практиці такий інститут зустрічається досить рідко. Серед глав держав-членів Європейського Союзу цим правом володіє лише монарх Великобританії, який не користувався ним протягом двох останніх століть. Відкладальне вето застосовується у формі повернення главою держави законопроекту на повторний розгляд парламенту з відповідними пропозиціями та передбачає наявність механізму його подолання. Конституції тих чи інших держав встановлюють різну кількість голосів, необхідну для подолання вето. У процесі повторного розгляду парламент може врахувати пропозиції глави держави або прийняти законопроект без змін. Часткове вето – заборона лише деяких пунктів законопроекту.

Поряд з практикою вето існує інститут контрасигнування актів президента як противага одноосібному прийняттю рішень і як засіб обмеження повноважень президента. Це підпис акту президента главою уряду або членом уряду. Без такого підпису акт недійсний. У різних країнах сфера застосування інституту контрасигнування актів президента є неоднаковою. У країнах із парламентською формою правління контрасигнуються усі або майже всі акти президента або монарха, у тому числі рішення про призначення глави і членів уряду, розпуск парламенту, повернення законопроекту (ухваленого парламентом закону, але не промудованого главою держави) на повторний розгляд у парламенті тощо. У президентських республіках президент видає акти на свій розсуд і без будь-якого контрасигнування. У країнах зі змішаною формою державного правління, зокрема в тих, де глава держави наділений за конституцією широкими і реальними владними повноваженнями, сфера застосування інституту контрасигнування актів президента так чи інакше обмежена. У ст. 106 Конституції України визначено коло актів Президента України, що мають бути скріплені підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання. Усі інші акти Президент видає на власний розсуд і без контрасигнування з боку глави і членів уряду.

Проблемою залишається можливість прийняття законопроекту попри накладеного на нього вето президента при повторному розгляді у парламенті, якщо буде набрано більшість голосів за його ухвалу. Тобто якщо президент не має підтримки в парламенті, то існуючої більшості достатньо для подолання вето, то президент може не застосовувати право вето. Тоді можливе застосування так званого кишенькового вето. Так, у США законопроект, схвалений Конгресом в останні десять днів до закінчення сесії, не вступає в силу, якщо термін, відведений на його підписання, припадає на період, коли сесія Конгресу не відбувається. Тоді глава держави може не підписувати і не повертати законопроект на розгляд. Це дозволяє президенту впливати й не проводити закони, які суперечать його інтересам.

Президентське вето стало одним із основних інститутів в системі стримування і протидії, яке впродовж довгого історично часу формувалося задля підтримки загального балансу повноважень всіх державних органів. Однак, водночас вето може стати інструментом зловживання. Застосування вето президентом ускладнює процедуру прийняття законопроектів, тому парламентські гравці отримують вигоду, йдучи на домовленості з президентом, а президент отримує гарантування проходження власних законопроектів. Таким чином, вето виступає в політичному полі елементом торгівлі між президентом та парламентськими гравцями. Загалом, вето – це той інститут, існування якого вирізняє конституційне правління, при якому вся влада обмежена дією закону, від диктатури, яка заснована на принципі максимальної централізації влади.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Волошко Анастасія Валеріївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 15 група*

РОЛЬ ПРОКУРАТУРИ У ЗАХИСТІ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Сучасне становище неповнолітніх в Україні викликає обґрунтоване занепокоєння в суспільстві та вимагає принципово нових підходів до захисту їх прав у суді. Якщо оцінювати механізм, який нині діє в Україні в частині державної політики у сфері забезпечення прав та інтересів дітей, то слід зазначити, що, незважаючи на велику увагу, яка приділяється цьому питанню державою, він потребує доопрацювання. Проблеми сутності, змісту й особливостей захисту прав неповнолітніх органами місцевого самоврядування та органами прокуратури свого часу досліджували такі вчені, як С.Коталейчук, С. Ісакевич, Ю. Буров, С.Волкова, С.Полич та ін. Однак, незважаючи на інтенсивність і широкий спектр досліджень, багато питань у цій сфері ще залишаються дискусійними.

Генеральний прокурор України у Наказі № 6/1 гн від 15 квітня 2004р. "Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод неповнолітніх" чітко визначив основні завдання органів прокуратури на зазначеному напрямку діяльності:

- захист прав і свобод неповнолітніх, гарантованих Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, законами України;
- нагляд за додержанням законів органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, на які покладено обов'язки щодо захисту прав дітей, профілактики правопорушень і бездоглядності;
- нагляд за додержанням законності в діяльності спеціальних установ для неповнолітніх: приймальників-розподільників, притулків, загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ, соціальної реабілітації, центрів медико-соціальної реабілітації.

Таке широке коло питань, які зобов'язані розглядати прокурори при виконанні визначених завдань, вимагає комплексного підходу до їх вирішення.

Прокурори, виходячи з завдань, здійснюють нагляд за додержанням законів:

- 1) про захист соціальних, майнових і особистих прав неповнолітніх;

- 2) про захист прав неповнолітніх у порядку цивільного судочинства;
- 3) про проведення досудового слідства у кримінальних справах про злочини, а також суспільно небезпечні діяння неповнолітніх, розгляді цієї категорії справ у судах;
- 4) про поміщення дітей і підлітків до спеціальних установ для неповнолітніх.

Здійснюючи нагляд за дотриманням законів про права неповнолітніх, прокурор завжди повинен приділяти увагу захисту майнових та інших прав неповнолітніх. У Цивільному, Сімейному, Житловому кодексах України закріплено майнові права між батьками та дітьми, передбачено ряд норм, що захищають соціальні права неповнолітніх.

Житловий кодекс України закріпив право на житло за неповнолітніми, у тому числі й за тими, які тимчасово відсутні або не мешкають на своїй житловій площі. Останніми роками поширилися випадки порушень житлових прав неповнолітніх під час приватизації житла, яке стало товаром продажу, обміну та здійснення щодо нього інших дій. Ці й інші обставини вимагають від прокурорів приділяти особливу увагу нагляду за дотриманням законів, які спрямовані на захист житлових і соціальних прав неповнолітніх.

Для успішного виконання визначених завдань, прокурори повинні в цій роботі широко використовувати матеріали прокурорських перевірок, кримінальних справ, звернення громадян, інформацію органів державної виконавчої влади, на які покладено обов'язки щодо захисту прав неповнолітніх. Поряд із цим, прокурори повинні забезпечувати обов'язкову участь у розгляді справ про позбавлення батьківських прав, усиновлення дітей іноземними громадянами.

Діяльність прокурорів щодо нагляду за дотриманням законів про захист соціальних, майнових і особистих прав неповнолітніх охоплює значну кількість законодавчих актів. Тому в першу чергу необхідно визначити закони, що стосуються неповнолітніх, які потребують підвищеного соціального захисту.

1) До числа неповнолітніх, що потребують підвищеного соціального захисту, відносяться діти й підлітки-сироти або напівсироти, які позбавлені батьківської опіки; які виховуються та навчаються в дитячих будинках і школах-інтернатах; діти-інваліди, а також, ті які потерпіли або захворіли внаслідок Чорнобильської катастрофи.

2) Потребують правового захисту держави й діти-інваліди.

Отже, особливе значення прокурорського нагляду полягає в тому, що він спрямований на попередження злочинів та інших правопорушень неповнолітніх. При цьому прокурор перш за все звертає увагу на те, як виконують свої обов'язки в цій частині такі органи контролю: служби у справах неповнолітніх, органи освіти, адміністрація закладів освіти.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

*Гранько Марина Геннадіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 15 група*

РОЛЬ ОМБУДСМАНА В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

У системі гарантій прав і свобод людини у сучасних демократичних державах важливе місце займає інститут парламентського уповноваженого у правах людини-омбудсман. Омбудсман є спеціальною посадовою особою, до компетенції якої належить розгляд звернень громадян, іноземців та осіб без громадянства щодо порушення прав людини з боку державних органів та посадових осіб. Це незалежна посадова особа, що виступає посередником в адміністративних спорах, здійснює контроль за дотриманням прав людини та уповноважена з цією метою проводити розслідування, рекомендувати дії та подавати доповіді.

Вважається, що інститут омбудсману було запроваджено у XIX столітті у Швеції. Хоча з початку XX століття посади омбудсманів почали з'являтися і в інших країнах, однак він належить до тих державно-правових інституцій, які отримали широке розповсюдження після Другої світової

війни, коли питання захисту прав людини уперше в історії набуло неабиякого міжнародного звучання. Учасники конференції ООН 1959 р. запропонували поширити цей інститут на всі держави світу. Зараз більш ніж у 100 країнах активно працюють понад 150 омбудсманів.

Описуючи зміст діяльності омбудсмана, російський дослідник А.С. Автономов пише, що омбудсман — “це незалежний державний орган, метою якого є захист прав та законних інтересів людини, що порушуються діями чи бездіяльністю адміністративних органів і посадових осіб”.

Питання пов'язані із специфікою функціонування окремих органів державної влади в забезпеченні та захисту прав людини, передбачають не лише фіксацію факту дотичності цілей і завдань того чи іншого органу до захисту прав людини, а й аналіз тих механізмів, що дають змогу їм ефективно виконувати положення, закріплені в Конституції про права і свободи людини та їх гарантії, що визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Аналізуючи практику захисту прав людини українським омбудсманом ми бачимо, що за даними соціологічних досліджень значна частина громадян України не вважає діяльність омбудсмана ефективним способом захисту їхніх прав і свобод (фактом, який про це свідчить, є те, що лише 2 % опитаних громадян України, які знають про існування цього органу, вважають, що він здатен реально захистити їхні права).

Також соціологи стверджують, що лише чверть громадян знають про сам факт існування цього органу державної влади в Україні. Проблеми із захистом конституційних прав людини і громадянина, тісно переплітаються із загальною проблемою низького рівня правової освіти та правової культури, банальним фактом необізнаності громадян про їх можливості та права, які передбачені Конституцією України та чинним законодавством. Тому ефективність захисту прав людини і громадянина залежить від підвищення рівня правової освіти населення, широкого розповсюдження відомостей про діяльність омбудсмана.

Звертаючись до практики функціонування омбудсмана в нашій державі, відзначимо відносно низький кількісний склад його апарату, що потребує збільшення з метою створення розгалуженої системи громадських приймалень омбудсмана в усіх областях України. Іншим можливим напрямом підвищення ефективності правозахисної діяльності омбудсмана в Україні слід назвати розширення його повноважень. На перший погляд, український омбудсман і так є достатньо “сильним”. Але дослідження різних моделей функціонування цього інституту свідчить, що в багатьох випадках коло повноважень омбудсманів розвинутих зарубіжних країн є значно ширшим. Цікавим є досвід Швеції, де омбудсман наділений правом ініціювати відкриття кримінальної справи проти будь-якої посадової особи в межах своєї юрисдикції, якщо для цього є вагомі підстави. Наділення вітчизняного омбудсмана таким правом надало б йому ефективнішої можливості реагування на факти порушення прав людини з боку посадових осіб. Можливо, в цьому разі численні посадовці уважніше прислуховуватимуться до рекомендацій омбудсмана й оперативніше реагуватимуть на його зауваження та виявлені ним порушення.

Маємо й інші напрями удосконалення організації діяльності омбудсмана у сфері захисту прав людини. Наприклад, наділення вітчизняного омбудсмана правом законодавчої ініціативи, чітке юридичне врегулювання статусу омбудсмана в кримінальному та цивільному процесі, розширення функціонального поля діяльності омбудсмана. Можливо матимуть місце застереження щодо небезпеки надмірного посилення цього органу державної влади. Розв'язання цієї проблеми може виглядати таким чином, знаючи, що держава настільки сильна, настільки їй вдається захищати права людини, ми бачимо, що будь-які розмови про “надмірну силу омбудсмана” як чинник деградації в системі державної влади є абсолютним нонсенсом.

Таким чином, роль омбудсмана в системі захисту прав людини і громадянина є не лише бажаним, а й необхідним елементом національної системи захисту прав людини, ключовою ланкою в процесі перетворень у країнах, що стали на шлях демократії та верховенства права. Також ми бачимо, що уповноважений з прав людини є невід'ємним елементом конституційної системи захисту прав і свобод людини і громадянина, яка включає в себе в першу чергу систему судів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та міжнародні судові та інші органи, членом або учасницею яких є Україна.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

СУДОВА ГАРАНТІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Закріплення на конституційному та законодавчому рівні юридичних механізмів гарантування прав людини свідчить про визнання державою своєї відповідальності перед індивідом і громадянським суспільством у цілому. Розгалуженість цих механізмів у системі правового забезпечення гарантує права людини, недоторканість конституційного ладу, міцність правового порядку. У цьому й полягає сутність специфічних функцій судової влади. Конституційне обґрунтування різних сфер її прояву дозволяє визначити судову діяльність як особливу галузь конституційного та правового регулювання, що має власні, тобто такі, що не збігаються з іншими сферами суспільної, зокрема державної, діяльності, форми та методи здійснення, власну систему функцій.

У ст. 3 Конституції України проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Співвідношення цієї конституційної норми з положенням ст. 55 Конституції України про захист прав і свобод людини і громадянина судом дає можливість зробити висновок, що саме гарантування прав людини є стрижнем діяльності судових органів, отже, засадничою, провідною функцією судової влади. Ця функція є за своїм змістом абсолютно легітимною, приймається суспільством повністю й беззастережно, оскільки має потенційну інструментальну цінність для кожної людини. Результатом такого суспільного схвалення та підтримки є легітимація самої судової влади, яка безпосередньо цю функцію виконує.

Абсолютна легітимність зазначеної функції частково компенсує неоднозначне, у низці випадків негативне, часто-густо байдуже ставлення суспільства до діяльності судової влади щодо здійснення нею другої основної функції — захисту конституційного ладу, тобто розв'язання конфліктів переважно у публічно-правовій сфері. Невисокий рівень легітимності другої функції компенсується високою легітимністю першої, внаслідок чого загальний рівень легітимності судової гілки влади зберігається на досить високому рівні й навіть переносить частку легітимності на державу в цілому (принаймні, таке відбувається в сучасній правовій державі).

Для визначення складного змісту провідної функції судової влади необхідно розкрити саме поняття «права людини» як об'єкта захисту. Відомий український правознавець П. М. Рабінович тлумачить основоположні права людини («human rights») як «певні можливості людини, котрі необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і забезпечені обов'язками інших суб'єктів». Вони «об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і мають бути загальними і рівними для всіх людей». Гарантії прав людини науковець визначає як «такі явища, які сприяють здійсненню прав і свобод людини, забезпечують їх охорону й захист». Отже, судова гарантія прав людини — це юридичний (насамперед конституційний) механізм, що сприяє їх здійсненню, засіб їх забезпечення та захисту.

Слід відокремити два типи судового захисту прав людини як їх гарантії: 1) захист порушеного суб'єктивного права, який здійснюється шляхом відновлення права (цей тип є змістом правозахисної функції судової влади); 2) захист суб'єктивного права від імовірного порушення в майбутньому, який здійснюється шляхом забезпечення права, охорони від можливого порушення (цей тип є змістом правоохоронної функції судової влади). Обидва типи разом складають єдину комплексну провідну функцію судової влади — функцію захисту прав людини. Саме з цієї точки зору суд слід вважати правозахисним органом.

Конституційно-правове закріплення прав людини, не будучи одночасно оснащеним ефективним механізмом їх захисту, стає лише голою декларацією. У будь-якій критичній ситуації, коли держава порушує свій конституційний обов'язок додержувати права особистості, декларативне їх проголошення без необхідного інституціонального забезпечення не здатне протиставити державі реальні правові механізми поновлення порушених прав. Як зазначає з цього приводу австрійський

правознавець Б. Візер, «зведення прав людини до простого проголошення в Конституції розраховане... на ідеальну модель держави, як за жодних обставин не порушує прав людини. Збагнення помилковості догми «король не помиляється» (the king cannot do wrong) спонукало сучасні конституційні держави створити правові інститути та процедури захисту прав людини».

Функція захисту прав людини виконується судовою системою насамперед шляхом здійснення правосуддя. У цьому аспекті останнє може бути визначене як легальна процедура здійснення органами судової влади функції захисту прав людини шляхом розгляду й остаточного вирішення у визначеному процесуальному порядку цивільних, господарських, адміністративних і кримінальних справ відповідно до Конституції та законів України. З цього визначення випливає легальний і водночас легітимний (отже, правовий) характер правосуддя. Його легальність полягає в тому, що воно здійснюється виключно судом, тільки у специфічній процесуальній формі, визначеній законом, у суворій відповідності до Конституції та законів України. Легітимність правосуддя визначається легітимним характером його змісту — захистом прав людини.

Слід зазначити, що теорія судової гарантії прав людини, зокрема їх захисту від державної сваволі, є класичною правовою доктриною, яка виникла задовго до закріплення сучасного каталогу основоположних прав людини («human rights»). На доцільність, ефективність і необхідність саме такої гарантії звертали увагу видатні філософи та юристи ще тих часів, коли фундамент сучасної доктрини прав людини тільки формувався (Д. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, А. Гамільтон, Д. Медісон, І. Кант, Г.В.Ф. Гегель, Р. фон Ієрінг та ін.).

Таким чином, доктрина судової гарантії прав людини витримала перевірку часом, довела впровадження її в суспільну практику свою інструментальну важливість і незамінність. Адже будь-які соціальні цінності (навіть такі вочевидь значущі, як права людини) без їх надійного та авторитетного гарантування є вразливими до державної сваволі.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії держави і права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Смородинський В. С.

*Дейнека Віолета Сергіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 15 група*

ПРИНЦИП ПОДІЛУ ВЛАДИ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ ПИЛИПА ОРЛИКА

Конституція Пилипа Орлика (1710 року) – “Пакти і конституція прав і вольностей Війська Запорозького” – є унікальним документом, який дослідники небезпідставно називають однією з перших у світі демократичних конституцій. Головна ідея – повна незалежність України від Польщі та Росії. Цією Конституцією ще 300 років тому утвердила найвищі досягнення української політико-правової думки, ідеї свободи, рівності і демократії.

Вперше юридичне осмислення, оформлення і втілення українського демократизму спостерігалось саме у "Pecta et Constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoesis", укладених 16 квітня 1710 р. між гетьманом П. Орликом та старшиною і запорожцями, очолюваними кошовим Гордієнком.

У становленні й розвитку центральної ідеї правової думки України — ідеї незалежної й суверенної держави — значне місце відводилося проблемам свободи та демократії. Навколо них зосереджувалася суспільна думка багатьох поколінь передових мислителів. Ці морально-етичні й соціально-політичні цінності, поряд з такими, як правда, добро, справедливість і краса, близькі кожній вільній людині, кожному народові. Саме такі аспекти гуманітарного мислення були вперше проголошені в “Пактах і конституціях прав і вольностей Війська Запорозького”. Визначальною рисою Орликової Конституції, яка, власне, робить її однією з найдемократичніших серед усіх тогочасних подібних державних актів, є пункти, котрі обмежували гетьманську владу на користь старшинської ради — своєрідного козацького парламенту, до якого мали увійти не лише генеральна старшина й полковники, а й представники Запорозжя та полків — від кожного по одній заслуженій особі.

Аналізуючи даний документ можна зазначити, що він досить повно розкриває систему державного суверенітету України і принципи її зовнішньої політики. Конституція описує не тільки старі норми, а й основну увагу приділяє новому і вперше зафіксованому устрою козацької держави.

За даним документом на Україні встановлювалась парламентська республіка. Основою її мало стати загальне виборче право, виборність усіх військових і цивільних посад, і принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову.

Парламент – це гетьманська військова рада у складі військових старшин, цивільних полковників, з урядниками і сотниками, генеральних радників від полків і послів від Низового Війська Запорізького, яка вирішувала справи державної ваги. Вони мали право вимагати від гетьмана звіту, могли “докоряти” йому “за порушення законів і вольностей батьківщини” і притягувати його до відповідальності.

Таким чином Україна переходила до територіального представництва. Цей устрій відповідає головним постулатам західних буржуазних конституцій, що відрізняє їх від середньовічних правничих актів і є загально визнаним у світі в наш час.

Вищу виконавчу владу очолював гетьман разом із генеральною старшиною. Уряди полковників і сотників, які були не тільки військовими керівниками, а й мали всю повноту влади, теж були виборними. Уряд обирали “вільними голосами”, а гетьман тільки затверджував. Конституція також передбачала інститут генеральних радників, які, крім сталої участі в Генеральній раді, були наділені повноваженнями в сфері управлінської діяльності.

Гетьман був наділений повноваженнями сучасного спікера парламенту. Новообраний гетьман складав присягу на вірність державі. Гетьман був підзвітний парламентові, обирався і виводився ним з уряду, не мав права карати за особисті образи, а мав передавати справу до Генерального суду.

Місцеву адміністрацію уособлювали полковники з полковими старшинськими радами (до якого входили і генеральні радники від полку), полковими і міськими підскарб'їями та нижчою адміністрацією. Полковники, як і гетьмани, мали певні рангові маєтності.

Судовій владі в Конституції присвячено менше уваги, ніж іншим гілкам влади. Встановлюється найвищий в державі Генеральний суд, який уповноважений був розглядати всі судові справи державної ваги.

Розділ 7 Конституції обмежував права гетьмана в сфері судочинства, забезпечуючи цим незалежність суддів при вирішенні кримінальних і цивільних справ. Генеральний суд мав право розглядати справи-скарги на гетьмана, генеральну старшину, полковників, генеральних радників, знатних товаришів чи інших урядовців. Гетьман не мав права карати, чи призначати покарання підсудному, а в будь-якому разі, згідно з Конституцією, мав передавати справу до Генерального суду. Це забезпечувало незалежність судової влади, неупередженість у винесенні вироків, справедливості та об'єктивності.

Отже, за Конституцією Пилипа Орлика Україні закріплювався поділ влади на три гілки: законодавча (Генеральна рада), виконавча (гетьман і генеральна старшина), судова (Генеральний суд). “Пакти і конституція прав і вольностей Війська Запорозького” вперше на законодавчому рівні закріпили положення про розподіл влад: влада мала здійснюватись гетьманом та представницьким органом – Генеральною радою, передбачався також контроль за діяльністю владних органів, що свідчить про значні зрушення на шляху встановлення та втілення в життя на Україні (на українських землях) теорії поділу влади на рівні тодішнього українського політичного середовища. Конституція вперше на Україні передбачала ідею обмеженого урядування тогочасного українського суспільства як один з аспектів української державної і національної ідеї. І саме в цьому чи не головна заслуга цієї непересічної пам'ятки української правової і політичної думки.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ

Як свідчить багатовіковий досвід одним з найефективніших механізмів згуртування суспільства є місцеве самоврядування. Саме за його допомогою найефективніше використовується потенціал суспільства, громади, людини. Зрештою, воно сприяє створенню реальних умов для саморозгортання демократичного суспільства, про що останнім часом так багато говорять вітчизняні політики та науковці. Досвід демократичних держав засвідчує: там де існує розвинуте місцеве самоврядування, панує і демократичне урядування, держава і влада підконтрольні громадянам, а не навпаки. Місцеве самоврядування в демократичних державах посідає особливе місце. Важливу роль місцевої самоорганізації для самостійного розгортання демократії довели в своїх роботах ще Джон Стюард Мілль та Алексіс де Токвіль. «Саме у традиції громадського самоврядування містяться корені народного суверенітету й утвердження на практиці принципів свободи» - зазначав Токвіль.

Пошук сучасної моделі місцевого самоврядування з урахуванням з одного боку вітчизняного історичного досвіду, а з іншого – сучасних політико-правових, економічних соціальних, та інших чинників в Україні – важливий напрям наукових досліджень останніх років. Адже самоврядування є фундаментальною засадою цивілізованого демократичного облаштування суспільного життя, засадою не тільки декларованої і формально визнаної іншими незалежності, а незалежності практичної, підкріпленої ефективним вирішенням соціальних і економічних проблем. Органи місцевого самоврядування виступають основними осередками само розгортання демократії та громадянського суспільства. Зміцнюючи громадянські цінності й ініціативу, реальну участь людей у розв'язанні життєво важливих проблем, зв'язки між громадянами та їх об'єднаннями, тим самим вони створюють умови для безконфліктної реалізації публічних і приватних інтересів.

Окремі вчені припускають, що місцеве самоврядування дає можливість територіальній громаді, обмеженій кордонами адміністративно-територіальної одиниці, наділеній цілим арсеналом можливостей працювати задля ефективного вирішення соціальних і економічних завдань в регіонах. Але насправді, практика це спростовує, хоча територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, вона не відчуває себе рушійною силою, яка здатна ефективно реалізувати окреслену стратегію розвитку. У громадян немає усвідомлення того, що місцева влада їм підзвітна, хоча утримується за рахунок податків, які вони сплачують, а тому повинна дбати про благо кожного з них. Нещодавно наша країна відсвяткувала 20 річчя своєї незалежності. Але ми досі не спромоглися сформувати ефективну, дієву модель місцевого самоврядування, втіливши у ній свої цінності, орієнтири та потенціал, щоб вона була максимально наближена до громадянина.

Місцеве самоврядування має будуватися на принципах децентралізації, його органи мають діяти самостійно та ініціативно, оскільки лише вони знають реальний стан речей, тому здатні самостійно застосовувати ефективні заходи. Це буде більш дієвим способом вирішення питань, кращим і результативнішим, в порівнянні з дотриманням загальних інструкцій продиктованих з центру. Необхідно уникати дублювання повноважень між органами місцевого самоврядування і місцевими державними адміністраціями. Органи місцевого самоврядування повинні бути зацікавлені у здійсненні ефективної політики та розвитку територіальної одиниці. Потрібно сприяти правотворчій ініціативі громадськості – це джерело і ресурс правового утвердження місцевого самоврядування, забезпечити здійснення громадської просвіти населення щодо знання вітчизняного законодавства у сфері суспільно-політичних відносин. Залучення громадян до справ на місцевому рівні означає перерозподіл повноважень влади від центру до територіальних громад, що і є запорукою справжнього суверенітету громадян, а отже, і держави в цілому.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОБВИНУВАЧЕНОГО НА ПОВАГУ ДО ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ

Згідно зі ст.28 Конституції України, кожен має право на повагу до його честі та гідності. Далі йдеться про те, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Ця стаття дублює ст.3 Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод людини від 4 листопада 1950 р.

Не зважаючи на це, з кожним роком в Україні все частіше в засобах масової інформації повідомляють про випадки порушення цієї норми права саме під час досудового слідства, і в основному - під час допиту.

Але якщо аналізувати міжнародний досвід, то ця проблема стосується не лише України, але й багатьох іноземних розвинених держав. Так, Європейський суд з прав людини і надалі виносить значну кількість рішень у цих справах, і варто зазначити, що виносить їх не на користь держав. І це після того як ним були складені відповідні стандарти щодо проведення досудового слідства та прав осіб, що перебувають під вартою.

Зміст досудового розслідування полягає в тому, що його метою є цілеспрямоване відтворення минулої події кримінального правопорушення. Строки цього розслідування є обмеженими, а у слідчого на даному етапі, як правило, відсутнє повне уявлення про модель кримінального правопорушення. На цьому ґрунті виникає емоційна напруга та конфліктний характер спілкування.

Одне з основних місць на даному етапі займає допит, на який витрачається близько 80 % часу, відведеного на провадження слідчих дій. Це процес, протягом якого слідчий отримує від особи відомості, що мають значення у кримінальному провадженні. Допит є також найпоширенішим способом збирання доказів.

Ця слідча дія полягає у спілкуванні між слідчим та особою, яку він допитує, а тому, для досягнення цілей допиту, слідчий має закріпити емоційний зв'язок з цією особою, а для цього від нього вимагається висока загальна та професійна культура та глибоке знання психології людини. У даних діях має місце запитально-відповідальний процес, для цього слідчий теж має мати логічне мислення, щоб правильно ставити запитання і отримувати на них чіткі відповіді. Тому що під час цього процесу можуть мати місце як коректні, так і некоректні запитання, що інколи мають провокаційний характер, а також можуть ущемляти гідність людини, яку допитують. Згідно з ч.3 ст.22 КПК України 1960 р. заборонялося домагатись показань обвинуваченого та інших осіб, які брали участь у справі, шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів. Щодо «інших незаконних заходів», то саме норми міжнародного права встановлюють їх розширений перелік, а тому існує необхідність їх імплементації у вітчизняне законодавство. Цей перелік включає :

— психічне та фізичне насильство, у тому числі і катування, як крайня форма застосування насильства;

— нелюдське поводження, спрямоване на те, щоб викликати у особи почуття страху, пригніченості та неповноцінності з метою образити, принизити або ламати її фізичний та моральний опір;

— використання обману, хитрощів, оманливого навіювання, гіпнозу, впливу медичних препаратів, наркотичних засобів або інших речовин, здатних порушити чи послабити свободу дій чи рішень особи, її пам'ять чи здатність мислити.

Поняття «катування» розтлумачено в Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р., як будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або фізичне чи моральне страждання, з метою: отримання від неї або від третьої особи показань чи визнання; покарання її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється; залякування чи примушування її або третьої особи; з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними

посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. В цей термін не включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

Законодавець, прийнявши новий КПК України від 2012 р., зробив крок вперед, коли ввів принцип безпосередності дослідження показань, речей і документів (ст.23). Тобто це означає, що на показання, що були отримані слідчим, прокурором під час стадії досудового розслідування суд не може посилатися або обґрунтовувати свої рішення на них (ч.4 ст. 95).

Але що ж робити у випадку, якщо особа вже постраждала від жорстокого поводження? Так, міжнародними стандартами передбачені декілька варіантів для захисту своїх прав, особи можуть паралельно чи окремо:

- повідомити про такий факт своїм родичам, адвокату або лікарю;
- висловити скаргу прокурору або судді під час провадження;
- зареєструвати та надіслати скарги або будь-які письмові заяви до компетентних органів;

Але в цьому випадку також треба прорахувати забезпечення доказів, вимагаючи проведення медичної експертизи або ж наполягаючи на фіксації наявних ушкоджень або інших наслідків жорстокого поводження.

Науковий керівник: к.ю.н, асистент кафедри правосуддя ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Тітко І.А.

*Льюшинок Олена Юрївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки кадрів
для органів прокуратури України,
студентка, 3 курс, 32 група*

СВОБОДА ВІД САМОВИКРИТТЯ ТА ПРАВО НЕ СВІДЧИТИ ПРОТИ БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ ТА ЧЛЕНІВ СІМ'Ї

Одним із аспектів проблеми забезпечення прав і свобод людини є вирішення питань, пов'язаних із законодавчим регулюванням і реалізацією положень кримінально-процесуального інституту імунітету свідків. Конституція України регламентує, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ч.1 ст. 63). Дане положення закріплене новим Кримінальним процесуальним кодексом України, прийнятим Верховною Радою України Законом від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (далі-КПК): свідок має право відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями ст. 65 цього Кодексу не підлягають розголошенню (п. 3 ч. 1 ст. 66). Таким чином законодавець гарантував право на мовчання щодо дій рідних і близьких, коло яких визначено законом (п.1 ч. 1 ст. 3 КПК). Слід зауважити, що коло осіб, яких Закон визнає близькими родичами та членами сім'ї значно розширено порівняно з регламентацією у чинному КПК України (п. 11 ст. 32). Так, особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, за новим КПК є членами сім'ї, а тому користуються імунітетом свідка.

Імунітет свідків розглядається як своєрідний компроміс між правом правоохоронних і судових органів одержувати показання і конституційним правом особи відмовитися відповідати на запитання.

Європейський суд з прав людини у рішенні «Яременко проти України» від 12 червня 2008 р. зазначив, що право обвинуваченого не свідчити проти себе та не давати показань є загальновизнаними міжнародними стандартами та складовими гарантованого ст. 6 Конвенції права на справедливий суд. Вони захищають його від неналежного примусу з боку слідчих органів, сприяючи таким чином уникненню помилок при здійсненні правосуддя. Зокрема, право не

свідчити проти себе передбачає, що сторона обвинувачення у кримінальній справі повинна доводити вину обвинуваченого без використання доказів, отриманих шляхом застосування методів примусу або пригнічення волі обвинуваченого.

Стаття 3 Конституції України закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Кримінальний кодекс України (далі – КК) передбачає як кваліфікуючу ознаку у п. 8 ч. 2 ст. 115 умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку.

В державі та суспільстві постійно існує проблема охорони моральних цінностей. У зв'язку з цим актуальним є питання про те, як слід діяти свідку, коли підозрюваним (обвинуваченим) є особа, яка не є близьким родичем у сенсі ст. 3 КПК, але є близькою людиною у житті. За ч. 2 ст. 66 КПК свідок зобов'язаний давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду, у противному випадку він несе кримінальну відповідальність (ст. 67 КПК, ст. 384, 385 КК). Безпідставне надання імунітету занадто широкому колу осіб створюватиме перешкоди при розслідуванні кримінальних проваджень.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри кримінального процесу НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Тищенко О.І.

*Лаврик Олександр Олександрович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 1 курс, 11 група*

СУДОВА ПРАКТИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА УКРАЇНИ

Підвищення ролі та значення суду на сучасному етапі розвитку людства обумовлює поглянути на цю проблему по-новому. Вирішального значення набуває питання про роль судової практики в правовій системі України. Об'єктивна необхідність вимагає від України активних дій, щодо дослідження можливостей судової практики виступати джерелом права в межах української правової системи.

Судова практика на сьогодні – це взаємодія суб'єкта (судді) та об'єкта судової діяльності, результати якої виражаються у вирішенні судової справи або у виробленні нових правоположень, носій об'єктивної інформації, що своєчасно сигналізує про ефективність прийнятих законодавцем правових норм та необхідність їх подальшого вдосконалення і розвитку. Джерело права є юридичною формою зовнішнього прояву чи формою існування діючого формального права незалежно від походження і шляхів проникнення права в ці джерела, які визнаються цією правовою системою. Результати комплексного дослідження поняття судової практики та її ролі в системі джерел права України в поєднанні із загальноєвропейським досвідом здатні допомогти у: визнанні нових методів і процедур підвищення ефективності вітчизняного законодавства та здійснення правосуддя; створенні реально незалежної судової влади, яка б користувалася непорушним авторитетом у суспільстві і виступала балансом між державою і приватними інтересами; пошуку альтернативних шляхів формування позитивного права, яке відстає від суспільних відносин, що динамічно розвиваються, особливо в перехідний період нашої держави.

Нові право положення (прецеденти тлумачення, усунення прогалин і навіть судові прецеденти), як специфічні результати судової практики Верховного Суду України, містяться в роз'ясненнях Пленуму, так і в принципових рішеннях Суду по конкретних справах.

Рішення Конституційного Суду, в силу своєї специфічної природи, містять право положення (прецеденти тлумачення) і, безумовно, включаються до системи джерел права. Принципові рішення Верховного Суду з конкретних справ є прецедентами тлумачення, усуненнями прогалин у праві і, навіть, судовими прецедентами. Слідування таким рішенням Верховного Суду України іншими судами забезпечило б додержання принципу верховенства права та конституційний припис однакового розуміння та застосування закону. Вважається необхідним доповнити законодавство про судоустрій нормою, яка б передбачала обов'язковість або, щонайменш, право

застосовувати нижчестоящими судами і посилалися на офіційно опубліковані рішення Верховного Суду, що містять нові право положення. Наявність аналогічних норм у законодавствах європейських (континентальних) держав свідчить про їх доцільність.

Надання обов'язкової сили, зокрема, роз'ясненням та рішенням з конкретних справ Верховного Суду України, і визнання їх джерелами права зумовило б підвищення ефективності судової влади, реальної відповідальності суддів за свої тлумачення, що в результаті принесе суспільству користь через кілька років у вигляді повноцінної і незалежної гілки судової влади – беззаперечного гаранта прав і свобод громадян. Тому судова практика вирішення конфліктів, які виникають у системі суспільних відносин, є тією необхідною складовою, за допомогою якої може бути досягнута потрібна гармонія відносин, вільної волі і права особистості в громадянському суспільстві. При цьому особливими є результати судової практики, виражені в нових право положеннях, вироблених судами і закріплених в джерелах права. Саме вони забезпечують нормальний розвиток формального права відповідно до суспільної потреби. Встановлено, що право положення, як специфічний результат судової практики, проявляються в системі джерел права будь-якої правової системи. Правоположення, вироблені судовою практикою зводяться до : усунення прогалин в праві; прецеденту тлумачення; судового прецеденту. Існування зазначених результатів судової діяльності є ключовою ознакою судової практики.

Розглянувши основні шляхи творення судовою практикою право положень та їх велике значення для системи джерел права, варто запропонувати перспективні шляхи легалізації таких право положень та підняття їх статусу до рівня норм права. Таким чином, необхідними шляхами для легалізації правоположень, що сприятимуть становленню судової практики як джерела права, має бути законодавче забезпечення рівної інформаційної доступності всіх судових рішень та офіційної систематизації таких джерел за різними показниками, також інформаційна доступність – одна з найголовніших ознак будь-якого джерела права. Кожен суб'єкт права, чи то нижчестоящий суд, чи фізична або юридична особа – сторона судової справи, повинен мати вільний доступ до судової практики. Необхідно передбачити в законодавчому порядку офіційну систематизацію всіх судових актів Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів, бажано за тематичними показниками, з коментарями фахівців, метою яких є виокремлення нових право положень, що вироблені судовою практикою і містяться в рішеннях судів.

Отже, від ступеня досконалості систематизованих судових актів судової практики та їхнього офіційного характеру залежить її гідне місце в системі джерел права. Розвиваються стрімко суспільні відносини, особливо в нашій державі, отже періодичний перегляд Верховним Судом своїх же власних рішень і можливі зміни курсу судової практики будуть йти тільки на користь.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О. Р.

*Литовченко Андрій Юрійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 48 група*

«ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ» ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В КОНТЕКСТІ Ч. 2 СТ. 6 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Презумпція (praesumptio) – термін латинського походження, який перекладеться буквально як «припускати».

Вважається, що вперше презумпція невинуватості була сформульована у французькій Декларації прав людини і громадянина (1789 р.) і сформульована таким чином: «Оскільки кожна людина припускається невинуватою, доки її не оголосять винуватою (судом), то у випадку необхідності її арешту будь-яка надмірна строгість, не зумовлена необхідністю, повинна суворо каратися законом». Як видно, в даному випадку презумпція невинуватості скоріше мала значення

не принципу, а аргументу проти надмірних заходів примусу щодо особи до розгляду її справи судом. Тим не менше, вона отримала законодавче закріплення, що позитивно вплинуло на розвиток правової думки та права багатьох держав світу. В тій чи іншій редакції нині вже як правовий принцип презумпція невинуватості закріплена у низці міжнародно-правових актів та Конституціях багатьох держав. Так, в ст. 11 Загальної декларації прав людини проголошено: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку, при якому їй забезпечуються усі можливості для захисту». У ч. 2 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод записано «Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку». Майже аналогічний принцип містить у ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в умовах Європейської інтеграції України виникла необхідність адаптації національного законодавства до вимог Європейського союзу. При вступі до Ради Європи Україна взяла на себе зобов'язання прийняти новий Кримінально-процесуальний кодекс. На виконання цього зобов'язання 13.04.2012 року було прийнято новий Кримінальний процесуальний кодекс України, який закріпив принцип презумпції невинуватості як один із основоположних принципів кримінального судочинства, крім того Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, чим взяла на себе зобов'язання забезпечити дотримання принципу презумпції невинуватості в кримінальному судочинстві на всій своїй території.

Презумпція невинуватості являє собою обов'язковий атрибут демократичного правосуддя, саме тому вона є важливою конституційною засадою й знаходить своє відображення у конституціях багатьох країн з різними правовими системами.

Питанню презумпції невинуватості в міжнародному праві присвячені праці таких науковців як: Г.І. Барчук, С.В. Гончаренко, А.В. Кочура, М.Й. Коржанським, А.М. Ларін, М.М. Міхеєнко, О.А. Осауленко, та інші.

Законом України від 17 липня 1997 року Україна ратифікувала Європейську Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка стала частиною національного законодавства.

Європейський Суд з прав людини сформував широку практику з питань застосування ч.2 ст. 6 Конвенції щодо презумпції невинуватості особи. Варто зазначити, що відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 року, суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Прикладами рішень в яких Європейський Суд з прав людини визнає порушення принципу презумпції невинуватості державами є: «Хужін та інші проти Росії» (2008 р.), «Кузьмін проти Росії» (2005 р.), «Аллєне де Рібєрмон проти Франції» (1995 р.), «Мінеллі проти Швейцарії», (1983 р.), «Пантелеєнко проти України» та інші. Конвенція закріпила презумпцію невинуватості особи, як положення про те, що кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в передбаченому законом порядку.

Формула презумпції невинуватості, яка міститься у ч. 1 ст. 62 Конституції України – Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду - це об'єктивне правове положення, констатація і вимога закону, насамперед Основного - Конституції України, звернена до всіх державних і громадських формувань, посадових і службових осіб, громадян, до загальної суспільної думки: обвинувачений вважається невинуватим доти, доки той, хто вважає його винним на суб'єктивному рівні (слідчий, прокурор, потерпілий чи інший суб'єкт процесу), не доведе у встановленому законом порядку (тобто у кримінально-процесуальній формі) його вину перед належними судом, допустимими і достовірними доказами. Лише коли суд погодиться з ними, на їх основі ухвалить обвинувальний вирок щодо обвинуваченого (в суді він підсудний), і цей вирок набере законної сили, лише з цього моменту обвинувачений вважається винним у вчиненні злочину, і лише з цього часу можна вважати і називати його злочинцем.

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України, який прийнятий 13.04.2012 року в п. 10 ч.1 ст. 7 відносить презумпцію невинуватості до загальних засад кримінального провадження в Україні. Ст. 17 нового КПК вказує, що:

1. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

2. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

3. Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом.

4. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи.

5. Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.

Таким чином новий КПК закріпив сформовані в правовій доктрині погляди щодо елементів такого принципу як принцип презумпції невинуватості в кримінальному судочинстві. Призначення презумпції невинуватості насамперед полягає в тому, щоб протистояти у кримінальному судочинстві обвинувальному ухилу, суб'єктивізму, тенденційності чи навіть свавіллю, всьому, що перетворює кримінальне судочинство у знаряддя розправи на обвинуваченим, отожднює обвинуваченого з винуватим, робить його фактично безправним.

На думку Європейського Суду з прав людини ч. 2 ст. 6, діє на протязі всього процесу розгляду та розслідування кримінальної справи, і різні зауваження які зроблені суддями по закінченні судових слухань або в момент виправдання обвинуваченого, будуть вважатись порушенням презумпції невинуватості. Слід зауважити що не тільки суди, а й інші державні органи зобов'язані дотримуватись принципу презумпції невинуватості. Євросуд заявив, що частина 2 статті 6 застосовується і по відношенні до інших офіційних органів а не тільки судів, якщо заявнику було пред'явлено кримінальне обвинувачення. Також, принцип презумпції невинуватості повинен дотримуватись не тільки на етапі досудового слідства, а й після винесення виправдовувального вироку.

Визнання обвинуваченого винним у вчиненні злочину лише за умови доведеності у встановленому кримінально-процесуальним законом порядку його вини характеризує демократичну суть кримінального судочинства, надійно гарантує його від необґрунтованого, свавільного притягнення до кримінальної відповідальності.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

*Мельничук Анна Юрївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 14 група*

ДВОПАЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Упродовж багатьох років в Україні то розгораються, то знову вщухають суперечки про необхідність запровадження двопалатного парламенту. Судячи з аргументів як прихильників, так і противників двопалатної організації парламенту, в нашому суспільстві досі немає більш-менш систематизованих знань про цей інститут влади та його місце в сучасному світі. Саме тому зазначена проблематика потребує глибокого опрацювання.

Противники двопалатного парламенту заявляють, що він шкідливий для розвитку демократичного суспільства і небезпечний для збереження цілісності країни. Адже спираючись на світовий досвід, основним критерієм для створення верхньої палати є федеративний устрій держави або історична традиція монархізму, адаптованого до принципів демократії.

Загалом, під парламентом звичайно розуміють одно- або двопалатну представницьку установу хоча в кожній правовій системі це поняття набуває специфічних ознак. Так, наприклад, в англосаксонському праві парламент – це триєдина установа, яка включає главу держави (монарха у Великобританії, президента в Індії), верхню і нижню палати. У країнах, які зазнають впливу англійського права, де представницький орган має одну палату, а головою держави є президент, парламент розглядається як двоєдина установа, що складається із зазначених органів. У континентальному ж праві, навпаки, під парламентом розуміються його обидві палати (єдину палату), а глава держави не може бути його складовою. Двопалатні парламенти діють сьогодні в більше ніж семидесяти державах. При цьому абсолютна більшість із них — успішні демократії, які демонструють високі показники як економічного, так і соціального розвитку. Серед них — Австралія, Австрія, Алжир, Аргентина, Бразилія, Бельгія, Індія, Велика Британія, Єгипет, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Німеччина, Нідерланди, Оман, США, Франція, Швейцарія, Японія та багато інших розвинених країн. Деякі з них дійсно є федеративними або монархічними, але не менша кількість держав із даного переліку мають унітарний устрій і республіканську форму правління. Однопалатні парламенти існують як в федеративних державах, наприклад, Венесуелі, Об'єднаних Арабських Еміратах, так і в унітарних, де збереглися монархічні традиції, — Швеції, Норвегії, Данії, Люксембурзі. Але звинувачувати їх у відсутності демократії вкрай складно, якщо не сказати безглуздо. Таким само невинуватим є твердження, що двопалатний парламент — це перший крок до втрати цілісності країни.

Після розпаду Радянського Союзу двопалатні парламенти створили незалежні Білорусь, Казахстан, Киргизія, Таджикистан та Росія, а серед країн колишнього соцтабору — Польща, Чехія, Хорватія, Румунія, які є унітарними республіками, а також федеративні Сербія, Чорногорія, Боснія і Герцеговина. Зрозуміло, що жодна з них не має «монархічних» традицій. Але більш показовим є те, що вибір бікамеральності «співпав» для країн Східної Європи з відмовою від комуністичної ідеології та тоталітарних уявлень про державотворення, тобто двопалатні парламенти певною мірою були впроваджені заради утвердження демократії.

Двопалатність (бікамералізм) тривалий час була типовою рисою парламентаризму. Ще для буржуазних парламентів у період їх виникнення була характерна двопалатна структура. В унітарних державах вона відобразила насамперед компроміс між буржуазією, що прагнула влади і дворянством. При цьому нижні палати формувалися шляхом прямих виборів. Представницьким нижнім палатам протистояли верхні, призначені главою держави чи сформовані за спадковою ознакою, або утворені тим й іншим шляхом. За таким принципом, наприклад, донедавна формувалася Палата Лордів Великобританії. Перевага двопалатної структури парламентаризму насамперед вбачається в тому, що верхня палата покликана виступати як засіб стримування демократичних аномалій, які можуть проявитися в нижній палаті. Верхня палата, членство в якій відповідає більш жорстким умовам та вимогам, утримує нижню палату від поспішних, непродуманих рішень. Вона зазвичай складається з фахівців-професіоналів (нижня палата формується на партійній основі з політиків, часто без фахового досвіду), покликана забезпечити зрівноважений підхід у законопроектній роботі, надати їй високого професійного рівня.

На мою думку, спеціалізація палат бікамерального парламенту призводить до покращення якості їх діяльності: двопалатний парламент виконує свої функції краще і якісніше ніж однопалатна представницька установа. Однопалатний парламент, яким би професійним він не був, не в змозі забезпечити рівний захист інтересів кожного регіону країни, кожної етнічної меншини та соціальної групи. Як ми бачимо, вибір однопалатного чи двопалатного парламентаризму залежить не від традицій монархізму, федералізму чи унітаризму. Перевага певній формі організації законодавчої влади надається, насамперед, через прагматичні міркування щодо її користі для держави. Якби двопалатний парламент шкодив прагматичним французам в їхній унітарній державі чи німцям — у їхній федеративній, вони давно б позбулися його.

А чи вигідний двопалатний парламент незалежній Україні? Перш за все, політикам і експертам треба відкинути застарілі міфи щодо «недемократичної» природи двопалатного парламенту і неупереджено з'ясувати всі «за» і «проти» діяльності двопалатного парламенту в сучасній Україні. Наявність в Україні двопалатного парламенту, сформованого на мажоритарній основі, дасть нам унікальну можливість обирати до вищого законодавчого органу дійсно гідних людей. Слід, нарешті, усвідомити і той очевидний факт, що суто пропорційна система виборів —

причому до будь-якої палати — може бути корисною лише партійним функціонерам. Українські депутати повинні служити народу свого округу, без відповідних змін виборчого законодавства подолати внутрішньопартійну диктатуру не вдасться жодній політичній силі.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко М. І.

Мирна Руслана Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 31-3 група

СИСТЕМА ОРГАНІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Неповнолітні — одна із категорій сучасного українського суспільства, котра потребує підвищеної уваги з боку держави та соціуму. Саме в контексті динаміки законодавства та юридичної практики у цій галузі постає проблема введення елементів системи ювенальної юстиції як складової частини ювенальних технологій.

Так, зокрема, різні аспекти цього процесу у своїх працях досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Н. Крестовська, В. Зеленецький, Н. Сібільова, У. Ковна, В. Лобач, В. Левченко, Л. Лоха, Н. Кудрявцева, Я. Мачужак, І. Лавровська, Е. Мельнікова, О. Автономов, Н. Хананашвілі та ряд інших. Як складову частину досліджень у сфері захисту прав людини цей напрям розглядали такі вчені, як О. Бандурка, В. Авер'янов, О. Андрійко, Ю. Битяк, І. Голосніченко, С. Ківалов та ін. Особлива увага приділялася вивченню досвіду зарубіжних країн стосовно даної проблематики. Так, у рамках цих досліджень розглядався досвід таких держав як: США, Канада, Австралія, Нідерланди, Франція, Німеччина, Великобританія (Англія та Уельс), Італія, Японія, Польща, Казахстан, Російська Федерація.

Беручи до уваги надбання теоретико-практичної сфери з даної проблематики, можна виокремити такі базові елементи системи ювенальної юстиції, як власне суд, прокуратура та адвокатура. Кожен компонент цієї системи покликаний забезпечити реалізацію на максимально можливому рівні прав та обов'язків неповнолітніх, що потрапили у конфлікт із законом.

На даний момент правового розвитку України можна констатувати, що найбільш прогресивно у цьому напрямку розвивається судова система (у рамках судово-правової реформи). Функціонування судової системи здійснюється в межах чинного законодавства: Конституції України, Закону України «Про судоустрій та статус суддів», Кримінального кодексу України та ряду інших нормативно-правових актів. Відповідно до цього, простежується деяка позитивна динаміка стосовно спеціалізації окремих суддів та судів по розгляду справ, що стосуються неповнолітніх (як пріоритетний напрямок на відміну від матеріально затратного формування окремої системи судів). Але негативною тенденцією є певний формалізм у впровадженні перетворень та декларативність чинної нормативно-правової бази у цій галузі, що зумовлює сповільнення імплементації ювенальної юстиції в український правовий простір.

Прокуратура України — теж один із важливих елементів системи ювенальної юстиції, діяльність якого регламентується Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру», іншими актами законодавства. Важливим нормативним моментом у визначенні функцій цього органу стосовно неповнолітніх є Висновок № 5 Консультативної ради прокурорів Європи «Прокуратура та ювенальна юстиція» (Єреванська декларація), що визначає основні прогресивні напрямки динаміки цього органу у сфері взаємодії з неповнолітніми. Відповідно до заходів у рамках реформи системи прокуратури України, аспект діяльності цього органу стосовно неповнолітніх правопорушників знаходиться у стані динамічної розробки.

Інститут адвокатури, діяльність якого базується на Основному законі, Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правову допомогу» та на інших нормативно-правових актах, теж є одним із основних засобів забезпечення та захисту прав неповнолітніх. На даний момент чіткої спеціалізації адвокатів на справах, пов'язаних із

неповнолітніми не спостерігається. Позитивний досвід зарубіжних країн стосовно такої специфіки діяльності цього інституту свідчить про доцільність формування подібного і у нас. Проте певні нюанси (наприклад, оплата послуг адвоката неповнолітніми; якість послуг адвоката, пов'язана із недостатніми знаннями дитячої психології інші проблеми) потребують додаткової уваги з боку держави та громадянського суспільства.

Важливим моментом на шляху впровадження системи ювенальної юстиції є новий Кримінальний процесуальний кодекс України, в якому законодавець закріпив основні аспекти відновного правосуддя та медіації стосовно неповнолітніх. Цей нормативно-правовий акт спричинив зміни і в уже згадуваних законах (у механізмі функціонування суду, прокуратури та адвокатури), що у перспективі повинно сприяти покращенню реалізації реституційно-каральної моделі ювенальної юстиції в Україні.

Таким чином, підсумовуючи сказане, можна визначити наступне: в Україні у зв'язку із судово-правовою реформою відбувається становлення окремих елементів системи ювенальної юстиції. Одними із базових компонентів є суд, прокуратура та адвокатура. В контексті динаміки законодавства стосовно неповнолітніх спостерігаються прогресивні перетворення перших двох елементів. Так, відповідно до цього, можна констатувати потребу становлення та розвитку інституту ювенальної адвокатури як одного з провідних компонентів механізму захисту прав неповнолітніх. Цей аспект потребує ретельного теоретичного обґрунтування та легалізації відповідними державними органами.

Також слід зазначити, що саме комплексна взаємодія елементів систем судових, правоохоронних та правозахисних органів, компетенцією яких є неповнолітні, могла б сприяти повній, всебічній та справедливій реалізації прав та свобод неповнолітніх, а також забезпеченню виконання ними своїх безпосередніх обов'язків.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Селіхов Д. А.

*Мирошниченко Максим Петрович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 36 група*

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Територіальна основа місцевого самоврядування України є результатом впливу історичних, геополітичних, економічних та соціальних, етнічних та демографічних особливостей на розвиток держави. Її становлять визначені конституцією України (ст. 132, 133, 140) та іншими законами елементи системи територіального устрою держави, у межах якої існує місцеве самоврядування.

Держава як головний інститут політичної системи суспільства володіє такою ознакою, як територіальності, що виявляється у тому, що: по-перше, територія є матеріальною базою існування держави, по-друге, влада держави поширюється на певну територію, визначену її кордонами (на цій території може існувати лише одна держава). Територіальна основа є важливим чинником існування й місцевого самоврядування, вона може сприяти або гальмувати розвиток усього законодавства та впливати на ефективність самого місцевого самоврядування.

Територіальна основа місцевого самоврядування будь-якої держави виникає унаслідок історичних передумов її розвитку і закріплена в її національному законодавстві. На підставі цього робимо висновок, що є основним принципом на якому ґрунтується діяльність органів місцевого самоврядування є принцип територіальності.

Принцип територіальності свідчить про те, що юрисдикція територіальної громади поширюється на всю територію відповідної адміністративно-територіальної одиниці. У межах території однієї адміністративно-територіальної одиниці ці не повинно існувати кілька територіальних громад, які можуть бути самостійними суб'єктами права на місцеве самоврядування.

Існуючий адміністративно-територіальний устрій України можна охарактеризувати за допомогою таких ключових ознак, як:

1) пропорційність – кількість адміністративно-територіальних одиниць кожного рангу ієрархії має вписуватися в «межі оптимальності». Вона характеризується наявністю диспропорцій у регіонах щодо території, густоти населення, соціально-економічних та наукового потенціалу, ступеня промислового, культурного та туристичного розвитку, а також щодо показника кількості населення пунктів різного типу та підпорядкування.

2) компактність – адміністративно-територіальні одиниці повинні бути компактними щодо території, без анклавів (територія певного підпорядкування у межах іншої адміністративно-територіальної одиниці) та віддалених відступів (територія певного підпорядкування поза межами своєї адміністративно-територіальної одиниці).

Найраціональнішою схемою адміністративно-територіального устрою потрібно вважати таку, за якої населені пункти у межах свого ієрархічного рівня розміщені рівномірно і для одного з них бажано центральне розміщення.

Найбільшою компактністю і водночас найбільшим неспівпадінням реального та геометричного центрів характеризується такі області України, як Волинська, Харківська, Запорізька.

Органи місцевого самоврядування мають забезпечити соціально-економічний, інвестиційний розвиток регіону як єдиного цілого, беручи до уваги його територію та позбувшись передусім територіальних анклавів, наявність яких вважається негативною ознакою адміністративно-територіального устрою. Крім того, залежно від соціально-економічних чинників, до яких належать промисловий потенціал, інвестиційна привабливість, демографічна ситуація, насиченість природними ресурсами, наявність транспортних комунікацій та соціально-побутової інфраструктури регіону, територіальні межі місцевого самоврядування не завжди збігаються із межами адміністративно-територіальних одиниць.

Важливою характерною ознакою сучасної держави можна вважати існування території зі спеціальним статусом, в яких існують особливі органи місцевого самоврядування. Найчастіше у таких випадках йдеться про адміністративно-територіальну одиницю, яка отримала специфічний статус з огляду на особливий етнічний склад населення цієї території або завдяки її географічній ізольованості. Прикладом є Автономна Республіка Крим.

Однак можливе є виникнення територій зі спеціальним статусом, які не є класичними автономіями через їх виняткове економічне, географічне чи воєнно-політичне значення. Автономізація такої території виділити рівень економічного розвитку країни, геостратегічне значення, розвиток політико-культурної ідентичності.

Визначення територіальної основи місцевого самоврядування наслідком проведення муніципальних та адміністративно-територіальних реформ можна вважати конструктивним засобом використання потенціалу держави з метою забезпечення потреб її населення у демократії, верховенстві права та дотримання основних прав людини.

Слід акцентувати увагу на тому, що в Україні адміністративно-територіальна реформа досі не реалізована, оскільки досі серед політиків, науковців немає одностайності у вирішенні шляхів можливого поділу України. Досі обговорюється декілька проектів адміністративно-територіального поділу України.

На сьогодні імплементація європейських стандартів місцевого самоврядування у національне законодавство України безпосередньо залежить від усвідомлення, аналізу їх переваг та недоліків, а також доцільності їхнього використання в Україні з метою забезпечення виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень в умовах існуючого адміністративно-територіального устрою України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Мохончук Богдан Сергійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультет підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України,
студент, 4 курс, 16 група*

ЩОДО ПИТАННЯ ПІДСТАВ ПРОВЕДЕННЯ ПОВТОРНИХ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Існування такого політичного режиму, як представницька демократія, невід'ємно пов'язано з інститутом виборів. І визначальним фактором для встановлення легітимної державної влади буде виступати чистота та прозорість його реалізації. В свою чергу неналежне виготовлення бюлетенів, порушення процесу підрахунку голосів, невнесення виборців до реєстру та вчинення інших правопорушень можуть призвести до значного спотворення результатів виборів. За таких умов виникає необхідність проведення повторних виборів.

Новий Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р. (далі Закон 2011 року) визначає більш розширений перелік видів виборів, порівняно з його попередньою версією. В основному це зумовлено зміною виборчої системи. Тому, внаслідок схожості виборчих систем, більш доцільним є зіставлення вказаних положень з Законом України «Про вибори народних депутатів України» від 24.09.1997 р. (далі Закон 1997 року). Так, Закон 2011 року у статті 16 встановлює, що вибори депутатів можуть бути черговими, позачерговими, повторними та проміжними. Не враховуючи формальних відмінностей, проаналізувавши положення статей 2, 48, 49, 50, 51, можна стверджувати, що цей список є аналогічним передбаченому в Законі 1997 року. І хоча можливість проведення повторних виборів передбачена обома Законами, підстави їх проведення значно різняться.

Обидва закони визначають по дві підстави проведення повторних виборів. Спільною підставою для обох нормативно-правових актів є визнання виборів такими, що не відбулися. В свою чергу, відповідно до ч. 7 ст. 43 Закону 1997 року вибори визнаються такими, що не відбулися, у зв'язку з вибуттям усіх зареєстрованих у виборчому окрузі кандидатів. Безпосередньо таким, що вибув, згідно ч. 4 ст. 24 оголошується кандидат у разі його смерті. В інших випадках ст. 24, яка іменується «вибуття кандидата з депутатів з балотування», говорить про підстави та особливості зняття кандидата з реєстрації, хоча саме «вибуттям» називає лише його смерть. Як бачимо, застосування такої термінології породжувало певні неясності, тому законодавець пішов вірним шляхом, коли виключив дане положення. Натомість у ст. 62 Закону 2011 року, він зазначив: «вибори вважаються такими, що не відбулися, у разі коли в одномандатному окрузі після закінчення строку реєстрації кандидатів не зареєстровано жодного кандидата, або якщо у виборах брав участь один кандидат і за нього віддали голоси менше половини виборців, що взяли участь у голосуванні». Нам вбачаються позитивними такі зміни внаслідок усунення термінологічного навантаження та створення умов для встановлення легітимного представника одномандатного виборчого округу.

Другою підставою в Законі 2011 року визнається не набуття особою, після її обрання, депутатського мандата у порядку, встановленому цим Законом. Закріплення такої норми не може викликати особливих нарікань, а самі підстави не набуття мандата зазначені у ст. 101 Закону 2011 року (це може бути не подання заяви про звільнення з посади, несумісної з депутатським мандатом чи подання заяви про відмову від депутатського мандату). В Законі 1997 року така норма відсутня.

В свою чергу Закон 1997 року до підстав проведення повторних виборів відносить визнання виборів недійсними. І хоча у Законі 2011 року передбачена можливість визнання виборів недійсними (щоправда лише в рамках виборчої дільниці), все ж це не є умовою проведення повторних виборів, що на нашу думку може створити деякі проблеми на практиці.

Законом 1997 року передбачалась можливість визнання недійсними виборів в рамках як одномандатного, так і багатомандатного виборчого округу. Відповідне рішення мало прийматись Центральною Виборчою Комісією (далі ЦВК) за поданням заяви кандидатом у депутати, політичною партією, виборчим блоком партій або їх уповноваженими особами, а також органами прокуратури. В той же час нині діючий Закон 2011 року регулює питання недійсності виборів

зовсім по-іншому. Зокрема в статті 92 вказується про можливість визнання дільничною виборчою комісією голосування на виборчій дільниці недійсним лише за наявності таких 3 обставин: виявлення фактів незаконного голосування у кількості, що перевищує 10% кількість виборців; знищення або пошкодження виборчої скриньки, що унеможливило встановлення змісту виборчих бюлетенів, кількість яких перевищує на 20% кількість виборців; виявлення у виборчих скриньках бюлетенів, кількість яких перевищує на 10% кількість виборців. На нашу думку, орган, компетентний приймати рішення про визнання виборів недійсними, не повинен прив'язуватись до будь-яких кількісних показників. Необхідно індивідуально встановлювати - чи не було спотворено волевиявлення громадян в такій мірі, де це може вплинути на результат виборів (що можливо й при менших кількісних показниках правопорушень). Така позиція підтримана й експертами Венеціанської комісії (п. 14 ч. 3 висновку щодо проекту Виборчого кодексу Верховної ради України, прийнятого Радою демократичних виборів на 35-му засіданні та Венеціанською Комісією на її 85 пленарній сесії).

В свою чергу аналіз п. 11, 12 ст. 95, п. 11, 12 ст. 96, п. 13 ст. 98 Закону 2011 року дозволяє зробити висновок, що підсумки голосування, як в загальнодержавному, так і в одномандатних округах повинні бути встановлені незалежно від кількості дільниць, на яких голосування було визнано недійсним. Тобто визнання голосування недійсним допускається лише в рамках виборчої дільниці. Нам здаються такі положення не ефективними. Адже кількість дільниць, де голосування визнані недійсними, може бути доволі значною. Крім того, можливі й інші обставини, які значним чином вплинуть на результат виборів (виключення окремих кандидатів та партій з бюлетенів або громадян зі списку виборців, підрахунок голосів не в тих місцях, які були для цього визначені та ін.). За таких умов неможливе встановлення легітимної влади.

Тому вбачається доцільним закріплення можливості визнання виборів недійсними в рамках загальнодержавного та одномандатних округів. Крім того, ми не знаходимо необхідності встановлення конкретних підстав для цього (хоча їх відкритий ілюстративний перелік допускаємо). Подібні положення рекомендовані Кодексом належної практики у виборчих справах (а саме в п. 101) та застосовуються розвинутими країнами світу. Зокрема у Польщі Верховний суд наділений повноваженням визнання виборів недійсними на основі протоколів про результати виборів та узагальнюючого висновку щодо скарг, які можуть подаватись будь-ким із виборців. Також на підставі повного чи часткового визнання виборів недійсними, повторно проводяться вибори в Німеччині. У Великобританії подібні питання розглядаються Судом по справах виборів, який складається з двох суддів Високого суду (останній раз суд приймав рішення про визнання виборів недійсними в 1923 році).

Науковий керівник: д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Барабаш Ю.Г.

*Музиченко Віталій Олексійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 2 курс, 23 група*

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Утвердження України як демократичної, соціальної, правової держави, її поступове входження в європейський та світовий правовий простір зумовлює значний інтерес до проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина.

Чинна Конституція України визнала людину основним ціннісним орієнтиром подальшого розвитку сучасної держави і суспільства, а визнання, забезпечення і захист її прав, свобод і законних інтересів є своєрідним індикатором перевірки ефективності і життєздатності конституційної теорії та практики.

Як зазначив Президент України В. Янукович у своєму виступі на сесії Парламентської асамблеї Ради Європи, «демократія та права людини ... безумовно, залишаються основою функціонування Української держави».

Однак проблему захисту прав та свобод людини і громадянина, без сумніву, можна назвати однією з найбільш актуальних проблем у сучасній Україні, про що, наприклад, свідчить той факт, що за кількістю звернень громадян до Європейського суду з прав людини Україна займає четверте місце (після Росії, Туреччини та Румунії). Так, на сьогоднішній день на розгляді Євросуду понад 11 тис. заяв, поданих проти України.

Важливою умовою вирішення завдань, пов'язаних із втіленням у життя конституційного положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України), є створення дієвого механізму захисту основних прав та свобод людини і громадянина. Це завдання повністю відповідає іншим положенням Конституції України, зокрема, сформульованим у ст. 55 про захист прав та свобод людини і громадянина судом та іншими, незабороненими законом засобами від порушень і протиправних посягань.

Істотною складовою загальнодержавного механізму захисту прав та свобод людини і громадянина є діяльність Конституційного Суду України, який займає особливе місце в цьому механізмі.

Роль органу конституційної юстиції України у сфері захисту прав і свобод людини проявляється в тому, що Конституційний Суд України не розглядає індивідуальні скарги громадян, це не належить до його повноважень, не має права ініціювати конституційне провадження, зокрема, і з приводу захисту прав людини (ст. ст. 40, 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Разом з тим є об'єктивні підстави стверджувати, що Конституційний Суд України здійснює функцію захисту прав та свобод людини і громадянина, незважаючи на те, що чинним законодавством такої функції прямо не передбачено. Позиція про фактичну наявність цієї функції, більш того, визнання її провідної ролі в діяльності органу конституційної юрисдикції або виокремлення захисту прав та свобод людини і громадянина як «наскрізної функції» при здійсненні всіх повноважень Конституційного Суду України є поширеною серед вчених і практиків, більш того, вона набуває статусу аксіоми, що впливає з положень ст. 2 Закону України «Про Конституційний Суд України», що визначає завдання Конституційного Суду України гарантувати верховенство Конституції України, яка, у свою чергу, містить норми про права та свободи людини і громадянина, а також ст. 17, що закріплює присягу судді Конституційного Суду України, а саме: «захищати ... конституційні права і свободи людини і громадянина».

Виходячи з основних завдань, повноважень та існуючої практики Конституційного Суду України, реалізація ним функції захисту прав та свобод людини і громадянина виражається в такому.

Перш за все, шляхом здійснення перевірки законопроектів про внесення змін до Конституції України (ст. 159 Конституції України) на предмет того, чи не передбачають ці зміни скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина (ст. 157 Конституції України).

У демократичному суспільстві на державу покладається обов'язок забезпечувати ефективний захист прав та свобод людини і громадянина від будь-яких порушень, у тому числі й від порушень внаслідок прийняття неконституційних положень законів та інших правових актів. Тому захист Конституційним Судом України прав і свобод людини здійснюється й шляхом перевірки конституційності законів та інших нормативно-правових актів (п. 1 ст. 13, ст. 82 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Водночас саме у розгляді звернень громадян безпосередньо проявляється функція захисту прав і свобод людини органом конституційної юстиції.

Згідно зі ст. 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» з конституційним зверненням до Конституційного Суду мають право звертатися фізичні та юридичні особи щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

Не менш важливе значення для забезпечення і захисту прав і свобод людини має діяльність Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України (п. 4 ст. 13, ст. ст. 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Рішення Конституційного Суду України з цих питань сприяють зміцненню правових гарантій прав та свобод людини і громадянина, що підтверджує значущість органу конституційної юстиції в механізмі захисту прав і свобод людини.

Отже, аналіз практики здійснення Конституційним Судом України його повноважень дозволяє зробити висновок, що всі ці повноваження сприяють здійсненню функції захисту прав і свобод людини, тобто зазначена функція реалізується опосередковано.

Таким чином, місце прав людини в діяльності органу конституційної юстиції не варто розуміти занадто вузько — тільки у зв'язку з розглядом звернень громадян. Права людини знаходять своє відображення у більш широкому значенні наданих Конституційному Суду України повноважень, проходячи крізь будь-яке його рішення.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І. К.

*Нікітенко Дмитро Юрійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 36 група*

ПРАВОВА ПРИРОДА РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ

Правова природа рішень Конституційного суду України (далі – КСУ) є досі дискусійним питанням. При їх дослідженні Г.О. Христова, наприклад, дійшла до взаємовиключних висновків, що, з одного боку, КСУ не має вдаватися до правотворчості, однак, з іншого боку, рішення КСУ є джерелами права.

Згідно з Конституцією України КСУ виносить рішення при офіційному тлумаченні та визначенні конституційності нормативно-правових актів. Розглянемо спершу рішення КСУ щодо офіційного тлумачення. Чи здійснює КСУ при цьому правотворчу функцію? Шукаючи відповідь на це питання, дослідники займають різні позиції. Так, В.М. Шаповал, колишній суддя КСУ, відносить таку діяльність КСУ не до правотворчості, а до конституційно-правового нормозастосування. Але при цьому він погоджується з тим, що компетенція цього органу на практиці займає місце між правозастосуванням і правотворчістю, а акти тлумачення мають автономний характер. На його думку, КСУ здійснює правотворчість тільки при регламентуванні його внутрішньої роботи. В.П. Тихий у своїй праці «Правова природа, повноваження, рішення та висновки Конституційного Суду України» підкреслює, що правова природа його актів тлумачення полягає в їх конкретизація, уточнення й деталізація положень Конституції та законів України, встановленні істинного сенсу, а не в поправках, змінах чи доповненнях, тому КСУ не наділений функцією правотворчості.

Важко не погодитися з вищезазначеною позицією В.М.Шаповала та В.П.Тихого. Натомість М. Тесленко, у своїй праці «Правова природа актів Конституційного Суду», цілком слушно вказує на досить умовну і нечітку межу, яка відділяє акти офіційного тлумачення від нормативних актів, у яких створено фактично нову юридичну норму.

Справді, неупереджений аналіз резолютивних частин більшості рішень КСУ щодо офіційного тлумачення свідчить про те, що в них містяться повноцінні нові норми права. Та обставина, що ці норми викладені в межах положень, які тлумачаться, а тому лише деталізують, роз'яснюють їхній зміст, встановлюють порядок (або винятки) їх застосування, не дає підстав заперечувати їх правотворчий характер. Так через свій загальнообов'язковий характер, рішення КСУ щодо офіційного тлумачення в багатьох випадках здатні використовуватись автономно від акту, який ними тлумачиться. Про це свідчить й аналіз практики КСУ: наприклад у пункті 3 мотивувальної частини свого Рішення від 28 березня 2001р. №2-рп/2001 він посиляється на резолютивну частину попереднього рішення; аналогічне посилання містить пункт 5 мотивувальної

частини Рішення від 11 квітня 2000р. №4-рп/2000 тощо. Таким чином, зі збільшенням кількості рішень щодо офіційного тлумачення КСУ починає опікуватись узгодженістю резолютивних частин своїх рішень, що свідчить про їхню внутрішню та зовнішню структурну відокремленість і, так би мовити, юридичну самостійність.

Отже, слід визнати, що рішення КСУ щодо офіційного тлумачення є актами правотворчості, оскільки вони містять певні обов'язкові правила поведінки, які мають нормативно-регулятивне значення й поширюються на невизначене коло осіб.

Дещо простішим є питання про правову природу рішень КСУ, якими встановлюється неконституційність законів та інших правових актів. В.М. Шаповал вважає, що КСУ при встановленні факту неконституційності вдається до так званої «негативної правотворчості», тобто фактично скасовує дію нормативно-правових актів і таким чином негативно впливає на здійснювану уповноваженими органами нормотворчість. У своїй праці «Офіційне тлумачення як функція КСУ» він пише, що «було б надміру категоричним стверджувати, що такі рішення є нормативними актами».

С. Шевчук у своїй праці «Щодо обов'язковості рішень КСУ» переконує, що в Україні існує судова правотворчість і квазіпрецедентне право. Разом з тим, щоб віднести рішення КСУ до прецедентного або квазіпрецедентного права, потрібні переконливі аргументи.

Судовий прецедент і рішення КСУ з офіційного тлумачення та рішення про визнання неконституційним певного нормативного положення є схожими, по-перше, за своєю формою, а по-друге, тим, що ця форма є юридично-обов'язковою (тобто має статус джерела права). Так, і прецедент, і вказані види рішень КСУ є результатом діяльності органу судової влади з розгляду конкретних справ. Їм притаманна здатність безпосередньо регулювати суспільні відносини; вони розраховані на неодноразове використання необмеженим колом осіб і тому мають бути належним чином опублікованими.

Отже, в процесі дослідження цієї теми, враховуючи думки науковців, підтримуємо думку С. Шевчука стосовно того, що рішення КСУ є актами квазіпрецедентного права. Так як рішення КСУ не можна віднести ні до прецеденту, ні до нормативно-правового акту виданого судом. Неможливість віднесення актів квазіпрецедентного права до нормативно-правових актів судової влади пояснюється тим, що квазіпрецедентні норми створюються в результаті судового розгляду конкретної справи, а неможливість віднесення актів квазіпрецедентного права до судових прецедентів пояснюється тим, що коли норма міститься в судовому рішенні, то це ще не дає підстав вважати її прецедентною. Необхідно, щоб вона не лише містилася у судовому рішенні, а й становила правовий прецедент вирішення справи.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Подоба Олег Васильович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 36 група*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

У продовж історичних етапів розвитку територіального устрою України формувалися різні адміністративні елементи, які по територіальним критеріям групувались в елементи територіального устрою. Найбільш значними є наступні елементи: Автономна Республіка Крим (АРК), області, міста Київ та Севастополь, оскільки вони формують територіальний устрій та є основними носіями прав та обов'язків учасників внутрішньодержавних адміністративно-територіальних правовідносин. Дослідження конституційно-правових положень цих елементів важливо з огляду перспективності удосконалення нормативних основ реформування територіального устрою, необхідність та актуальність якого є очевидною на сучасному етапі державотворення.

Метою даної роботи є дослідження окремих особливостей конституційно-правових основ елементів системи територіального устрою України та формування рекомендацій щодо удосконалення цих основ.

Першим елементом територіального устрою України є АРК. Автономна Республіка Крим за часів СРСР мала обласний статус. Після проголошення Україною незалежності правовий статус Криму на підставі особливостей його історичного розвитку, національного складу населення, специфіки народного господарства та соціально-культурної орієнтації був підвищений: Крим став автономною республікою у складі України.

У 1991 р. в Криму на основі все кримського референдуму відновлено адміністративно-територіальну автономію. Крим сьогодні – це одиниця державного об'єднання і державного значення. У цьому плані він має історію власного становлення і водночас прагне й до закріплення свого конституційно-правового статусу.

Наступним елементом територіального устрою в Україні є область. Дія конституційного законодавства та особливості конституційно-правового регулювання статусу області періодично змінювались, що вказує на існування основних п'яти фаз становлення обласного поділу (09.02.1932 р. – 05.12.1936 р.; 05.12.1936 р. – 11.02.1957 р.; 11.02.1957 р. – 20.04.1978 р.; 20.04.1978 р. – 26.06.1996 р.; 26.06.1996 р. – по теперішній час).

На сучасному етапі державотворення в Україні законодавець не визнає самостійною територіальною громадою населення області і його можна розглядати лише як сформоване державою об'єднання територіальних громад сіл, селищ та міст, котре проявляє себе як політико-правова цілісність через обласний референдум та вибори.

Критерієм для класифікації правових відносин є сама специфіка таких відносин. На підставі цього відносини, в яких беруть участь області, можуть бути поділені на такі групи: а) що виникають у процесі здійснення адміністративно-територіального устрою; б) що пов'язані з соціально-економічною, господарською діяльністю; в) що пов'язані з формуванням і організацією обласних органів публічної влади.

Отже, область – один з елементів в системі адміністративно територіального поділу України. Її функціональне призначення полягає в тому, щоб якомога оптимальніше врегулювати суспільно публічні відносини на регіональному рівні.

Наступним важливим елементом адміністративно-територіального устрою України є місто Київ, що має статус столиці України. На законодавчому рівні та в юридичній літературі відсутні визначення поняття столиці України – міста Київ та його конституційно-правового статусу.

Столиця України є особливою адміністративно-територіальною одиницею в межах якої органи місцевого самоврядування виконують не лише повноваження, передбачені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», але і Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ», а державна виконавча влада здійснюється Київською міською державною адміністрацією та має подвійне підпорядкування.

Слід зазначити що конституційно-правовий статус м. Києва включає в себе: 1) його розширені, порівняно з іншими містами, функції і повноваження органів місцевого самоврядування; 2) гарантії реалізації додаткових функцій і повноважень органів місцевого самоврядування; 3) нормативно-правові основи про статус столиці; 4) механізм здійснення функцій і повноважень – система органів місцевого самоврядування.

Спеціальний статус серед елементів адміністративно-територіального устрою має м. Севастополь. Територія поділена на 4 райони. На його рівні існує чотирьох ланкова система. До складу територіальної структури м. Севастополь належить м. Інкерман, 2 селища, 29 сіл та 15 населених пунктів, що втратили статус, зокрема і Балаклава.

Міські і районні місцеві ради не мають власних виконавчих органів. Відповідно до Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради АРК, депутатів місцевих рад і сільських, селищних, міських голів», тільки міський голова не обирається прямими виборами. Севастопольська міська рада з числа депутатів обирає голову ради, процедура обрання якого засвідчує безпосередню залежність його від депутатського корпусу, а не від територіальної громади. Виконавча влада у м. Севастополі представлена міською державною адміністрацією і чотирма районними державними адміністраціями. Особливості здійснення місцевого самоврядування і виконавчої влади в Севастополі, підтверджують необхідність прийняття

окремого закону, що і зазначено у Конституції України. Дослідження нормативно-правових джерел розкривають сутність взаємовідносин між владними інституціями. На підставі опрацьованих документів зробити висновок, що специфіка взаємовідносин органів влади в м. Севастополь зумовлена суперечливістю та недосконалістю чинного законодавства.

Отже, дослідження конституційно-правового статусу елементів системи адміністративно-територіального устрою України засвідчує неефективність конституційного визначення цих складових: не є доцільним поєднання в одній групі області і АРК та міста зі спеціальним призначенням, оскільки вони різняться між собою у рамках функціональних особливостей, локальної нормативної бази та різних системних складових як власних, так і у складі території України. Вищі елементи у рамках конституційного регулювання мають бути реформовані.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри приватного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Божко В.М.

*Предибайло Алла Ігорівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 1 курс, 12 група*

ТРЕТЕЙСЬКЕ СУДОЧИНСТВО: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Україна як демократична, правова та соціальна держава постійно вдосконалює механізми захисту прав людини і громадянина, забезпечує реалізацію головних принципів справедливості й об'єктивності правосуддя. Саме тому, в умовах створення основних сфер соціального життя чільне місце відводиться функціонуванню інституту третейського суддівства – недержавному та незалежному органу цивільної юрисдикції.

Третейський суд є історично перевіреною формою вирішення спорів, який задовго передував появі державних судових інституцій. Щодо історії його виникнення на українських землях, варто зазначити те, що на території Київської Русі найбільш поширеною була форма договірного вирішення спорів при посередництві третейського суду. Головне призначення третейського суду полягало не у суворому дотримуванні букви закону, а у припиненні ворожнечі, розбрату.

Існували такі форми староруського третейського суду:

- третейський суд із суперарбітром (останнім нерідко був митрополит);
- третейський суд без суперарбітра, з декількох осіб, на чолі з ігуменом;
- мировий ряд – досить вживана форма закінчення спорів мировою угодою за участю «рядців і послухів».

Мета третейського судочинства зводиться до суду третьої особи, яка обирається самими сторонами, які за своєю добровільною угодою довіряють даному суду розглянути і вирішити конкретний спір, винести рішення та завчасно зобов'язуються підкоритися такому рішення. Важливо зазначити, що вирішення спорів у третейських судах було найоптимальнішим варіантом для князівської верхівки у період роздробленості Київської Русі під час постійних міжусобних конфліктів.

Не менш цікавим є питання діяльності третейських судів в Україні за часів Гетьманщини. А саме їх функціонування щодо розгляду цивільних та незначних кримінальних справ, які набули значного поширення та мали неабияке заохочення з боку офіційних судових органів Війська Запорізького. Третейський суд сприяв діяльності Генеральної військової канцелярії та Генерального військового суду, вирішуючи нескладні справи та схиляючи сторони до примирення.

Пошуки ефективного механізму альтернативного вирішення спорів, який дозволив би розвантажити державну судову систему, тривали упродовж майже двох століть. Про це свідчить той факт, що лише за період з 1734 по 1831 рр. у Росії було прийнято понад 20 законодавчих актів, які регламентували створення та функціонування третейських судів.

У більш пізній, радянський період, інститут третейського судочинства також не залишився без уваги і був визнаний новою владою як засіб захисту порушених або спірних прав. Прикладом є Декрет про суд від 24 листопада 1917 року і Декрет про суд від 16 лютого 1918 року. Формальна

можливість використання третейської форми вирішення спорів між підприємствами, установами та організаціями у сфері здійснення господарської діяльності виникла з прийняттям Радою Міністрів СРСР Постанови від 23 липня 1959 року «Про поліпшення роботи державного арбітражу».

Надалі, із здобуттям незалежності України та поступовим розвитком ринкових відносин сформувалась реальна потреба в існуванні та ефективній діяльності третейських судів. Становлення ринкової економіки, інтенсивність розвитку господарських зв'язків зумовили збільшення конфліктних ситуацій у сфері підприємництва та розширення кількості спорів між суб'єктами господарювання, а також сприяли поступовому зростанню ролі третейського суду. Разом з тим необхідно зазначити, що відсутність нового законодавства про третейські суди стримувало розвиток цього інституту. За таких обставин важливим завданням для українського законодавця було оновлення такого механізму вирішення спорів як третейська форма судочинства, який би зміг прискорити процес вирішення спорів та забезпечити високий фаховий рівень третейських суддів. Довготривалий і суперечливий законодавчий процес щодо прийняття Закону України «Про третейські суди» ознаменувався його утвердженням Верховною Радою України 16 травня 2004 року.

Третейська форма вирішення спорів не набула широкого поширення в Україні. На це впливало багато факторів, які досліджувались та вирішувались вченими-юристами.

По-перше, це відсутність нового, ефективного законодавчого врегулювання третейського судочинства. Оскільки існуюча застаріла нормативно-правова база, яка не змінювалась від часів колишнього СРСР, не надавала належного забезпечення захисту прав та законних інтересів учасників цивільного обороту.

По-друге, відсутність чітко сформованої інформації стосовно переваг третейського судочинства серед потенційних учасників третейського розгляду. А тому, більшість юристів-практиків, які мають чималий досвід роботи, надають лише базові, а не деталізовані поняття.

По-третє, небажання та недовіра деяких представників юридичної громадськості сприймати такий альтернативний метод вирішення спорів. Іноді формується думка з приводу того, що третейська угода позбавляє права на звернення до державного суду за захистом своїх порушених прав або законних інтересів, що начебто суперечить Конституції України. Але окрім цих основних проблем, багаторічна практика застосування Закону «Про третейські суди» виявила ще достатньо недоліків, що стали причиною обґрунтованих нарікань громадськості на діяльність третейських судів, які згодом знайшли своє критичне відображення в узагальненнях практики діяльності третейських судів, що зробив Верховний Суд України у 2009 році, та внесених Верховною Радою України в 2009 – 2011 році змінах до Закону України «Про третейські суди». Підсумком з реформації третейського судочинства в Україні стало проведення Першого щорічного міжнародного форуму з альтернативного судочинства в Україні, що відбувся у Львові у 2008 році. Зокрема, в рекомендаціях Форуму зазначалось, що первинним у здійсненні реформування третейського судочинства повинно стати приведення норм чинного Закону відповідно до міжнародних актів.

Разом з тим, розвиток такого способу вирішення спорів потребує розробки на державному рівні, за участі органів самоврядування третейських судів, навчальних програм та запровадження спеціальних курсів з підготовки і підвищення кваліфікації третейських суддів. За результатами проведеного на 3'їзді третейських суддів аналізу стану розвитку третейського способу вирішення спорів шляхом офіційного опитування Постійно діючих третейських судів, вбачається різке зменшення кількості розглянутих справ третейського провадження. При цьому, на думку опитаних третейських судів, основними проблемами, що сповільнюють розвиток третейського способу вирішення спорів є: недосконала законодавча база; низький рівень правової культури населення та бізнесу; низький розвиток самоврядування третейських суддів; відсутність членства України в Європейському союзі; недостатній розвиток Постійно діючих третейських судів та професійності третейських суддів.

На підставі вище заявленого III Всеукраїнський з'їзд третейських суддів вважає створити у своєму складі науково-консультативну раду з провідних науковців та фахівців у галузі арбітражу (третейського способу вирішення спору) щодо вироблення підходів з приведення норм законодавства про третейські суди у відповідність до міжнародного арбітражного законодавства.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Дашковська О.Р.

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТУ

Як відомо, проблема співвідношення норм міжнародного та національного права завжди була «наріжним каменем» в конфлікті інтересів міжнародних організацій та держав. Однак, з розвитком конституційної юстиції та збільшення ролі практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), виникає практично нова, до цього часу ще не відома європейським державам проблема, яка стосується питання співвідношення національних судових конституційних інституцій з європейською судовою установою по захисту прав людини. Саме тому дана тематика являється особливо актуальною в контексті національного та міжнародного способу захисту прав людини.

Загалом, як зазначає В.В. Комаров, рішення ЄСПЛ з точки зору їх впливу на судову практику та правової дії в правовій системі можуть розглядатися за певною аналогією з рішеннями Конституційного Суду України (далі – КСУ). Разом із тим між ними мають місце й певні суттєві відмінності, які визначаються все ж таки різними статусами цих судів. Якщо ЄСПЛ вирішує питання застосування конвенційних норм і не здійснює судового нормоконтролю за національним законодавством, функція КСУ як раз і полягає в нормоконтролі в національній правовій системі.

З огляду на можливість реального впливу на національну судову практику рішень ЄСПЛ і КСУ не виключається їх певна конкуренція. Ідеться, власне, про проблему співвідношення рішень КСУ і ЄСПЛ, на що вказав П.М. Рабінович. Він справедливо зауважує, що, незважаючи на певні відмінності в специфіці природи, призначення (функцій) і повноважень (компетенції) кожної із цих судових інстанцій, обидві мають схожі позиції щодо змісту і природи поняття «верховенство права».

На нашу думку, вищеописана теоретиком П.М.Рабіновичем така правова конструкція може існувати лише коли Страсбурзький суд і КСУ розійдуться в оцінці тієї чи іншої аналізованої ситуації, а це може бути при двох ситуаціях: по-перше, коли Європейський суд з права людини приймає постанову, яка суперечить сформованій судовій практиці Конституційного суду України, по-друге, коли Конституційний суд України не погодиться з постановою Страсбурзького суду.

Цікавим є той факт, що уже зараз можна зіткнутися з наявністю різних підходів у тлумаченні базових правових інститутів, які застосовують ЄСПЛ й національні конституційні суди. При цьому, думки практично всіх науковців стосовно пріоритетності того чи іншого органу та їхніх рішень в національній правовій системі зводяться до трьох точок зору. Перша із них наголошує на тому, що рішення ЄСПЛ мають вищу юридичну силу за рішення КСУ, і тому вони повинні братися за увагу при правозастосуванні національними органами. Друга точка зору, є цілком біполярною, і говорить про те, що рішення конституційний органів держав мають найвищу юридичну силу, а тому в разі виникнення суперечності між позицією двох установ, обов'язковими при застосуванні є саме рішення КСУ. І, на кінець, третьою точкою зору є твердження про те, що як рішення КСУ, так і рішення ЄСПЛ повинні бути єдиними і змістовно аналогічними одні одним, а тому юридичних переваг в жодного такого судового органу не існує.

На нашу думку, кожна з вищеописаних позицій має окремі негативні риси, а тому, вважаємо за необхідне, виробити власний дієвий механізм взаємодії рішень цих двох важливих судових інституцій.

Тож які можливі шляхи вирішення даної проблеми?

На нашу думку, перш за все, варто керуватись тим, що ЄСПЛ під час винесення рішення залишає «вільний простір» для діяльності національних судів, але, в той же час, встановлює межі цього простору. Тобто, зазначене означає, що обидва діючих особи - Європейський Суд та національний суд - повинні обрати шлях співпраці, дотримуючись хоча б деякі правила гри.

І одним із таких правил гри, на нашу думку, може бути положення про те, що і ЄСПЛ, і КСУ, при розгляді конкретних справ, повинні однаково тлумачити і здійснювати розгляд справ, виходячи із загальних принципів і змісту прав і свобод людини.

Ми, безумовно, проходжуємося з тим фактом, що за допомогою юридичних важелів вплинути на КСУ та ЄСПЛ розглядати відповідні справи шляхом використання однакового правового інструментарію надзвичайно важко, а навіть і не можливо. Проте, одним із варіантів можливості забезпечення взаємоузгодженості рішень обох судових інституцій, є передбачення та уточнення в Закону України «Про Конституційний Суд України» в ст.4, поряд з іншими основними принципами діяльності органу конституційної юрисдикції, принцип обов'язковості використання практики ЄСПЛ. Вбачається, що забезпечення прав людини та відповідно визначення змісту цих прав відповідно до Конвенції та практики ЄСПЛ є одним із основних міжнародно-правових зобов'язань держави в межах Ради Європи, оскільки КСУ є органом державної влади, на нього таким чином також покладається обов'язок реалізацій державної політики, в тому числі із огляду на виконання міжнародно-правових зобов'язань держави. Саме тому, на нашу думку, така керівна засада орієнтуватиме КСУ більш предметно використовувати відповідну практику в своїх рішеннях, і тим самим виключатиме випадки непогодженості КСУ з рішенням ЄСПЛ.

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що, концепція можливої взаємодії Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України, є найбільш прийнятною в нинішніх умовах, а тому повинна бути покладена за основу в міжнародне та національне законодавство.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри теорії права і конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Гаркуша А.О.

Регеда Тарас Сергійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 3 курс, 31 група

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

В Україні забезпечення прав і свобод людини і громадянина є одним із основних завдань процесу реформування українського суспільства, що набуває особливого значення в контексті європейської інтеграції України. Прагнення української держави стати повноправним членом європейського співтовариства спрямоване на вдосконалення діяльності правоохоронних органів з метою забезпечення ними світових стандартів дотримання прав і свобод людини.

В системі державних органів України, що реалізують повноваження із забезпечення прав людини, особливе місце займають органи внутрішніх справ України, що пов'язано, передусім, з їх правоохоронним статусом як державного озброєного органу виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань.

Як зауважив О.В. Негодченко, органи внутрішніх справ здійснюють функціональне забезпечення та реалізацію прав і свобод людини, які в свою чергу поділяються на декілька груп: перша група – права і свободи, забезпечення яких здійснюється винятково органами внутрішніх справ або спільно з іншими державними органами за ініціативою органів внутрішніх справ; друга група – права і свободи, до забезпечення яких органи внутрішніх справ залучаються іншими державними органами та установами; третя група – права і свободи, забезпечення яких покладено на інші державні інституції, а органи внутрішніх справ забезпечують їх у межах покладених на них функцій боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку.

Проте, поряд із правоохоронною діяльністю, непоодинокими є випадки, коли органами внутрішніх справ та їх посадовими особами порушуються права і свободи громадянина. Загалом, правоохоронцям та громадянам важко витримати паритетні стосунки, адже ОВС наділені повноваження застосовувати заходи примусу. У пошуку шляхів подолання цієї суперечності варто згадати принцип, закріплений ст.29 Загальної декларації прав людини: «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення

справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві».

Для забезпечення цілковитої законності реалізації ОВС владних повноважень відпрацьовані механізми внутрішньовідомчого та зовнішнього контролю правоохоронних органів. У Міністерстві внутрішніх справ України система контролю багатоступенева, розгалужена. За дії працівників несуть відповідальність як їх безпосередні керівники, так і керівники вищого рівня. Діють і спеціальні структури - підрозділи штабів та служби внутрішньої безпеки, інспекції з особового складу. Застосовуються різноманітні форми контролю, серед яких – інспектування, планові та раптові перевірки, комплексні відпрацювання, під час яких виявляються недоліки та надається практична допомога. Контрольні функції реалізуються як гласними, так і негласними методами відповідно до чинного законодавства. Зміцненню законності в діяльності органів внутрішніх справ також сприяє їх принципове реагування на заходи прокурорського контролю, приписи судових інстанцій, Служби безпеки України.

Дійсно, система контролю в органах внутрішніх справ встановлена чітко та діє у більшості випадків ефективно. Проте, через низьке матеріальне та технічне забезпечення працівників ОВС, через недостатній освітній рівень та низький рівень правової культури, відсоток порушень працівниками міліції прав і свобод людини та громадянина, вчинення службових злочинів неухильно зростає.

Враховуючи вищесказане, доцільно було б провадити певні заходи, які підвищили ефективність діяльності органів внутрішніх справ. По-перше, зміцнення співпраці органів юстиції, установ з виконання покарань та органів внутрішніх справ України щодо внесення до нормативно-правової бази змін, які вдосконалювали б порядок передання затриманих міліцією громадян з ізоляторів тимчасового тримання до слідчих ізоляторів. По-друге, створення єдиної автоматизованої системи збирання, обробки, систематизації, зберігання та обміну інформацією про правопорушення і злочинні прояви. По-третє, необхідно привести систему органів внутрішніх справ України у відповідність до світових (зокрема, європейських) стандартів. Йдеться, насамперед, про перехід від карального до соціально-сервісного змісту її діяльності. Нагальним завданням є перетворення міліції (із зміною назви на «поліцію» як більш адекватну сучасним світовим реаліям та прагненням) з карального органу на правоохоронну інституцію європейського зразка; «гуманізація» міліції, та й усієї правоохоронної системи України. Тобто, необхідно адаптувати систему Міністерства внутрішніх справ України так, щоб вона, передусім, працювала на людину, а її діяльність була максимально прозорою і відповідно оцінювалась громадою. Це, потребує переорієнтації діяльності підрозділів міліції України у бік розвитку системи управління зв'язками з громадськістю, враховуючи світову практику, соціальні потреби та інтереси людей, культурні традиції та місцеві особливості того чи іншого регіону країни.

В сучасних умовах ефективне забезпечення прав і свобод людини у правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ вимагає концептуально нових підходів, що обумовлюють докорінні зміни організаційно-правових засад функціонування органів внутрішніх справ, зокрема гуманізацію діяльності міліції та підвищення її авторитету, побудову відносин між міліцією і народом на засадах партнерства, удосконалення форм, методів та засобів забезпечення прав і свобод людини тощо.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

*Редькіна Юлія Олександрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 4 курс, 46 група*

ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА ЯК ГАРАНТІЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН: СВІТОВІ МОДЕЛІ ТА ДОСВІД

Однією з найважливіших подій в історії всього людства стало прийняття в Швеції 1809 року Документу про правління, яким на законодавчому рівні і було закріплено посаду омбудсмена,

основними завданнями якого виступали захист прав громадян від свавілля адміністрації та здійснення контролю за процесом врівноваження повноважень між королем і парламентом. Починаючи з 1919 року подібні посади почали запроваджуватися і в інших країнах, де одними із перших відзначилися Фінляндія, Норвегія та Данія, а на конференції ООН 1959 року було висунуто ідею про необхідність запровадження цього інституту в усіх державах. На сьогодні посаду омбудсмена ми можемо зустріти у понад ста країнах під різною назвою: контрольний Юань – Китай, уповноважений юстиції – Португалія, народний адвокат – Албанія, канцлер юстиції – Естонія, захисник громадськості – Італія, генеральний слідчий – Замбія та інші.

Виходячи із світового досвіду можна виділити такі основні моделі інституту омбудсмена, як законодавча (представницька), виконавча, колегіальні омбудсманівські служби, квазіомбудсмани, регіональні, місцеві, наднаціональні та спеціалізовані омбудсмани.

Представницька модель омбудсмена характеризується тим, що така особа, по-перше, призначається на посаду законодавчим органом держави на певний строк та здійснює правозахисну діяльність від його імені, а по-друге, є незалежним при виконанні своїх повноважень.

Виконавчі омбудсмани діють в рамках виконавчої влади та є контрольно-наглядовою, правозахисною службою, яка наділена досить значними повноваженнями, може діяти як за власною ініціативою, так і на підставі скарг громадян, права яких зазнали порушень з боку органів державної влади, їх посадових осіб, та можуть надавати рекомендації щодо усунення перешкод у реалізації громадянином законних прав. Така модель є характерною для США.

Колегіальні омбудсманівські служби діють як комісії, які приймають рішення колегіально, або як об'єднана служба омбудсманів, кожен з яких діє автономно. Значне поширення така модель набула на африканському континенті та в деяких європейських країнах, зокрема, у Литві, Молдові, ФРН, Швеції.

Як гібридну модель розглядуваного інституту можна назвати квазіомбудсмани, що отримала своє закріплення у Франції. Вона виділяється незвичним поєднанням в собі рис законодавчих та виконавчих омбудсманів, хоча і призначається виконавчими органами влади, проте звітує про свою діяльність перед парламентом країни.

Регіональні та місцеві омбудсмани на сьогодні діють в Швейцарії, Бельгії, Індії, Італії та в деяких інших державах. При тісному контакті з населенням вони здатні більш повно оцінювати стан дотримання прав та свобод громадян на підвідомчій їм території, швидше реагувати на виявлені правопорушення з мінімальною затратою часу.

Прагнення держав до співробітництва та створення дієвих механізмів захисту гарантованих прав людини призвело до появи наднаціонального інституту омбудсмена. Зокрема, сюди можна віднести посаду омбудсмена ЄС, запровадженої в 1993 року, Уповноваженого з прав людини в Раді Європи, який діє з 1999 року та Комісара з прав людини ООН 1994 року.

Серед спеціалізованих омбудсменів можна виділити декілька найбільш поширених. Сюди можна віднести омбудсмена з прав дитини, метою діяльності якого є нагляд за відповідністю законодавства Конвенції з прав дитини, зокрема в державах, які її ратифікували, здійснювати просвітницьку роботу, інформувати дітей стосовно їх прав, контролювати та перевіряти діяльність установ, що працюють з цією верствою населення. Досить важливу роль відіграє омбудсмен з нагляду за виправними установами, оскільки засуджені являються найбільш вразливою категорією населення, мають обмежені простори пересування, що ускладнює ситуацію у відновленні своїх порушених прав. Вперше таку інституцію було запроваджено в США, вона дала досить позитивні результати та стала добрим прикладом для наслідування. Право на увагу заслуговує також омбудсмен з охорони здоров'я, поява якого, наприклад у Великобританії, була викликана незадовільною діяльністю органів охорони здоров'я. Омбудсмани з прав меншин, з питань рівних можливостей, з питань захисту прав людей похилого віку, з прав учнів – все це свідчить про позитивні зрушення державного управління у сфері захисту прав людини.

Розглянувши основні світові моделі інституту омбудсмена можна виділи спільні завдання таких правозахисників: сприяння в поновленні справедливості, усунення та запобігання зловживанням з боку суб'єктів владних повноважень, спрощення відносин громадян із владою, відновлення репутації державних службовців у випадку безпідставного звинувачення їх у неефективній діяльності.

В Україні парламентський контроль за додержанням конституційних прав та свобод громадян покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який є органом *sui generis*, тобто має унікальний статус. В свою чергу омбудсмен поєднує в собі риси інституту держави й інституту громадянського суспільства, не належить до жодної з трьох гілок влади, але виконує контрольно-наглядові функції та займає самостійне місце в механізмі реалізації влади. У серпні 2011 року в Україні запроваджено посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини, що свідчить про соціальні пріоритети нашої держави та подальший розвиток у створенні дієвого механізму забезпечення та захисту основних прав та свобод людини.

У ст. 3 Конституції України зазначено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. На виконання цього положення доцільно було б використати досвід іноземних держав, зокрема, запровадити посади омбудсмена з нагляду за виправними установами, з охорони здоров'я, з питань захисту прав людей похилого віку, оскільки тенденція до розширення масштабу діяльності держави веде до появи нових функцій та збільшення повноважень посадових осіб, що не виключає досить високий ступінь ймовірності порушення законних прав громадян у різних сферах суспільного життя.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії права та конституційного права
ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Селіхов Д. А.

Рябуха Андрій Володимирович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Інститут підготовки слідчих кадрів
для Міністерства внутрішніх справ України,
студент, 5курс, 54 група

ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНАМ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сучасна кримінологія досліджує закономірності злочинності та заходи її попередження. Вона вивчає злочинність, як процес масового відтворення злочинів, причини злочинної поведінки й особу злочинця, а також розробляє заходи попередження злочинів.

Щоб обґрунтувати запобігання злочинам, як ефективний засіб захисту прав людини, окреслити перспективи та шляхи вдосконалення правового механізму(такої діяльності) - необхідно встановити зміст досліджуваного поняття (за відсутності законодавчого визначення), мету та механізм реалізації.

Законодавче закріплення поняття «запобігання злочинів» на сьогоднішній час відсутнє. Виходячи із загально філософських понять та правової доктрини кримінології, запобігання злочинам – це різновид державних заходів економічного, соціального, культурного, виховного, законодавчого й іншого характеру, що реалізуються органами державної влади і правоохоронними органами на злочинні прояви, шляхом виявлення, розкриття, розслідування й судового розгляду кримінальних справ, покарання злочинців, виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, нагляду за законністю, поведінкою осіб, звільнених з місць позбавлення волі, виховання осіб визнаних винними у вчиненні злочину або нестійких осіб, які не вчинили злочинів, але поводити себе антисоціально, аморально тощо з метою запобігти вчиненню злочинів. Саме виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, є наглядним елементом діяльності по запобіганню злочинам, що на сьогоднішній час найбільш забезпечений правовим механізмом.

Нині діючий КПК передбачає обов'язок органів дізнання, слідчого, прокурора при провадженні дізнання, досудового слідства і судового розгляду кримінальної справи, виявляти причини та умови, що сприяли вчиненню злочину та вжити заходи по їх усуненню шляхом винесення відповідного подання (відповідно до ст.. 23, 23¹ КПК), чітко визначені суб'єктний склад та правові форми реагування уповноважених на те осіб (органу дізнання, слідчого, прокурора). В Україні ще з радянських часів сформована позитивна практика реалізації даних положень законодавства.

Проте, прийняття нового КПК, як основного за змістом, нормативно-правового акта кримінально-процесуального законодавства та його вступ вже в найближчий час – може докорінно змінити ефективність та своєчасність практичного виконання одного з завдань кримінології по запобіганню вчиненню злочинів.

Щоб обґрунтувати доцільність включення норми, про обов'язок встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину до Нового КПК, необхідно встановити її зміст (за відсутності законодавчого визначення) та практичне значення.

Виходячи із загально філософських понять та кримінологічної доктрини, причини злочину - це активні фактори, які викликають у певної особи інтереси, потреби й мотиви для його вчинення. Для кожної особи, що вчинила злочин вони є суб'єктивними, пов'язаними з особистісними якостями, що формувались впродовж всього життя.

Встановити причини злочину є не що інше як вивчити особу обвинуваченого чи підозрюваного, визначити її негативні риси, які за певних обставин призвели до вчинення нею злочину. Діяльність уповноваженої особи, по встановленню причин злочину, знаходить своє відображення у матеріалах кримінальної справи, так як вони враховуються судом під час визначення виду і міри покарання.

Умови, що сприяли вчиненню злочину – це статичні фактори, складаються з навколишньої обстановки. За допомогою ст. 23 та 23¹ КПК встановлюються необхідні відомості для подальшого узагальнення та аналізу, що є необхідним для кримінологічних досліджень.

Якісно проведена робота по встановленню причин та умов, що сприяли вчиненню злочину має значну профілактичну цінність. Профілактика злочинності – це багаторівнева система державних і громадських цілеспрямованих заходів щодо виявлення, усунення, нейтралізації причин та умов злочинності. Ця діяльність має на меті не тільки скоротити кількість злочинних проявів, але і зменшити матеріальні збитки від злочинності.

Новий КПК в своєму змісті не передбачає обов'язку сторони обвинувачення по встановленню причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. За відсутності останнього, вивчити стан і тенденції злочинності, причини й умови, що впливають на її територіальні особливості, а значить ефективно здійснювати профілактичну діяльність злочинів – не можливо, що в кінцевому наслідку може призвести до зростання рівня злочинності. Така законотворча новація не сприятиме дієвому запобіганню злочинності на етапі досудового розслідування, зведе нанівець слідчу профілактику як таку.

Саме попередження злочинів є найбільш позитивним способом захисту прав людини та громадянина, що дає змогу не лише зменшити економічні та соціальні збитки від злочинних посягань, а й не допустити взагалі їх виникнення. Тому держава, для захисту прав та основоположних свобод людини та громадянина, повинна хоча б забезпечити правовим механізмом превенцію злочинів.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Лукашевич С.Ю.

*Салай Яна Петрівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 23 група*

ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЯК НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Питання дотримання прав та свобод людини і громадянина є вельми актуальним в Україні. На сучасному етапі розвитку суспільства особлива увага приділяється формуванню правової системи, одним із основних елементів якої є права людини. Саме перелік закріплених на конституційному рівні і деталізованих у поточному законодавстві прав і свобод людини і громадянина, а також реальна можливість їх реалізувати значною мірою свідчать про наявність чи відсутність демократії у країні.

В Основному Законі України закріплено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3). Широкий перелік прав і свобод людини і громадянина міститься у розділі другому Закону України. Однак зазначений перелік прав і свобод не є вичерпним (ч.1 ст. 22 Конституції України).

Вагоме значення має положення Основного Закону, відповідно до якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України (ч. 2 ст. 19). Таким чином, діяльність усіх органів публічної влади в Україні так само, як їх посадових осіб має бути спрямована на дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Особливе місце у системі органів публічної влади, що гарантують дотримання прав і свобод людини і громадянина належить Президентові України. Адже саме глава держави є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина (ч. 2 ст. 102).

Чинним законодавством передбачено широкий перелік повноважень Президента України для гарантування прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, Президент України має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд (п.30 ст.106 Основного Закону); має право звернення до Конституційного Суду України з питань конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради АРК (ст. 150 Конституції України); право звернення до Конституційного Суду України за висновком про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість (ст. 151 Основного Закону); скасовує акти Кабінету Міністрів України та акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим (п.14 ст.106 Конституції України); приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні (п.26 ст.106 Основного Закону). Президент України має право вимагати від усіх органів державної влади неухильного дотримання Конституції, прав і свобод людини й громадянина.

Забезпечуючи дотримання прав і свобод людини та громадянина Президент України, зокрема: а) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України; б) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; в) призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України відповідно до статті 156 цієї Конституції, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою та ін.

Як гарант додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина, Президент України уповноважений оцінювати зміст діяльності відповідальних перед ним і підконтрольних йому органів, а також керівників тих державних структур, щодо яких глава держави приймає рішення з кадрових питань. Також, він володіє й рядом інших правових можливостей впливати на рівень конституційної законності, реалізацію прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, через звернення до Верховної Ради України він може викласти власне бачення певної проблеми й зорієнтувати парламент на реалізацію першочергових законопроектів у тій чи іншій сфері суспільного життя. Реалізуючи право законодавчої ініціативи, глава держави може вносити проекти законів про зміни і доповнення до Конституції України та законів України (ст. 93 Основного Закону). В арсеналі Президента України є й такі інструменти індивідуального захисту і забезпечення прав громадян, як вирішення питань громадянства (п. 26 ст. 106 Конституції України), політичного притулку (ст. 26 Основного Закону), нагородження державними нагородами; встановлення президентськими відзнаками та нагородження ними (п.25 ст.106 Конституції України) тощо.

Таким чином, глава держави наділений широким переліком повноважень для забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина. Діяльність Президента України як гаранта основних прав і свобод людини й громадянина має бути спрямована на утримання політичної стабільності, громадянського миру та взаєморозуміння в суспільстві, формування і вдосконалення політико-правових, соціально-економічних та культурно-духовних засад етно-національної

стабільності, узгодження інтересів етнічних спільнот, розв'язання міжнаціональних суперечностей, забезпечення міжконфесійного миру і запобігання конфліктам на релігійній основі.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Самолук Ірина Миколаївна
Академія митної служби України,
юридичний факультет,
курсантка, 3 курс, П08 група*

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ КОНТРОЛЮ ЗА ДОСТАВКОЮ ТОВАРІВ

Діяльність митних органів України багатопланова та специфічна. Це виявляється в різноманітті завдань і функцій, які виконують митні органи і, які закріплені в чинному законодавстві України. Значне місце в діяльності митних органів щодо виконання завдань, функцій і повноважень займає контроль за доставкою вантажів у митниці призначення. Всі товари, пропущені через митний кордон України в режимі “ імпорт ” або “ транзит ” чи оформлені для вивезення за межі митної території України в режимі “ експорт ”, мають бути доставлені одержувачам чи випущені за територію України у вигляді і обсягах, що були представлені митним органам для контролю. На фоні нещодавнього прийняття нового Митного кодексу України, актуальним є питання дослідження проблем контролю за доставкою товарів.

Окремі аспекти питання контролю за доставкою товарів висвітлюються діючим законодавством України та науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених. Метою наукових досліджень є встановлення сутності контролю за доставкою товарів, його специфічних особливостей, виокремлення проблемних питань, а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства.

Згідно ст. 305 Митного кодексу України, у визначених законом випадках, виконання зобов'язань осіб, що впливають з митних процедур, забезпечуються шляхом надання митним органам забезпечення сплати митних платежів у способи, передбачені для відповідної митної процедури. Надання митним органам забезпечення сплати митних платежів є обов'язковим при ввезенні на митну територію України та/або переміщенні територією України прохідним та внутрішнім транзитом товарів за переліком, який затверджується Кабінетом Міністрів України. Спосіб забезпечення сплати митних платежів обирається власником товарів чи уповноваженою ним особою, якщо інше не передбачено цим Кодексом та іншими законодавчими актами України. Якщо товари переміщуються транзитом митною територією України морським, річковим або повітряним транспортом і під час зберігання залишаються в межах одного пункту пропуску чи зони митного контролю морського (річкового) порту, аеропорту, забезпечення сплати митних платежів не надається.

Щодо переміщення окремих товарів через митний кордон встановлюються певні особливості (наприклад, гуманітарна допомога, несупроводжуваний багаж громадян).

Міністерство фінансів України опублікувало на своєму офіційному веб-сайті для ознайомлення проект Наказу «Про затвердження Порядку здійснення контролю за доставкою товарів до митниці призначення» та Інструкції щодо заповнення документів контролю за переміщенням товарів. Згідно Порядку, контроль за доставкою здійснюється митницею відправлення; окремо розписана процедура контролю за доставкою у випадку зміни митниці призначення; встановлено граничні строки доставки товарів; вирішено ряд проблемних питань щодо стихійних лих, військових дій, надзвичайного стану, страйків в районах, через які проходить маршрут перевезення тощо.

Однак даний проект не вирішує багатьох важливих питань. Враховуючи практику митних органів і нагальні потреби часу, вважаємо доцільним визначити в проекті Порядку перелік порушень, щодо яких необхідно вносити інформацію до Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України в Програмно інформаційний комплекс "Контроль за доставкою вантажів" при імпорті, експорті, транзиті. На даний час при внесенні інформації до Єдиної

автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України в електронні копії документів контролю за доставкою, щодо заведення справ про порушення митних правил неможливо визначити доставлений вантаж чи ні, а також, якою митницею заведено протокол про порушення митних правил. Вирішити питання, якою митницею повинна заноситись інформація до Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України про порушення кримінальних справ правоохоронними органами, якщо товар затриманий в зоні діяльності проміжної митниці (як правило, при розвантаженні повинен бути присутній представник митниці, в зоні діяльності якої здійснюється затримання та розвантаження вищезгаданого транспортного засобу). Дуже часто митниці призначення при порушенні справ про порушення митних правил в електронні копії документів контролю за доставкою вносять лише відмітку “Заведення справи про порушення митних правил”, не проставляючи відмітки “Прибуття вантажу”.

Також важливим нововведенням, на нашу думку, може стати введення в дію системи контролю за порушниками митних правил згідно діючих орієнтувань, з використанням можливостей Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України, а саме при занесенні відомостей до Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України про пропуск через митний кордон України товарів, існує нагальна потреба автоматичної перевірки реєстраційного номеру транспортного засобу, фірми-перевізника (отримувача, відправника), книжки міжнародного дорожнього перевезення з послідуочим виводом на монітор комп'ютера інформації про характер порушень, якщо такі мали місце та рекомендовані заходи щодо гарантування доставки товарів у митниці призначення (тобто введення системи аналізу і ризиків при митному оформленні товарів з використанням можливостей Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України).

Недавні зміни в митному законодавстві не вирішили багатьох важливих проблем. Запропоновані вище пропозиції щодо внесення змін до законодавства також не вирішать всіх проблеми, які існують щодо контролю за доставкою товарів, але їх врахування при прийнятті нормативно-правових актів з питань митної справи вдосконалило б та підвищило ефективності цієї процедури.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та митного права Академії митної служби Лялька Анна Борисівна.

*Семено Маргарита Володимирівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 3 курс, 35 група*

КАТУВАННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Відповідно до ст. 27 Конституції України обов'язком держави визначено захист життя людини, а ст. 28 передбачає захист її гідності, наголошуючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню».

Заборона застосування катувань і жорстокого поводження є загальною міжнародною нормою, що, зокрема, закріплена в ст. 5 Загальної декларації прав людини 1948 року, Європейської конвенції про запобігання катуванням 1987 року, ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною.

Ст.127 включено до КК України зі складом злочину «катування» відповідно до Міжнародної конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року, ратифікованою Україною 26 січня 1987 року.

Відповідь на питання, що саме являє собою «катування, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання», залежить від обставин справи, проте оцінка акту як жорстокого, нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження залежить від сукупності таких обставини покарання як тривалість та інтенсивність відповідного поводження, його наслідки для здоров'я людини, стать, вік, попередній стан здоров'я та інші індивідуальні особливості

потерпілого. У міжнародному праві під катуванням розуміється завдання сильного болю чи страждань як фізичних, так і психічних, але катуванням не вважаються біль або страждання, які виникають лише в результаті законних санкцій, невіддільні від цих санкцій або викликаються ними випадково. Визначення наявності ознак катування є компетенцією суду.

Розглядаючи справу «Ірландія проти Сполученого Королівства» суд зазначив, що катування – це нелюдське поводження, яке здійснюється навмисно і призводить до надмірних та тяжких страждань. Нелюдське поводження чи покарання – це спричинення сильних фізичних та душевних страждань. Таке, що принижує гідність, поводження – це знущання, які мають викликати у жертви почуття страху, страждання і почуття власної неповноцінності, а також принизити її гідність та, по можливості, зламати її фізичний і моральний опір. Практика, що була визнана у міждержавній справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» 1978 року як нелюдське поводження визначила: стояння біля стіни: осіб, яких було затримано, примушували стояти протягом кількох годин у незручній позі; надягання капюшону: на голову ув'язнених надягались мішки, і ув'язнених тримали певний час в такому вигляді; те, що осіб піддавали впливу звуку або шуму; позбавлення сну; позбавлення їжі та напоїв.

У частині визначення суб'єкта цього злочину варто зазначити, що ст. 127 не зовсім узгоджена з положеннями Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, згідно з ч. 1 ст. 1 Конвенції суб'єктом катування можуть бути тільки державні посадові особи чи інші особи, які виступають як офіційні. У ст. 127 КК України суб'єкт катування загальний. Насильницькі дії, вчинені службовою особою з метою спонукання потерпілого до дій, що суперечать його волі можуть бути кваліфіковані за іншими статтями КК, зокрема, за статтями 365, 424 або 373 КК або за їх сукупністю. Аналіз судової практики свідчить, що ст. 127 застосовується головним чином до загальних суб'єктів, тобто до вчинення злочину неслужбовою особою.

Застосування катувань службовими особами явище дуже поширене, а саме працівниками органів досудового розслідування та дізнання. На щорічній доповіді Уповноваженого з прав людини на засіданні Верховної Ради України 14 січня 2011 року було зазначено, що системною залишається проблема застосування катувань, що дедалі частіше призводить до загибелі затриманих.

У 2008 році працівниками органів внутрішніх справ закатовано до смерті було 4 людини, у 2009 році – 3, у 2010-му – 8. За всіма цими випадками відкриті провадження Уповноваженого з прав людини. За оцінками Харківського інституту соціальних досліджень від 100 до 120 тисяч осіб потерпають від тортур в органах внутрішніх справ. Жертвами незаконного насильства в органах внутрішніх справ стали від 780 до 790 тисяч осіб (для порівняння цей показник у 2004 року становив більше 1 млн. осіб, а в 2009 р. – 604 тис. осіб. Проте прокуратура не визнає такого масштабу незаконного застосування сили органами внутрішніх справ.

Варто зазначити, що випадки катувань не завжди стають відомими правосуддю, причиною є те, що потерпілі не завжди звертаються до правоохоронних органів за захистом свого порушеного права, бо не вірять, що винні, часто із числа самих правоохоронців, будуть встановлені й понесуть покарання, а також через те, що бояться помсти собі та своїм близьким з боку осіб, дії яких оскаржують. Інколи постраждала особа навіть не усвідомлює, що відносно неї вчинено злочин, оскільки виконавцями насильницьких дій були працівники правоохоронних чи інших державних органів і діяли вони начебто в ім'я досягнення правомірних цілей і захисту правомірних інтересів.

Отже, катування – один з найнебезпечніших міжнародних (конвенційних) злочинів. Визначення національним законодавством про кримінальну відповідальність катування є гарантією захисту найвищих соціальних цінностей демократичної правової держави – життя і здоров'я людини.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент, завідувач кафедри публічного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Лемешко О.М.

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ

В Україні для захисту порушених прав використовуються різні форми судочинства. Серед них особливе місце посідає конституційне судочинство, яке здійснюється Конституційним Судом України. Відповідно до ст.13 Закону України «Про Конституційний Суд України» єдиний орган конституційної юрисдикції приймає рішення щодо конституційності законів та інших правових актів, а також здійснює офіційне тлумачення Конституції та законів України. З огляду на те, що належна освіта в державі є запорукою її прогресуючого розвитку, доцільним вбачається аналіз рішень Конституційного Суду України щодо захисту права людини і громадянина на освіту.

Аналіз справ, що були розглянуті єдиним органом конституційної юрисдикції, дозволяє зробити висновок, що дві з них стосуються безпосередньо сфери освіти – про доступність і безоплатність освіти та про безоплатне користування шкільними підручниками. Інші, в свою чергу, частково торкаються права на освіту. До них можна віднести справи про використання державної мови у навчальному процесі в навчальних закладах України та визначення стажу наукової роботи наукових та науково-педагогічних працівників.

Рішення КСУ у справі про доступність і безоплатність освіти від 4 березня 2004 року забезпечило однозначне розуміння таких категорій, як «право на освіту», «доступність освіти», «безоплатність освіти», розкрило сутність забезпечення державою доступності та безоплатності дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах, збереження мережі дошкільних навчальних закладів, надання згоди на їх реорганізацію чи ліквідацію. Так, поняття права на освіту, яке відсутнє у Законі України «Про освіту», означає право людини на здобуття певного обсягу знань, культурних навичок, професійної орієнтації, які необхідні для нормальної життєдіяльності в умовах сучасного суспільства.

Що стосується доступності освіти, орган конституційної юрисдикції вказав, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту і держава має створити можливості реалізувати це право. Роз'яснюючи сутність «доступності дошкільної і загальної середньої освіти», Конституційний Суд України наголосив, що на відміну від значення «доступність вищої освіти», перше слід розуміти як гарантію права кожного на здобуття такої освіти, якому кореспондує обов'язок держави забезпечити реалізацію цього права.

Надзвичайно важливим у аналізованій сфері є роз'яснення Конституційного Суду України щодо влаштування дітей у дошкільні навчальні заклади державної і комунальної форм власності та збереження їх мережі. Суд акцентував увагу на тому, що сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї. Крім того, Конституційний Суд України висловив правову позицію щодо покладення державою обов'язку на органи управління системою дошкільної освіти ведення обліку дітей дошкільного віку та здійснення контролю за виконанням вимог щодо їх навчання.

Не менш важливою для дослідження та цінною з боку забезпечення права на освіту є справа про безоплатне користування шкільними підручниками. Конституційний Суд України у Рішенні від 22 липня 1998 року розтлумачив, що безоплатність користування шкільними підручниками в загальноосвітніх навчальних закладах безпосередньо не впливає з поняття «безоплатність освіти», проте для учнів загальноосвітніх державних і комунальних навчальних закладів шкільні підручники мають бути доступними і надаватися їм у безоплатне користування. У правових позиціях по цій справі орган конституційної юрисдикції зазначив про залежність ефективності здобуття освіти від забезпечення доступу учнів до шкільних підручників та визначив їх наявність чи відсутність важливим критерієм якості освіти.

Крім того, у рішенні по цій справі було зазначено, що обов'язок створити умови для здобуття повної загальної середньої освіти в державних і комунальних навчальних закладах Конституцією

України покладено на державу. Отже, держава зобов'язана фінансувати в повному обсязі процес навчання учнів.

Конституцій Суд України, визначаючи конституційність правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, утверджує і забезпечує непорушність прав і свобод людини. Що стосується питання про право на освіту, то в якості прикладу можна навести справи про граничний вік кандидата на посаду керівника вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації та про безоплатне користування шкільними підручниками. В результаті розгляду першої справи, було визнано неконституційним положення абзацу 2 ч. 1 ст. 39 Закону України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-III як таке, що суперечить положенням ч. 1, 2 ст. 43, ч. 1, 2 ст. 24 Конституції України. Крім того, втратила чинність Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення плати за користування підручниками в загальноосвітніх школах».

Отже, з огляду на вище зазначене, можемо стверджувати, що орган конституційної юрисдикції не лише тлумачить статті Конституції України, але і захищає права і свободи людей і громадян, зокрема і права на освіту. Конституційний Суд України у своїх правових позиціях якісно розвиває стан освіти у державі. Цей розвиток є публічним, впливає на діяльність всіх сфер освіти і стає важливим чинником процвітання країни.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Шевченко Сергій Миколайович
НУ «ЮАУ імені Ярослава мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студент, 4 курс, 45 група*

СУДОВИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Проблема підвищення механізму захисту прав людини була і залишається однією з найбільш актуальних як у внутрішньодержавному, так і в міжнародному праві. Судовий захист прав людини не обмежено національною системою судів, він включає міжнародні судові органи, зокрема Європейський Суд з прав людини, що функціонує, на думку багатьох вчених, як найефективніший правозахисний механізм.

Розробкою цього питання свого часу займалися такі дослідники як В. Тацій, А. Осетинський, І. Коваль, В. Молдован, О. Лисенко та багато інших. Але більшість наукових праць були присвячені окремим судовим інституціям, мали спеціальний характер. У цій роботі формується доктринальне визначення міжнародного судового захисту прав людини та розглянути важливість такого інституту для України.

Основна мета функціонування міжнародно-правових механізмів полягає в контролі і забезпеченні дотримання міжнародних стандартів з прав людини. Особливо це відноситься до основних прав особистості, реалізація й охорона яких повинна бути забезпечена судовою незалежністю в державі. Ефективною в механізмі судового захисту прав людини є можливість захисту своїх прав у міжнародних інстанціях.

Ефективний механізм судового захисту прав людини – це найбільш універсальний демократичний інструмент правової держави. Нормативна і процесуальна частини механізму захисту прав людини синтезуються інституціональною частиною: державні інститути, використовуючи властиві їм компетенцію і спеціальні засоби, додають дієвість усім частинам механізму. Практично в компетенції органів усіх гілок державної влади існують повноваження щодо забезпечення прав людини. Виходячи з того, що головним обов'язком держави є затвердження і забезпечення прав і свобод людини, вона відповідальна перед людиною за свою діяльність, зміст і спрямованість якої визначаються правами людини.

Одним з важливих міжнародних судових інституцій по захисту прав і свобод людини на сьогодні є Європейський Суд з прав людини, який знаходиться в Страсбурзі. Можливість

громадян України реалізувати своє право на звернення в цей Міжнародний суд набуло реальної правової основи після ратифікації Україною Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, яка є одним з найважливіших міжнародно-правових актів в галузі прав людини.

Важливе значення для забезпечення судового захисту прав і свобод громадян мала ратифікація Україною у 1997 році Протоколів до Європейської конвенції про захист прав і свобод людини 1949 року. Це призвело до розширення переліку гарантованих прав і свобод для громадян України, що підлягають судовому захисту, посиленню ролі і відповідальності органів законодавчої, виконавчої та судової влади за забезпечення їх реалізації.

Слід зазначити, що В. Тацій наголошує на необхідності імплементації європейських стандартів у галузі прав людини в національну правову систему, зазначаючи, що європейські механізми захисту прав людини не є сталими структурами, а з урахуванням нових тенденцій у політико-правовому розвитку вони постійно піддаються оновленню з метою полегшення до них доступу громадян та підвищення рівня ефективності рішень міжнародних правозахисних інстанцій.

Для подальшого розвитку судової, і в цілому – вітчизняної правозастосовної практики в напрямі всебічного захисту прав людини слід завершити також роботу над визнанням вищою судовою інстанцією України – Верховним Судом, необхідності вжиття заходів щодо сприяння впровадженню положень міжнародних договорів України до судової практики (мається на увазі проект Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя», який розроблено ще в 2005 році, але на сьогоднішній день так і не ухвалено).

Таким чином, ефективна імплементація міжнародних норм про захист прав людини в національне законодавство спроможна значною мірою вдосконалити практику правозастосування в Україні. Адже судовий захист є важливим елементом міжнародного механізму захисту прав і свобод людини, і прагнучи стати повноцінним членом світового співтовариства та державою європейської якості, Україна має враховувати сучасні тенденції та піклуватися про своїх громадян як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях.

Науковий керівник: асистент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Любченко О.О.

*Яковлева Вікторія Віталіївна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
студентка, 2 курс, 25 група*

ОМБУДСМЕН У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Права людини – це передбачена нормами права міра її можливої поведінки. Статті 1 та 2 Загальної декларації прав людини проголошують, що усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах, що кожна людина повинна мати права і свободи, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Вимоги Декларації знайшли відображення у другому розділі Конституції України.

Права людини є першоосновою правового статусу особи і становлять реальну цінність завдяки гарантіям їхньої реалізації. Важливо не лише закріпити права і свободи, а й створити надійний механізм їх захисту. Одним із його елементів є діяльність компетентних органів.

Так, спеціальним органом, покликаним виконувати функцію захисту прав і свобод людини є інститут омбудсмена. Ідея створення інституції омбудсмена належить королю Швеції Карлу XII, який у 1713 році призначив Королівського омбудсмена. На нього було покладено контроль за виконанням законів і статутів у країні, а також нагляд за виконанням державними службовцями їхніх обов'язків на час відсутності короля у країні.

Вперше посаду «парламентського омбудсмена» було засновано парламентом Швеції у 1809 році. Поява цього органу була передбачена прийнятою цього ж року конституцією. Довгий час ця посада не була поширеною в інших державах, але з часом почала запроваджуватися в інших країнах Північної Європи.

В Україні посада омбудсмена була запроваджена у 1998 році і має назву «Уповноважений Верховної Ради України з прав людини». Запровадження спеціального інституту омбудсмена є новацією у державно-правовій системі захисту прав і свобод людини у нашій країні. Діяльність інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини регламентується Конституцією України та Законами України. Зокрема, в статті 101 Основного Закону України зазначено, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Загалом уперше проект закону про омбудсмена було винесено на розгляд парламенту ще в серпні 1995 року, тобто ще до ухвалення Конституції України. Проте основні дискусії щодо інституту Уповноваженого з прав людини розпочалися в Україні в 1997 році і 27 грудня цього ж року було ухвалено відповідний закон. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» визначає мету і сферу діяльності цього інституту, його повноваження та обов'язки.

Варто зазначити, що у цей час були не тільки прихильники, а й противники створення інституту омбудсмена, які переконували, що його запровадження в державі недоцільне. Свою позицію вони обумовлювали тим, що за часів трансформації держави не можливий ефективний захист прав і свобод людини даною інституцією. Однак такі точки зору не знайшли широкої підтримки ні серед науковців, ні серед політиків, ні серед громадськості України.

Серед органів, покликаних захищати права і свободи людини і громадянина, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини займає особливе місце. Відповідно до статті 4 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» омбудсмен є незалежною особою, яка здійснює опосередкований контроль за всіма державними органами, посадовими особами. Необхідність існування інституту омбудсмена пояснюється такими чинниками:

- 1) незалежністю у системі органів;
- 2) незмінністю під час діяльності парламенту, який його призначає;
- 3) доступністю і відсутністю складних процедур розгляду справ;
- 4) безкоштовністю надання громадянам допомоги.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» омбудсмену належать такі повноваження: має право безперешкодно відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях; вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків; звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини і громадянина, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть цього зробити самостійно, а також особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом та ін.

За даними Державної служби статистики, з кожним роком кількість звернень до Уповноваженого з прав людини зростає, тобто громадяни України та особи, що проживають на її території, все частіше користуються правом на звернення, яке гарантується їм Конституцією.

Як висновок, запровадження посади омбудсмена є важливою гарантією щодо захисту прав і свобод особи в Україні. Норми законодавства закріплюють цілком демократичні принципи діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, що відповідають світовій практиці, і на основі яких здійснюється цілком ефективна робота інституту омбудсмена.

Науковий курівник: к.ю.н, доцент кафедри теорії права та конституційного права ПЮІ НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Полховська І.К.

ЗМІСТ

Секція 1.

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	3
<i>Агаєв Сердар Овезович</i> О НЕКОТОРЫХ ПРИНЦИПАХ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА В КОНСТИТУЦИИ ТУРКМЕНИСТАНА.....	3
<i>Адонкина Светлана Юрьевна</i> РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА ПРИОРИТЕТА ФЕДЕРАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....	4
<i>Алексахіна Світлана Євгеніївна</i> ПРАВО НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ В КОНТЕКСТІ СТ. 8 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	6
<i>Арамуні Арам Гайкович</i> ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЄДИНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ.....	7
<i>Бабешко Аліна Олександрівна</i> КОНВЕРГЕНЦІЯ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ.....	9
<i>Біденко Олександр Юрійович</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА ДЛЯ ГРОМАДЯНИНА І ДЕРЖАВИ.....	10
<i>Близнюк Вікторія Сергіївна</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ.....	12
<i>Большешапова Ірина</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ.....	13
<i>Гахович Денис Олександрович</i> КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я.....	14
<i>Герман Денис Олександрович</i> КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ.....	15
<i>Глушко Владислав Володимирович</i> ПРАВОВА ДОКТРИНА В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА.....	16
<i>Голобокий Микита Вікторович</i> МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ.....	18
<i>Гордова Яна Іванівна</i> НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я.....	20
<i>Гриненко Ірина Олександрівна</i> ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО ДЕМОГРАФІЧНОГО РЕЄСТРУ	21

<i>Гришко Оксана Анатоліївна</i> ЗМІСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ПРАЦЮ.....	22
<i>Дашковська Ніна Костянтинівна</i> ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ.....	24
<i>Дехтяренко Марина Вадимівна</i> КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ОСОБИ НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ.....	26
<i>Дзюбенко Вікторія Олегівна</i> КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ.....	27
<i>Дубаневич Ольга Сергіївна</i> ПРАВА ЩЕ НЕ НАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ В УКРАЇНІ.....	28
<i>Епифанова Юлия Сергеевна</i> МЕХАНИЗМИ ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА: НЕКОТОРЫЕ ВНУТРИГОСУДАРСТВЕННЫЕ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ АСПЕКТЫ.....	30
<i>Зоря Анна Іванівна</i> ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....	31
<i>Іваницький Ростислав Васильович</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСОБИ В УКРАЇНІ.....	33
<i>Каніна Анна Володимирівна</i> ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ДОСТУПУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	34
<i>Каунова Таміла Віталіївна</i> ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗА ПРОЕКТОМ КОНСТИТУЦІЇ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ С.ДНІСТРЯНСЬКОГО.....	35
<i>Костюк Оксана Сергіївна</i> КУЛЬТУРНІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ЦІННІСТЬ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	37
<i>Маслівець Тетяна Володимирівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ.....	38
<i>Масюк Поліна Станіславівна</i> НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА НЕДОТОРКАНИСТЬ ЇЇ ЖИТЛА.....	40
<i>Матат Андрій Володимирович</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ.....	41
<i>Маценко Людмила Олександрівна</i> ПРАВО НА ОСВІТУ ТА ЙОГО ГАРАНТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	43

<i>Михайлова Лілія Олександрівна</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПОВАГИ ДО ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	45
<i>Остапченко Тетяна Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ ЛИСТУВАННЯ, ТЕЛЕФОННОГО ЗВ'ЯЗКУ, ТЕЛЕГРАФНОЇ Й ІНШОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ.....	46
<i>Пильченко Юлія Вячеславівна</i> ПРАВО НА ОСВІТУ – ОДНЕ З ОСНОВНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	48
<i>Полтавцева Анастасія Сергіївна</i> РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПАЛПАТИВНОЇ ТА ХОСПІСНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ.....	49
<i>Ралдугіна Дар'я Володимирівна</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗГОЛОШЕННЯ ТАЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	50
<i>Романенко Дмитро Романович</i> АНАЛОГІЯ ЗАКОНУ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН У ЗАКОНОДАВСТВІ.....	53
<i>Санченко Дмитро Євгенович</i> ПРАВО БУТИ ПОЧУТИМ АБО ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ СВОБОД.....	54
<i>Селіванова Альона Сергіївна</i> ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ.....	55
<i>Тарасенко Марина Василівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ.....	57
<i>Тесля Євген Вікторович</i> КОСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ.....	58
<i>Тітар Тетяна Володимирівна</i> ПРАВО НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ЗА СТ. 13 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД.....	60
<i>Ткаченко Анастасія Анатоліївна</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ.....	62
<i>Ткачова Яна Юріївна</i> ПРАВО НА ВІЛЬНИЙ ВИБІР ЗАХИСНИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРАВА ОСОБИ НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ.....	63
<i>Харченко Ярослава Євгеніївна</i> ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПРАВ ЛЮДИНИ УКРАЇНІ.....	65
<i>Челебій-Кравченко Юлія Костянтинівна</i> ПРАВО НА ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСОБУ.....	66

<i>Шихкеримова Наида Керимовна</i> ЗАЩИТА ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ И КОНВЕНЦИЯ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И ОСНОВОПОЛОЖНЫХ СВОБОД.....	68
<i>Шрамович Роман Миколайович</i> ПРАВА ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....	69
<i>Шульга Євгеній Олександрович</i> ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ.....	71
<i>Ярмак Владислав Юрійович</i> ЮРИДИЧНА ГЕРМНЕВТИКА ПРАВ ЛЮДИНИ.....	72
<i>Tatevik Kharatyan</i> THE ENSURING OF THE RIGHT TO SAFE FOOD AS A GUARANTEE OF THE RIGHT TO LIFE IN THE CONDITIONS OF INTENSIFICATION OF THE BIOTECHNOLOGICAL ACTIVITIES: AN INTERNATIONAL LAW PERSPECTIVE.....	74
Секція 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	76
<i>Андрусяк Ірина Вікторівна</i> ПРАВА ІНВАЛІДІВ: МІЖНАРОДНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ.....	76
<i>Бабушкіна Наталія Олександрівна</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	77
<i>Бандурка Світлана Володимирівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО – ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	78
<i>Басюр Ірина Олександрівна</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	80
<i>Бехтер Роман Іванович</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ – ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	81
<i>Бігдан Аліна Вікторівна</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	82
<i>Бобровський Марк Костянтинівич</i> ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ.....	83
<i>Гавриленко Дар'я Валеріївна</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК.....	84
<i>Гаврилюк Руслана Русланівна</i> ДО ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «ЗАГАЛЬНОВИЗНАНІ ПРИНЦИПИ І НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА».....	86

<i>Гваладзе Кетеван Семёновна</i> ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ЗАЩИТЫ ЧАСТНОГО ПРАВА.....	87
<i>Гнідаш Володимир Іванович</i> ПРАВО НА ОСВІТУ УВ'ЯЗНЕНОЇ ОСОБИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ.....	89
<i>Діденко Наталія Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	90
<i>Дорошенко Олександр Валентинович</i> ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	91
<i>Дубінчин Олег Михайлович</i> ПРАВО НА «РОЗУМНИЙ СТРОК» РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВА КОЖНОЇ ОСОБИ НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД.....	93
<i>Жайворонок Жанна Олександрівна</i> ОРГАНИ ООН У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	95
<i>Закревська Марина Сергіївна</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА МОВУ В УКРАЇНІ ТА ШВЕЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	96
<i>Ищенко Дарья Ивановна</i> ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОСНОВАННОЙ ЗАЩИТЫ ПРАВ ГРАЖДАН РОССИИ НА МЕЖДУНАРОДНОМ УРОВНЕ.....	97
<i>Кисличенко Олена Володимирівна</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЮРИДИЧНУ ПРАКТИКУ.....	99
<i>Кіт Ірина Олександрівна</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	100
<i>Книш Микола Вікторович</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ РЕЛІГІЙНИХ ПРАВ.....	101
<i>Кобзарева Дарья Александровна</i> ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОБЩЕПРИЗНАННЫХ ПРИНЦИПОВ И НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА СОДЕРЖАНИЕ КОНСТИТУЦИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ 1993 ГОДА.....	103
<i>Корзун Катерина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ГАРАНТУВАННЯ.....	104
<i>Король Павло Андрійович</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ТА ПРАВА НА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	106

<i>Кривобок Інна Олександрівна</i> ЩОДО ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	107
<i>Курносова Карина Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ АРБІТРАЖНИХ СУДІВ.....	108
<i>Лисак Марія Сергіївна</i> ЮРИДИЧНА ПРИРОДА РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	110
<i>Мельницька Аліна Ігорівна</i> ПРОТИДІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОМУ НАРКОБІЗНЕСУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	111
<i>Мокляк Сергій Сергійович</i> ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	113
<i>Моргунець Ярослава Анатоліївна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	114
<i>Олексенко Богдан Вікторович</i> РОЗМЕЖУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ТА ПРЕЕМПТИВНОЇ ВІЙНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	116
<i>Олишевская Нелли Валентиновна</i> ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: РЕАЛИЗАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО МЕХАНИЗМА ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА.....	117
<i>Олійник Олена Володимирівна</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ВИЗНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	118
<i>Пахомова Валерія Артурівна</i> СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	119
<i>Петрукович Юлія Олександрівна</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	121
<i>Прокопенко Наталія Сергіївна</i> ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	122
<i>Рібій Катерина Андріївна</i> ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	124
<i>Рожко Ігор Сергійович</i> ПРАВО НА ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	125

<i>Севастьян Оксана Вікторівна</i> ІСТОРІЯ УТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	126
<i>Скрипнюк Олександр Олександрович</i> ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	128
<i>Стрілець Богдан Васильович</i> ДО ПИТАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ КОМПІТЕТІВ ООН В УКРАЇНІ.....	130
<i>Суглобова Аліна Володимирівна</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	131
<i>Тализіна Яна Олегівна</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ЇХ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ.....	132
<i>Тарелко Станіслав Вікторович</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РОЗМЕЖУВАННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО І ТЕРАПЕВТИЧНОГО КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ.....	134
<i>Терела Максим Анатолійович</i> ЗАХИСТ ВІД КАТУВАНЬ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	135
<i>Ткачева Лилия Сергеевна</i> ПРАВОВОЙ МЕХАНІЗМ МЕЖГОСУДАРСТВЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЛАСТИ ЗАЩИТЫ ДЕТЕЙ.....	137
<i>Ткаченко Ірина Анатоліївна</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	138
<i>Турчак Олександра Олегівна</i> ПРИНЦИП СПІЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ЛЮДСТВА В НОРМАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	139
<i>Шевченко Леся Олександрівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	141
<i>Шевчук Іван Петрович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ІНВАЛІДІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	142
<i>Якимчук Олександр Олександрович</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД.....	144
<i>Яковенко Ніна Вікторівна</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ В АНТРОПОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ.....	145

<i>Ясько Сергій Юрійович</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	146
Секція 3.	
РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР.....	148
<i>Акулова Марина Юріївна</i> ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ.....	148
<i>Андрієнко Андрій В'ячеславович</i> УКРАЇНА ЯК СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....	149
<i>Арабчук Анна Ігорівна</i> ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	150
<i>Бондаренко Денис Олегович</i> ВЛАСНИЙ ПОГЛЯД НА СУТНІСТЬ ВИБОРЧОГО ПРАВА.....	151
<i>Борута Ярослав Валерійович</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНТЕРНЕТУ В УКРАЇНІ.....	152
<i>Гольцов Ілля Сергійович</i> ГЕНДЕРНІ ВІДНОСИНИ В АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ.....	154
<i>Грінько Ольга Юріївна</i> КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА СТРАЙК.....	155
<i>Доценко Дар'я Олегівна</i> МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	157
<i>Дячук Юлія</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ.....	159
<i>Єльнікова Марія Олександрівна</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ДЖЕРЕЛ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	160
<i>Запорожець Тетяна Юріївна</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	161
<i>Калініченко Аліна Владиславівна</i> ЗАХИСТ ПРАВ НА ПРАЦЮ МОЛОДІ.....	163
<i>Качуріна Анна</i> НЕГЛАСНИЙ ВІКОВИЙ ЦЕНЗ ПРИ ПРИЙНЯТТІ НА РОБОТУ.....	164

<i>Кисличенко Інна Володимирівна</i> СВОБОДА СОВІСТІ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ: КОНСТИТУЦІЙНО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	166
<i>Колтунова Анастасія Георгіївна</i> МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС.....	167
<i>Костуренко Тетяна Василівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В УКРАЇНІ.....	168
<i>Кружнова Яна Андріївна</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ІНСИТУТУ ПОСЕРЕДНИЦТВА У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ.....	170
<i>Курип'ятник Тетяна Олександрівна</i> ПРАВОВА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	171
<i>Мартєва Євгенія Сергіївна</i> ПРАВО НА ВІЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В АСПЕКТІ ТОЛЕРАНТНОСТІ.....	172
<i>Мікеладзе Майя Геллаївна</i> ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА І ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	174
<i>Олефір Діана Олександрівна</i> ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....	175
<i>Осипчук Марія Геннадіївна</i> ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	176
<i>Пасько Світлана Володимирівна</i> ПРАВО НА ВІЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	178
<i>Погорельий Максим Маркович</i> К ВОПРОСУ О РОЛИ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В СТАНОВЛЕНИИ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В РОССИИ.....	179
<i>Правдюк Діана Вікторівна</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	180
<i>Самохатко Анжела Анатоліївна</i> ПРАВО ЛЮДИНИ НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ.....	182
<i>Сбоева Анастасія Ігорівна</i> АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	184

<i>Сидоренко Тетяна Юріївна</i> ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.....	187
<i>Телик Катерина Володимирівна</i> ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ.....	189
<i>Ткач Ірина Сергіївна</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ МОВ.....	190
<i>Толочко Марія Василівна</i> ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ	191
<i>Фоменко Ілона Олександрівна</i> ЩОДО ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ МОБІНГУ	192
<i>Цибенко Дар'я Дмитрівна</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ.....	194
<i>Шевчук Наталія Володимирівна</i> ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	195
<i>Шишко Ігор Миколайович</i> ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЕКСТРЕМІЗМУ В УКРАЇНІ.....	197
<i>Шуміло Ольга Олексіївна</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	198
<i>Юхименко Альбіна Едуардівна</i> ЗАКОНОДАВЧІ НОВАЦІЇ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	200
Секція 4. ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	202
<i>Вовк Анна Юріївна</i> ВЕТО ПРЕЗИДЕНТА В СИСТЕМІ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ	202
<i>Волошко Анастасія Валеріївна</i> РОЛЬ ПРОКУРАТУРИ У ЗАХИСТІ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....	203
<i>Гранько Марина Геннадіївна</i> РОЛЬ ОМБУДСМАНА В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	204
<i>Дамірчієва Крістіна Сагіфівна</i> СУДОВА ГАРАНТІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	206
<i>Дейнека Віолета Сергіївна</i> ПРИНЦИП ПОДІЛУ ВЛАДИ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ ПИЛИПА ОРЛИКА.....	207

<i>Жигилій Станіслав Вікторович</i> МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЙОГО ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.....	209
<i>Жикуліна Дар'я Станіславівна</i> НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОБВИНУВАЧЕНОГО НА ПОВАГУ ДО ЙОГО ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ.....	210
<i>Льюшонок Олена Юріївна</i> СВОБОДА ВІД САМОВИКРИТТЯ ТА ПРАВО НЕ СВІДЧИТИ ПРОТИ БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ ТА ЧЛЕНІВ СІМ'Ї.....	211
<i>Лаврик Олександр Олександрович</i> СУДОВА ПРАКТИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	212
<i>Литовченко Андрій Юрійович</i> «ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ» ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В КОНТЕКСТІ Ч.2 СТ.6 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД.....	213
<i>Мельничук Анна Юріївна</i> ДВОПАЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ.....	215
<i>Мирна Руслана Володимирівна</i> СИСТЕМА ОРГАНІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ.....	217
<i>Мирошніченко Максим Петрович</i> ТЕРИТОРІАЛЬНА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	218
<i>Мохончук Богдан Сергійович</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПІДСТАВ ПРОВЕДЕННЯ ПОВТОРНИХ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ.....	220
<i>Музиченко Віталій Олексійович</i> КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	221
<i>Нікітенко Дмитро Юрійович</i> ПРАВОВА ПРИРОДА РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ.....	223
<i>Подоба Олег Васильович</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ.....	224
<i>Предибайло Алла Ігорівна</i> ТРЕТЕЙСЬКЕ СУДОЧИНСТВО: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК В УКРАЇНІ.....	226
<i>Ребриш Богдан Юрійович</i> РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТУ.....	228

<i>Регеда Тарас Сергійович</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УКРАЇНІ.....	229
<i>Редькіна Юлія Олександрівна</i> ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА ЯК ГАРАНТІЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН: СВІТОВІ МОДЕЛІ ТА ДОСВІД.....	230
<i>Рябуха Андрій Володимирович</i> ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНАМ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	232
<i>Салай Яна Петрівна</i> ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЯК НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ.....	233
<i>Самолук Ірина Миколаївна</i> ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ КОНТРОЛЮ ЗА ДОСТАВКОЮ ТОВАРІВ.....	235
<i>Семено Маргарита Володимирівна</i> КАТУВАННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	236
<i>Чалюк Ольга Євгенівна</i> ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ.....	238
<i>Шевченко Сергій Миколайович</i> СУДОВИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	239
<i>Яковлева Вікторія Віталіївна</i> ОМБУДСМЕН У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	240

Наукове видання

***ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА***

Збірник наукових статей та тез наукових повідомлень
за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції.

Частина 2.

23 листопада 2012 року

м. Полтава

Відповідальні за випуск: *Дашиковська О.Р., Любченко О.О.*

Комп'ютерна верстка: *Гаркуша А.О.*

Підписано до друку 19.11.2012 р.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Офсетний друк. Умов. друк. арк.- 14,5

Тираж 200 прим. Зам. № 145571 Видавництво «Точка»

61024, м. Харків вул. Ольмінського, буд.8, т. (057) 764-03-79

Віддруковано

«ФОП Шевченко»

Свідоцтво про державну реєстрацію № 04058870Ф0070809

м. Харків вул. Петровського, 34

т.: 700-42-81